

859.0
9+

B. FUNDOIANU

POEZII

Ediție, note și variante de
PAUL DANIEL și G. ZARAFU

Studiu introductiv de MIRCEA MARTIN

Postfață de PAUL DANIEL

1974
Zur 7/9/1.

EDITURA MINERVA

București — 1978

POEZIA LUI B. FUNDOIANU SAU PEISAJUL VĂZUT CU OCHII ÎNCHIȘI

Dacă Fundoianu a putut fi redescoperit ca poet în 1965, grație unei antologii¹ îngrijite de Virgil Teodorescu (care dedică amintirii lui un emoționant poem și își asumă traducerea versurilor scrise în franceză), prozatorul de idei, gânditorul ce s-a impus conștiinței estetice și filozofice europene a rămas necunoscut la noi. La fel, publicistul fecund, comentatorul avizat, omul de gust și de atitudine, care a fost unul din spiritele critice cele mai evaluate din cultura românească a anilor '20.

Adunarea și publicarea articolelor semnate masiv de B. Fundoianu în revistele noastre de atunci va constitui — nu avem nici o îndoială — o adevărată revelație pentru cititorul contemporan, care va ști să se disocieze uneori, dar și să adere la „copleșitoarea lor originalitate”².

Necunoscută astăzi este și ipostaza de prozator a lui Fundoianu, debutant în 1918 cu *Tăgăduința lui Petru* (*Chemarea*, Iași), povestire de inspirație biblică și de sugestie gidiană (însoțită de o *Lămurire despre simbolism*). Paul Daniel, editorul și cumnatul său (soțul Rodicăi Fundoianu, sora mai mică a poetului) atestă existența unui caiet inedit intitulat *Pagini dintr-un*

¹ B. Fundoianu, *Poezii*. Antologie și traduceri de Virgil Teodorescu, cu o prefață de D. Petrescu, Editura pentru literatură, 1965.

² „Nimic nu este convențional, nimic clișeu în vagabondăriile lui prin lumea gândurilor și a cărților. Am putea dimpotrivă să-l învinuim de prea copleșitoare originalitate”, scria Gala Galaction în *Adevărul literar și artistic*, an. II, nr. 31, 26 mai 1921.

confesional, scris în 1915, și a unor jurnale intime ulterioare. Adolescentul își rememorează acolo copilăria cea mai fragedă și anii de școală. Înclinația timpurie spre memorialistică pare a fi susținută de un gust al autoflagelării și de un cinism nu mai puțin timpuriu.

În aceeași arhivă — cuprinzând manuscrisele lui Fundoianu dinainte de stabilirea la București în 1919 — se mai află un număr enorm de poezii scrise începînd de la vîrsta de 12 ani¹, precum și variante ale unor poeme publicate în periodice sau în volum. Descoperitor și deținător al acestei importante arhive, Paul Daniel a luat recent² inițiativa publicării ei parțiale, oferindu-ne astfel o imagine a operei mai cuprinzătoare decît a voit-o scriitorul însuși.

Procedarea este legitimă sau măcar oportună? Cum aflăm chiar din relatarea lui Paul Daniel, Rodica Fundoianu s-a opus cît timp a trăit acestui act și nu fără motiv: se pun în circulație largă texte la care Fundoianu însuși a renunțat. Dilema e veche. Important este ca reputația scriitorului să nu fie compromisă, iar informația istorică și estetică furnizată astfel să se îmbogățească într-adevăr.

Cîștigul pentru critică și istoria literară este în afară de discuție. Dincolo de îndreptarea unor erori de datare și de tipar, de identificarea în reviste a unor poezii semnate cu pseudonime, devenirea interioară a poetului și chiar locul lui în istoria noastră literară pot fi mai exact circumscrise.

Ne vom ocupa deocamdată de poezia scrisă în românește — *Privești* se așează firesc în centrul atenției — fără să pierdem din vedere corelațiile ei cu publicistica din aceeași perioadă a lui B. Fundoianu. Aceasta din urmă ne va preocupa în chip deosebit în viitor, ca și continuarea, diversificarea și amplificarea ei în domeniul francez. La fel, poezia scrisă în franceză, în cuprinsul căreia sperăm să putem recunoaște aceeași atitudine lirică fundamentală.

O amănunțită incursiune biografică semnată de Paul Daniel ne scutește de o întreprindere similară.

¹ Într-un răspuns din anul 1940 la o anchetă a săptămînalului belgian *Journal des poètes*, B. Fondane își amintește a fi scris poezie de la vîrsta de 8 ani.

² *Privești și inedite*. Ediție îngrijită, introducere și note de Paul Daniel, Cartea românească, 1974.

„Tout art commence par le pastiche“

A. Malraux

Să profităm, aşadar, de revelațiile pe care aceste manuscrise ni le pot procura, punându-ne astfel într-o situație privilegiată față de exegeții anteriori și chiar față de contemporanii poetului. Volumul apărut în 1930 își descoperă o preistorie mai îndelungată și mai bogată decât aceea despre care periodicele vremii pot mărturisi.

Orice apariție de acest fel spațializează devenirea care o precede, asumînd-o și anulînd-o. Imaginea finală se dispensează de propriul trecut ori sugerează refacerea lui astfel încît să n-o contrazică.

Se întîmplă însă uneori ca ea să se fi constituit prin contradicție, prin ruptură. Ceea ce nu înseamnă că e mai puțin îndatorată etapelor anterioare și că, prin urmare, cunoașterea acestora ar fi inutilă. Dintr-o asemenea refacere imaginea finală iese mult clarificată, chiar dacă refacerea însăși este, într-un fel sau altul, deja prefigurată.

Descoperirea acestor manuscrise ne obligă să vedem în locul simultaneității decise a volumului o succesiune dificilă și dramatică, aceea a căutării de sine. Căci chiar dacă — așa cum singur declară¹ — B. Fundoianu simte poezia ca pe o „funcție organică“, scriind fără întreruperi de la vîrsta de 8 ani, întîlnirea cu ea nu se produce decât mult mai tîrziu și prin excepție. „Nu mi se pare că a scrie poeme constituie excepția. Aceasta ar trebui să fie, la om, starea naturală“, spune el.

În ce ne privește, nu credem că Fundoianu era ceea ce se cheamă un poet înăscut și primele sale texte nu arată o vocație excepțională. Este însă adevărat că aceste încercări sînt relativ timpurii și că în cazul altor poeți deținem rareori probe care să facă posibilă o comparație.

Oricum, la 14 ani, Fundoianu rimează ca orice licean începător. Versurile sînt ori strict autobiografice și prozaice, ori de o falsă și fadă tristețe: „Dar vremea trecut-a și-acuma mi-e forța așa fatigată...“, scrie el cu înfocată dezamăgire, pentru ca imediat să exulte: „Ce dulce-i viața în ritm de gitară“.

¹ În răspunsul citat la ancheta din *Journal des poètes*.

Se adoptă măști tragice, se clamează suferințe colosale: „Și-n cîntu-mi plînge-ncet tot universul“. În versuri duioase e rechemată o copilărie deja depărtată: „Te-ai dus, o, magică copilărie...“ Să remarcăm suava cacofonie și să regretăm abundența speciei nu numai în asemenea improvizații, dar chiar și în poemele definitive.

Adolescentul se lasă ușor nostalgizat :

„Cu fiecă frunză căzută din crengi
Un cîntec din salba-mi se stinge...“

Iși face apoi apariția o cosînzeană blondă, cu ochi neapărat albaștri, cîntînd la fel de neapărat la clavier. Îndrăgostitul promite iubitei s-o nemurească în versurile sale. Analogia florală e de cele mai multe ori invocată. Cîte o strofă pare, totuși, grațioasă în banalitatea ei :

„Și trupul tău e-o floare scumpă,
Un roz și gingaș trandafir,
Cum stai ușor înmlădiată
Și cînți pierdută la clavier.“

(Interior)

Dar adorațiile sînt urmate nu o dată de sarcasme. Elanurile sînt amarnic contrazise :

„Eu dragoste-ți cerusem iar tu îmi dasești flirt,
N-ai priceput că-n mine vibrează-o lume întreagă.
Tu roze-n păr îți puseși — iar eu îți dasem mirt.
Căci, gîndul tău, frumoaso, n-a vrut să mă-nțeleagă.“

(Pantum, 1915)

„Scîrbit de josnicia și hăul lumii-acestii“, tînărul se avîntă într-o „țară a visului“, căutînd mîngîierea în poezie.

Numeroasele poezii de dragoste sînt ușor reductibile la scheme simple : luna se înalță sfioasă, stelele plîng și se sting, izvorul murmură, bineînțeles, un cîntec, călătorul e îmbătat de arome și călăuzit „de un tainic și dulce ideal“ ; călătorul e de obicei trist. Toate locurile comune ale visătoriei, duioșiei și cruzimii unei adolescențe săgetate de Eros se pot regăsi în versurile de început ale lui Fundoianu într-o distribuție aproape exemplară.

Cert e că autorul pare să-și fi ales de pe acuma calea : el nu concepe realizarea în viață altfel decât prin poezie. Acuitatea — naivă încă — a întrebărilor sale vine de aici :

„Coboară-te, o, muză, și-mi spune dacă eu
Menit îs lumea asta pe-aripa fanteziei
S-o înfășor în raza curată-a poeziei,
Ori e menit ca-n viață-mi să fiu un biet pigmeu“.

(*Indoială*, 1913)

Se vede că poezia se confundă pentru el cu ambiția de a ieși din serie, de a se evidenția. Necesitatea himerei e proclamată într-alt poem, cu o foarte precoce conștiință artistică. Poza nu e mai puțin evidentă : „Pe cînd în versul trist și bolnav / pe care-l scriu fără să vreau“... „Boala“ care-l inspiră pe poet împotriva voinței lui este, desigur, afectată. Și — încă mai sigur — împrumutată.

Caietele de începător ale lui Fundoianu închipuie un relief accidentat, cu mari inegalități la distanță de cîteva zile (după minuțioasa datare a textelor). Poeme de oarecare ținută coexistă cu pure suavități de vîrstă.

Evident, poetul nu are nici o vină de vreme ce a avut decența să le uite în manuscris. Odată publicate, ele trebuie să suporte însă judecata critică și exigențele pe care o renume bună constituită le impune. Cu atît mai mult cu cît s-a exprimat chiar părerea — și chiar de către editorul lor — că ar fi, o parte din ele, nu numai esențial diferite, dar „chiar superioare din punct de vedere estetic“¹ celor deja cunoscute.

Poetul încă neformat izbutește mai ales atunci cînd se așează în proximitatea unui model. Dealtfel, el a încercat de la început ritmuri și tonuri consacrate și dacă jurnalele lui intime menționează lecturile momentului, s-ar putea stabili instructiv paralelisme. Pasișă e pentru el salvatoare. Cînd rămîne singur, cade ușor în banalități și puerilități.

Un prim acord poetic e atins prin Goga :

„În undele tale tu porți necurmat
Năcazul și grijile noastre,
În tine răsfrînge-se cerul senin
În sclipete-adînci și albastre“.

(*Prutului*, 1913)

¹ Paul Daniel. *Introducere* la vol. *Privești și inedite*, ed. cit., p. XIV.

Goga poate fi recunoscut de departe și în asemenea strofe :

„În țara mea sînt stoluri vii de fluturi,
Zburînd prin flori ușor înlănțuite,
În țara mea sînt lacuri daurite
Pe-al căror țarm nădejtile îți scuturi“ etc.

(*Sonet*, 1914)

Imitația lui Goga nu e întîmplătoare. Printre piesele de început sînt cîteva care exaltă gloria strămoșească și mîndria națională. *Moșii*, din 1915, de pildă, e un astfel de poem eroic, altele evocă Putna și arama clopotelor lui Ștefan. „Buzdugăni-vom viețile bolnave“, scrie poetul cu înfocare și semnează cu pseudonim. (Cînd publică astfel de poeme, Fundoianu le semnează Alex. Villara.¹)

Lui Eminescu, pe care îl descoperă cu adevărat la 14 ani (cum își amintește într-un jurnal²), îi dă mereu tîrcoale, fără să îndrăznească o abordare frontală. El repetă unele licențe ale acestuia („se scutur“, „domă“ etc.), aproape că reia un vers („stîlpii stau în hău să se prăvale...“), în vreme ce altuia îi împrumută numai efectul („vestmîntu-i de mătase în urmă lasă-un șopot“). Cîteva strofe se apropie însă indefinit de model :

„Și-n mijlocul grădinii sînt mii de guri ce-aruncă
În curcubeie apa ce tremură în aer.
Apoi în scaldă largă recade cu un vaiер
Ce freamătă și tainic se risipește-n luncă...“

Fantasmă trecătoare ! Tu ce te miști tăcută,
Privirea ta — lumină — în jurul tău o plimbă.
Te apropie și-n brațe-mi viața tu o schimbă,
Să simt cum buza-ți caldă pe față mă sărută.“

(*Fantazie*, 1914)

Numeroși alți autori de la Alecsandri — și chiar de la Alexandrescu — încoace pot fi recunoscuți în treacăt. Unii chiar în cuprinsul aceluiași text. Iată, de pildă, un poem se deschide frumos în linia Alecsandri-Pillat :

¹ În *Dimineața* din 1915 (vezi notele ediției de față, p. 498).

² Paul Daniel, *Introducere* la vol. *Priveliști și inedite*, ed. cit., p. II.

„Pe cer scoboară umbrele-nserării,
În juru-mi e o liniște de moarte
Și soarele-asfințește-n fundul zării
Și nici un glas nu prinde-n larg, departe.

Zăbranic negru-n văluri e tăria
Și-a lunii pale lucii se strecoară
Prin florile ce-acoperă cîmpia
Și-acum așa ca-n vremea de-odinioară.“

În final, autorul suspendă mișcarea de pretutindeni și face florile să exale; miresmele acestora suie în aerul nopții ca niște fantasme ale închipuirii :

„Deodată totul tace ca-n mormînt,
Nelămurite trec în zbor fantome
Și nici un glas nu e. Încet și sfînt
Plutesc în aer candidede-arome.“

(1913)

În această plutire de arome, ca și în elogiul crinilor din alte poezii („Crinii, ca infante grațioase“, „argintul unei pulpe de crin regal“ etc.) îl recunoaștem, desigur, pe D. Anghel.

Macedonski e și el frecventat atunci cînd se invocă vîsul și înariparea „spre albe idealuri“, ca și în cutare *Japonerie*. La fel, St. O. Iosif din care are, dealtfel, admirative impresii de lectură¹.

Dar iată și o propagare lirică specific coșbuciană :

„În valuri să-mi plîng tot amarul
Și curgă a ochilor stropi
Iar valul naiv îl va spune
Etern argintiilor plopi.

Iar plopii trimite-or solie
La mierlele triste din crîng
Iar mierlele-n noapte cînta-vor
Amarul ce astăzi îl plîng...“

(*Romanță*, 1914)

¹ Vezi *Postfața* ediției de față, p. 598.

Minulescu nu putea lipsi :

„Din cartea sfintelor iubiri
Cad foile neconținut ;
Cad foile ce-au vestejit ;
Și-n cartea sfintelor iubiri
Cad foile ce-au fost păzit
Cunună grea de trandafiri“.

(*Elegie*, 1915)

Și nici Verlaine :

„Ce monoton,
Cum țip-un ton
Autohton,
De tren breton...
Și-n mine-un zvon,
Cum țip-un ton
Ca un tampon“. Etc.

(*Decor sumbru*, 1916)

Se vede bine că pastișa a trecut în *parodie*. Este ceea ce se întâmplă și cu Topîrceanu :

„Zi de toamnă, zi de toamnă,
Răpăit de ploi.
În noroi — trîntiți — doi boi
Și Tăcerea — Doamnă.“ Etc.

(*Pastel bolnav*, 1915)

În orice pastișă ironia e implicită, chiar dacă uneori involuntară. Bacovia îl fascinează de foarte devreme pe tînărul Fundoianu care, la rîndul lui, aude acordurile funerare ale crengilor și-și plimbă melancolia prin „mistice cavouri“. Cîte o secvență e de natură să provoace momentane confuzii :

„În clas' un profesor la tablă
Și-un calendar pe zid : octobree !
Ca valuri fumurii d-estampă
Trec zilele de toamnă sobre.

E fum, e frig și-i zvon de vorbe
Te crezi murit — exiști postum...“

(*În clas'*, 1914)

Răul de lume bacovian ca și o anumită imagine a târgului de provincie îl vor marca definitiv pe Fundoianu. Deocamdată însă atenția la detaliile de formă covârșește participarea. Aproximarea de model e atât de mare încât bagatelizarea devine inevitabilă :

„Și plouă, și plouă, și plouă...
Pe geamuri coboară amurg ;
Și plouă pe burg,
Și nu știu nici eu de ce plouă.

.
Urechile-mi țiuie-n ploaie.
Ascultă : e în cazino
Acord de tango
Și-i ploaie, și-i ploaie, și-i ploaie.“

(Și plouă)

O distanță se lasă și aici bănuită : ironia e prezentă, deși mai mult ca sigur neintenționată.

Dar tânărul autor reușește să se disocieze ironic și de sine însuși și poate că acesta abia e momentul în care începe să se descopere cu adevărat. Ceea ce inițial a fost rostit cu patimă ardentă și nepricepută — credința în forța răzbunătoare și inno-bilatoare a creației — e proclamat acum cu detașată exagerare :

„Sînt scopul și sfîrșitul pămîntului ; mileniul
prin mine-și vede ținta și-și întregeste geniul ;
și ades, bătut de gînduri, mă întreb adînc de nu
scobor și eu din ceruri și-s zeu ca și Vișnu“.

(Filozofie, 1917)

Dar această ipostaziere gigantică și ironică va face să tresară pe cunoscători : de nu ne-ar încurca banala cronologie, am fi tentați să spunem că Fundoianu îl pastîșează (și) pe Călinescu ! Pentru cine mai are ezitări, iată încă o probă în această promisiune cu ochii ridicați la cer :

„O, te-aș porni ca magii pe căi meridionale
și te-aș purta-n ținuturi cu rodii și curmale
spre cel născut în iesle ; dacă-ai voi agale
să-ți pui pe umeri capul și ochii tăi să cate
ca două sclipitoare planete-ngemănate“.

(O, de-aș putea, 1917)

Ironia, autoironia, căutările formale, toate acestea sînt dovezi sigure de conștiință artistică. Precoce la B. Fundoianu e conștiința, nu înzestrarea artistică.

Se simte plăcerea de a scrie, necesitatea de a face versuri, nu însă necesitatea de a spune ceva anume. Așteptînd să se găsească pe sine, începătorul parafrazează, împrumută, imită, intrînd în poezie printr-un tipar cunoscut. E sigur, în orice caz, că nu scrie conform cu propriile înclinații, ci și le descoperă pe acestea scriind.

Ușurința cu care alternează măștile trecînd de la un autor la altul mi se pare simptomatică. El nu cultivă consecvent un singur maestru, odată ce i-a „prins“ și i-a deprins „sistemul“, îl părăsește alergînd în căutarea altuia.

Modelul nu e pentru el o sursă stabilă — și deci o posibilitate de influență — imitația rămîne un exercițiu de pură virtuozitate. De aici marea diversitate de teme și atitudini lirice încercate.

Poetul nu are dintru început un mesaj propriu, pe care să-l ghicim în forme încă neadecvate, imperfecte, larvare. Conținutul e găsit odată cu forma printr-o măturație simultană complexă. Poetul cade pe acordurile proprii făcîndu-și digitația pe arpegii străine. Hazard fericit? Nicidecum. Procesul e îndelungat și anevoios implicînd revelații și surpări lăuntrice hotărîtoare.

Din acest punct de vedere manuscrisele ni se înfățișează ca un repertoriu de posibilități. Abia acum realizăm, nu ce ar fi putut deveni poetul *Priveștiilor*, dar cît este de departe acum și aici de timbrul care l-a consacrat.

★

Privești — titlul este hotărît ironic și polemic cu o întreagă tradiție contemplativă. Dacă inițial — așa cum mărturisesc versurile lăsate în manuscris — poetul era înclinat spre *pastișă*, programul pe care-l trădează compoziția volumului este, neîndoielnic, *ruptura*.

Poemele sînt scrise și publicate (în majoritatea lor) între 1917—1923. Ambiția diferențierii putea fi remarcată încă de pe atunci, dar desigur că abia adunarea lor laolaltă o va face evidentă pînă la ostentație. Să nu uităm apoi că, în cei opt ani care au trecut pînă la publicare, convingerile autorului se cristalizează și se radicalizează într-un mod de care selecția nu avea cum să rămînă independentă.

Dedicația către Ion Minulescu, mărturie a unei vechi prietenii și a unei recunoștințe imediate, este semnificativă, dacă nu pentru opțiunile lui, cel puțin pentru refuzul său. Nu vom găsi în volum sentimentalismul ironic al „romanțelor“ minulesciene, dar nici pe acela idilic al pastoralei tradiționale.

Abundența scenelor agreste, familiaritatea cu forfota ogrăzii și cu ritualurile cîmpenești au putut lăsa, în 1923, lui Eugen Lovinescu¹ impresia unui Fundoianu tradiționalist.

Poetul plimbă, într-adevăr, prin fața noastră dobitoace bune și tîmpe, ne îmbată de zeama fructelor și de nireasma finului umed, evocă amiezi cu cerul înalt și zîmbete „de iaz, de șes, cu-minte“, complăcîndu-se uneori în reprezentări de pictor naiv :

„Giște, cu pantof galben, vin lent după-un zaplaz...“

sau :

„Vacile șvițeriene, cu șorțul alb, mugesc“.

Acestea sînt însă imagini disperate într-un context al cărui bucolism e fals — printre altele — tocmai pentru că se lasă subminat de disparitate. O atmosferă pașnică întîrzie să se închege în *Priveliști*, un acord între subiect și obiect lipsește.

B. Fundoianu nu e un poet sentimental. Și — ceea ce este mai important și mai surprinzător — nici unul descriptiv, în ciuda peisajelor ce defilează în poemele lui. Grandiosul ca și pitorescul natural sînt evitate, după cum sînt evitate, în genere, nostalgia și efuziunea. Și — cu deosebire — priveliștile frumoase. Totul pare anume conceput ca să contrarieze și să sfideze mentalitatea tradițională.

Cum se știe, în pastelul tradițional natura era văzută într-o „sălbatică (ori pașnică) splendoare“. Poetul exultă ori se reculege în fața ei : adeziunea la peisaj era de la sine înțeleasă și intensitatea ei măsura deseori reușita poemului. O comuniune tainică se stabilește între eroul liric și întruchipările firii, Alecsandri însuși lăsîndu-se cuprins de un elan de contopire, de o generoasă euforie confundabilă cu propriul confort interior. Tradiția noastră lirică e contemplativă, invocînd în fața vremelniceii omenești imaginea unei naturi fără vîrstă, deținătoare a unei incoruptibile frumuseți.

¹ E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, II, Ancora, 1927, p. 445.

„Cu-o față care plinge și una care cască...”

Să alegem — nu tocmai la întâmplare — o „priveștiște” a lui B. Fundoianu :

„Porcii mănincă iarba prin șinele de fier.
 Cerul e-nalt atîta, că parcă nu e cer,
 ori l-au urcat tăcerea și munții spîni. Amiaza.
 Căruțe din Belia trec pe șosea spre Breaza.
 Gara-i pustie parcă de secole și ani.
 Șoseaua, ca o rîmă, umblă pe bolovani,
 nici nu privește riul în mers pe drumul Breazii,
 și umezeala care umflă să spargă brazii.
 În Prahova băieții împușcă cu pietriș
 broaștele-adormite, molii, pe prundiș,
 și-și scaldă caii ; uite, muștele verzi înțeapă.
 Tăcerea se aude cum s-a spălat cu apă,
 și-aș vrea, trîntit de soare, jos, în amiază, să dorm,
 cu inima de piatră ca muntele enorm.”

(*Sinaia*, IV)

Avem în față o descriere atît de servilă, încît pare consemnarea unui grefier al peisajului ! Cădrul natural se manifestă aici ca o fatalitate al cărei sentiment localizarea încearcă, într-un fel, să-l întărească.

Să nu ne lăsăm însă înșelați de acumularea de detalii disparate și nici de toponimicele prezente aici doar ca pretext. Mai ales în asemenea cazuri este prea evident faptul că, în ciuda unei descripții ce poate părea minuțios exactă, efectul poetic nu-i dă-torează nimic. Descrierea e pură aparență și poemul propriu-zis se construiește într-un plan mai profund.

Autorului îi lipsește, dealtfel, cum se poate ușor constata și cum singur o recunoaște, curiozitatea față de peisaj, care e pretutîndeni același și al cărui farmec este întotdeauna atribuit : „Nu aștept alte peisaje, fiindcă peisajul va fi totdeauna același. Știu prea bine că eu creez peisajul...”¹

Natura e pentru B. Fundoianu o prezență atît de exterioară, încît aproape că se dispensează de mărturia ei. În reprezentarea

¹ *Voroava*, în *Rampa*, 17 iulie 1921.

pe care i-o dă poetul trebuie să vedem o ex-presie, adică un freamăt interior exteriorizat.

Natura e redusă la o stare de suflet, dar nu în sensul regăsirii unui suflet în peisaj. Nici o comunicare profundă nu se produce, poetul nu caută în cuprinsul ei elemente cu care să intre în rezonanță, nici nu-i atribuie propriile suferințe sau ferori. El nu se supune la obiect în chip parnasian, nu exultă în modul lui Francis Jammes, nici nu evocă nostalgic precum Pillat.

De fapt, el pare că nici nu iubește natura. În orice caz, foarte rar se întâmplă s-o contemple în sine și încă mai rar s-o elogieze. Într-un articol¹, el își amintește de aprecierea cuiva în legătură cu „decadența admirației“ în vremurile mai noi. Nimic nu o confirmă mai mult decât înseși *Privești*le sale.

Contemplația îi provoacă rareori euforie și, cel mai adesea, tristețe. *Naturismul*, de care s-a tot vorbit, al lui Fundoianu se arată a fi o formă de indiferență și de tristețe. „Cu-o față care plînge și una care cască“ — sună un vers deloc întimplător.

Nici impresiile de călătorie nu sînt mai entuziaste. Imaginile pitorești îl plictisesc ca niște fraze uzate : „...Peisajul acesta l-am mai văzut pe Valea Prahovei mai sus de Comarnic ? — se întrebă el în defileul Dîmboviței. Sau e o amintire din munții Neamțului, între Biczaz și Piatra Corbului ? Aceleași împrejurări cosmice au modelat probabil aceeași fizionomie naturii.“²

Tendința poetului nu e una de adeziune, ci de retragere. O distanță este mereu cu grijă menținută ; nu atît faptul că perspectiva se deschide din spatele unui gard e simptomatic în cele ce urmează, cît reprezentarea generică, nepotrivită :

„Boii sub pălărie de paie merg să are
pe jos, și-și freacă somnul neisprăvit de stîlpi ;
au în narine-un miros de lapte și de rîpi
și se pornesc în silă să spargă arătura —
pe după gard, de unde a început natura“.

(*Herța*, II)

Nu vom găsi nici o identificare cu natura în asemenea versuri, sufletul poetului își trăiește unicitatea, satisfăcut parcă de propria-i tristețe. B. Fundoianu e un neliniștit care nu caută alinare în peisaj — ca un romantic sau ca un citadin — dar care

¹ *Peștera Dimbovicioarei*, în *Rampa*, 1 august 1921.

² *Ibid.*

aleargă în natură spre a-și exacerba suferința, pentru ca pe un fundal impasibil zbuciumul său să capete o mai mare acuitate.

Natura e, într-un fel, un amplificator, în sensul că freamătul interior se izbește de indiferența și de tăria ei. Aceasta e una din semnificațiile tăcerii de atâtea ori invocată în poemele lui Fundoianu și, din această cauză, în reprezentarea lui, codrul sau muntele apar ca niște cantități mute.

La Blaga tăcerea nu era decît preludiul unor „taine“, la Sădoveanu prelungirea unui ecou. Aici tăcerea înseamnă opacitate absolută, neputința oricărui dialog, accesul spre „celălalt“ interzis.

Lumea pe care o închipuie Fundoianu a pierdut cifra magic al comunicării și surzenia generalizată nu e, din acest punct de vedere, decît un simptom și un eufemism. Oamenii sînt surzi, boii înșiși sînt surzi, surzenia se extinde în increat ca un blestem : „...femeile în care țipă copiii surzi...“

Priveliștile transcriu o experiență a însingurării, nu a comuniunii. O poezie ce evocă figuri familiare se intitulează *Uritul*. În interiorul casei părintești, eroul liric se crede pe o insulă pustie :

„...și-ai fi în casă singur, pustiu și monoton —
ca-n insula vreunui sălbatec Robinson“.

În cel puțin o parte a creației sale, Fundoianu ni se înfățișează ca un poet al singurătății spirituale, al incapacității de comunicare și adeviune.

★

„Ai vrea măcar privirea s-o ții în loc sub pleoape...“

Așa cum se desenează în pastelurile lui Fundoianu, peisajul nici nu are prin ce să forțeze admirația. Departe de a fi atrăgător, armonios, exaltant, el este, dimpotrivă, deprimant și banal, atunci cînd nu e de-a dreptul repulsiv.

Sub ochii noștri se înfiripă un univers haotic, bîntuit parcă de spaime și spasme preapocaliptice. Copaci contorsionați cu frunzișul în pierdere, cirezi mugind halucinate pe cîmpuri, „gîște leșinate sub punți“. O animalitate grea și stupidă proliferază pretutindeni.

Semnificativă compoziție a decorului ! Tradiția noastră ne-a obișnuit cu o faună delicată, aproape susceptibilă, înscrisă organic într-un peisaj luxuriant, protector. Cerbii și ciutele erau apariții vegetalizate prin hieratism.

La B. Fundoianu vegetația însăși este în destrămare, călăuzindu-se, parcă, singură spre urgiile care o vor distruge. „Fagii au frunza groasă ca ploile s-o bată“, în vișini frunzele cresc pentru hrana omizilor, „vița se ține-oloagă cu mîna de araci / și-așteaptă-acum, cînd țîța a încetat să-i crească, / ploaie. s-o-ngălbenească, ploaie s-o putrezească“.

În prim-plan rămîne, neumbrit, un cortegiu insalubru : bivoli „urîți și teferi“, capre „rîioase și murdare“, porci „cu sufletul de baltă“.

Cu totul surprinzătoare și realmente nemaiîntîlnită în poezia noastră este însă integrarea omului însuși într-un asemenea context, echivalența aproape deplină a regnurilor :

„...și trec țărani cu rapăn, ca niște boi ; trec boi
cu pîntecele pline de miros de trifoi
și idioți de toamnă ; și toamna e cuminte
peste țărani, și peste ovăz, și peste linte“.

(*Herța*, VIII)

Secvența nu e lipsită de ostentație polemică la adresa imaginii decorative a țaranului consacrată într-o anumită tradiție literară. Jurnalistica autorului este la fel de necruțătoare din acest punct de vedere. Țăranul e văzut și acolo împărțind cu vitele sale mizeria și inerția : „Țăranul de aici, din ogradă, cu plămînul cum e sita prin care și-a cernut făina, suferă mai puțin ca vaca. Poate să vie ploaie, poate să crească orzul... se complace în natură cum se iubesc rîmele pe sub pietre.“¹

„Priveștița“ de ansamblu a poemelor lui Fundoianu și mai ales această coborîre în scară ontică ne face să ne întrebăm dacă indiferența poetului este reală ori simulată. Observația lui e cu răceală supusă la obiect, dar decupajul său nu e atît de neutru pe cît poate să pară la prima vedere. Urîtul, morbidul chiar sînt cultivate anume, banalitatea este la rîndul ei căutată, răceala însăși a atitudinii este voită. Accentele unei participări pot fi pînă la urmă presupuse, participare care este, desigur, contrariul idealizării.

Nu putem refuza legătura propusă retrospectiv de autorul însuși între viziunea acestor poeme și războiul cu care nașterea

¹ *Voroava*, în *Rampa*, 17 iulie 1921.

lor a fost simultană. Paradoxal, în cuprinsul prefeței¹, poetul nu simte nevoia să se explice pentru violența reprezentărilor lui, ci, dimpotrivă, pentru caracterul lor descriptiv: „Scuza poeziei lui descriptive — scrie el vorbind despre sine la persoana a treia — stă înainte de toate în faptul că descripția lui nu avea un model real“: priveliști de arătură și belșug erau închipuite în timp ce pe după geamuri se vedeau curgînd „armatele cenușii și tobele bătînd a moarte“.

Fundoianu își închipuia că universul poeziei sale este „pașnic“ și că relația între imagine și modelul real e una de contrast compensator. Exagerarea nici nu mai comportă discuție: „Pămîntul era amestecat cu fier, cu foc și așchii de sticlă; arătura era un obicei pierdut, boul un mit vetust, baliga o vegetație necunoscută“.

Cu aceste elemente poetul nu compune o idilă campestră, complăcîndu-se, dimpotrivă, s-o conturbe prin intervenții stridente. Nu vom întîlni, e adevărat, fumul exploziilor în poemele lui, dar o „febră de distrugere“ le bîntuie, un sarcasm desfigurator.

B. Fundoianu se înșela asupra sensului inițiativei sale, care nu e transfiguratoare, ci desfiguratoare. *Priveliștile* lui nu abolesc peisajul mutilat de război, ci peisajul însuși. E „inventat“ un altul care — fără „sîrmă ghimpată și tancuri“ — nu e mai puțin „mecanic“ în felul său, în ciuda atîtor apariții copleșitoare tocmai prin organicitatea lor.

Răceala și disparitatea reconstituirii sînt semne ale unui dezacord profund, ale unei încrîncenări mute. „Poetul răsfrînge lumea cu capul întors, de scîrbă“, ne spune aceeași prefață.

Rezultatul în plan artistic nu e o încercare reparatoare, o răs-cumpărare prin frumusețe și armonie atribuită, ci agravarea defectelor, mutilarea acelei lumi în continuare, cu un gust al excesivului care a constituit de la început pentru Fundoianu un veritabil program. „A fi excesiv: iată singura putință de a fi nou“², scrie el încă în 1922. Excesul era deci pentru el o soluție artistică, o șansă sigură de originalitate. Insistența asupra unor detalii dezolante, banale ori grotești, prozaismele ostentative etc. sînt tot

¹ *Cîteva cuvinte pădurețe*, prefață la *Priveliști*, Cultura națională, 1930.

² *Spre clasicismul cel nou*, în *Sburătorul literar*, nr. 48, 24 noiembrie 1922.

atitea semne ale unei intervenții denigratoare și tot atitea profuturi scontate.

Se cuvine, deci, să nu ignorăm o componentă de natură strict estetică. „Inăderenței afective a poetului la obiect“, despre care a vorbit cu pătrundere Ion Negoițescu¹ și pe care am verificat-o la rîndul nostru, i se adaugă un voluptuos cinism, o patimă artistică rece, intensificatoare de efecte. E sigur, în orice caz, că autorul e absorbit mai mult de construcție decît de trăire, de stilizare și nu de participare, mai exact spus, participarea lui se traduce prin stilizare.

Conturile obiectului par respectate întocmai, dar, în realitate, adică în imagine, intervine arbitrarul asociațiilor mintale. Logica subiectului e impusă obiectului.

Deși poetul pune plasticitate, forță și chiar surpriză în reconstituire, privirea sa e mai degrabă absentă, în sensul că nu se lasă solicitată dinafară, ci dinlăuntru. „Ai vrea măcar privirea s-o ții în loc sub pleoape“, notează el într-un poem.

Ceea ce nu înseamnă că peisajul e neapărat și exclusiv interior, dar că ochiul interior modelează, deformează peisajul exterior, și-l asumă într-un chip propriu. Se întîmplă chiar ca notația exterior aservită să devină o simplă divagație, un repaos eficient de-a lungul și prin intermediul căruia au loc metamorfoze a căror incoerență acuză uneori somnul sau visul. Există momente în care priveliștile fundoiene par „văzute“ cu ochii închiși!

Plasticitatea însăși a imaginilor nu e întotdeauna un efect al văzului. Cînd poetul spune: „Simți munții ca un bulgăr de apă în obraz“, înțelegem că apropierea s-a făcut pe o cale mai puțin obișnuită și că justificarea comparației nu rezidă în latura vizibilă a peisajului, ci într-un efect al acestuia resimțit mult mai direct. Proximitatea munților, purtători de nouri și de răcoare, înviorează epiderma ca rafalele unei ploii.

Vizualul trece deseori în tactil, în olfactiv ori auditiv. Culoarele toamnei sînt sesizate astfel: „Auzi cum (ploaia) învechește frunza în clopote de-aramă“.

Lumina însăși are la B. Fundoianu nu numai materialitate, dar o densitate compactă, obiectuală. Poetul întinde „fața de masă a luminii“ peste lucruri, aude căruțele cu fin care „au spart pietrele luminii“ și notează într-un caiet de vacanță

¹ *Scriitori moderni*, Editura pentru literatură, 1966, p. 191.

această impresie : „Dimineața era așa de limpede că puteai să spargi, dacă zvirleai cu un bolovan, lumina“.¹

Blaga auzea lumina de lună, Fundoianu pipăie „sîmburii de soare“. În general, configurația imaginii nu depinde atît de natura modelului, cît de o intenție estetică și de un efect psihologic scontat.

Nu întîmplător poetul evită — cum spuneam — priveliștile frumoase și pitorești. Interesul pentru pitoresc nu e considerat un interes estetic, frumusețea lui — urmînd sugestii moderne — „va fi convulsivă sau nu va fi deloc“. Reacție complementară, deși aparent contrară, la estetizarea baudelairiană a urîtului.

Nu e căutată armonia, ci disonanța, așa-ziselor imagini poetice le sînt preferate cele cu agresivitate prozaice. Se subminează astfel idealizarea convențională a naturii și retorica tradițională a pastelului.

Procedeele lui vor să fie antiretorice, dar sfîrșesc firesc prin a fi retorice în alt fel. În orice caz, retorica lui Fundoianu e descendentă, nu ascendentă. Anticlimaxul revine ca un refren.

După ce creează o atmosferă de pașnică reculegere, cu grîu ce se aude încolțind și fum plutitor peste cîmpuri, poetul ne face martorii unei scene „tari“. În lumina idealizantă a lunii se ridică mugetul timp al împerecherii :

„E-atîta liniște în cîmp —
plînsul cîmpiei lung, ca după ploaie ;
greoiul fum de pe gunoaie
se suie — ca alt cer — în cîmp.

Un taur stă cu-o vacă-n cîmp,
pe pata albă, pusă jos de lună,
și sperioși că se-mpreună
mugesc spre lună lung și timp.“

Poezia se cheamă *Seară mistică* și intenția de a buscula cadrul pios tradițional și „poetic“ este în afară de discuție.

De-poetizarea peisajului constituie la B. Fundoianu inițiativa estetică fundamentală iar antipastelul forma ei specifică de realizare. Dealtfel, atitudinea de ansamblu a poetului față de natură se cere definită prin categorii *negative*. Am pomenit deja inaderența, disparitatea, desfigurarea. Nu putem vorbi, în con-

¹ *File dintr-un caiet*, în *Rampa*, 18 septembrie 1921.

cluzie, de un sentiment al naturii la Fundoianu, ci de un *disentiment*.

Concretețea însăși a reprezentării nu presupune prospețime și puritate, confundîndu-se de cele mai multe ori cu o aglomerare derutantă de termeni antipoetici. Peisajul e montat și demontat ca un mecanism, cu o dexteritate aproape tehnică.

Poetului pare să-i lipsească fiorul cosmic și sfiala rituală în fața tainelor nepătrunse ale veșniciei. *Priveliștile* lui marchează o etapă avansată într-un proces de *demistificare* a naturii pe care poezia românească nu l-a cunoscut pînă la el.

★

**„A spart în mine toată podgoria cu struguri ?
Au spart în mine toate butoaietele cu vin ?“**

Peisajele lui B. Fundoianu nu sînt însă atît de ușor reducibile. De-a lungul refuzului răbufnește deseori o forță secretă de sens contrar. Patima denigratoare a subiectului se lovește de rezistența surdă, tenace, a obiectului.

Universul închipuit de poet e un univers stagnant, oprit, parcă, într-o așteptare fără emoție. Puținele mișcări sînt lente, poticnite, monotone, sinonime — prin ineficiență — cu nemișcarea : „carele merg de parcă ar sta pe loc“... Starea obișnuită este prostrația : „vite murdărite de așteptare cască“ ori „își freacă somnul neisprăvit de stîlpi“. Somnolența cuprinde cadrul în întregime, amurgul însuși pare „căzut pe jos de somn“. Toropeala e, așadar, contagioasă și chiar eroul liric se lasă uneori contaminat, simulînd nepăsarea și absența.

Așa cum sarcasmul autorului se ascunde într-o aparentă indiferență, împotrivirea pe care o întîlnește e mascată de modurile ei inocente de manifestare. Viața este „cu garduri și cu porci“, dar sevele ei curg nestăvilite. Orzurile cresc, ierburile ridică asfaltul, sub pielea groasă a bovinelor sîngele pulsează triumfător.

Lentoarea nu acuză o insuficiență vitală, ci o solicitare neconvîngătoare. Energii uriașe sînt exercitate într-o măsură atît de redusă încît abia se lasă bănuite. Cînd poetul spune : „Boii pornesc în silă să spargă arătura“, încetineala mișcării întărește impresia de forță păstrată în rezervă, declanșată în parte și cu întîrziere, după înfrîngerea unei inerții interioare. Cuvîntul „silă“ are în context o semnificație complexă, accepția inițială,

etimologică, neputînd fi ignorată. E denumită astfel o acțiune indeplinită prin constrîngere, dar și o putere depășind o poticnire lăuntrică față de care rezistența întîlnită în afară pare aproape un fleac. Măsura forței neștiutoare o dă nu eficiența ei, ci obstacolul întrecut al propriei inerții.

Lenea, lentoarea, torpoarea îl irită vizibil pe poet, dar îl și copleșesc în măsura în care ascund mari și nefolosite rezerve de energie vitală. Somnul stupid al rîmătorilor în bălți, năpădirea ierburilor pe ziduri, ori alte moduri ale degradării și delăsării sînt tot atîtea semne ale unei vitalități ce se manifestă paradoxal.

Poetul notează în trecere și uneori insistă asupra unor acte elementare cu minuția dezinvoltă a unui pictor flamand. Cutare scenă pare desprinsă din pinzele unui Israels, pe care-l și pomenește o dată, într-un articol.

Sarcasmul deformant al autorului nu reprimă emanațiile vitale, ci, dimpotrivă, le captează fără false discriminări și pudori. Poezia lui întîmpină diversitatea senzațiilor și cultivă simțurile elementare. În energia însăși a negației se ghicește o poftă sălbatică de comuniune vitală, care pînă la urmă se dovedește recuperatoare: denigrarea se transformă uneori într-un elogiu indirect și involuntar.

În anumite împrejurări efuziunea nu mai poate fi reținută și poetul se lasă cuprins de o euforie panteistă, lăudînd stihiiile și dorind contopirea cu glia roditoare. Generozitatea și-o distribuie egal tuturor viețuitoarelor :

„Ploaie, spală pămîntul de baliga cuminte,
cruță pămîntul, ploaie, de uraganul rău,
bun, în deșertul mării, setoșilor de umblet,

umflă sămînța bine și fă-o să plesnească ;
sămînța de lucernă, de popușoi, de orz,
orz pentru cai, lucernă la vaci și popușoiul

fă-l, ploaie, pentru oameni cari te așteaptă-n tindă,
cu porci uscați de-amiază, cu vișini, cu pustiu
și cu neveste-n care țipă copiii surzi.

Și pune frunze-n vișini : ca să se urce-omida,
fă grîul : să nu moară guzganii de pămînt,
și salcii : să se poată bivoliile scărpină.“

(Rugă simplă)

Cum se vede, candoarea e franciscană, însă fără suavități. Păcat că Fundoianu n-a perseverat în acest lirism al adresării directe, pentru care era în primul rînd înzestrat !

Există, așadar, și momente de exuberantă adeziune la peisaj în cuprinsul *Priveliștilor*. Bucuria contactului cu întruchipările firii atinge cîteodată accente frenetice, elogiul devenind direct și necenzurat. Stimulatoare în acest sens este cel mai adesea prezența iubitei, căreia poetul îi desenează un contur iradiant, o aureolă :

„Femeie luminoasă ca șesurile-n toamnă,
dă-mi gîtul tău, cuib moale cu paseri de azur,
dă-mi mînele mai pure ca pietrele din rîuri...”

(*Femeie luminoasă...*)

Contemplația reintră în drepturile ei, beatitudinea urmează firesc unei priviri largi, cuprinzătoare, aruncată peste cîmpuri într-un anotimp luminos :

„De-acuma cheia zilei se rupe din lumină,
de-acum te rupi din orzul cu pete de rugină,

de-acum te pierzi în orzuri, în ziuă și în toamnă,
și toamna-i cu fînețe, cu vin și poamă coarnă”.

(*E ziua cea din urmă...*)

În asemenea clipe privilegiate poetul se simte excedat de propriul freamăt :

„A spart în mine toată podgoria cu struguri ?
Au spart în mine toate butoaietele cu vin ?
Dacă n-aș ști că-i toamnă, aș crede că sînt plin
pe coajă cu puroiul din bubele de muguri.”

(*Mărior, ID*)

Ipostazele autumnale ale acestui preaplin sufletesc strecoară însă bănuiala că euforia poetului e fără speranță. Trăirea lui e dureros de intensă, plenitudinea pe care o atinge e o plenitudine ultimă.

Presentimentul morții stinge elanurile sau le dă o feroare nemaiîntîlnită ? Să cităm din horațiana odă *Lui Taliarh*, în care G. Călinescu vedea capodopera lui Fundoianu :

„Vino ; să stăm de vorbă cît ne mai ține vrerea ;
ca mîne, peste inimi, va izbuti tăcerea,

și n-om vedea prin geamuri, tineri și zgomotoși,
amurgul care-aleargă după cireadă, roș.
Ca mine, toamna iară se va mări prin grîne,
și vinul toamnei poate nu-l vom mai bea. Ca mine,
poate s-or duce boii cu ochi de rîu în știri,
să tragă cu urechea la noile-ncolțiri.
Și-atuncea, la braț, umbre, nu vom mai ști de toate ;
poate-am să uit nevasta și vinul acru ; poate...
Ei, poate la ospete nu vei mai fi monarh.

E toamnă. Bea cotnarul din cupă, Taliarh.“

„Carpe diem“ ? Fericirea aceasta e fără promisiuni. Poetul nu celebrează clipa, ci se resemnează cu ea. Tonul e mai degrabă melancolic decît jubilat.

M. Petroveanu observa cu finețe că nuanța crepusculară „vine mai puțin din avertismentele propriu-zise ale inevitabilității, cît din însăși plenitudinea firii, prea debordantă pentru a nu evoca umbrele amurgului fatal“. ¹ Seninătatea despre care vorbește criticul este însă mai mult decît „abia mîhnită“ de perspectiva finalului abrupt. Ne putem întreba, în continuare, dacă plenitudinea însăși apropie ideea sfîrșitului, ori dacă, dimpotrivă, apropierea sfîrșitului face să se realizeze plenitudinea. Cert este că trăirea plenară nu e atinsă la B. Fundoianu decît în iminența amenințătoare a morții. Din această cauză ea nu e bucurie pură, nici plăcere gustată în sine. Intensitatea participării nu e deloc frivolă și nici exclusiv senzorială. În asemenea momente nu numai simțurile se ascuț, dar și gîndurile. Plenitudinea încetează să fie o senzație ori o impresie trecătoare pentru a deveni revelația unei existențe în întregimea și în profunzimea ei.

★

„Nu din imagini se încliea, nici din emoții, ci din volume, din suprafețe potrivite, din conjugări de echilibruri, din contacte precise, din ponderi măsurabile.“

Se poate vorbi de o ruptură înlăuntrul operei poetice ? Există un Fundoianu al azeziunii și al elogiului naturist și un Fundoianu

¹ M. Petroveanu, *Studii literare*, Editura pentru literatură, 1966, p. 222.

al refuzului și al demistificării, un poet senin, stenic, „voluptuos de toate ipostazele materiei“¹ și un altul distant, mohorît și sarcastic? Sînt aceste atitudini atît de ireconciliabile în poezia sa?

Ceea ce se observă mai întîi este că rareori vom găsi un poem pe care una din aceste ipostaze să-l acopere în întregime și în exclusivitate. Accentele se schimbă de la un ciclu și chiar de la un titlu la altul, dar o interferență rămîne și, deci, o complexitate mai greu reductibilă.

Exegeza lui Fundoianu vorbește, de obicei, pe rînd despre o atitudine sau alta, atunci cînd nu le reduce la una singură — identificată cu justete, dar absolutizată. În acest din urmă mod procedează și Călinescu însuși în *Istoria literaturii*, așezîndu-l pe Fundoianu printre poeții „roadelor“ și insistînd asupra „voluptății contactului cu forțele naturii“, care se traduce la el în imagini de o „rară prospețime“. Perpessicius era, la rîndul lui, înocîntat de „peisajul de o rară frăgezime“² din *Priveliști* ș.a.m.d.

Deși recunoaște în cuprinsul cîtorva poezii semnele unui „dramatism latent“, interpretarea de mai tîrziu a lui M. Petroveanu e construită pe impresia de expansiune și comuniune cosmică. Vitalismul poetului e „triumfător“ — spune criticul — „fără panică specifică dinaintea catastrofei generale și iminente“. Afirmația ultimă vine să amendeze ipoteza unui Fundoianu expresionist pe care o lansase Ov. S. Crohmălniceanu încă în 1954 și pe care o va relua, îmbogățind-o și nuanțînd-o, în *Literatura română și expresionismul* (1971) și în *Literatura română între cele două războaie mondiale* (volumul al II-lea, 1974). Pentru Crohmălniceanu calmul agrest este pură aparență, naturismul lui Fundoianu înseamnă o „întronare de anarhie elementară în univers“. La acestea se adaugă și ideea de a opune mecanicii distructive a războiului energiile năvalnice ale firii drept încă o dovadă sigură de expresionism.

Cum o asemenea situație ni se pare îndreptățită pentru o bună parte a poeziei lui Fundoianu, să ne oprim asupra ei mai mult decît o clipă. Să notăm mai întîi că opoziția față de sinistrela războiului nu se realizează în această poezie prin contrast — în ciuda părerii poetului — ci — exagerăm pentru claritate —

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 782.

² Perpessicius, *Mențiuni critice*, III, în *Opere*, IV, Editura Minerva, 1971, p. 204.

prin similitudine. Peisajul poetic, cum am observat deja, nu este mai puțin „mutilat“, iar energiile vitale nu sînt mai puțin agresive.

Spre deosebire de M. Petroveanu, care vorbește de beatitudine și comuniune cosmică, Ov. S. Crohmălniceanu descoperă în *Priveliști* o „neliniște adîncă și secretă“, o atracție pentru „sufletul «demonic», nevăzut“ al naturii. „Viziunea stihială a naturii“ reprezintă, desigur, un argument puternic în favoarea tezei sale. La fel, percepția sintetică pe care preopinutul său o contestă, dar asupra căreia nici el nu insistă destul. Într-adevăr, percepția poetului este sintetică, totalizantă. Fundoianu nu e un pictor al detaliilor, al nuanțelor revelatoare, nu e un impresionist ca Adrian Maniu, ci un expresionist, ridicînd detaliul la general, dînd unei figuri concrete o valoare simbolică, astfel încît aceasta nu-și pierde nici forța de sugestie plastică, nici pe aceea de sugestie metafizică. Imaginea tîrgului ce preia țipătul de spaimă al bivolului reprezintă o reducere și o generalizare tipic expresionistă.

„De cîte ori un lucru e astfel redat încît puterea, tensiunea sa interioară îl întrece, îl transcendează, trădînd relațiuni cu cosmicul, cu absolutul, cu ilimitatul, avem de-a face cu un produs artistic expresionist“, scria, acum peste cincizeci de ani, Blaga în *Filosofia stilului*.

Multe poeme ale lui Fundoianu transcriu momente de ecluziune și erupție. Umezeala „umflă“ și „sparge“ brazii, casa se sparge „ca o fructă“, liniștea însăși se sparge, noaptea se sparge și ea „ca o păstaie“, amurgul se umflă, peisajul „crapă“, la rîndul lui.

De unde această forță explozivă, cînd „materialul poemului a fost ales cu voință static“, așa cum declară autorul? Acumulări îndelungate și secrete amenință conturile lucrurilor, o compresiune se lasă presupusă, anticipînd fără greș o destindere. Imobilitatea aparentă acoperă virtualități și tentații neștiute: Brazii, „grei de genunchi“, se arată a fi „cai nărăviți de — atîta nechez și nemișcare“. Stagnării exterioare i se opune mișcarea interioară a lucrurilor, tensiunea lor ascunsă: tăcute, „lucrurile dau în pîrg“, „zeama (lor) vie“ iese „din semn“. O coacere se lasă bănuită, dar nu pașnică, ci mai degrabă amenințătoare, o creștere spre un final abrupt.

O asemenea tensiune transcende obiectul, dar nu întotdeauna și poemul. Ea ar trebui să fie mereu aceeași, altfel spus, unică

în cuprinsul lui. Constatăm însă ușor intermitențe, interferențe, disparități.

Iată, de pildă, în *Herța, VII* întâlnim la început panorama obișnuită a unui cîmp îmbătrînit de arătură și participăm la o clipă de reculegere și comuniune :

„E-așa de calmă ora în suflet și-n coline,
că sîngele naturii continuă în tine,
și țelina arată continuă în noi“,

pentru ca, în final, același pămînt pașnic să se arate deținător al unor virtuți terifiante. Cum observă cu pătrundere Ov. S. Crohmălniceanu, „îndărătul elementelor poetul distinge stihile la pîndă“ :

„— Dar dacă poți, privește ici, în pămîntul copt,
sub flacăra-n genunche la căpățîlul nopții,
figura nevăzută, teribilă, a forții“.

În *Alte priveliști, II* ne întîmpină o efuziune ce nu drămuiește imaginile explozive :

„În desprimăvărarea de-nceput
sufletul meu e ud de-atîta soare,
ca un harbuz de vară nenceput,
cu miezul plin de sîmburi și răcoare.

.

Prin mese cu picioarele de ciută
izvoare-aș vrea să biruie prin zid,
și casa să se spargă ca o fructă
cu o omidă-n fiecare blid.“

Urmează un tumult migrator, o invitație la o călătorie „în trenuri cu viteză nouă“, ultima strofă recompunînd însă atmosfera agrestă obișnuită. Peste proiectele trepidante și spectaculoase, arătura e trasă ca o cortină :

„Atunci, frumos, de-a lungul și de-a latul
pămîntului acoperit de zi,
boii cei simpli vor începe-aratul
în pacea care se va nesfîrși“.

Se observă că trăirile spirituale n-au o legătură organică, necesară, cu anecdotică sentimentală. În cazurile analizate mai

sus am putut evidenția o alternanță de stări, o fluctuație înăuntrul aceleiași poem. Dar cel mai adesea e vorba de *suprapunerii*, de *echivalențe*. La B. Fundoianu interferențele reprezintă mai mult o problemă de simultaneitate decît una de succesiune.

Cum am văzut deja, chiar în momentele de cădere și tristețe, priza asupra forțelor elementare nu e pierdută; notația seacă, rece, ori patima denigratoare nu pot opri gîlgîitul vital și nici estompa acuitatea senzorială a observației. Pe de altă parte, peste momentele de trăire frenetică plutesc umbrele amurgului fatal, ziua cea mai frumoasă e „ziua cea din urmă“.

Alternanțele produc disparitate iar ambivalențele sînt resimțite de cele mai multe ori ca un decalaj, ca o neconcordanță între obiectul și subiectul poemului. De aici impresia de inaderență, de necoagulare afectivă, pe care o lasă atîtea din poemele fundoiene.

Dar nici alternanțele, nici ambivalențele nu trebuie înțelese ca o contradicție interioară ireductibilă, ci numai ca una care se rezolvă pînă la urmă în structura de ansamblu a poeziilor. Ceea ce este contradictoriu într-un prim-plan își cîștigă într-un *arrière-plan* o unitate laborioasă.

Mișcarea interioară a poemelor lui Fundoianu nu e deloc simplă, tensiunea lor este o rezultantă complexă a unor forțe divergente. De aceea ea este uneori resorbită, parcă, în țesătura poeziei, ieșind alteori în evidență cu tăria suplimentară pe care i-o dă o rezistență înfrîntă. La el, denigrarea, de pildă, nu e atenuată, ci doar nuanțată de mișcarea subversiv-cotropitoare a unei vitalități inconștiente, după cum elogiul naturii ori al iubirii nu e stins de amenințarea morții, ci chiar intensificat.

Negăsind, așadar, o soluție convenabilă, coerentă, în plan, exegeza e nevoită să coboare în adîncime și să imagineze un fel de „stratigrafie“ a poemului: detașarea, indiferența, constatate inițial („neutralul“ de care vorbește Ion Negoițescu), s-au dovedit, așa cum am văzut, moduri de participare prin deformare. Contactul menținut cu forțele elementare face însă ca denigrarea manifestă să fie însoțită de o reabilitare subiacentă și aproape concomitentă. În mai rarele poeme ale freamătului naturist sau erotic, o înțelepciune crepusculară vine să locuiască, fără a reteza elanurile, tulburîndu-le, totuși, și îmbogățîndu-le cu o discretă, dar certă melancolie.

Așadar, poetul nu se înșela cînd credea despre propria poezie că „nu din imagini se încliea, nici din emoții, ci din volume, din suprafețe potrivite, din conjugări de echilibruri, din contacte precise, din ponderi măsurabile“¹. În compoziția tablourilor sale, nu avem de a face cu „o simplă intensificare expresionistă a sentimentelor“, cum crede Ov. S. Crohmălniceanu, ci cu o echilibrare dificilă a unor accente divergente, cu o complexitate nouă, care poate fi alăturată expresionismului, dar care nu se reduce la atît.

„Constructivist“ sau nu, crezul poetului se vede confirmat. Această stratificare a poemului nu trebuie confundată nici cu simpla enumerare simultaneistă folosită, e drept, uneori.

Există, așadar, două tonalități distincte în poezia lui Fundoianu, însă nu depărtate pînă la opoziție. Nota fundamentală se aude rareori la el singură, fiind însoțită mai întotdeauna de un bemol ori un diez care micșorează distanțele și provoacă o modulație complexă recognoscibilă. Riscul stridenței este aici implicat și asumat.

★

„Era în mine ceea ce sparge ca să nască...“

Ce ne spun, după această considerare globală a operei, poeziile neincluse de autor în volum? Ne descoperă ele un alt Fundoianu decît cel pe care-l închideau *Priveliștile*?

Credem că nu. Alegerea pe care poetul a făcut-o îl confirmă în notele sale esențiale și subliniază caracterul lor intențional. Opțiunea este, fără îndoială, conștientă și va fi fost precedată de o dezbatere interioară, de-a lungul căreia autorul s-a preferat într-o ipostază anume.

Actul acesta n-a fost însă prea dilematic, despărțirea pare să fie fără regrete. Cu instinct sigur, cu superioară conștiință artistică, Fundoianu se preferă în ipostaza cea mai reprezentativă și cu cele mai multe șanse de originalitate în contextul poeziei românești de atunci.

Nimic din drama pe care Eminescu a făcut-o exemplară la noi, din grija „oarecum testamentară“ (Perpessicius) cu care el și-a orînduit ineditele. Textele fundoiene rămase în manuscris

¹ *Cîteva cuvinte pădurețe*, în ediția de față, p. 6.

nu reprezintă o altă operă, căreia să i se poată acorda șanse egale de viabilitate.

Cu toate acestea, în periodice și chiar în caiete au rămas destule poeme izbutite. Deosebirea între manuscrise și volum nu este, așadar, exclusiv una de *nivel estetic*. Ne interesează acum de ce unele piese valabile au fost totuși părăsite.

Iată, de pildă, chiar în 1916 (dacă e exactă datarea editorilor), întâlnim un text care, deși incomplet, ne descoperă un poet deja stăpîn pe mijloacele lui. E contemplată trecerea luminii prin coroanele arborilor, pînza de păianjen diafană și totuși materială pe care o închipuie irizările ei :

„...Paingăni de lumină s-au aciuit prin pruni,
ograda-i înflorită cu pîntec de lăstuni
și zugrăvește roze curate de culoare ;
ca sceptre de lumină, un strat de crini, în soare
au desfoiet petale de fluturi și de zi,
din tinichea de case și din hulubării
hulubii, steaguri albe, și-au pus omăt pe gușă
și-au mai rămas cu ciocul prin gratia din ușă,
cu ochii mici și lucii, mărgelile de azur.
Miei creți, pe după garduri, se pierd în vag și-n sur,
iar ziua printre ramuri s-a prins ca un păingăn,
a fulguit cu rațe și-acum a prins să ningă-n
văzduhul clar, cu nouri...”

Corpurile sînt pete de lumină ce se decupează pe un fundal contrastant. Pîntecul lăstunilor, sceptra de soare al crinilor, petalele de fluturi, hulubii, mieii, fulguirea de păsări etc. — iată cîteva ipostaze ale albului ce se alătură pînă la fuzionarea deplină în lumina compactă și egală a amiezii. Fiind vorba de o încercare timpurie, unul din procedeele predilecte ale poetului de mai tîrziu se lasă mai ușor descoperit : acela al variațiilor în jurul unei intuiții inițiale reluate și amplificate apoi ca un motiv muzical.

De ce nu figurează acest pastel sau altele — desăvîrșite — printre *Priveliști* ? Ori această invitație tandră la o călătorie imaginară :

„E miros mediocru și dulce de salcîm.
Vin, pune albă mîna în mîna mea, pe bancă.
Vin, sufletele noastre le-om duce-n alt tărîm,
în timp ce-a noastre trupuri vor rămînea pe bancă.

Tărîmul e departe și, dacă vrei, e-aici.
(Tărîmul, ca un miros de floare, e în minte),
tărîmul e în seară, și-n vis, și în cuvinte,
tărîmul e aiure, și-i în finaț, și-aici.“

Poemul transcrie o scenă de extaz transfigurator. Titlul pe care-l poartă e *Înălțare*. De ce nu l-a considerat autorul reprezentativ?

Ceea ce lipsește unor astfel de poezii este tocmai „potrivirea de suprafețe“, „conjugarea de echilibruri“, cu un cuvînt, *stratificarea* pe care ne-am străduit s-o punem în lumină analizînd poeziile din volum. Desigur, „modelul“ pe care l-am propus pentru *Priveliști* în ansamblu nu poate fi regăsit ca atare, adică în totalitate, în cuprinsul fiecărei piese în parte. Dar cel puțin două „straturi“ trebuie să existe pentru ca poezia să poată fi considerată reprezentativă. Cele mai simple și ușor reductibile în aparență poeme din volum ascund, totuși, o ambivalență.

Renunțînd la titluri precum cele citate mai sus, poetul a renunțat nu numai la idilă — cum am fi tentați să credem o clipă — dar și la o anumită univocitate. Examenul manuscriselor arată clar că autorul a lăsat să treacă pe lîngă sine alte îndemnuri, că și-a reprimat unele tentații, cultivîndu-se într-o anumită dificilă postură. În poemele reușite și neincluse în volum, adevăratul Fundoianu încă nu este prezent.

Atitudinea poetului se poate verifica și comparînd versiunile definitive ale unor poeme cu variantele păstrate în manuscris. Nu are rost să coborîm acum la amănunte, dar e evident pentru oricine le cercetează îndeaproape că tendința generală este de indeterminare progresivă, de înlocuire a unei sintaxe prea logice printr-una eliptică etc. Este, poate, nevoie să adăugăm că această indeterminare crescută urmărește întotdeauna o intensificare a semnificației, o îmbogățire a ei, fiind departe de a întreține o atmosferă vagă. Vagul e, dimpotrivă, refuzat și violentat nu o dată cu riscul unor imperfecțiuni formale.

Poetul caută chiar dezacordurile expresive. O indicație dată surorii sale cu prilejul corecturilor în vederea apariției volumului este mai mult decît convingătoare: „Atenție! A nu-mi corecta sub nici-un pretext greșelile de limbă, acordurile... Cînd scriu «zăpada de tăcere în care corbii coase», nu pune nici «corbul», ca s-o dregi, nici «cos», ci crucește-te numai și dă-mă dracului.“¹

¹ Scrisoare din arhiva Paul Daniel.

Rostul unor asemenea licențe și — într-o perspectivă de ansamblu — rostul suprapunerilor, al „contactelor precise“, al „ponderilor măsurabile“ etc. nu e altul, desigur, decît abaterea de la norma lirică obișnuită, în dorința de a face cît mai pregnant acordurile proprii.

În orice caz, raportarea *Priveștiilor* la manuscrise verifică faptul că poetul care a ajuns la poezie printr-o pastîșă generalizată ajunge la propria-i poezie printr-o *împotrivire* la fel de generală.

Două nume străine plutesc, totuși, în haloul acestei opere de o incontestabilă originalitate: Bacovia și Arghezi, unul autorizîndu-i temele, celălalt deschizîndu-i noi orizonturi expresive.

Desigur că între Fundoianu și Bacovia deosebirile de structură spirituală sînt atît de mari încît aproape că frizează incompatibilitatea. Autorul nostru va scrie despre Bacovia cu mirarea dar și cu înstrăinarea pe care le provoacă lucidității miracolele instinctului creator.¹

Cu toate acestea, în afară de preluarea unor teme și a unor obsesii, recunoaștem la Fundoianu și o anumită atitudine lirică, o deprimare — în ciuda exploziei vegetale și carnale — cu care înaintea lui ne-a obișnuit Bacovia. Gustul oribilului, sarcasmul, cinismul chiar vin și ele de la Bacovia și trimit mai departe, la Macedonski.

Cum se știe, la Bacovia natura nu e frumoasă, e însă expresivă și dureros muzicală. Peisajul la Fundoianu e mult mai convulsionat în ciuda acelei estetici statice, referitoare, de fapt, la dispunerea multiplană a poemului. Impulsurile divergente nu sînt anulate, ci, dimpotrivă, captate astfel. Stratificarea întreține tensiunea, stridențele sînt expresia deviată a unei agitații înteroare neistovite.

Fundoianu nu se uită pe sine — ca Bacovia — de-a lungul strigătului său. Chiar umilința lui e agresivă, nu seamănă nici cu indiferența extenuată a lui Bacovia, nici cu smerenia hieratică a lui Adrian Maniu.

Economia perfectă a mijloacelor îl face pe Bacovia să pară destins în oboseală, armonios în dezarticularea lui. Dimpotrivă, Fundoianu e parcă mereu crispat în efortul de construcție, în luptă cu neascultarea cuvintelor.

¹ G. Bacovia, în *Rampa*, 13 mai 1921.

Intervine, desigur, aici lecția marelui său maestru, singurul, dealtfel, recunoscut. Poate că la nici un alt poet al nostru nu e mai vizibilă încrincenarea argheziană în fața limbii și forțarea zăgazurilor ei. Aceeași discontinuitate logică, aceeași impudoare, aceleași contraste șocante și aceleași excesive materializări.

A fost plăcerea unor recenzenți să recunoască la apariția în volum a *Priveștiilor* dislocările specific argheziene. Nu în asemenea detalii trebuie însă căutată îndrumarea argheziană. Fundoianu trece, de regulă, peste ele, străduindu-se să obțină, cu mijloace proprii, efectele „vracului“. Suprapunerile despre care am vorbit reprezintă tocmai încercarea de a reproduce, în chip analitic, sensurile piezișe ale poemelor argheziene. Ceea ce la maestru era urnire frontală, ori alunecare norocoasă pe claviatura silabelor, se vrea echivalat de către discipol pe o cale mai ocolită și mai dificilă, printr-o arhitectură de planuri simultan premeditate.

Desigur, distanța față de model rămîne apreciabilă — cu voia sau fără voia discipolului. Lui Fundoianu îi lipsește forța de proiecție cosmică și fabuloasă a lui Arghezi, după cum îi lipsește farmecul lexical. În ciuda laborioaselor lui încercări, cuvintele nu sînt la el grele de înțelesuri și subînțelesuri, abaterile nu dau întotdeauna sentimentul necesității, violențele rămîn uneori fără ecou. În felul său, Fundoianu este și el un artizan, dar fără magie verbală.

Încă de prin 1916, B. Fundoianu publică în diverse reviste evreiești de la noi poezii care nu sînt altceva decît dezvoltări lirice ale unor versete din *Vechiul Testament* (*Moise, Scara lui Iacob, Cîntarea lui Samson* etc.). Unul din ciclurile sale juvenile purta, dealtfel, titlul de *Sonete biblice*.

În manuscrisele lui mai rămîn o serie de psalmi (*Psalmul Sulamitei, Psalmul inedit al lui David, Ruga psalmistului, O, iartă-mă, stăpîne* etc.). Tonul acestora e adesea prea cadent și solemn pentru a ne aștepta la vreo confruntare ori confesiune tulburătoare :

„Mai pustiit ca parcul de vîntul recei toamne,
Aștept un strop de soare din nepătatu-azur,
Tu singur poți da formă, culoare și contur
Imensității care în mine fierbe, Doamne“.

Intr-un *Psalm* din 1917 (după datarea editorilor) întilnim însă o cu totul altă abordare a divinității, care e invitată să locuiască făpturile mărunte, gingăniile pădurii :

„Eu cred că n-ai coborît niciodată pe-aice, Doamne,
căci ar fi trebuit să vezi furnicile roșii de pădure,
căci ar fi trebuit să vezi rîmele pe care lumina le vatămă,
căci ar fi trebuit să bei vinul din țitele fagilor,
căci ar fi trebuit să ascuți, cu urechea pe coajă, sufletele,
căci sufletu-ți ar fi fost asemeni furnicei și rîmelor,
căci ar fi trebuit să fii asemeni fagilor cu sîngele de vin.“

Putem identifica aici sau în altă parte o influență argheziană? Răspunsul corect depinde de autenticitatea datării manuscriselor și de corelarea ei exactă cu momentul publicării în periodice a poemelor argheziene esențiale.

Sigură e prezența lui Arghezi din *Belșug* (1915) într-o altă poemă inedită, [*N-am priceput, o, Doamne...*] (1917) : poetul simte aripa de înger ce adie cînd se înjugă boii. În schimb, în *Psalmul leproșului* (1917), capodopera seriei și, probabil, a întregii opere poetice a lui Fundoianu, răsucirea sufletului e alta decît aceea din psalmii arghezieni publicați, dealtfel, cîțiva ani mai tîrziu (1922—1924). Eroul liric nu se răzvrătește, ci, dimpotrivă, se împovărează mai mult, convins fiind că suferința proprie face să crească nimbul gloriei divine. Extazul pornește de atît de jos, încît imaginile par să anticipeze poezia argheziană a „zmîrcului“, iar lauda să semene cu un blestem :

„Căci trupul meu se crapă de buboaică —
și din obraji,
vinate coji au curs vînat puroaie ;
și ochiul meu e de privire scurs —
și mîna mea se razimă în bită.
Sînt o mocirlă-n care cîntă broaște
și-s raci de lut și lipitori murdare,
pucioasă e de secetă și soare.
Și sufletul meu, broască, de urît
orăcăie, o, Doamne, către tine.“

Sarcasmul nu lipsește din această umilință, în genere psalmii lui Fundoianu sînt prosternări ale unui orgolios. Constituindu-se ca o unitate în ansamblul operei, ei propun o dialectică spe-

cifică, deosebită de cea a psalmilor arghezieni, care nu deschid seria în literatura română, dar o marchează definitiv.

Toate acestea ne atrag atenția asupra faptului că influența lui Arghezi — recunoscută și neîndoioasă — nu trebuie înțeleasă ca o simplă contaminare. Urme argheziene pot fi decelate, fără îndoială, într-un loc sau într-altul, dar în esență putem spune că Fundoianu încetează să imite exact în clipa în care își găsește adevăratul model. Arghezi l-a autorizat să-și caute un drum propriu, l-a ajutat să se descopere pe sine. Din momentul întilnirii „vracului“, poezia lui Fundoianu începe să devină confundabilă. Fără antecedenta argheziană, Fundoianu este de neconceput ca poet, influența acestuia n-a fost însă atât modelatoare cât catalitică. Dacă sintaxa poetică rămâne îndatorată, într-un fel sau altul, construcția de ansamblu a poemului fundoian este o elaborare proprie — titlu important de originalitate în poezia românească.

Cît despre raportarea la Ion Pillat, aceasta nu se poate face decît prin contrast, în ciuda părerii lui G. Călinescu (din *Istoria literaturii*), care-i considera „înrușiți sufletește“. Amîndoi au cultivat, e drept, o „poezie a roadelor“, dar formula lor sufletească și artistică e fundamental diferită. La Fundoianu contemplația nu e destinsă ca la Pillat, belșugul viei sau al cîmpului nu-i dă o bucurie calmă, pașnic stăpînitoare. Contemplația nu exclude la el tensiunea, rodnicia e însoțită întotdeauna de o amenințare. El nu poetizează ca Pillat, nu se îmbată de unicitatea peisajului, exersîndu-se, dimpotrivă, adesea, așa cum am văzut, în a-l devaloriza. Fiorul liric nu se insinuează discret în euforia evocării, ci ne invadează intermitent după ce ne-a contrariat mai întîi. Emoția are o înaintare dificilă care — în cazurile fericite — îi sporește efectul.

Evident, nu întotdeauna stîngăciile voite sau nevoite ale poetului sînt expresive. Fundoianu nu avea gustul impecabil al lui Pillat, care să-l mențină într-o egalitate fără surprize. El rămîne un poet de stirpe argheziană, înnoitor în vechi tipare și, mai mult decît atât, spărgător ale tiparelor înseși.

Între intențiile și realizările lui un decalaj trebuie semnalat, o nesiguranță formală și uneori chiar o inadecvare. Aceasta poate fi drama autorilor cu o inteligență superioară talentului, dramă, în același timp, a deschizătorilor de drum.

MIRCEA MARTIN

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Scopul ediției de față este acela de a oferi cititorilor o cât mai cuprinzătoare imagine a activității poetice în limba română a lui Benjamin Fundoianu.

Pe lângă poeziile apărute în *Priveliști* (1930) și cele identificate în revistele și ziarele vremii, această ediție include un mare număr de poezii inedite, păstrate în arhiva prozatorului Paul Daniel, poezii din anii primelor încercări literare și ai debutului, pînă la perioada de maturitate din anii 1917—1923. Tot în această arhivă au fost descoperite și o seamă de manuscrise ale unor poezii incluse de autor în volumul *Priveliști*, unele fiind datate 1918, deci ulterioare celor publicate în volum, datate 1917. Presupunem că aceste manuscrise n-au fost la îndemîna autorului, aflat la Paris atunci cînd a alcătuit volumul, de vreme ce n-au fost reținute pentru sumar versiunile ultime, din 1918. Ele au fost reproduse de noi, la capitolul *Note și variante*, ca versiuni ale poeziilor publicate în *Priveliști*.

Ediția de față cuprinde poezia originală, împărțită în următoarele capitole: *Priveliști*; *Din periodice*; *Din manuscrise*; *Addenda*.

În prima parte reproducem integral sumarul volumului *Priveliști*, apărut în 1930, la Editura Cultura națională. Capitolul *Din periodice* cuprinde poezii în limbile română și franceză, publicate în ziarele și revistele din țară, în perioada 1914—1946, reproduse în ordinea cronologică a primei apariții. Poeziile în limba franceză, publicate în cîteva reviste din țară (*Contemporanul*, *Unu*,

Integral), pe care poetul le-a trimis de la Paris, în calitate de colaborator, au fost incluse în ediția de față pentru a da o imagine completă asupra prezenței poetice a lui B. Fundoianu în periodicele românești. Versiunea românească a acestor poezii aparține poetului Virgil Teodorescu (în afara poeziei *L'Exode*, tradusă de Dora Litman în 1946). În capitolul *Din manuscrise* am inclus poezii nepublicate în timpul vieții autorului (dintre care unele apărute postum), elaborate începînd din anul 1916 (cu excepția poeziei *Nostalgie*, scrisă în 1914), an în care — odată cu cele dintîi *Privești* — începe să se afirme timbrul original al poetului. În *Addenda* figurează, selectiv, poeziile de început, din perioada exercițiilor și a căutărilor, cuprinsă între anii 1912—1916.

Stabilirea textului s-a făcut prin aplicarea normelor ortografice în vigoare, păstrîndu-se particularitățile limbajului poetului.

Au fost menținute formele duble ale unor substantive și adjective : creier—crier, greier—grier, levăntică—livăntică, poștaș—poștar, mlădiat—mlădiet, molcom—mulcom, sălbatic—sălbatec, searbăd—sarbăd. S-au păstrat, în cîteva cazuri, și formele triple ale unor cuvinte : păsări—pasări—paseri ; vestminte—veșminte—veșt-minte ; coborî—scoborî—pogorî ; nimeni—nimene—nime.

Am menținut, de asemenea, formele duble de genitiv-dativ și de plural ale unor substantive : garoafei—garofii, vieții—vieței ; aripi—aripe, epoci—epoce, mîini—mîni, planete—planeți.

S-au preluat sublinierile sau majusculele unor cuvinte din manuscrise : Viață, Trecut, Moarte, Tăcere, Infern, Timp etc. A fost respectată punctuația autorului.

Greșelile evidente de tipar (la textele publicate în periodice) au fost îndreptate în mod tacit. Cuvintele lipsă sau ilizibile în manuscrise, deduse de noi, au fost plasate între paranteze drepte. Tot între paranteze drepte au fost intercalate titlurile și datele pe care le-am propus în cazul poeziilor din manuscris neintitulate și nedatate de B. Fundoianu.

În aparatul critic s-au menționat — de la caz la caz — pentru fiecare poezie, sursa manuscrisă, aparițiile succesive, titlurile inițiale, pseudonimele folosite (identificate pentru prima dată de noi), precum și versiunile și variantele necesare cunoașterii laboratorului de creație al poetului. Variante mai ample s-au consemnat pentru poeziile publicate în volum, iar pentru cele incluse în capitolele *Din periodice*, *Din manuscrise* și *Addenda* — variante selective.

Codificarea manuscriselor

Aflindu-ne în fața unei arhive voluminoase, neinventariate, care cuprinde zeci de caiete, sute de file disparate etc., a fost nevoie de la început de o intensă muncă de investigare și cercetare, vreme îndelungată, pentru punerea la punct a fondului de manuscrise. Astfel, toate caietele și filele disparate au fost codificate și numerotate de noi, fapt care a înlesnit atât alcătuirea sumarului, cât și stabilirea versiunilor și variantelor.

Reproducem mai jos sursele manuscrise din arhiva Paul Daniel.

Manuscrise de poezie

- Album cu măști (fără titlu, pe prima pagină desen în tuș, nesemnăt, 12 file)
- Album Poezie (pe coperta interioară, titlul tipărit : *Poesie*, cu câteva desene, nesemnate, cel de la p. 18 iscălit de Ross, 33 file)
- Caietul A (titlu : *Versuri și proză*, semnat B. Fundoianu, 48 file)
- Caietul B (fără titlu, datat 1915, semnat B. Fundoianu, 26 file)
- Caietul C (titlu : *Versuri*, 1913, semnat Benjamin Fundoianu, 16 file)
- Caietul D (fără titlu, 8 file)
- Caietul E (titlu și dată : *Cîntece*, 1914, semnat B. Fundoianu-Wechsler, 19 file)
- Caietul F (titlu : *Caiet de versuri*, semnat Benjamin Fundoianu-Wechsler, 15 file)
- Caietul G (titlu și dată : *Cîntece*, 1914, Iași, semnat B. Fundoianu, 16 file)
- Caietul H (titlu și dată : *Cîntece*, 1914, semnat B. Fundoianu, 12 file)
- Caietul I (fără titlu, 21 file)
- Caietul J (fără titlu, datat : 1912, septembrie 9/22, Iași, semnat Benjamin Wechsler, 33 file)
- Caietul L (fără titlu, 17 file)
- Caietul M (fără titlu, datat : 1914, semnat B. Fundoianu, 13 file)
- Caietul N (fără titlu, 17 file)
- Caietul O (A) (fără titlu, 6 file)
- Caietul O (B) (titlu : *Poezii*, semnat I. G. Ofir, 20 file)
- Caietul P (fără titlu, 6 file)
- Caietul R (pe prima pagină, titlul : *Versuri și proză*. 1914, Iași, *Bajura*, semnat B. Fundoianu, 37 file)

- Caietul S (fără titlu, 5 file)
- Caietul T (titlu și dată : *Poezii, 1914*, semnat Fundoianu, 4 file)
- Caietul BFW (A) (titlu și dată : *Poezii, 1913*, semnat B. Fundoianu-Wechsler, 16 file)
- Caietul BFW (B) (fără titlu, semnat Bj. Wechsler, 7 file)
- Caiet de școală (fără titlu, semnat B. Wechsler, 13 file)
- Caietul pătrat (fără titlu, 195 file)
- Caietul Sonete (titlu : *Sonete*, semnat B. Fondoianu-Wechsler, 16 file)
- Caietul Sonete biblice (pe copertă, titlu și dată : *Poezii, 1914*, semnat Fundoianu ; pe prima pagină, titlul : *Sonete biblice*, 15 file)
- Caietul V și P, 1914 (titlu și dată, pe prima pagină : *Versuri și proză, 1914*, 73 file)
- Carnetul negru (pe prima pagină, titlul : *Notes*, semnat B. Fondoianu-Wechsler, clasa IV-a, Alexandru cel Bun, Iași, 58 file)
- Notes (titlu tipărit, 65 file)
- Notes literar (semnat B. Wechsler, 16 file. Pe prima pagină : *Notes literar, 1913*, semnat B. Wechsler-Fondoianu)
- FD [File disparate] (numerotate de noi de la 1 la 347)
- FV [Foi volante] (numerotate de noi de la 1 la 116)
- Ms. 1 — 53 (grupaj de manuscrise formate din 2, 3 sau mai multe file, numerotate de noi de la 1 la 53)
- Ms. A 1 — 62 (grupaj de manuscrise numerotate de noi de la 1 la 62)
- Ms. Z 1 — 15 (grupaj de manuscrise numerotate de noi de la 1 la 15)¹

PAUL DANIEL și G. ZARAFU

¹ Inventarierea manuscriselor a fost deosebit de dificilă, ea făcându-se în mai multe etape, pe măsura descoperirii lor. Astfel, la un an și jumătate, după ce codificarea și dactilografierea fuseseră încheiate, s-au mai găsit, întâmplător, tot la Paul Daniel, alte manuscrise de poezie. Nemaiputându-se restructura numerotarea arhivei, am atașat foile găsite ulterior, *volante* sau *disparate* — denumiri convenționale — la manuscrisele inițiale. Denumirea lor este, în aceste cazuri, mai complicată, dar ea ne-a fost impusă prin forța împrejurărilor.

PRIVELIȘTI

POEME

1917—1923

Lui ION MINULESCU

*primul clopotar al revoltei lirice românești,
poetul evaziunii din Romanțe pentru mai târziu,
poetul bucuriei de-a fi din De vorbă cu mine
însumi,*

*această carte îi este dedicată virtual, încă din
anul de grație 1917. În intenția mea de-atunci,
dedicația aceasta trebuia să supraviețuiască tim-
pului fixat de Parce pentru apariția problema-
tică a cărții, oricari ar fi fost în acești ani viitori
adversitatea, ruperile, zăpezile, cari ar fi putut
să ne aburească prietenia.*

*După doisprezece ani, iată că această primă
asigurare asupra nestatorniciei Evenimentului
se dovedește inutilă. Aceiași am rămas în priete-
nie ; aceiași în admirație. Bucuria de-a fi fost
prețuit de ceea ce prețuiam mai mult, cea
dintâia, rămâie deci în capul acestui volum să
servească de mărturie respectuoasă.*

B. FUNDOIANU

CITEVA CUVINTE PADUREȚE

Lui Claude Sernet

Volumul de față aparține unui poet mort, în vîrstă de 24 de ani, prin anul 1923. De atunci urma lui se pierde prin continent. Cei care l-au deslușit undeva, într-un „studio“ de cinema, sau în biroul unei societăți de asigurare, au întîlnit un om rece și insensibil pentru o activitate care-i era atribuită și nici un fel de lacrimă în privire pentru un trecut în care cheltuisese energia unei semnificații. Mort? Nu, asasinat după toate regulile artei, după o lungă uremie morală, în care voința lui de a săvîrși și voința lui de a fi s-au luat în lupta crîncenă, desfrunzindu-se una pe alta de pene, de sînge, ca în faimoasele bătălii de cocoși, în Flandra. Celui căzut, cu gura în țărîină, i-am supraviețuit eu. Nu-i încă momentul să hotărăsc dacă sînt eu mortul, sau dacă eu asasinul.

Poezia aceasta s-a născut în 1917, pe vremea războiului, într-o Moldovă mică cît o nucă, într-o febră de creștere, de distrugere. Nimic din ceea ce constituie materia primă a acestui lirism nu mai exista în realitate. Poetul privea curgînd pe după geamuri armatele cenușii și tobele bătînd moarte; el închipuia un univers pacific în care crea, inventa, astăzi priveliști de arătură, mîine exaltarea mistică a morții în pîne. Scuza poeziei lui descriptive stă înainte de toate în faptul că descripția lui nu avea un model real, ci năștea din negura minții, ca o protestare intimă împotriva peisajului mecanic, de gloanțe, de sîrmă

ghimpată, de tancuri. Natura, în poemele lui, apărea ridicată la o potență mai mare ca imaginea ei normală, ca o supapă prin zidul de foc, când supapa adevărată era însuși focul. Simptom de nevroză? Romantism? Pământul era amestecat cu fier, cu foc și așchii de sticlă; arătura era un obicei pierdut, boul un mit vetust, baliga o vegetație necunoscută. În timp ce Dada exploda aiurea și masacrul civil începea pe străzi, poetul răsfrîngea lumea cu capul întors, de scîrbă. Pe marele cimitir de oameni, pentru unul singur, ieșit la netimp din liceu, începea vacanța.

Cîtă bucurie în a descoperi, acoperit în moarte de gluga orașului, zi cu zi, paradisul pierdut! Poezia aceasta care, la suprafață, mărturisea o rudenie sumară cu lumea rurală a lui Francis Jammes, cum se dovedea la masa de lucru, rivnind voința de putere mistică a lui Baudelaire. Dincolo de anecdotă, echivalența, polivalența, corespondența erau cerute. Nu din imagini se încliea, nici din emoții, ci din volume, din suprafețe potrivite, din conjugări de echilibruri, din contacte precise, din ponderi măsurabile. Nici într-un caz realitatea, oricare ar fi fost dînsa, nu prima inspirația sau tehnica poemului. Poemul era conceput ca un univers autonom, cu legile lui arbitrar, cu hazardul lui prevăzut. Un fel de alfabet Morse stabilea în natură o vamă aeriană. Principiul identității era respins; cu Goethe, aparența era considerată simbol. Nici o sonfuzie aici cu poezia simbolistă, care, la noi, n-a existat niciodată, decît ca steag și pretext de revoltă. Arghezi, Minulescu, Bacovia n-au fost simbolști. Poate numai Șt. Petică, D. Iacobescu; Ion Vinea, Maniu, în parte.

Starea sufletească dată (o dată pentru totdeauna), munca începea, abia, în a da versului o densitate, în a-l crea organ de măsură, piatră de kilometru, și în a-i da un fel de autonomie care trebuia să se păstreze în ureche, dar să se piardă în intelect. Cîtă bucurie ascetică în a formula legile acestui cosmos; pentru întîia oară versul alexandrin avea să fie încetățenit în limba românească; firește, alexandrinul, mult mai retoric, trebuia descusut, spart, liberat de muzica lui pur formală; părechea masculă și femelă de rime, suflul lui, aparatele lui respiratorii, singure, trebuiau păstrate. În schimb, asonanța lua în mod

clandestin, dar progresiv, locul rimei ; a rima sud cu surd, seacă și calcă, semn—ren și trup—sărut, într-un vers plin, corect, masiv, trebuia să dea poemului o singulară putere interioară, sporită de ambiția și vocația de-a da limbei un fel de sonoritate surdă, abruptă, un ecou de metal, de glonț de pușcă, în locul risului unui prund de mărgăritar lins de un pahar de cristal ! Prioritatea vocabularului slav trebuia afirmată și cultivată în ciuda celui latin, socotit înapt pentru poezie. Statică cu voință, această estetică a poemului, în care materialul inspirației a fost ales static ; trebuiau cu forța eliminate principiile psihice din ordinul dinamic : dragostea, ura, viteza, hazardul. Un sistem ca multe altele, firește ; legitim ca tot ceea ce este — și fecund, cu o singură condiție : aceea de a ieși dintr-însul.

Poezie ! Cîtă nădejde am pus în tine ; cîtă certitudine oarbă, cît mesianism ! Am crezut că în adevăr poți libera și răspunde acolo unde metafizica și morala și-au tras de multă vreme obloanele. Te credeam singura metodă valabilă de cunoaștere, singura rațiune a ființei de-a persevera în ființă. În poem, cu o lupă măritoare în ochi, deslușeam atent miile de revoluții, miile de aberații stelare. Numai în poem, lumea ireală, pe care o traversăm ca fantome, părea că ia o formă, că devine materie vie. Numai în poem, produs îndelung de calcul și hazard, hazardul se resorbea ca un fir de ață într-o rană. Omul se dezbrăca de întimplător, de capriciu, de generația spontană și proiecta în afară de dînsul o lume văzută sub specie aeterni. Paradisul terestru era în idee. Ideea era centrul și simburul poemului. Pe vremea aceea eram gol și nu mă știam gol. Șarpele nu-mi arătase încă, cu degetul lui gingaș, în ce colț de rechizită se afla decorul vopsit recent, cu arborul Binelui și-al Răului.

Din fructul arborului oprit am mîncat. Și-am văzut îndată că eram gol ; că Frumosul nu era mai puțin mincinos ca Adevărul și ca Binele, ca Progresul și Civilizația. Vorbele dintr-o dată s-au lepădat de mine ; în noapte, am început să strig fără cuvinte. Devenisem orb, cu o lampă în mînă. Am înțeles, brusc, că paradisul meu pămîntean, cu boi, cu belșug, cu balegi era o minciună ; și minciună poemul oriunde ar fi fost. Minciună Hugo, Goethe !

Minciună serafică Eminescu ! Cu Baudelaire, cu Rimbaud, o sprinceană numai de adevăr începea. Impotriva citorva legi cari ne circumcid din naștere, împotriva Evidenței legată la ochi, împotriva destinului, poemul nu aducea decât un alibi. La întrebarea lui Dumnezeu : „Ce ai făcut pe acest pământ ?“ poetul răspundea : „Latina gintă e regină...“ etc. Poetul considera viața ca pe-o Americă de-acum descoperită, ca pe-un mapamond știut pe de rost ca apa, în care punctele fixe, singurele scotite umane, aveau să fie cîntate, și nu stepa, caii virgini, amazoanele, pampasul, polii. Morala vieții, deci și aceea a poemului, era prudența, viclenia, ciorapul de lînă. Un singur atribut al frumosului : să fie inuzabil. Poemul nu era decât o mască, cea mai frumoasă, pe un obraz urît și ciuruit, obrazul ultimului Ideal. Ideal, idee, puah ! Am scuipat în dreapta și în stînga, deopotrivă îngreșat de adevăr și de absurd, de lege și capriciu. Timp de patru ani am tăcut ca un mut de război 100 0/0. Am crezut poezia din mine sleită brusc de o mînă care aducea șapte ani de vaci slabe. În ziua cînd s-a întors singură, ca un puț artezian, stropindu-mă cu un curcubeu pe mușchi, fără să bată-n ușa, am înțeles din ce profundă mizerie scoteam capul, ce prieten misterios de fecund îmi arunca un colac de salvare. Am înțeles că nu te lepezi, nici nu apuci poezia cînd vrei, cu lațul. A deschis ușa și-a strigat : cu-cu ! Din ceasul acela am înțeles că poemul e altceva... Ce ?... N-am priceput prea bine... nu pricep încă... Ceva care modifică realitatea ? Nu... Ceva care mă modifică... Pe mine ? Dar cine ? Și cine-s eu ?

Dacă a fi poet înseamnă a crede în minciuna poeziei, poezia mea de astăzi e mai prejos ca leac decât alifiile băbești. Cea de atunci iată-o ; cu lumina ei de-atunci, cu înțelepciunea ei, mă pedepsește, mă arată cu degetul. Un vers ca :

și vreau în ciuda celui ce seamănă-n deșert
nisip și foc...

ar putea să-mi deie remușcări, dacă remușcarea n-aș avea-o deja, deplină, de-a nu fi semănat tocmai nisip și foc, de-a fi respins deșertul în care nimic nu crește decât mană, care nu duce nicăiri decât în țara făgăduinții, și

nu cunoaște nici o bucurie decît aceea, spartă, a celor două table de legi. De poezia asta, care a găsit ce căuta, atîtea lucruri mă despart că-i văd cusururile-n tansparență, ca prin razele X. De ce dar o tipăresc astăzi? Ca s-oucid a doua oară, să lichidez un trecut de care aș voi să-mi fie mai mult rușine. Ar fi trebuit s-o ard sau cel puțin s-o las intactă, să nu amestec mîna mea de astăzi într-un mecanism mie străin. Dacă totuși, pe ici pe colo, am reparat un vers, o strofă, dintr-o poruncă morală de meșteșugar onest, care nu poate arunca în piață un ceasornic care nu umblă, mare a fost sforțarea mea de-a reface lucrul cu memoria, cu vechiul model de față, fără să vreau prea mult să molipsească o stare sufletească precisă, cu alta mobilă, morbidă, cu care n-are nimic de împărțit.

Firește, toate lucrurile spuse aici, din departe, îmi par — de ce? — absolut inutile. Știu că nimeni nu caută poemul cu riscul de a-l sparge, nici pe Dumnezeu cu primejdia de a-l pierde. Știu că sîntem încă în regnul cuvintelor și că băieții, în gazete, pentru un vers, unul singur, care-aduce mai mult sau mai puțin cu Mallarmé, cu Baudelaire, sau cu Apollinaire, discută încă, ici originalitatea lui Arghezi, colo tînăra faună a lui Ilarie Voronca. Nimeni nu vrea să priceapă că poetul naște într-o ambianță morală, într-un bulion de cultură și că păstrează, în figura lui, tatuajul cîtorva obstacole ingenuncheate. În ce măsură un poet minte, în ce măsură spune adevărul; în ce măsură imită, sau modifică realitatea — iată ceea ce nu se întrebă nimeni.

Poezia nu-i o funcțiune socială, ci o forță obscură care-l precede pe om, care-l urmează. Din toate părțile privirea ei ne surîde, ne măsoară, ne aruncă serpentine și obuze. Ținuta deci e de rigoare. Puțină eleganță, puțină demență, domnilor! Tot viitorul pozitiv depinde de atitudinea pe care veți fi avut-o pe frînghie, în timpul dansului de groază. O floare, numai una, zvîrlită dintr-o lojă perfidă și, în privirea acrobatului rămasă pe dînsa, leșină echilibrul, se sparge aerul ca o sticlă. Faceți loc, domnilor, panica-i o glumă proastă, iată numărul următor. Reprezentarea continuă. Prețul biletelor nu se înapoiază. Nimic

nu-i reversibil. Nimic din ce a fost nu va mai fi niciodată. La judecata din urmă, poezia singură va judeca pe om. Ea singură nu l-a pierdut o clipă din ochii ageri. Cine îndrăznește să-și ridice capul, să asmută vorbele? Omul e un animal pe care poezia îl cioplește din lut, sau îl aruncă în aer cu dinamită.

Paris, 1929

PARADĂ

Lui F. Brunea

Ca un paing, Uritul se rupe dintre ațe,
în beznă, iată, rîsul cu sîngele îl scuiți,
și nimeni nu-i furtuna de gît să mi-o agațe
și din privire ochii să mi-i desprindă, bumbi.

5 Ferestrele ca uliți s-au dus în vînătoare ;
pianul căzut pe labe e cel din urmă ren
și liniștea pe rana luminei pune sare ;
în lucruri zeama vie simți c-a ieșit din semn.

10 Vezi, toamna rupe pagini de murmure marine —
cu umbra din părete mă caut și mă-ntorc,
carne-n deșert voită bălană ca o piine,
sufletul meu de pene cu liniște în cioc.

15 Căci te-ai tîrît pe pietre asemeni sufletește
cu fiecare coajă de anotimp ; și-așa,
ești vremea care-și sparge șopîrlele în clește,
urzica de prăsilă și sîmburii de stea.

20 Tu ești troița-n noapte cu vînătăi în oase,
cînele care umblă după cadavre-n alpi,
zăpada de tăcere în care corbii coase,
copilul piele-roșă bătut la cur de albi.

Tu ești orașu-n care uzine putreziră,
varul crescă pe șine, pe cuie și pe șipci
și s-a oprit mișcarea și timpul se opriră ;
au mai rămas din umblet fărîme de furnici.

25 Aiurea ! Hai aiurea ! sufletul meu urît,
din care-au mușcat ploaia, și timpul, și omida,
ca dintr-un măr, cu găuri în carne, ca un rit,
ar vrea să întilnească grădina ta, Armida.

30 Ar vrea alte cuvinte, alte fecundități,
alți oameni și alți idoli ! sufletul meu de pîslă
din pietre să-și cioplească ar vrea divinități,
să-mpingă și să taie mișcarea, ca o vislă.

35 Unde-i pămîntu-n care s-a deșteptat Columb,
prin papagali, liane și lubrice maimuți ?
mi-i silă citeodată din mei și din porumb
să bat monedă falsă pentru copii de struți.

40 Poate mă cheamă-oceane ca plane de-ntuneric,
poate-n ficatul lumii izvoarele sînt reci
și sînt piei de femeie uitate în Americi,
în mîini cu jurăminte, ca ramuri, pentru veci.

Poate cuvinte spuse în timp, la ore fixe,
deșteaptă-un sînge care a adormit sub coji
și bîntuie-o furtună de diamante fixe
pe cai apocaliptici în șea cu voivozi.

45 Poate căzut în strada de vis, cu glezna știrbă,
un cal pe care moartea l-a asudat pe brînci
aruncă înc-o dată în univers, cu scîrbă,
privirea cea frumoasă a morților din stînci.

50 Poate oprit cu fața sleită-ntr-o vitrină,
miracolul mă doare încremenit în pluș,
și-aș vrea să fiu în axa pe care manechinul
prezintă cea din urmă croială de mănuși.

55 Mi-ar trebui masive de sare-n care ape
pun în plămînul ocnei ventilator marin —
peninsule ce-n coate au început să crape
și-n care focul tînăr destupă ca un vin.

60 Mi-ar trebui cuvîntul să se despoaie-n pîlnii,
să mă dezbrac de mine ca peștele de solzi
și să mă duc în lume pe cărăruia minii,
cînd inima în carne își împletește cozi.

Mi-ar trebui potopul să schimbe-obrazul lumii
și focul să înjunghe statornicia-n rău.
Cădeți, imperii ! iată că s-au ivit nebunii,
să strîngă în poeme crîmpeiele de hău.

65 Poate-am greșit, Părinte, cînd ți-am cîntat natura
cuminte și curată ca-n paradisul vechi ;
erau în mine forța, schimbarea, setea, ura —
și sîngele în mine mă trage de urechi.

70 Era în mine ceea ce sparge ca să nască,
în mine-un demon care ședea pe continent,
cu-o față care plinge și una care cască,
în mine năzuința de-a deveni dement.

75 Închis în amintire ca-ntr-o obscură strofă
în vidul unde steaguri de ideale-mpung,
te-aștept să vii, trompetă de spaimă, Catastrofă —
sărut urcînd în ochii oceanelor, prelung¹.

¹ „Baisers montant aux yeux des mers avec lenteur“ (Rimbaud).

HERȚA

I

- În târg miroase a ploaie, a toamnă și a fin.
Vântul nisip aduce, fierbinte, în plămîn,
și fetele așteaptă în ulița murdară
tăcerea care cade în fiecare seară,
5 și factorul, cu gluga pe cap, greoi și surd.
Căruțe fugărite de ploaie au trecut,
și liniștea în lucruri de mult mucegăiește.
În case oameni simpli vorbesc pe ovreiește.
Giște, cu pantofi galbeni, vin lent după-un zaplaz ;
10 auzi cum ploaia stinge fanarele cu gaz,
cum învechește frunza în clopote de-aramă —
auzi tăcerea lungă și gri care e toamnă
și diligența care vine din Dorohoi.
Pustiu, din șes, se urcă cirezile de boi,
15 și cum mugesc, cu capul întors, de parc-ar suge —
cu ochii roșii, târgul, cuprins de spaimă, muge.

1917

- Suișu-i greu la casă pe ațe de poteci ;
 de sînge drumu-i galben unde-au scuiat dovleci
 și-i creștere de sfeclă, de mărării, de ceapă ;
 iată, după ureche, izvoarele de apă,
 5 și dimineața, ca o zăpadă, între noi ;
 calci unghii de mireasmă pe cîte-un mușuroi
 și au țipat cocoșii pe bolovani de soare.
 E toamnă ca-ntr-o pară cu zeamă de răcoare.
 Vacile șvițeriene, cu șorțul alb, mugesc.
- 10 Ziua de astăzi intră-n conacul boieresc
 și vinele pe mîna legumelor sînt clare.
 Boii sub pălărie de paie merg să are
 pe jos, și-și freacă somnul neisprăvit de stîlpi ;
 au în narine-un miros de lapte și de rîpi
 15 și se pornesc în silă să spargă arătura —
 pe după gard, de unde a început natura.

Noaptea mină din spate căruțele cu finuri,
și stele, poate rouă, mai cad și-au mai căzut.
Copacii stau în cale, ca tot ațîția cerbi —
și umbre, pe pămîntul moale, au desfăcut.

- 5 Țăranii dorm pe finul plin de mireasmă udă
și au plămînul umed de noapte și de fin.
Frunze-au căzut, sau osii au scîrțîit ; ascultă :
gîfîie respiraarea pămîntului bătrîn.

- 10 Dacă n-ar fi în cale codrul pletos să-i sperie,
boii, de somn, s-ar pune jos, pe genunchii moi.
Carele merg de parcă ar sta pe loc. Septembrie
chiuie singur, lîngă umbrele mari de boi.

- 15 Vara s-a dus, cosită în car — și-a aruncat
stelele-n baltă, toate, cîte mai fură clare ;
și ultima tăcere, lungă, s-a așezat ;
vacile, mîne-n ierburi, or să le-afle-amare.

- 20 Natură nencepută și noapte nencepută,
lasă să-ți culc în pene sufletul meu bătrîn,
și lasă-mă, cu boii, s-aștept din nou, în ierburi,
vara care se duce în carele cu fin.

1921

Bătrînii de la casa cea veche ne-au ieșit
 în poartă, la grilajul de iederă coclit,
 și-aveau în ochi un zîmbet de iaz de șes, cuminte.
 Îți mai aduci aminte ? Îți mai aduci aminte ?
 5 Livada zvîrlea pietre în zarzări și-n caiși.
 Gutuie, după geamuri, cu pielea linsă, își
 spuneau cuvinte-n care se-mpreunară plane.
 Divanul ca o pară se înmuța, motane,
 și era bine-n vechiul fotoliu moldovean,
 10 cu frunze de lemn smulse din lustru, an cu an.
 Ne-ascund atît de bine albumele cu clampă
 de-alamă, tinerețea ! Trecutu-i lîngă lampă
 și plină e oglinda cu cute în obraz.
 E-așa de lungă vremea de cînd nu mai e azi
 15 și stearpă și molii e ca o convalescență.
 Aștepti în toată seara aceeași diligență
 care debarcă aceiași ovrei ce se întorc.
 În case, știu vapoare ce pleacă spre New York
 și bancuri unde-oceanul a descărcat ciolane.
 20 Un far mai face semne de spaimă prin obloane,
 și-atît. Te duci la gardul de iederă coclit :
 doi tineri bat în poarta cea veche. Ai ieșit
 și ai în ochi un zîmbet încremenit cuminte,
 de iaz de șes, în toamnă. Îți mai aduci aminte ?

1922

În toamna asta ziua — de ce? — s-a micșorat.
 Cîmpul pustiu și negru s-apropie de sat
 de parcă vrea prin garduri de lemn să se strecoare,
 să mai pătrundă încă o dată în hambare.

- 5 Mai e ceva pe-aceia și nu-i, din ce-a trecut ;
 casele, după geamuri, au dușumea de lut,
 și au ceardacuri, lîngă camere goale, unse
 cu baligă, de ploaie și de urzici împunse.
 Poate-ar muți aicea, de-ar fi să fie, vaci ;
- 10 vița se ține-oloagă cu mîna de araci
 și-așteaptă-acum, cînd țîța a încetat să-i crească,
 ploaie s-o-ngălbenească, ploaie s-o putrezească.
 Șoseaua ca o talpă s-a rupt de-atîtea ploi.
 Trec porcii, cei cu suflet de baltă, spre noroi,
- 15 trec porci urîți, să doarmă stupid într-o băltoacă —
 ca haosul pe lume din nou să se desfacă.

1918

- Vacile-n Vatra-Dornii calcă-n asfaltul ud
 de ierburi, cu privirea marină din trecut,
 și mugetul de gușă legat, ca o talangă —
 ca-n Herța cînd tăcerea mă-nzăpezea pe-o bancă.
- 5 Îmi amintesc : amurgul căzut pe jos de somn,
 în tîrgul cu șopîrle sub pietre, făr-un pom,
 cu coperișuri trase peste ferestre glugă,
 ca ziua să se-ntoarcă, prin curte, ca o slugă.
 Cine-aducea deodată cirezile din cîmp ?
- 10 Aveau și-atunce ochiul de sticlă, gîtul strîmb,
 dar aduceau în uliți baliga din pășune
 și în surîs o scamă din soarele-apune.
 Seara, un murmur negru creștea din sinagogi :
 cereau desigur — altfel ai fi voit să rogi —
- 15 ca să-i ferească cerul, cum le-a ferit strămoșii,
 de panica adusă din cîmpurile roșii.
 Deodată, după geamuri se aprindeau făclii ;
 o umbră liniștită intra în prăvălii
 prin ușile-ncuiate și s-așeza la masă.
- 20 Tăcerea de salină încremenea în casă
 și-n sloiul nopții jgheabul ogrăzii adăpa.
 Bunicul între flăcări de sfeșnic se ruga :
 „Să-mi cadă dreapta, limba să se usuce-n mine
 de te-oi lua vreodată-n deșert, Ierusalime !“
- 25 Tavanul plin cu îngeri de ghips urca în cer ;
 ce foc în sfeșnicarul obloanelor de fier !

Un suflu-n viscolire se limpezise parcă,
și casa, clătinată în noapte, ca o barcă,
se desprindea din strada târgului și plutea.
30 Somnul, ca un paharnic, fără oprire bea.
și nu mai știu cu cine vorbea bunicul.

Nime

nu asculta cum dînsul plîngea, din adîncime,
și-amesteca în capul nepotului său timp
35 ruga din casa scundă cu mugetul din cîmp.

VII

E cîmpul lung și-o greblă e-un pieptene în fin.
 În ziuă, munca ară, pămîntul e bătrîn,
 și-au înflorit petala cea vînată scaietîi.
 Izvoarele purcese din țîța dimineții
 5 bat în pietrișul tare și sec de pe șosea.
 E toamnă de lumină sălbatecă și rea.
 Boi surzi, fără sprînceană și cu urechea bleagă,
 pornesc să ducă plugul în țelina săracă,
 să puie-n ea lumină de grîu, orz pentru cai —
 10 și li s-au prins de coadă, cu unghiile, scai.
 E-așa de calmă ora în suflet și-n coline,
 că sîngele naturii continuă în tine,
 și țelina arată continuă în noi.
 Pe dealuri arătura aleargă după boi,
 15 și nu-i nimic : pămîntul e nesfirșit și-i ocru.
 Și omul trece iarăși prin ziuă, mediocru,
 și-njunghie lumina ca un cuțit de foc.
 — Dar dacă poți, privește ici, în pămîntul copt,
 20 sub flacăra-n genunche la căpățiul nopții,
 figura nevăzută, teribilă, a forții.

1918

VIII

Linei

- Un murg cu coamă creață mai paște-n iarbă soare.
Pământul crește-o umbră pe dinsul, de răcoare,
miroase lung cu fînuri și sperios de-amurg,
printr-un țăruș, cu-o sfoară, se ține scai de murg.
- 5 Ghicești cum gologanii și-i numără părîul ;
în liniște s-aude cum încolțește grîul
și trec țărani cu rapăn, ca niște boi ; trec boi
cu pîntecele pline de miros de trifoi
și idioți de toamnă ; și toamna e cuminte
- 10 peste țărani, și peste ovăz, și peste linte.
Talanga scoate luna și-o sprijină-n amurg ;
nu-i nimeni să asculte cum lucrurile curg
și cum se pierd în drumuri, căruțele cu paie.
Și iată : noaptea-și sparge haotica păstaie
- 15 și leapădă, prea coapte, semințele de sus ;
și numai murgul singur, legat de un țăruș,
rumegă rotogolul ce iese din genună
și-și pune la ureche petele lungi, de lună.

1918

ȚOCA

Te rup din reverie, prietenă și soră,
ființă despletită din somn și auroră,
balcon în vis cu bucle de pasări pentru vid.
În mușchii tăi ai cîntec, ureche ca un zid,
5 și străluciri de pietre pierdute, ca o mină.
Se clatină în tine oceanele de lînă.
În părul tău din care se împletiră corzi
s-a mistuit privirea, salină de matrozi
plecați să se usuce la soarele din tropic.
10 Cît de departe-ți pare pămîntul microscopic
de-aici, de unde omul e-un măscărici urît,
și-orașul îngenunche cu frunzele pe rît,
și forța lenevoasă de-a se căta pe șine,
și moartea adormită cu coatele pe șine,
15 c-ai vrea în tine-o sevă să urci cu ochi-nchiși ...
și sîngele prea vînat și aspru, de iriși.

SINAIA

I

Fagii au frunză groasă, ca ploile s-o bată ;
și toamna asta-n sînge, ca o panglică lată,
și riul care-și spală dinții de bolovani.

- 5 ... De ce descoși din lucruri figurile, ca-n bani
scoși din pămînt, cu slove chircite și impure ?
Am cunoscut deodată răcoarea de pădure.
Am întilnit fagi roșii și veverițe mici,
cu coada lung stufoasă și fără ochi. Pe-aici,
unde tăcerea cîntă la patru mini pe ape,
10 ai vrea măcar privirea s-o ții în loc sub pleoape,
și cauți îndărătnic să știi de ce-a căzut
de-așa de sus lumina cu buzele în lut.

1919

Simți munții ca un bulgăr de apă în obraz.
 Și umezeala-i vîrsta pe care-o smulgi din brazi
 grei de genunchi, cu coame de noapte în spinare,
 cai nărăviți de-atîta nechez și nemișcare.

5 Pe unde-ncepe balta cu genele în prund,
 știu rîsuri de femeie cîte-au căzut în fund,
 și cîte priviri limpezi s-au înverzit ca blidul.
 O flacăra vestește de unde-ncepe vidul,
 și drumul ocolește balta, ca un cuțit.

10 Cît sînge ! Ceasul, ceasul se rupe-n asfințit,
 și seara-și fierbe codrul cu energii de vrană.
 Cerbii nu știu nimica din toamna roșcovană,
 și-așa cum dorm, cu inimi de frunză și desculți,
 visează copoi, goarne și vînători temuți,
 15 veniți să prindă codrul cu coarne și copite —
 și codrul, căzut, plînge, cu nările mărite.

1920

III

Văzduhu-i pur, în ierburi, în rîu și-n bolovani.
În dimineață, boii limpezi sînt roșcovani
și cărăruia pleacă în munte, să s-ascunză,
pe unde roua cade în cuiburi și pe frunză,
5 pe frunza de fag, dură, și-n cuiburi de puf, mici.
E-așa de putred drumul, că ai putea să-l strici,
și frunzele din codru (de-ai sta în codru, goală)
pe trup ți-ar pune pete, frunze de umezeală,
și aș putea pădurea pe trup să ți-o sărut.
10 Cărarea duce-n codri, iarăși ca la-nceput,
în dimineața-n care-s boi roșcovani și limpezi
și viața pură-n ierburi, în bolovani și-n rîuri.

- Porcii mănîncă iarba prin şinele de fier.
Cerul e-nalt atîta, că parcă nu e cer,
ori l-au urcat tăcerea şi munţii spîni. Amiaza.
Căruţe din Belia trec pe şosea spre Breaza.
- 5 Gara-i pustie parcă de secole şi ani.
Şoseaua, ca o rîmă, umblă pe bolovani,
nici nu priveşte riul în mers pe drumul Breazii,
şi umezeala care umflă să spargă brazii.
În Prahova băieţii împuşcă cu pietriş
- 10 broaştele-adormite, moliie, pe prundiş,
şi-şi scaldă caii ; uite, muştele verzi înţepă.
Tăcerea se aude cum s-a spălat cu apă,
şi-aş vrea, trîntit de soare, jos, în amiazi, să dorm,
cu inima de piatră ca muntele enorm.

1919

UN TREN DE MARFĂ...

Un tren de marfă a trecut —
și, uite, curtea fabricii de gaz
ar vrea să urce-n degete să-l vadă
ca o găină albă din zăplaz.

5 Tăcerea doarme cu genunchii-n gură —
cu mâna pe pleoapă s-a trezit —
a spintecat-o trenul, ori îi pare
că sîngele din jur e învechit ?

10 Sculată de viteză se întreabă
ce-i energia asta fără somn,
și-ar vrea din nemișcare să se rupă,
cu cel puțin o umbră, ca un pom.

15 Soarele-acesta, fără de cusur,
o doare-n carnea încă nencepută,
și-ar vrea să-și poată un minut lipi
pe-o roată fața slută.

LUI TALIHARH

Pentru Păpușu (Armand Pascal)

- Boii urîți și teferi s-au limpezit în șes,
și au țipat cocoșii tîrziu și fără sens.
Ileana, care doarme cu porcii de tărițe,
s-a pus să mulgă vacii lapte stelar din țîțe,
5 pămîntului să mulgă răcoare de cartof.
Toamna bacoviană geme-n ferestre : of —
Prietene, dă-mi mina și taci ; așa, dă-mi mina.
Privește curtea, porcii, și, rîcîind țărîna,
cocoșii albi. Privește : sufletul meu e trist.
10 O, Taliarh, acuma, ca și-n trecut, exist,
și beau din vinul ăsta, și beau din cupa asta.
Vechilul tot nu știe ce albă-i e nevasta,
Ileana tot nu știe decît să mulgă vaci —
și via să-și înnoade azurul pe araci.
15 Vino ; să stăm de vorbă cît ne mai ține vrerea ;
ca mîne, peste inimi, va izbuti tăcerea,
și n-om vedea prin geamuri, tineri și zgomotoși,
amurgul care-aleargă după cireadă, roș.
Ca mîne, toamna iară se va mări prin grîne,
20 și vinul toamnei poate nu-l vom mai bea. Ca mîne,
poate s-or duce boii cu ochi de rîu în știri,
să tragă cu urechea la noile-ncolțiri.

Și-atuncea, la braț, umbre, nu vom mai ști de toate ;
poate-am să uit nevasta și vinul acru ; poate...
25 Ei, poate la ospete nu vei mai fi monarh.

E toamnă. Bea cotnarul din cupă, Taliarh.

1919

METRU VECHI

Mamei

Prietene, prietene, e toamnă —
un sfert de ceas, și calul ne azvîrle
la via veche unde, lîngă cramă,
e anotimpul cald pentru șopîrle.

5 Nu-i nimeni în hambare și în șură.
Pustiu. E-o cîrciumă aici. Vom cere,
în sticle vechi, cu lacăte la gură,
puțină reverie și tăcere.

10 E o podgorie întreagă-n cupă —
ascult, ca-n vremuri vechi și cunoscute,
cum fierbe vinul copilandru după
cuiel puse-n cea din urmă bute.

15 În cupa asta udă, Amintirea,
imagini, amintiri mai false, cearcă
să puie-n via veche însozirea
și sufletul cel tînăr, de la poarcă.

Tata e-acolo, lângă crama veche.
Îl văd cum chibzuiește cu vierul
(cu fierberea din vrană la ureche)
20 dacă sînt semne că se schimbă cerul.

În toamna șeasă ca o apă-ntinsă,
nucii în pace-și desfoiau amarul
pe iazul liniștit, cu apa linsă.
De undeva, din fund, gornea pîndarul.

25 Veneam cu tata-ngîndurați spre casă.
Tata tăcea. Tăceam. Și toamna numa
ofta uscat, din frunze de mătasă.
Soseam cu liniștea pe noi și bruma.

30 Ci uită-te, prietene, n-ai teamă :
aracii cad în drumuri ? Via-i gata ?
Și spune-mi : rîde cineva spre cramă ?
Aș vrea, deși — știu bine — nu e tata,

și nu e crama veche, nu-i vierul,
nu-s goarnele în fund, nu-i bucuria,
35 și, uite, poate nu mai vrea nici cerul
să coacă toamna și să coacă via.

CE SIMPLU...

- Ce simplu e amurgul acesta de sfîrșit
de toamnă ! Boi, pe dealuri, duc arătura-n vid.
Septembre strînge-n doniți strugurii toți din toamnă,
și-n tăpile-i desculțe îi calcă sus, în cramă.
- 5 Ploaia veni cu sînge și cu furnici, din Sud ;
cîte-un pîndar împușcă tăcerea ca un surd,
și liniștea s-adună din mii de cioburi sparte.
O fată, ici, în cîmpuri, a adormit pe spate,
și-acum o duc țărani pe umeri,
- 10 pe sicriu
un clopot își desfoaie buchetul arămiu,
să prelungească parcă amiaza din vecerne ;
e miros tare umed din finuri ; e devreme,
și-i lîngă raclă bine oriunde te întorci.
- 15 Ca totdeauna, viața-i cu garduri și cu porci,
cu vișini și neveste care au țîța seacă.
În anotimp, simți pasul lui Dumnezeu cum calcă
și numără pe mîna cîștigul din fineți :
mălai e pentru oameni și mei pentru stigleți.
- 20 Cirezi halucinate mugesc pe după vie ;
femei goale, în lanuri, au pielea pămîntie,
și ai putea pămîntul în pielea lor să-l ai.
Un popă — poate Naiba — cu mintea spre mălai,
peste sicriu, cu brațul întins, blagoslovește.

25 Din curba lui, pământul s-a-ntins, se umflă, crește,
și cheamă către dînsul oamenii de noroi.
Și oamenii se culcă cu sufletu-n noroi,
îl scuipe, îl sărută, îl blastă, îl iartă —

și bulgării de noapte se prăbușesc pe moartă.

1918

PROVINCIE

I

Din nou tăcerea umedă în munți —
și-i vară totuși, după calendare ;
capre bărboase au trecut, murdare,
și plouă, plouă...

gîștele sub punți
au leșinat în toamna albă, lingă
sufletul care ar voi să plîngă.

10 Castanii simpli, peste bănci de parc,
lipesc cu palma mărci de-alamă late ;
tăcerea, udă, s-a culcat pe spate,
și-un Cupidon, ciupit de timp, c-un arc,
aruncă ofticos și paralytic
apa ascunsă-n mädularul mitic.

15 Au fost și-aicea lebede-n bazin ?
(Poate și-au dus lumina printr-o poartă.)
Bazinul-i galbän ca o frunză moartă,
și vara a plecat așa de lin,
cu ochii limpezi și cu țite pline,
c-o simt și-acuma, goală, lingă mine.

- 20 În cea din urmă toamnă eram doi.
(Fintină, curgi aducerea-aminte !)
Priveam cum pleacă berzele, cuminte,
spre alte țărături și spre alte ploii,
și tot ca și acum stăteam pe gânduri —
- 25 și cineva cioplea ceva din scînduri.

1916

Toamna e-atit de rumenă în tîrg,
 cu flori în pâr, roșcate, de olane,
 că strada umblă ca un cocostîrc
 pe după gratii unde cîntă piane.

- 5 Mîncăți de ploaie, pomii se usucă,
 ca după o năvală de omizi —
 și liniștea e tare ca o nucă,
 și soarele s-a spart în cărămizi.

- 10 Toamna sosi pe plute din Galați,
 întinde rufe, spală-n bălii spume,
 bate butoaiele pentru vinaț —
 și cînt-un cîntec marinar, din lume.

- 15 Femeile-au ieșit la geam să coase
 ciorapi de lină pentru iarnă, roși ;
 și-n case-n care-a doftorii miroase,
 se coc, precum gutuie, ofticoși.

- 20 Vremea în jilț adoarme bătrînește —
 Îți spui : au dat și lucrurile-n pîrg,
 de data asta nu se mai coclește
 toamna atit de rumenă din tîrg.

III

Tîrg ticălos, cu ulițe și străzi
sparte de ploi, de vite și de care —
aici, în cîmp, pe vremuri, creștea soare,
aici creștea ovăz.

5 Sînt garduri unde iarba a mijit,
și întîlnești, pe unde curgea rîul,
case bătrîne-n care n-a trăit
nimic, pe după geam, decît pustiul.

10 Și oameni după garduri se furișă,
bivolii grei cînd vin de la păscut
calcă-n asfalt, se culcă, sau se pișă,
cu coarnele-n văzduh, ca la-nceput.

15 Și iarba crește prin podele, prin
ziduri crăpate, sparge bolovanii,
și măselarițele cu venin
s-au năvălit să biruie cu anii.

Pământul iese-n față, se strecoară,
crește-n spărturi, se cațără prin zid,
și, gras, se-ntinde pentru-a doua oară
20 peste asfaltul biruit.

Clopote de-alamă și-au adus
aminte, în amurgul roș,
să plîngă pentru slujba din apus --
și au răspuns de undeva cocoși.

25 Pe sticle sparte se prăjesc șopîrle,
din pomi greoaie fructe cad în vînt --
de parcă-o mină de văzduh azvîrle
semințe noului pămînt.

În seară, porumbeii din curte, pe asfalt,
au în priviri tăcerea unui climat mai **cald**
și mersul lin, de parcă s-ar clătina pe-o strună.
Visez la porumbeii cei albi de pe lagună ;
5 apa îi face, poate, atîta de cumiîți ?
Ai vrea, din vechi balcoane, să le arunci seminți.
Cînd orele bătrîne aruncă-n turnuri noapte,
uzi de tăcerea lungă, de sînge și de lapte,
par niște urne pentru cenușile de morți.
10 Steaguri de pace, uite-i, ca și-n trecut, în porți,
și-așa cum stau, de parcă nu-i învechește timpul —
Veneție, porumbii au sufletul tău simplu.

RUGĂ SIMPLĂ

O, ploaia primăverii care-a căzut din timp !
lasă să-mi spăl în tine picioarele desculțe,
lasă să-mi spăl în tine sufletul meu desculț !

5 O, ploaia răcoroasă care-a căzut din timp !
am întâlnit-o-n drumuri, oblică, pe moșie,
cu stropii grei de soare ca boabele din spicuri.

Oameni — sau poate-amurgul — în liniște ara —
țelina, spintecată la nesfirșit, fugea,
și boii lingeau ploaia din cer în arătură.

10 Ploaie, spală pământul de baliga cuminte,
cruță pământul, ploaie, de uraganul rău,
bun, în deșertul mării, setoșilor de umbrel,

15 umflă sămînța bine și fă-o să plesnească ;
sămînța de lucernă, de popușoi, de orz,
orz pentru cai, lucernă la vaci și popușoiul

fă-l, ploaie, pentru oameni cari te aşteaptă-n tindă,
cu porci uscați de-amiază, cu vişini, cu pustiu
şi cu neveste-n care ţipă copiii surzi.

20 Şi pune frunze-n vişini : ca să se urce-omida,
fă griul : să nu moară guzganii de pământ,
şi salcii : să se poată bivoli scărpină.

Lasă-n ocol să fete vacile roşcovane,
lasă să se iubească, din spate, prin ogrăzi,
scurți şi cu botul umed, cîinii de vînătoare.

25 Lasă să se reverse podgoriile lumii !
Fă să se coacă via şi/dă-ne vinul nou,
ce osteneşte capul şi limpezeşte trupul.

30 Iar mie dă-mi femeia pământului tău negru,
albă ca şi lumina pământului tău negru,
bună ca şi nutreţul pământului tău negru.

Şi-n urmă, prăbuşeşte-mi lumina din văzduh,
îngroapă-mă sub toată lumina din văzduh,
agheasmă blestemată, ploaie de primăvară.

URITUL

- În casa de tăcere cu iederi și urzici,
plină cu somn de bufniți cîrne, cu ochii mici,
nimeni nu știe toamna cînd a intrat în casă,
și anii de cînd surpă pereții, ca să iasă.
- 5 Un clopot surd la masă și la culcat chema ;
avea și-atuncea spartă arama, și coclea,
și-l ascultam, cu gura pe lespede, cum geme,
să ție-n loc moluzul și curgerea de vreme.
Motani de porțelană, cu ochii verzi, au tors
- 10 plecarea-n lume-a celor ce nu s-au mai întors ;
dar s-auzeau, în seară, cu geamăt de lăuze,
clapele-ntîrziate pe mîni, ca niște buze.
Poate e mama care moțâie-n jîlț, aici —
coase ciorapi de lînă moale, pentru bunici.
- 15 Dacă-ar cădea odată ploile roșcovane,
prin mădulare-ar curge din nou, ca prin burlane,
și-ai fi în casă singur, pustiu și monoton —

ca-n insula vreunui sălbatec Robinson.

1921

FEMEIE LUMINOASĂ...

Femeie luminoasă ca șesurile-n toamnă,
dă-mi gîtul tău, cui**b** moale cu paseri de azur,
dă-mi mînele, mai pure ca pietrele din riuri —
5 femeie cu gîndirea ca un polen netrebnic
și carnea ca oricare gîndire mai zămoasă.

Femeie, pămînt negru, te vreau și te iubesc,
te vreau, cum vreau, femeie, pămîntul bun și **negru**,
pămînt proaspăt în care dormiră toți ai mei,
10 pămînt tînăr în care mi-i tînără chemarea,
pămîntul unde-n urmă vreau să adorm și eu.

Și vreau — în ciuda celui ce seamănă-n deșert
nisip și foc, cu umbra la brîu și soare-n ceafă —
grăuntelui lumină să-i dăruiesc și apă ;
15 aș vrea să-l ar, să-l seamăn, să-l secer și să-l macin,
și-aș vrea s-adorm cu grîul cel bun la căpătîi,
pămînt, matrice dată din ziua cea dintîi,
în care mă așteaptă, ca-ntr-o oglindă, chipul.

SEARĂ MISTICĂ

E-atîta liniște în cîmp —
că poți s-auzi în noua primăvară,
crăpat de umezeală și de seară,
cum crește spicul grîului în cîmp.

- 5 E-atîta liniște în cîmp —
plînsul cîmpiei lung, ca după ploaie ;
greoiul fum de pe gunoaie
se suie — ca alt cer — în cîmp.

- 10 Un taur stă cu-o vacă-n cîmp,
pe pata albă, pusă jos de lună,
și sperioși că se-mpreună
mugesc spre lună lung și timp.

1917

CÂNTECE SIMPLE : MĂRIOR

I

ROMANȚA

- Era mai bine, poate, dacă ne-am fi iubit
aicea, în mirosul pădurii de molift ;
aș fi cetit, sau, poate, aș fi visat, pe-o bancă,
în liniștea ce-o face, rupîndu-se, o creangă ;
5 ai fi venit desigur în alb, cum scrie-n cărți,
cu rîuri de sineală în piele, ca pe hărți ;
ți-aș fi adus cu gîndul naiv, ca să te bucur,
dorințele cu sîmburi de soare, ca un strugur,
și inima-ncheiată de gura ta, ca bumb.
- 10 Poate-ar fi fost mai mare minutul și mai scump !
Dar poate fi mai mare iubirea ca iubirea ?
Vreau să te-aduc pe bancă, de-aici, cu amintirea,
cu fruntea mea alături de visul tău suav.
Vrei să vorbim cuminte și lin, ca doi bolnavi ?
- 15 Ți-aș dărui-o, poate, răcoarea din cuvinte.
Ca doi bolnavi, în toamnă, vrei să vorbim cuminte ?
Am merge la izvorul feruginos să bem
aceeași sănătate pe băncile de lemn ;
am obosi în munte ; ne-ar fi prieteni trunchii ;
- 20 și ți-aș iubi cu mîna prietenă genunchii.
Înfipți adînc în codru, ca două rădăcini,
ne deșteptăm alături și ne culcăm vecini ;

25 în sufletele noastre, ca plute, riul fuge,
în carne ni se naște destinul și amurge,
și liniștea se sparge pe noi, ca un bolid.
Iată-ne pe cărarea care se rupe-n vid,
și nici nu-ți este dată s-auzi de-aici, și nu mi-i —
muzica militară după sfârșitul lumii.

1923

II

A spart în mine toată podgoria cu struguri ?
Au spart în mine toate butoaiile cu vin ?
Dacă n-aş şti că-i toamnă, aş crede că sînt plin
pe coajă cu puroiul din bubele de muguri.

- 5 E toamnă albă — parcă e primăvară. Stau
greoi să curgă-n mine tot soarele prin membre ;
şi dacă n-ar fi ziuă, ar fi crepuscul, sau
ar fi cea de pe urmă tăcere din septembrie.

- 10 Dacă ai veni cu capul întors spre porumbei,
tînără ca o frunză sau ca o stea, ți-aş spune :
uite, e var pe viţă ; uite, e clei pe prune
şi sufletu-mi de tine se umple ca un clei.

- 15 Ți-aş spune : seara asta e ultima din toamnă,
şi toamna asta, poate, e cel din urmă an,
e cel din urmă soare şi cea din urmă poamă ;
şi s-ar putea, femeie, să fiu un Canaan,

urît și sterp, cînd încă ți-s țîțele cu lapte ?
Sînt crama pentru toate vînașurile noi,
sînt toamna strînsă încă, fecundă, în butoi,
20 și sîmburele putred din fructele prea coapte...

...Cînd s-ar putea să are iar boii în april,
și să-nnoim natura ! Dac-ar cădea în tine,
în carnea ta fierbinte, ca într-un cîmp fertil,
un singur sîmbur putred din toamnă și din mine.

III

- Din nou ne cheamă iarna la sobă, să vorbim.
Ciori au bătut văzduhul ca niște cuie și-mi
place-n urechi tăcerea cum scîrțîie... Pesemne,
iar au pornit, în uliți, căruțele cu lemne.
- 5 Amurg. De-ar bate-n ușă deodată cineva,
desigur că i-aș spune : intră ! și ai intra.
Tăcerea-n noi și-n seara căzută-ntre covoare,
ar fierbe ca un cîntec călduț, de samovare.
N-ai întreba nimica și-ai aștepta răspuns.
- 10 Ți-aș spune : o lumină din mine s-a ascuns.
Vrei să ți-i pun la sobă pantofii de mătasă ?
Ți-aș spune : ai picioare ca iepuri mici de casă ;
și vorbele-ar rămîne limpezi și grele-n noi,
ca ciorile surprinse de moarte într-un sloi.
- 15 Și mi-ar fi poate frică să nu ghicesc ce-nseamnă
făptura ta, împinsă aicea dintr-o toamnă,
cu capu-n mîni visată, deștept, de-atîtea ori !...
Am bănuit că-i iarnă afară după ciori,
și-aș fi voit să-l dărui cuiva, ca să-l ascunză,
- 20 sufletul, cît o umbră crescută sub o frunză.

IV

Cum dormi, printre gutuie pe care cresc furnici,
ai ochii tare limpezi, picioare tare mici,
suflet cît o mireasmă proaspătă și gălbuie,
și pielea, cum e pielea cea linsă, de gutuie.

5 Dac-ai rămîne goală, pe scîndură dormind,
aș crede că-i o grindă unde vierii prind,
cînd ziua-i încă bine bălană și e toamnă,
strugurii cei mai rumeni de tămîios și coarnă.

10 Dacă prin geam lumină curată ar fi nins
subit, pe carnea tare și tină-ră-ntr-adins
te-aș fi-ncuiat în mine, să nu te-mpingă-n noapte
omida mătăsoasă din fructele prea coapte.

1921

Dac-ai veni pe bancă c-un român
 în mână,
 surîsul tău m-ar căuta în parc
 prin fila cărții.

- 5 Romanul tău, cu litere nemțești,
 e *Werther* —
 l-ai părăsit pe cînd își încărca
 pistolul.

- 10 Surîsul tău mă caută ca-n rîu
 o undiță —
 și vrăbii lîngă tine slovenesc
 romanul.

- 15 Sînt lîngă tine și tu nu mă vezi —
 sînt poate golul
 în care te apleci, sînt, poate, golful
 de liniște.

Sînt umbra ta culcată pe nisip —
sînt umbreluța
cu care scrii distrată pe nisip —
20 sînt muzica pe care-o iei de mîină.

Sînt lîngă tine și-mi încarc pistolul —
tu nu mă vezi ;
continui fila unde l-ai lăsat
pe Werther.

VI

- Și va veni o seară cînd voi pleca de-aici,
fără să știu prea bine unde mă duc și nici
de vine putrezirea, sau încolțirea vine.
Tăcerea se va pune ca un pămînt pe mine.
- 5 Știu, o să vii în seară ca de-obicei, s-aduci
pe tine umbra rece a frunzelor de nuci.
Vei înțelege-ndată că-s dus, din nemișcare,
la capul meu rămasă, ca-ntîia lumînare.
- 10 N-ai să întrebi pe nimeni de ce-ți sînt de prisos
genunchii coți, cerceii și sufletul frumos.
Taci ! pentru noi priveliști se cer alte cuvinte.
Mai bine-n tine, surde, aducerile-aminte,
tumult. Dar ca un țipăt într-însul : te iubesc —
și aș iubi o piatră cu scrisul ovreiesc.
- 15 Toamna, în cimitirul urban din bariere,
pune tristețea-n lespezi a stupilor cu miere,
și în priviri, cîrceii pămîntului rotund —

și nu pot mai departe de moarte să m-ascund.

Părinții poetului.

Părinții și rudele poetului în excursie, într-o localitate din Moldova (jos, cu mingea în mână: B. Fundoianu, elev).

Tatăl poetului și B. Fundoianu, licean (rindul al doilea, stînga), într-o localitate balneară.

Lina Fundoianu-Pascal,
sora poetului.

Regizorul de tea-
tru și film, Armand
Pascal, cumnatul
poetului.

B. Fundoianu cu sora sa Lina (1921).

Geneviève Fondane, soția
poetului (1929).

Familia Fundoianu în anul 1936 (de la stînga la dreapta: B. Fundoianu, mama sa Adela, Geneviève — soția, Rodica și Lina — surorile, Paul Daniel — cumnatul poetului).

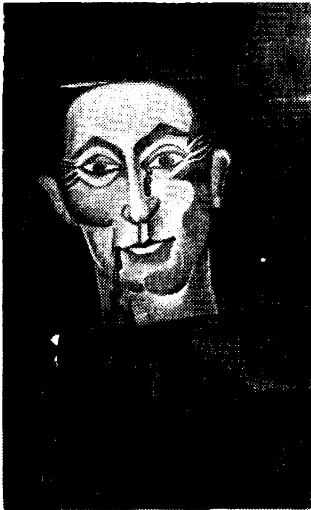
Poetul și profesorul Mihai Codreanu împreună cu studenta sa, Rodica Fundoianu, prin 1920, cu prilejul serbării sfîrșitului de an la Conservatorul de artă dramatică din Iași.

Cu prilejul realizării filmului românesc *Televiziune*, la Paris (1930), B. Fundoianu (primul din stînga) cu un grup de cineaști și actori: Jean Georgescu, George Vraca, Gh. Storin, Paula Ilery (Iliescu), George Teodorescu, Sofica Ionescu și cîțiva reprezentanți ai unei case de filme din București.

În timpul turnării filmului muzical *Taravira* (1936) al casei de filme „Falma-film“ din Buenos Aires, B. Fundoianu, autorul și regizorul scenariului, într-un grup de cineaști.

1932. Fundoianu

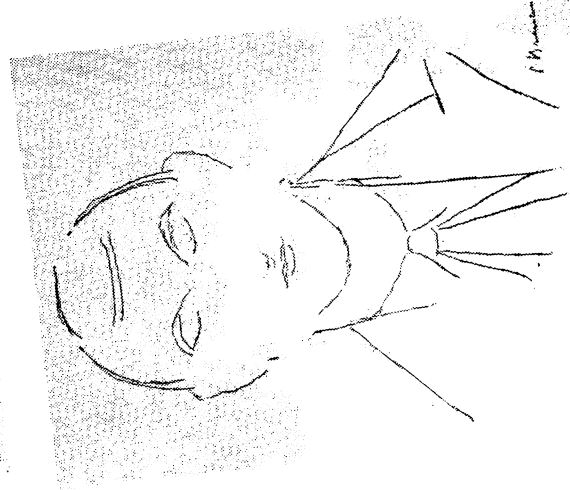

B. Fundoianu și mama sa văzuți de Victor Brauner (1932).

B. Fundoianu răzuit
de S. Maur (1921).

desen de S. Maur

B. Fundoianu răzuit
de C. Brăncuși (1930).

LUI ION CĂLUGĂRU

În oala de lut vinu-i de nouă ani bătrîn.
Cireşul are-omidă, mazărea gîrgăriţă,
dar vinul meu aşteaptă, sub lacăt, pe stăpîn —
podgoria mi-l dete din cea mai bună viţă.

5 Dacă-ai veni aicea, Călugăre, să-l bem
(cu inima împunsă de-urzică şi muşcată),
ţi-aş spune : cearcă viaţa cum ai începe-o fată
şi sparge-mi ochii ca şi Ulis lui Polifem.

10 Ţi-aş spune : zvîrle masa de scris de sub bărbie
şi gîtuie poemul chel ca un geam în frig ;
aruncă continentul de spumă şi hîrtie —
prăpastia începe din degetul tău mic.

15 Amurgul tace-n tine ca cineva-n genunchi ;
nu căuta ce cade în spate şi se surpă ;
şi ocoleşte curba, şi sîngeră în muchi —
chemarea ta profundă e dincolo, e după...

Te du ! Te-așteaptă viața cu singele pe roți.
Aici : tăcerea simplă și contemplarea amplă ;
20 aici : mîna coclită de secole pe clampă,
și nici măcar o crimă din moși în strănepoți.

Pe tine viața nouă te cheamă din catarte ;
pe mine viața surdă mă ține-aici, în loc.
Bea vinul ! Cine știe pămîntul cu noroc ?
Cine citește-n stele și-n zodiac ca-n carte ?

25 Cu pîntecul pe umed pămînt, precum o plantă,
aș vrea în mine lumea s-o mistui și s-o șterg —
să sparg, cu rădăcina înfiptă într-o pantă,
oglanda vrăjitoarei în care toate merg.

30 Pe loc — pe cînd vapoare plîng cu obrazu-n palme ;
pe loc — cînd îndrăzneții țin alpi-n subțiori ;
cînd oameni mor anume în piscuri pentru ciori,
cînd piei se coc la soare în oazele cu palme¹.

35 Ne cheamă alte drumuri, Călugăre, în lume —
și totuși, e-o lumină de care nu mă rup ;
lumină din lumină și spumă între spume —
și nu e decît umbra cuiva fără de trup.

1921

¹ Palmieri (n.ed.).

VREAU TOAMNĂ, VIA...

Vreau toamnă, via plină cu chef și lăutari,
butoaiele cu tunet de larmă și dogari
ermetic să le-nchidă cu papură și cuie —
vinul ca roșul sînge de mucenic să-l puie.
5 Meșteri ! mă doare capul nedogărit și blînd
din care visul poate să curgă pe pămînt.

Nu știu nimic din arta cu care se cîștigă
sufletul care tace și carnea care strigă,
de vreme ce nu-i nimeni aicea să-i sărut
10 pe umbra despărțită sălbatecă de trup
mireasma puturoasă a singelui fierbinte.
Durerea-i mult mai mare cînd moare în cuvinte,
meșteri ! ciocanul vostru bate așa-n pustiu,
parcă cioplește — vouă sau mie ? — un sicriu.

15 Lăsați să-mbătrînească vinul cel nou în zimnic,
vreau să mă rog în toamna aceasta ca un schimnic
și sufletul meu simplu în trupul greu și pleș
să înflorească-n rugă argint, ca un cireș.
Să mulțumesc : belșugul a fost frumos în crame,
20 femeile frumoase și prunele avrame,
dorința mai urită nu mult decît plăcerea,
mai bună săvîrșirea cea slobodă ca vrerea,

mai bună tinerețea ca neființa pură —
vis : o canea deschisă pe unde curgi, natură.

- 25 De vrei să-ți dau de-acuma lutul vremelnic, ia-l —
dar poate-aștepți cînd boii ară din nou, în deal ;
îmi plac țărani care știu arunca semințe —
nu-i nici o bucurie mai mare ca-n ființă ;
soarele poate mîne să ude iar zidiri,
30 poate nu-i toată viața numai în amintiri
și poate ziua asta nu-i toată toamna. Poate
liniștea ce se-așează cuminte, peste toate
e-o prevestire numai a altor vremuri, cari
își fac gospodăria în noi, ca niște cari.

E ZIUA CEA DIN URMĂ...

E ziua cea din urmă de calm, pe mușuroaie,
și cerul cade, moale, cum ar cădea o foaie.

E cîmpul lins, și-i pace arată pe moșie,
și iepuri trag pămîntul cu ei în vizunie,

5 și s-a pitit în țărână cîrțițaria cîrnă,
pe undeva, în țară, turmele trec, de lînă.

De-acuma cheia zilei se rupe din lumină,
de-acum te rupi din orzul cu pete de rugină,

10 de-acum te pierzi în orzuri, în ziuă și în toamnă,
și toamna-i cu fînețe, cu vin și poamă coarnă.

În zi nu cere nimeni să cadă oblic ploaia —
șoseaua duce numai din Herța la Fundoaia ;

și toamna-n chip de bivol pe jos se culcă, pînă
s-apeopie mai bine cu somnul de țărînă.

15 Vezi : cer și cîmp stau gata și azi să se sărute
cînd toamna e culoare de cai morți și de fructe.

E provizoriu cîmpul și timpul-i provizoriu —
bolnavii albi se uită în șes, din sanatoriu,

20 cum vite murdărite de așteptare cască —
Va trebui să moară natura ca să nască,

vor trebui să moară iepurii-n vizunie
și să acrească mustul, ca soarele să vie

și ca pămîntul iară să-nceapă din iubire —
dar cei ce-s storși din fire or să reintre-n fire,

25 și cei ce-s storși din toamnă or să reintre-n toamnă —
în toamna cu finețe, cu vin și poamă coarnă.

ORA DE VIZITĂ

Lui Gala Galaction

În seara asta capul ca o lampă
își arde restul fumegos de gaz —
și cineva a pus mâna pe clampă,
și cineva m-atinge pe obraz.

5 În seara asta lungă, cineva
tușește-n mine, scui-pă și-și dă duhul,
și nici măcar n-aș vrea să fug — n-aș vrea
s-ajung din nou cu mânele văzduhul !

10 Stau în odaie ca-ntr-un tren în care
aștept în geam să crape-un peisaj,
și-mi țin în mână sufletul de soare —
sărmanul pașaport pentru voiaj.

15 Mă doare liniștea crescută-n mine —
mă doare întunericul crescut,
ca o mocirlă-n care dorm pe vine
bivolii negri de necunoscut.

20 O umbră parcă mi-a fugit din trup,
și-n seara asta mi-i atît de bine,
că parc-aș vrea cu mânele să rup
urzicile care-au crescut pe mine.

ALTE PRIVELIȘTI

I

Pe după grîu,
ascunsă după luncile de lozii,
vara se scaldă, goală, în pârîu.

5 Dac-ai veni prin lozii,
piciorul tău s-ar încîlci-n scaieți,
ar sîngera în zmeuri,
ar poticni-n răcoare.

10 Poate ți-e părul umed și bălan
ca despletirea verii,
poate ai șolduri ferme din castani
și albi genunchii.

Hulubii au zburat spre cer,
sau au scăpat cu ciocul roș
din bluza descheiată.

15 Copiii au pornit
să spargă-n pietricelele din prăștii
plămînul păsărilor,
să prindă în cîrlige
somnul molîu al peștilor,

20 să strângă în cofeiele de soc
icrele murelor.

Vara e în văzduh ca o mirezmă
tare ca pelinița care-și farmă
sufletul ei uscat în palme.

25 Poate-nainte de-a intra în apă
— goală și despletită —
s-a dezbrăcat în codru,
s-a urzicat în zmeuri,
și-a frecat mânele cu peliniță
30 și frunzele din codru i-au lipit,
pe-alocuri, pete mari de întuneric.

Băieții au găsit pe mal
pantofii de atlas ai verii —
i-au aruncat în grâu ;
35 și ca s-o vadă în părîu
mai goală,
s-au cățărat în lozii.

1921

II

În deşprimăvărarea de-nceput
sufletul meu e ud de-atîta soare,
ca un harbuz de vară nenceput,
cu miezul plin de sîmburi şi răcoare

5 Aş vrea să sparg ferestrele din trup
pleoapă rece pe privire-nchisă,
să se aşeze-n mine ca-ntr-un stup
soarele blond cu miros de melisă.

10 În ziua albă ca o farfurie
cu struguri, cu caise şi zămoşi,
clovní şi-au lipit surîsul de-alifie
şi muşchii de hîrtie pentru Moşi.

15 Prin mese cu picioarele de ciută
izvoare-aş vrea să biruie prin zid,
şi casa să se spargă ca o fructă
cu o omidă-n fiecare blid.

Ovreei vînd prin semne la tarabe
dorinți și ustensile de voiaj.
Rahèla, cît ți-s pulpele de slabe !
20 Hai să plecăm afară din oraș !

Ne-așteaptă trenuri cu viteză nouă,
șopîrle printre șinele de fier,
și dimineața cu cercei de rouă :
să răsturnăm balcoanele cu cer.

25 Atunci, frumos, de-a lungul și de-a latul
pămîntului acoperit de zi,
boii cei simpli vor începe-aratul
în pacea care se va nesfîrși.

III

Bălțile-n drum, ca bivolii negri, s-au culcat.
Și șesul spart se urcă pe dealul sur, arat,
greu parcă de belșugul grîului semănat.

5 Harbujii și-au curs zeama roșie pe pămînt,
semințele așteaptă ploaie, așteaptă vînt —
și e tăcerea care poate veni curînd.

Și e lumina care poate să cadă jos,
pe bolta lină pînă-n afund și pe zămoși —
și e lumina care poate să cadă-n tine.

10 De vii să mîni, în seara aceasta, boii uzi,
coace-mă bine, Doamne, în cîmp, ca pe-un harbuz,
și sparge-mă, în toamna aceasta, care vine.

Pe lingă moară, balta care-a crescut din ploi.
Amurgul țipă după cirezile de boi,
și-i bate cu nuiăua, din spate, pînă-n sînge —
o mîină, de pe masă, tot aurul îl strînge,
5 a pus ciocul tăcerii să bată lung în soc,
și cineva s-aducă apele reci pe scoc.
E-același suflet simplu în lucruri laolaltă.
Vișinii de pe maluri s-au înecat în baltă,
și hoitul lor se vede cînd lucrurile tac.
10 Toamna, ca un cerb tare bătrîn, intră-n conac,
și s-a culcat, pustie, cu coarnele-n covoare,
la zid, spre panoplia știrbă de vînătoare.

EVENIMENT

D-nei Claudia Millian

Stau foi să cadă, sure foi ; un cerb,
cu piele noduroasă de pădure,
a spart, o clipă, liniștea din cer ;
— și liniștea s-a clătinat, ușure.

5 Desigur că acumă Dumnezeu
a scoborît din cer cu sfintu Petru
și, speriat de cîni, se lasă greu
pe piatra albă-a unui kilometru.

10 O fată paște caprele-n pășune,
și, iată, pe pămînt s-a-ntins cu-ncetu,
să strîngă-ntr-însa ce cuvinte spune,
în șoaptă, Dumnezeu lui sfintu Petru.

COINCIDENȚE

Dă-mi mîna ta, dă-mi mîna ta !
Mîna ta se frînge, se rupe ca laptele,
și trupul tău e zvelt cum e vișinul slab —
e-așa de luminoasă toamna, așa de luminoasă !
5 Vrei tu să știi de ce ?

Păsări cu gușa albă s-au strîns la ospățul cerului,
iată fața de masă-a luminei întinsă pe lucruri ;
ziua ne iese-nainte cu pînea și sarea pămîntului,
apele cu părul rece s-au pieptănat să te bucuri,
10 pasul de-amnar al Domnului scapără-n ochiul
minutului.

Țăranii au plecat în cîmp fiindcă-aveau semințe —
(viața, ca puțul de păcură, sare uimitor din semințe),
au sudoarea pămîntului, au vrăjmășia pămîntului,
au curcubeul pe mîni al prăștiei ce se deznoadă,
15 și semințele lor sint lumină.

Uite, un cal mort a căzut în pământul brun.
Calul mort a-nceput foarte calm să se descompue,
calul mort a devenit pe jumătate pământ bun.
— Îți plac, iubita mea, țărani care-aruncă semințe
20 și caii morți, morți în ziua aceasta de vară ?

Dă-mi mîna ta, dă-mi mîna ta !

1920

DUPĂ DILUVIU

Fînul strănută de atîta ploaie.
Acum căruțele în care stă cosit au spart pietrele
luminii.

Și seara e proaspătă.

5 Ploaia a înlesnit respirația cîmpului, a spălat glasul
privighetorii, a deșteptat din amiaza stabilă melcii,
a ridicat sînge verde în obrazul frunzelor,
a dat drumul parfumelor fiindcă a rupt lacătele de
polen.

După ploaie, plămînul deschide obloanele, scoate
capul
pe după gratii. Ca un pămînt se lasă pătruns de apă,
10 ca un ulcior poros sparge lumina.

Iată-l deșteptat de cîntecul spălat al păsărilor,
de cîntecul stîlpilor de telegraf cu degetele în
continente,

de larma iarmaroacelor din buzunare de provincii,
de hergheliile de cai iuți și fără slujbă, din stepe,
15 de sapa căutătorilor de aur, în Camerun,
de biela locomotivelor, de manivela orgelor,
de revolta oglinzilor, care sporește în Sud,
de masacrele civile pe covoarele libertății
și de tot ce din parfume scarpină narinele
20 și de sîngele aventurii care gîlgîie în șanțul roșu.

1917—1920

CÎNTECE SIMPLE : VLAICI

I

Ne-am așeza pe bancă în dimineața clară ;
ar fi în noi, desigur, atîta primăvară,
că am privi (în ora împunsă de furnici)
cum boii de pe coastă se fac mereu mai mici.
5 Ai fi atît de calmă, de albă și de simplă,
că ziua-n noi și-afară s-ar coace ca o jimblă ;
cocoșii în tăcerea de sticlă s-ar spăla ;
dorințele, în carne și-n noi, s-ar desfoia,
și-ar fi atît de pline de ziuă și de rouă,
10 că le-ai strivi, distrată, în palmele-amîndouă,
ca pielea să ți-o umpli, amară, cu miros —
sau ca să-ți fie-n ziuă surîsul mai frumos.

II

Te-ador cu carnea tristă în care-am gătit
păsări de mare, albe, cu pîntecul spoit,
și-aș vrea să-ți spun aceea ce-i rit în adorare,
cu brațele întinse ca două sfeșnicare.

- 5 Mă doare gura acră din care au băut
oameni plecați asupra-i ca pe-un ulcior de lut. —
și trupul tău în care atîtea mîni confuze
au căutat să-ți uite tristețea de pe buze.
Poți, schimnică și pură, să stăvilești în fund
10 dorința, ca o apă sorbită de un prund,
sau linsă să-ți lași pielea de om, ca de un cîne —
femeie-orz, femeie-mălai, femeie-pîne.
În tine orice sete drumeagă află jgheab ;
și s-a întors puternic cel ce plecase slab,
15 și s-a întors cu șira de zeu, să ridă mitic —
spre hoitul meu în noapte uitat și paralic.
Dacă mi-ai da surisul ca un pelin amar,
ai birui pămîntul din celălalt cîntar,
te-aș curăța de blastăm ca pe-un oțel de zgură,
20 și aș cădea-n genunche la albia impură,
și m-aș tîri-n țărină, urit și murdărit —
spre singurul părete care-a rămas din schit.

III

Ți-e prea frumoasă carnea, ca să mai poți avea
sufletul care sparge păstaia, ca o stea.
Aș vrea mereu să-l caut sub pielea ta bălană,
cum umbli orb să cauți o ușă-n subterană,
5 sau cum rănești, să curgă rășina dintr-un trunchi.
Ți-e sufletul în mânele mici, sau în genunchi ?
Dacă ți-aș da sărutul fecund pe sterpul pîntec,
aș deștepta în tine iubirea, ca un cîntec ?
Și ca în vechi sertare cu lacătul stricat,
10 aș regăsi ce-i simplu în tine și curat ?
Ți-e sufletul în carne închis, ca într-o cramă
în care mustul sparge fierberea lui de vrană
și nu găsește, ca să țîșnească, o cană...
...Și-i fericit că este închis în carnea ta.

LUCARNA

Dorința mea rămasă
să umfle un catart
vrea porturi de amiază
pe țărături care ard.

5 Aer sărat ! Pucioasă !
Furtunile au spart
bășica luminoasă
a zilelor din mart.

10 Catartele de spumă
s-au adăpat cu lună.
Ce matelot bătrîn

a mai păstrat, mecanic
(surd, cocoșat și spin),
credița în titanic ?

1923

DISCURS

Lui Ilarie Voronca

Stup de putere ! Vreau
să strâng în mădulare
tot ce în tine au
antenele din soare.

5 Tristețe-n echinox !
Deșteaptă-te și trează
acoper-o în box
cu pumnul în obraz.

Melancolie, flaut !
10 Aș vrea un cântec, aș
vrea ca un argonăut
un drum pentru alți pași.

Cu tălpile de sare
și coatele în vid,
15 rinichiul ros de mare
și ochiul infinit,

vin și mă ia de gît,
vioară, dansatoare,
ulciorul de pămînt
20 să-l umplem cu răcoare.

Și iată-te la pas
cu vidul și planeții,
în sîngele rămas
din începutul vieții,

25 călare pe inform,
țîșnire ideală
cu monștri care dorm
în carnea virtuală,

și secole se rup,
30 ca nasturii din stofe,
din nesfîrșitul trup
al primei catastrofe.

Prea sugi ca un vampir
din carnea mea, gîndire !
35 Paingănul subțire
a tors un trandafir

de ață, pentru muște.
Miraculos zidar !
duci formele prea bruște
40 să moară pe calvar,

și în ființa curbă
pe care-n mine-o pui,
foarfeci din bloc statui
pentru-o viitoare urbă.

DIN PERIODICE

DORM FLORILE

Sonet

Dorm florile ușor în plușul moale
Al nopții ce se mistuie și moare,
Iar licurii de rouă-n cupe clare
Au scînteieri fugare de opale.

5 Și risipit în straturi și în oale
Norodu-ntreg de flori mirositoare
Își profilează-n noaptea visătoare
Conturul zvelt al trupurilor goale.

10 Un crin suspină-n somn ; apoi se-nclină
Extatic, în cascade de lumină
Ce se scoboară blîndă dinspre astre.

Și dintr-atîtea cupe-nlăcrimate,
Aromele se-nalță val, furate
Dintr-un buchet suav de flori albastre.

April

IDILĂ

*„Le vent las a donné ses flûtes
aux fontaines
Qui chantent doucement parmi
l'ombre des chênes.*

*Un seul roseau m'a suffi
Pour faire chanter la forêt.“*

Henry de Régnier

- Potolit adoarme vîntul printre trestii
 Și în sinu-i poartă risipite flori ;
Și cum doarme-n taina liniștei acestii
Dintre flori de nufăr și din flori de trestii
5 Răsări o zină cu-ochii visători.

De ștregar, ușoară, ea veni aproape ;
Nuferi avea-n păru-i și din nuferi strai,
Zina ce tronează peste flori și ape ;
Și-i luă, din brîu-i, fermecatul nai.

- 10 Naiul plin de vrajă îl dădu pădurii
 Și pădurea prinse ca să sune blînd.
Și cîntau și plopîi ca cuprinși de furii,
Și cîntau agale florile răsării,
 Și, în taină, brazii l-îngîneau visînd.

- 15 Limpezile unde prinseră să cînte
 Și cînta și spuma dănțuind pe val,
Și un cînt măiestru prins-au să cuvînte —
Limpezile unde prinseră să cînte —
 Și cînta și mușchiul pe-nfloritul mal.

20 Dar cînd, ziua, naiul îl luă pădurii
 Și porni să sune fermecat și lin,
Adormiră-n visuri florile naturii,
Cînd sub larga bolt-a cerului senin,
 Se porni să cînte floarea cea de crin.

★

25 Potolit prin trestii vîntul doarme-acuma
 Și în sînu-i poartă risipite flori.
Freamătă pădurea, dănțuiește spuma
 Și aștept, și astăzi, ochii visători
Să-mi răsară limpezi dintre flori de nufăr...

30 Stau pierdut, mi-i jale și mi-e dor și sufăr...

2—3 aprilie 1914

EVA

Carmencitei

În părul tău e blonda auroră
Și-n ochi — eternul nimb al strălucirii.
Făptura ta o leagănă/zefirii
Și-n glasul tău e-o muzică sonoră.

- 5 Pe trupul tău divin întreaga floră
Și-a dat tributul ei sortit iubirii
Și-n sîinii tăi, tăria răzvrătirii
Suprema năzuință ți-a dat soră.

- 10 Spre fructul cald al poamei tentatrice
Nu poate-oricine-n fapt să se ridice !
Nu poate-oricine roadele să guste,

De-a fi gravat — ca-n plăci de gramofone —
Dospit în carnea bestiei auguste —
Sonorul ritm al speciei umane !

VIN NORII CA CLIPE

Vin norii, ah, norii
Sălbateci în cete,
Cu sumbrele plete
În vînt — călătorii.

5 Întunec-azurul
Cu negre aripe,
Vin norii ca clipe
Schimbîndu-și conturul.

10 Și picuri de ploaie
Cad dese — ca sulii,
Prin geamuri, pe uliți,
Cărare își taie.

15 Și noaptea coboară,
O ! Strania noapte,
Cu mulcome șoapte
Și-otravă amară !

MUZA ¹

- Intr-un apus de soare veni de mine-aproape ;
În ochi filtra azurul și zvon curat de ape
Avea în glasu-i dulce ca notele de flaut.
Copil — cercam zadarnic în ochii ei să caut
- 5 Neînțeleasa taină ce mi-ascundea natura ;
O trestie bătută de vînt părea statura,
Cînd ea c-un gest șăgalnic îmi potrivi pe gură,
Cercînd să suflu-o doină melodică și pură,
Un flaut peste care neiscusita mină
- 10 Cînta călăuzită, în farmecu-i, de zîină...
De-atunci pe-al zînei flaut trec mîni neinspirate
Și-n note port ecouri din zări îndepărtate
Cercînd să-ntruchipeze pe clapele sonore
Frumosul vis din vraja superbeii aurore.

¹ După un motiv din André Chénier.

ÎN EVUL MEDIU

În mintea mea se deapănă icoane
Din ce în ce tot mai extravagante ;
Mă văd în echipaje elegante
Împodobite în luciuri de blazoane.

- 5 Pe cai și-n litiere văd baroane
La gît cu sclipitoare diamante.
Iar eu pudrat alătura de-un fante
Admir vârtejul sec de milioane.

- 10 Eu sint marchiz și tu-o castelană ;
Și cînd tu-mi zbuciumi inima-mi sărmană,
Lăsîndu-te la pieptul fiecărui,

În față-ți mă înclin cu-o reverență,
Și mă întorn rîzînd, pe cînd tu stăru
În urma mea : „Ah, ce impertinență !“

RONDEL DE TOAMNĂ

Îți plînge toamna în priviri
Și-ți moare leneș la fereastră,
În odăița ta albastră
Plivești bolnavii trandafiri.

5 Tu stai pe gînduri și te miri,
Frumoasă pasăre sihastră.
Îți plînge toamna în priviri
Și-ți moare leneș la fereastră.

10 În cripta sfințelor iubiri
Te poartă lin iubirea noastră.
Și te-ofilești, precum în glastră
Se sting bolnavii trandafiri —

Îți plînge toamna în priviri...

lași

AUGUR DE TOAMNA

Afară suflă vîntul și ploaia bate-n geamuri,
Și nori sporesc pe boltă ca zdrențuite flamuri.
Mor macii-n lac de sînge pe margini de răzoare,
Și plînge firav cimbrul și gingașa cicoare,
5 Sălbatica răsura aprinsă-n crîng ca focul
Pe vînt împrăștiată își plînge dus norocul.
Și freamătă pădurea și geme-n plîns porumbul,
Și plîng și norii negri, și cerul cum e plumbul,
Și plînge apa-n vaduri ; și sufletul meu moare
10 În aiurări de spaimă și-n cînturi funerare...

HIEMS

O, vin ! Zăpada cade și țese alb zăbranic,
Furiș, coboară noaptea cu pași de lup. O, vin !
Te-așează-aici pe-un scaun și umple-un vas mirhin.
Ce-ți pasă dacă Cronos se deapănă mecanic !
5 În prag te-așteaptă Moartea și în Infern nu-i vin.

Nu căuta Trecutul cu firul Arianii !
Îți pune mirți pe frunte și taci. Nu căuta.
De vrei s-ascuți Trecutul, vorbește-ncet, așa ;
Ca umbrele să-și poarte deasupra noastră manii.
10 În vatră focul arde. Afară ninge. Bea !

Au fost aici pe vremuri și parcuri hesperide.
Și primăveri de aur și stătui pe alei...
Furtună-au pus în suflet amăgitorii zei !
Acuma însă Caron te-așteaptă-n văi lichide.
15 Și iarna peste suflet și-a-ntins hermina ei.

„CHARME DANGEREUX“

- Ah, cărțile cu pagini înflorite
De palide și stranii acuarele,
Cu panglici delicioase, șerpuite,
Pe foile-nnegrite și rebele.
- 5 Ah, cărțile ce-n inimă-ți pătrund
Cu nostalgia zărilor fugare,
Cu nostalgia zărilor ce-ascund
Tulburătoare țărături solitare.
- 10 Departe — șters — în zările din Sud,
În Neapole ori poate în Firenze ;
O verandă cu flori — un Phoebus nud
Și pomii ce se-nclin cu reverențe.
Un cer de-azur bronzat, un aur fin,
15 Pudrînd prin largi boschete portocalii
Și marea care ride în senin,
Pe coastele romanticei Italii.
- Ah, viața nouă, plină de tumult,
Cu palpitări continue de seve,
Ah, viața care-mi pare c-o ascult,
20 Deși-nțeleg și știu că nu-i aieve ;
Ah, viața însorită ce-o trăim
Pe cărțile nostalgice și sfinte,
Ce-nchid în ele — sombru țintirim —
Iluziile-n foi — ca în morminte.

POEM PROFAN

Beatricei-Violetta

O, mîna ta cu degete de-onix,
Cu-omoritoare unghii de agată,
Carară albă-n purpură pătată,
O, mîna ta cu degete de-onix,
5 De un maestru-n marmur modelată.

O, părul tău, exotic vegetal,
Dintr-o răspînte-a tropicelor drumuri,
Presat pe pagini mucedu de-albumuri,
În fibre lungi — ca alge de metal —
10 Ca niște țevi pline de parfumuri.

O, trupul tău cu grații de reptil,
Cu mlădieri morbide de infantă,
Cu vine vîi și tinere de plantă —
Falernic vin în amforă de-argil
15 Cu-arhitectură clasică de-acantă.

O, valurile singelui rebel,
Cu-efervescenti de must în fermentare —
Cu frăgezimi de purpură-n culoare,
Ucigător narcotic-hidromel
20 Cu proprietăți intens-tulburătoare.

Ah, toate-aceste-n sufletu-mi pătrund,
Cu gheare ascuțite de ventuze !
Aș vrea să-ți mușc din față și din buze,
Și din amfora trupului rotund,
25 Să beau întreg fluidul, pînă-n fund,
Ca un bețiv de vinuri siracuze.

IX 1915

MOISE

Sta sus pe culmi ; în marea de lumină
Privirea-i săgeta imensitatea,
Și-n juru-i, tot mai grea, singurătatea
Se pogora cu liniștea-i deplină.

5 Din visul lui măreț, doar o ruină !
Și tot mai mult acum realitatea,
Vroind să-i pedepsească vanitatea,
I-o, îmbrăca în haină de rugină.

10 Departe-un nou norod și-o nouă soartă
Și soarele pierdut în Marea Moartă
Murea ca-n fastul prim al aurorii.

Și-n ochii lui, subt bolțile de palme,
Incendiul Sodomii și-al Gomorii
Se reflecta în murmure de psalme.

SCARA LUI IACOB

Iacob visa ; din rumene potire
O scară parfumată se-mpletise,
Și se-nălța — pe lespezi de irise —
Spre-a cerului lăuntrică boltire.

5 Și pe covorul florilor, subțire,
A îngerilor cete — cu narcise —
În dantelării d-eșarfe-ntredeschise
Trezeau cîntări melodice din lire.

10 Și spuse-atunce Domnu-n capul scării :
„Ca și nisipul fin ș-incert al mării
Veți fi pe-ntinsul solului risipă“.

Nevolnici fii ai stinselor mirajii —
Cum curg pe-ocean parcelele de-o clipă
Pe urma unor tragice naufragii.

INSERARE

În liniștea de noapte și de vise
Amurgul țese trombele-i de fum...
Pe pajiști sînt miresme de narcise,
În aer : vis, culoare și parfum.

5 Ard flăcări vii pe creștete de dealuri,
Sub străvezii lăuntruri de cristal ;
În depărtări sclipirile de valuri
Au licăriri de lame de pumnal.

10 În pacea asta calmă și divină,
Cu arome senzuale de serai,
Cum cresc acorduri vagi de violină
Și pier în noaptea limpede de mai !...

15 Nu-i parfumatul cîntec ce pe clape
L-am fost cîntat pe vremuri amîndoi ;
Ci-i noaptea ce scoboară peste ape
Cu fișîit de surse și de foi.

ARȘIȚA

Nemărginit senin era în suflet.
Inconștient zăceam ; barbar și-incult
Ca un pământ virgin ; și stam s-ascult,
Ușure-ntîi, apoi ca un tumult,
5 Viril și calm al solului răsuflet.

Zăceam culcat în iarbă ; animal.
Îmi dilata narinele, mireasma
De fin, ce străbătea catapeteasma ;
Letargic somn cuiba în encefal ;
10 Dospea, în iarbă, numai protoplasma.

Dormeam adînc, un somn de generații,
Și clin, clin, clin, suna în pavilion ;
Dormea în ochi imperiul de ozon.
Stăteau subt lacăt grelele ecuații ;
15 Pustiu ; afund ; torid și monoton.

Cîntau ceva viorile bastarde...
Miros de lucru ars. Cîntau ceva,
Și-arcușul lor zglobiu aluneca,
Aluneca pe-a sufletului coarde,
20 Pe panglicile nervilor țipa.

Voiam ceva și nu știu ce voiam.
Fierbinte ; miros ; grea singurătate.
Simțeam ceva că-n vine mi se zbate,
Și solitar — preludiul lui Adam —
25 Voiam ceva cu simțurile toate.

Prin aer, poftitor, adulmecam.

Adulmecam morbid ; cînd, o femeie
Trecu umplînd de vis văzduhul tot ;
În chip de om rîdea Saldabaoth,
30 Iar eu m-am repezit să-o fac să steie,

Ca un barbar copil de hotentot.

CORRESPONDENȚE

Eu sînt ca un sălbatec, prăpăstios castel,
Din care cavalerul e dus în cruciadă.
Se năruie clădirea și stîlpii stau să cadă.
Și-au prins rugină roibă lăcățile de-oțel.

- 5 Ah, surlele sonore din zilele de pradă !

S-a ros desenul sombru pe vechi tapîterii,
Și-au devenit postume chitarele truvere.
Prin bolți, ruina-și cîntă fatalul „miserere“.
Și nu mai ies la geamuri virginele zglobii.

- 10 Ah, nopțile nebune de patimi și plăcere !...

Depart, ceru-i roșu ca sîngele de brav.
Depart-s oști în zale și lupte-nsîngerate...
Tîrziu, o gheunoaie a prins grăbit a bate ;
Și-i miros de carnagiu și plîngere de sclav.

- 15 Ah, clopotele păcii în inimi picurate !...

Cohoři de foi dansează prin goluri de cavou ;
Fotolurile-așteaptă și sapă-n ziduri carii,
În lunga așteptare sînt înțelesuri varii,
Și liniștea se umple de nălucit ecou.

20 Ah, oștile sosite cu flamuri la fruntarii !

EGLOGĂ MARINĂ

În van, îți zbuciumi valurile, Mare !
În van te zvîrli spre sorii de mărgean,
Din baltă grea nu crește ocean.
Nici cer senin din bori tumultuare.

5 E clopot surd și-i amplă fremătare,
Ca-n vila d'Is, cîntată de Renan.
Îți zbuciumi, Mare, valurile-n van !
În van invoci istorica chemare.

10 Și-a inecat Neptun, în val, tridentul.
Tritonii-s morți ; în ape, firmamentul
Și-a mărginit verziul orizon.

Sirena nu-și mai vaieră balada —
Praxiteles e mort ; e viu Mamon ;
Și-n Casinò se zbuciumă Helada.

ULTIMA VERBA

CÎNTAREA LUI SAMSON

Veneam.

O lume de imagini se împletea-n pleoape ;
mă cățăram pe creste și înotam pe ape —
veneam

5 și-n sîngele-mi fierbinte, ca un torent de lavă,
zbucnea suavă,
imperioasă verva strămoșului Adam.

Era-n amurg ; din ramuri mișcă ră sicomorii,
cînd apăruși, subțire, ca vălul aurorii.

10 Ah, clipa cea rară de tainic început !
Ah, vorbele nespuse închise în gîtleje —
ah, sîngele în prada titanelor vîrteje,
ah, nencercatul lut,
ce se zbătea să rupă întreaga-i încăpere,
15 să-și spargă drum,
și-n scrum,
să-și mîntuie viața trudită din artere.

Să-și scoată valul tînăr de sînge-n relief,
și sufletul, în zbucium, încolivit în sine,
20 să iasă din ruine,
din ziduri de sîdef.

Vuia.

- Vuia în juru-mi totul și se fărna-n timpane.
Se încheaga văzduhul în linii diafane,
25 se încheaga,
așa,
și profila în umbra ce-și alunga namila,
copila.

- Ah, clipa ceea rară de tainic început !
30 Mișcau, pe frunți, smochinii sprintăre evantalii,
și înfloriți, curmalii
cercau seninătatea întiiului sărut —
imens — vuia deasupra, în larg, imensitatea —
prin leneșa sandală lucea piciorul gol.
35 Și fremăta deasupra — pe-al cerului ocol —
eternitatea.
Dospea de flori pământul și nădușea de aburi —
în ora-n care leii se duc să bea din jgheaburi.
Și-și fremătau cununa,
40 giganții palmieri,
ca ieri,
ca totdeauna —

- I-am spus : nici palmierii din târg din Ierihò,
și nici gazelul nobil și iute și năvalnic,
45 nu-i mai falnic,
ca trupul tău sălbatec ce se frământă. O,
tu ai în trup parfumul corăbiilor inde,
și-n ochii tăi și-n părul ca floarea de lămii,
și-n ochii tăi,
50 însîngerat, amurgul mărgenele-și aprinde.
În trupul tău, ca-n toamnă, biruitorii muguri,
au rupt zăgazuri multe și-au izbucnit mai vii,
ca în ciorchine sîngerii,
pe struguri.

55 Ah, eu ți-aș da imperii și sceptre de monarc,
și ți-aș învinge stepa, cu urlete de fiară,
ca să-mi astimpăr setea, tăioasă ca o gheară,
cu trupul tău curbat în arc.

60 Ți-aș da covoare rare și stofe de Damasc,
și cedrul plin de vlagă al tainicei Phenicii,
și trupului tău ager i-aș împlini capricii,
și-n el, ca într-un teasc,
să-ngrop avinturi, patemi, și dragoste, și ură,
în cea dintâi suflare de rodnică natură.

65 Ah, clipa cea rară de miere și blestem !
Ca să te am pe tine, mi-aș fi ucis părinții
și trupul meu, sălbatec, l-aș sfîșia cu dinții,
din nou să te rechem.

Și-acum,
70 în van rechem în minte splendorile trecute,
pe drum,
nu mai clipeșc lumine și florile sînt mute ;
și sînt de-acum cu totul pe-a pururi dispărute,
esențele vieții și-al dragostei parfum.

75 Puteai să-mi storci puterea și mușchii să mi-i smulgi,
puteai să-mi frîngi trufia,
cu sîngele meu roșu să-nnobileze glia.
Puteai să-mi țeși un giulgi.
Ai fi putut oțelul
90 din trupu-mi să-l abați,
și chiar să-l bați,
pe cel ce-ți stă în față, închinător ca mielul.

Puteai să-mi ceri pustiul și miile de astre,
amarnice dezastre,
85 puteam ca oceanul să ți-l încerc c-un deget ;
și n-aș fi stat la preget,

coroanele de rege, să le depun, splendoare,
la micile-ți picioare —

90 Puteai să-mi scoți din frunte și crierul să-l scoți,
pe roți
să-mi tîrîi trupul — dar să-mi rămîie ochii.
Nu ca s-admir vilvoarea amurgului și-aramei,
nu ca să-mi scald icoana în ochii stinși ai mamei,
ci ca să-ți văd făptura în închisoarea rochii.

95 Ah, trebuia să faremi și sufletul în mine,
să nu mai simt nimica și totuși să te simt,
și-n largul strîmt,
să-mi fulgere mînia, cu trăsnete divine,
în taberi filistine —
100 să mor — și-nchisă-n mine și tu — pe subt ruine.

PSALMUL LEPROSULUI

„Și leprosul care va avea această plagă pe dînsul, să aibă vestmintele rupte și să strige : necurat, necurat ! Necurat să fie el, în tot timpul cit va fi această plagă pe dînsul ; necurat este și va locui singur ; afară din tabără să fie locuința lui.“

(Leviticul, 13-45)

Zorii

au primenit izvoarele din jgheaburi,
au spălat gîtul mierlei din pădure,
au spart, cu plugul proaspăt, arătura,
5 au pus în dosul plugurilor oameni, —
și-au pus în palmieri atîtea flacări,
de parcă ești în orice palmier,
de parcă-n orice flacăară ești, Doamne !

Aș vrea să cad trăsnit în fața ta,
10 tu, care n-ai nici început, nici capăt.
 Și-aș vrea
să te sărut în palmieri și-n flacări —
dar teamă mi-e să nu-ți mînjesc pămîntul,
să nu-ți mînjesc curata buruiană,
15 să nu-ți mînjesc gîndacii de prin coji,
și lucrurile de lumină, toate,
pe care le-ai făcut în șase zile.
Căci trupul meu se crapă de buboaiie —
și din obraji,
20 vinete coji au curs vînat puroaie ;
și ochiul meu e de privire scurs —
și mîna mea se razimă în bită.
Sînt o mocirlă-n care cîntă broaște
și-s raci de lut și lipitori murdare,
25 pucioasă e de secetă și soare.

Și sufletul meu, broască, de urit
orăcăie, o, Doamne, către tine.

O, dac-ai fi și tu ca mine, Doamne !
O, dac-ai fi și tu lepros ca mine
30 și de-ai avea și tu buboaipe multe
și ochii scurși de lacrima luminei...
O, dac-ai plînge, cînd se surpă seara —
cînd vitele se-ntorc din scăldătoare,
cînd oamenii vin cîte doi din cîmp —
35 cînd plînsul tău nu-i nimene să-l strîngă...
O, de-ai porni și tu pe drum, bicisnic...

Cîinii cei ciolănoși te-ar strînge-n garduri —
drumeții, din șosea, te-ar ocoli —
nu te-ar primi, la rugă, sinagoga.
40 Fecioare, la fîntîni, cu șolduri dure,
de greață ar scuipa în sîinii albi,
și pruncii care au vorbit în rugă :
„Fii proslăvit, o, Doamne, ce-ai creat
pămîntul și făpturile dintr-însul“,
45 ar sta să-ți scuipe-n fața de văzduh,
și te-ar goni cu blesteme și pietre.
Da, Doamne, dac-ai fi lepros ca mine,
ai fi gonit cu pietre.
Au ce-am făcut eu, Doamne, că mă bîntui
50 cu bube, ca pe broaștele cu rîie —
cu ce-am păcătuit —
ca să mă rupă-n incisivi dulăii,
ca să nu fiu primit în sinagogă,
ca pîn' și pruncii tăi să-mi zvrle pietre,
55 și ca fecioarele, cu șolduri dure,
sperios, să-ntoarcă-obrazul de la mine.

Mă miluiește, Doamne, miluiește,
și, dacă poți, mă curăță de boală.
Dar nu-mi lua și bulgărul de viață
60 ce-și risipește-n mine untdelemnul —
cum nu-l iei nici furnicei, nici lăcustei.

Știu bine, Doamne,
că tu ești teafăr, fiindcă-s eu lepros —
65 că am ieșit egal din neființă —
că prosternarea mea îți dă mărire,
că neștiința mea îți dă știință,
că slăbiciunea mea îți dă putere,
că murdăria mea îți dă lumină.

Și lasă-mi plinsul, frunză clătinată,
70 Tu, ce mi-ai scris să fiu cuibar de șerpi —
Tu, care-ai hotărît să fiu lepros —
Tu, care-ai pus în sufletul meu ura —
Tu, care-ai vrut să fiu ca dobitocul
din împuțite vizuini din codrii
75 fără de pui și fără fericire...
Tu n-ai voit să fiu ca pomul tânăr,
crescut vînos la curgere de ape.

Tu n-ai voit să am și eu cocioabă,
să pot intra și eu în sinagogă,
80 să pot avea și eu copii sălbateci
și vreo fecioară-n prag, cu dure șolduri —
și cîni la gard, pe care să-i asmuț
cînd trec pe drum leproșii cu buboai.

Și, dacă vrei, atunci, ascultă-mi voia,
85 lasă făptura mea necurățată —
și dăruiește-mi moartea pămîntească,
așa precum e hotărîrea ta.
Și atuncea, cînd mă voi desface-n noapte,
prieten bun cu viermii cafenii,
90 grîu, pentru încolțirea care vine,
cînd voi muri și eu ca și ceilalți —
cînd n-am să-ți mai mînjesc pămîntul, Doamne,
n-am să-ți mînjesc curata buruiiană,
n-am să-ți mînjesc din lucrurile toate —
95 făcute-n șase zile de Scriptură —
Atunci cînd voi veni la tine, Doamne,

și cînd puroiul o să-mi fie sevă,
o, pentru vina de-a fi fost lepros —
Tu, Doamne, dacă vrei să-mi faci dreptate —
100 pe toți acei ce-mi azvîrliră ură —
(ura celor puternici, pentru slab) —
o, nu-i trimite-n flăcările roșii —
o, nu-i supune dureros la cazne,
ci cheamă laolaltă toți bărbații
105 (acei din cîmpuri și din sinagogi),
drumeții care-mi ocoliră drumul,
copiii care m-au bătut cu pietre,
dulăii care-au vrut să-mi rupă trupul —
și lasă-i, Doamne, ca să mai învie,
110 să mai trăiască înc-o dată-n lume ;
și ca să știe ce e fericirea —
îi fă pe toți leproși.

Da, ca să știe ce e fericirea,
îi fă pe toți, o, Doamne, fă-i leproși.
115 Să meargă-alături, cîni, bărbați, bătrîne
și toți copiii zvîrlitori de pietre —

Dar iartă pe fecioarele, cu șoldul
de lapte alb — și țîțele de lapte,
căci ele n-au vrut nici un rău să-mi facă.
120 că ele, Doamne, nu știau ce fac,
și chiar dacă-mi fugeau sperios din cale.
eu mă opream din drum —
și în genunchi, pe urma din pămînt
le sărutam picioarele desculțe.

MONOLOGUL LUI BALTAZAR

Nu-s bune ierburile cind le strîngi
noaptea pe lună — parc-ai strînge umbre
de ierburi — parc-ai strînge lună, umbra
amurgului căzu. Tăcere. Nu vreau
5 să intre nimeni să mă știe aici.
Tăcerea asta umflă lucrurile.
Tăcerea asta țipă și vorbește.
De ce-au plecat cu toții și mă lasă
singur cu umbra mea și cu tăcerea ?
10 Să vie toți. Să vie sfetnicii.
Să vie astrologul care știe
să slovenească stelele pe cer.
Să vie-oricine, bun amic ori dușman.
Mai buni sînt dușmanii cei răi cu tine
15 ca sufletul tău simplu, care știe
ceea ce singur nu-ndrăznești să spui.
Stai, suflete. Stai tare și nu spune.
Nu vreau să știi nici eu ceea ce știi,
rîul nu vrea ca să-și cunoască fundul.
20 Sînt parcă plin de lunga băătură
pe care trebuie s-o beau diseară
din vasele lui Iehova, preasfinte.
Și, uite, toate lucrurile-mi scapă,
și toate lucrurile stau de sine.
25 Cum nu pot să te-apuc în mîni, natură !

- Amurgul iară s-a umflat așa,
 de parcă stă gata ca să plesnească.
 Și nimeni nu-î aici s-alunge-amurgul.
 Și în palatul ăsta tot nu-i nimeni.
- 30 Am spus să meargă toți să pregătească
 ospățul de diseară ? Da, am spus...
 Dar mai puteau rămîne aici cîțiva.
 Dar mai putea rămîne aice unul.
 Unul ! Un servitor. Sau orișicine.
- 35 Un trecător — totuna. Cineva.
 Da, cineva care-ar putea vorbi.
 Da, cineva aici, dar să nu tacă.
 Nu-i nimeni ispitit de rugăminte ?
 Nu-i nimeni să vrea-n Babilon
- 40 să stea la sfat cu regele ?
- Să vie
- să bată-n ușă și s-aștepte mîna
 care-i permite să-mi sărute haina ?
 Ori nu ! să vie fără să vestească,
- 45 așa, pe nesimțit, și să-mi vorbească,
 mai înainte de-a simți vreo frică.
*(Umbra lui Daniel intră pe măsura vorbelor,
 pe nesimțit și fără să vorbească. Regele îl simte.)*
- A, tu ești, Daniel ? Bine-ai venit !
- 50 Nici nu-ți închipui cît de bine-mi pare
 că ai venit ! Aveam puțină treabă,
 dar pentru tine-o las, ca o dovadă
 mai mult că-mi faci plăcere. Da, aveam
 puțină treabă. Nu-i nimic. Așa e.
- 55 Nu-ți pară rău. Îți spun că-mi faci plăcere.
 Nici tu nu poți să știi cîtă plăcere
 îmi faci. Nici tu, și nici Iehova.
 Ce ! Crezi tu că Iehova, pentru că
 e zeul tău, știe de toate ? Ce,
- 60 crezi tu că Iehova poate ști mai mult
 în țara Babilonului ? Crezi tu ?
 Nu, nu știe Iehova toate cele.
 Ești sigur, Daniel, de ce îmi spui ?
 Hai, nu minți ! Știi bine, Daniel,
- 65 că vorba ta are la mine preț

- și știi că aurul meu tot e al tău
când vei voi. Știu bine, aurul
nu-ți place. Poate vrei puterea ?
Te pune ici în jeț. În jețul meu.
- 70 E moale ? Dar un cuib ar fi mai cald.
Oștile mele pot să-ți deie jețul
în orișicare țară vei voi.
Nu, tu nu vrei puterea, Daniel.
Tu zvîrli puterea cum ai zvîrli o piatră.
- 75 Puterea-i bună numai pentru slabi.
Da, Daniel, știu bine. Ai dreptate.
Atunci, femeie ? Uite, fata mea...
Nu-ți place ? Are un împărat de tată.
Nu-i asta ceea ce voiam să spun.
- 80 E fata mea, vezi tu, e fata mea —
ți-o dau. Nu-mi mulțumi, nu-mi mulțumi.
Cînd dau, eu dau regește. Așa. Ia-o.
Să-mi mulțumești diseară, Daniel,
diseară cînd... ascultă, ești tu sigur
- 85 că Iehova poate să știe toate
așa cum marea-și știe algele ?
Ești sigur, Daniel, de ce îmi spui ?
Hai, nu minți ! Știi bine, Daniel,
că vorba ta are la mine preț.
- 90 Aștept să-mi spui. Îmi spui. Nu este așa ?
Dar de ce taci ? Vorbește, Daniel !
Dacă-aș deschide ochii, te-aș privi
în ochi. De ochii tăi mi-e frică.
Știu, știu, fiindcă sînt mari din cale-afară.
- 95 Nu, nu de altceva. Fiindcă sînt mari.
Știi bine, Daniel, că sînt prea brav
ca să pot tremura de niște ochi !
N-ai fost cu mine tu cînd mîna mea
lovi pe regele asir în tîmplă ?
- 100 N-ai fost ? Păcat, păcat... Era frumos.
Rîdeau oștenii toți de fapta asta.
Ziceau că n-au văzut-o niciodată
pînă la mine. Auzi tu, niciodată !
Păcat că n-ai fost față, Daniel !
- 105 Un rege asir să-l prăbușești, c-o mîna
în tîmplă...

Haide, spune, Daniel !
Crezi că Iehova știe c-am să beau
din vasele lui sfinte la ospăț ?
110 Răspunde, Daniel ! Ce taci ? Răspunde !
(Ridică capul. Daniel nu-i. Tăcere.)
Nu-i nimeni să-mi asculte vorbele ?
Au oamenii au devenit păneri ?
Au crierul meu naște oamenii ?
115 Era aci. Și totuși, nu-i aci.
Mi s-a părut că Daniel era —
și nu era ? Nu, nu i-aș fi vorbit.
Atunci, ce, am ajuns să stau
la sfat cu umbrele ? Și el spunea —
120 mi-aduc aminte bine — că Iehova
știe că vreau din vasele lui sfinte
să beau diseară...

PIATRA-NEAMȚ

[I]

Mărior

Dac-ai veni pe bancă, c-un roman
în mână,
surîsul tău m-ar căuta în parc,
prin fila cărții.

5 Romanul tău, cu litere nemțești,
e *Werther*.
L-ai părăsit pe cînd își încărca
pistolul.

10 Surîsul tău neliniștit și bun
mă caută.
Și vrăbii, peste umăr, slovenesc
romanul.

15 Sînt lingă tine și-mi încarc pistolul,
tu nu mă vezi, —
continui fila unde l-ai lăsat
pe *Werther*.

Dac-aş putea genunchiul să-ţi sărut
sau sufletul —
20 dac-aş fi banca grea, unde visezi,
cu cartea-ntoarsă,

Dac-aş fi cartea care-ţi stă în mâini ;
sau dac-aş fi
pantoful simplu din piciorul mic,
care mă calcă ;

25 dac-aş fi mâna ta, sau dac-aş fi
surîsul tău...

PIATRA-NEAMȚ

{III}

Mărior

Dac-ai veni pe bancă, cu nimic
în mână —
grădina publică s-ar umple
de un suris.

5 Dacă ți-ai pune mâna în a mea
pe bancă —
hulubii din aleile grădinii
s-ar face albi.

10 Dacă ți-ai pune sufletul pe-al meu,
cum se înnoadă
sîmburii tari, în carnea unui măr —
aș plînge.

15 Dac-ai voi tăcerea s-o ascuți
cum plouă,
pe bancă, lingă noi, s-ar așeza
septembre.

PIATRA-NEAMȚ

III

Poate-ai rămas pe bancă, să visezi
în toamnă,
sufletul frunzelor care-a. căzut
călcat de ploaie.

- 5 Poate-ai rămas aici, cu umbreluța
să numeri prundul,
ori stropii tari de ploaie, ca atâtea
ciocuri de păsări.

- 10 Nici tu nu știi ce vrei, nici tu nu știi.
În toamnă,
poate-ai rămas pe bancă să visezi
prundul și ploaia.

- 15 Poate-a crescut neliniștea în tine ;
nici tu nu știi ; —
și țipă ploaia-n tine, țipă toamna,
țipă neliniștea.

Cu fruntea-n mâini și cotul pe genunchi
nu-ntoarce capul.
20 Toamna-i în tine ca-ntr-un porumbar
de ziuă.

Ascultă toamna ! nu întoarce capul
și nu privi.
Stau lângă tine și tu nu mă vezi
pe bancă.

GOSPODĂRIE

Mărior

- Frunzele din salcîmii cei mari, cu fața-ntoarsă,
întineresc prin geamuri, umbra odăii, roasă,
tăcerea : ca-n biserici, cu cimitire mici,
cu piatră veche, cu pustiu și cu urzici.
- 5 Cine a scris pe piatră cu litere slavone ?
Clipele, în odaie, sînt reci și monotone,
ca niște muște moarte din ani, pe-un sul cu clei.
În porumbari — ții minte ? — erau albi porumbei,
mirosul / ce lipsește se dezlîna în oale
- 10 și sufletul, în lucruri de multă vreme goale.
În scîndură sînt găuri negre, pentru guzgani.
Aș vrea să mă joc simplu cu iepurii bălani,
să pun storul, cu pete de soare, la fereastră,
și somnul tău, frumoasă, în camera turcească.
- 15 Dar nu deschide geamul spre aer. Să dormim
ca sub două vechi pietre. Iar micul / țintirim
pe noi, crească urzică, buchi slavonești și pace.
Din mobile, odaia pustiu și-l desface
și liniștea-i o apă veche, care-a stătut.
- 20 Dar dacă poți, dă-mi mîna albă, să o sărut.

REMINISCENȚĂ

HIEMS

Vii prea tîrziu cu flamura, zădarnic !
Zădarnic bați în muceedele porți.
Nădejdea-și arde ultimele torti
Și crivățul se zbugiumă amarnic.

5 Îmi lasă-n pace umbrele de morți,
 Și fugi, castelul Foametei. Fii darnic,
 Oricine-ai fi. Căci moartea ni-e paharnic —
 O, pelerin ce visurile-mi porți.

10 Oricine-ai fi, te du. De ești vreun crainic,
 De ești Priap, vreun Faun, ori vreun tainic
 Trimis al lui Eros ; oricine-ai fi,

 Îmi ia cu tine ultimul răsuflet
 Și-mi pune drap pe visele pustii —
 O, tu ce-mi bați în porțile din suflet !...

MARINĂ

REMINISCENTĂ

Crezi tu c-afară-i toamnă, fiindc-ai toamnă-n suflet,
crezi tu că marea plînge fiindcă-n suflet plîngi.
Și crezi că-n cazinouri
se plîng viori obscure în seară, fiindcă-nrouri
5 cu lacrimi pure ochii ?

Afară marea geme, afară marea plînge,
ori un triton năduful și-l vaieră-ntr-o concă.
Sînt sigur c-o femeie s-a înecat și plînge,
și plînge că se înecă prin alge și prin concă.
10 Pe val, pătrarul lunii, din fund, îi pare-o sponcă
desprinsă-n val, din rochii.
De aur, peste valuri, plutesc, multipli, ochii.

Dintr-o vioară-un cîntec s-a surghiunit în mări,
ori poate-un suflet marea și-l slobodă-n vioare,
15 căci plîng viori în mare și în viori plîng mări.
Se cerne ploaia-arare.
Afară-i toamnă, toamnă.
Dinspre cetate-o vacă robust și jalnic muge,
sînt mort. o vacă muge ; se cerne ploaie ; toamnă,
20 sînt mort ; și simt pămîntul prin infinit cum fuge.

SPLEEN

Și sufletul, în gheara beznei țipă :
Zădarnic bați în mine ca-ntr-o poartă,
strigoi cu ochii roși ai vremii ; spartă
tăcerea bate-n clopote o clipă.

5 O, dac-un vis ciudat, ca o aripă
ar rătăci ca-ntr-o vioară moartă
în mine cel afurisit de soartă,
bătut de lepră și lovit de gripă.

10 Atunci, amic cu ploaia și cu vîntul,
pleșuv de bucurie și de viață,
voi integra, ca-n Început, Cuvîntul.

Și-apoi, ca orice veselă piaiță —
vreau să-mi destram și sufletul, și cîntul,
și oasele — ghem animal de ață

IN METRU SAFIC

Iarăși se scutură frunze de visuri,
Toamna, în poala-i de aur, le strînge.
Vinăt își scutură frunzele iarăși
Arborul vieții.

5 Lasă-le-n vînturi să plece, o, lasă !
Cîntă ca altele-n cîntec să nască.
Nu cu un cîntec de liră zidit-a
Amphion, Theba ?

10 Crinii în vară pe moarte-s. Ce-ți pasă !
Nu simți cum rozele-și urcă aroma ?
Dac-o iluzie pierе — tu cheamă,
Oaspete, alta.

15 Umblă pe mare greoaie corăbii ;
Suie tu însuți și umflă catargul !...
Oricine sieși dator e să-și afle
Lîna de aur.

20 Visul tău, însă, ca vinul de Caecub,
Steie apururi subt lacăte-o sută.
Ține-l pîn-iese și ultimul lacăt —
Lacătul morții !...

REVERIE

O, cît aş vrea, în calm, să mor pe dună,
Spre largul leneş al Mediteranii,
Cînd asfinţitu-ntunecă platanii
Şi noaptea creşte albă pe lagună.

5 S-ascult vuind din volburi de genună
Cetăţi în clocot, clopote, litanii ;
Cînd Atlantide mucedo şi stranii
Îşi profilează stîrvurile-n lună.

10 S-ascult, agonic, vuiet de gondole
Şi brusc — în ritmul lent de barcarole,
Sirenele să-şi fluture năframa.

În vraja caldă-a notelor rebele,
Ca un/copil naiv — să nu-mi dau sama !
Şi să m-arunc în mare după ele.

INSPIRAREA

Privește, în cortegii s-apropie Olimpul.
Vin Faunii, Silvanii, Priapii și Satirii.
În nour de rubine se-nalță trandafirii,
căci iată : vine-n caru-i de-aur anotimpul,
5 cu sufletul, o scoică în care cîntă marea...

Convalescent, ca după o boală lungă, parcul
se gudură-n căldură și rîde-n soare-apune...
Pe Adonis îl cată fecioarele nebune ;
și-n mantă grea de purpur coboară-acum monarcul.
10 Pe treptele de marmur ce duc spre citadelă...

Se pleacă-n cale-i crinii și-o roză curtezană
agită coifu-i roșu și îi îmbie-aroma.
Pe ape, noaptea-și crește, clorotică, fantoma.
Nervos tresare-o clipă, își simte-adîncă rană,
15 și cavalerul manta de purpură și-o zvîrle...

El spune-așa : „Cum-nalță aroma-n ceruri floarea,
și-n mine cresc prisosuri de frumuseți ce-mi scapă,
dar fiindcă vorba-ngustă nu poate să le-ncapă,
de-ar fi să-mi vie, oaspe, cu lauri, Inspirarea,
20 și sufletul l-aș vinde demonului — ca Faust“.

Dar nu sfârșește bine tirada cavalerul.
Vin vânturile-n goană și norii-n cavalcadă.
Din nevăzut, o umbră alege-n, sîrg o spadă,
s-apropie sălbatec, încrucișează fierui
și sînge ca porfirul se risipi pe lespezi.

MĂRIOR

- Vreau să ne-azvîrle aceeași furtună în genunchi,
femeie ! Viața poate să-mi sape în rărunchi,
mă pot lovi și ploaia, și vremea — amîndouă !
de-l am, stropit în mine, sufletul tău de rouă.
- 5 Ți-i trupul o grădină pe care-o știu din timpi,
plină-n adînc cu cîntec, plină în șold cu ghimpi
în care-aș vrea să zgîrii, să darm sub piele — rîie,
femeie risipită în noi, ca o tămîie.
- 10 Zădarnic ucizi carnea și, fără preget, dai
visare din visarea cea fără mărunta ;
zădarnic ești cetatea cu porți de fier, o mie,
pe care-aș vrea s-o înăruie în timp, din temelie,
să trec cu arătura pe piatră, ca un plug,
ce duce-n tine soare, semințe și belșug.

1921

PRELUDIU

„Donc ce sera par un clair jour d'été...”

P. Verlaine

Va fi-ntr-o zi frumoasă, nu-i așa ?
Va rîde luna-n crengi de chiparoasă,
Cînd vei veni molatec, somnoroasă,
În sihăstria sufletului, grea.

5 Și heruvimi cînta-vor : Osană,
Cînd vei veni încet, tumultuoasă...
O, nu-i așa ? Va fi o zi frumoasă
În ziua-n care-alături vom sta.

10 Cu ochii beți de-a dragostei parfumuri,
Vom strînge toate florile din drumuri,
Pîn' va sclipi pe cer întîia stea...

Și de-ar fi toamnă-ori iarnă peste fire,
Tot zi frumoasă fi-va — nu-i așa ?
În ziua cea dintîia de iubire...

INVITAȚIE

De-ți plac în viață visele obscure,
Coboară-n parcul inimei ce-așteaptă
Piciorul tău, pe marmora din treaptă,
Cînd prind în vînt cipseșii să murmure.

5 De-ți place-n viață pacea înțeleaptă,
Fantoma-n parc coboară-ți-o ușure,
Tu ce din crini ai liniile pure
Și ești ca umbra cedrilor de dreaptă.

10 Coboară-n parcul inimei, în mine,
Și joacă-te cu lujerele pline.
Privește : noaptea umbrele își lasă,

Moleșitor parfum îmbată parcul,
Pe-alei, înoată fluturi de mătăasă
Și Cupidon, viclean, întinde arcul.

TRIOLETE

I

Cînd toamnele vin plumburii
Stropi grei ca alicele plouă ;
Și pleacă cucoare tîrzii,
Cînd toamnele vin plumburii.

5 Și visele pleacă pustii...
Ah, lumea de dincolo, nouă !
Cînd toamnele vin plumburii
Stropi grei ca alicele plouă.

II

10 Cînd crinii mor palizi și-nvolți
Se-nalță bețivi trandafirii...
Nu plînge amar într-un colț,
Cînd crinii mor palizi și-nvolți

Iubește, cît luna-i pe bolți !
Căci viața-i sezonul iubirii,
15 Cînd crinii mor palizi și-nvolți
Se-nalță bețivi trandafirii.

III

Ce-ți pasă că rozele nasc,
Cînd crinii se sting de ftizie !
O, plînge-le albul Damasc —
20 Ce-ți pasă că rozele nasc !

Pier unii, vin alții, fantasc,
Dar morții nicicînd nu învie.
Ce-ți pasă că rozele nasc,
Cînd crinii se sting de ftizie !

MISIVA

De vrei să-ți dau iubirea și florile să-ți dărui,
O, vino în acorduri molatece de strune,
Și-mi pune-n sînge patimi și mirți pe frunte-mi
pune,
De vrei să-ți dau iubirea și florile să-ți dărui.

5 Și nu cerca cu mîna sălbatecă să-mi nărui
Statuile din suflet cu ornamente de-aur.
Eterne-n lume-s numai coronile de laur ! —
De vrei să-ți dau iubirea și florile să-ți dărui.

10 Ci ca-ntr-o mare-n care misterioasă stărui,
În fund să-mi zacă stîrvul afurisit de lună
Și tu să-mi vii, nu calmă, ci-n volburi de furtună.
De vrei să-ți dau iubirea și florile să-ți dărui.

Dar dacă-mi dai cununa din părul fiecărui.
Ori cupa ce s-oferă oricărui dintre oaspeți ;
15 În van îți plîngi norocul prin trandafirii proaspeți !
Nu pot să-ți dau iubirea și florile să-ți dărui !

HIEMS

E iarnă, urlă crivăţ ; în vatră-i foc sărac ;
şi ninge, ninge, ninge ; ca-ntr-un sfârşit de veac,
natura-şi dă solemnă agonicul răsuflet ;
5 şi-atîta somn şi moarte şi-atîta alb e-n suflet,
de parcă ninge-ntr-însul necontenit de-un veac.

De frig te-nghemi şi-o raclă îţi pare-odaia toată !
de prin hogaşuri fumul se-ncercuieşte roată
şi ciori ca de funingeni aşteapt-un hoit trîntit ;
şi gîndurile pleacă în stol funinginit,
10 ca ciorile ce, negre, dau peste-ntînderi roată.

PRIVELIȘTI

- În curtea mănăstirii, pe drum, unde te pierzi,
cresc zmeurele roșii și clopotele verzi.
Și e tăcerea albă de dimineață-n care
văile-și sună riul din fund, ca o căldare.
- 5 Ghicești călugări simpli, în simplele chilii ;
și glasurile care cîntară lung : copii
cu ochii roși (ca fagii din drum) și glas subțire.
Sub mănăstirea nouă e vechea mănăstire ;
o simți după tăcere și lustru și guzgani.
- 10 Sub ziduri, cu grăsime de ploaie și de ani,
bufniți ce se-ngrășară din liniște... ploi lente...
...și pietrele cărate, negre, de prin torente...
și mucigai pe lespezi și neamuri de urzici.
Și numai drumul care s-a rătăcit pe-aici,
- 15 după femei cu sînii și cu genunchii mici,
să urce sus, spre tine cea de văzduh, Sinaie.

PSALMUL LUI ADAM

Lui A. L. Zissu

Pământul meu e încă ud de soare ;
mai las un timp să odihnească sapa ;
sînt plin de ziua prăbușită-n cîmp,
pătruns adînc, ca pietrele și apa.
5 În seara albă se ascute-un greier
și sună cheile de livănțică ;
știi bine, Doamne, c-ai rămas aici,
în greier, știi, sau poate-n livănțică.

Dac-ai voi de-acum să lepezi ura,
10 cum broaștele se leapădă de piele,
te-ai face iarăși, Doamne, c-un toiag
și ai ieși din fiecare bulgăr.
Aș vrea/să știi de ești și-acuma alb,
aș vrea să-ți urle cîinii după umbră
15 și-aș vrea să-ți spui : Adam-Adam...
(În timp ce las să-mi odihnească sapa.)

Mi-e dor de tine și de barba ta —
eu te-am iertat de-atîta timp, știi bine,
de ce te-ascunzi în ploaie și furtuni
20 cînd ești în toate oasele din mine ?
Dac-am greșit atunci, să-mi cadă limba
și umerii să-mi cadă ca un mal,

dar vino să-ți sărut pe jos, în soare,
umbra ta umedă și nesfârșită.

- 25 Dac-am greșit, de ce mi-ai dat cirezi,
și casă, și belșug, și pământ roșu,
și o femeie-n care pot să intru,
și bucuria dragostei desculță ?
Dac-am greșit, de ce mă umilești,
30 de ce-mi dai toate, o, de ce-mi dai toate
și numai fumul jertfei se întoarce
ca să ne spuie că sîntem pământ ?

Nu mila ta o cerem, ci iubirea.

- Privește : vitele-au mugit în seară
35 cu capul strîmb și sufletul murdar ;
aș vrea să pot mugi cu capul strîmb,
să n-am cirezi, belșug și pământ roșu,
să n-am femeie în care pot să intru,
să nu știu că nu vrei să intri-n noi,
40 cum rîul nu poate intra în pietre.

Sînt nopți în care stelele fac semne
și nopți în care cad — în van le caut
a doua zi, ca un nebun, în cîmp —
aș vrea să fie semne de la tine.

- 45 Sînt nopți cînd lutu-mi pare mai bătrîn ;
atunci ceva în mine sparge carnea,
cum sparge vinul nou butoaiele ;
și totuși, Doamne, nu mă doare lutul.

Cînd strugurii plesnesc de mustul rumen,
50 ades, în noapte, printre boi dormind,
mi s-a părut că-ți recunosc lumina
și umbletul cel mulcom printre boi.

- Vii mîna albă s-o întinzi prin lucruri ?
Vii să-mi crești miezul hrănitor din spice ?
55 Și turmele-s a doua zi mai multe ;
au numai peste turme ești cioban ?

- Privește : văd în cîmpuri fum de jertfă ;
e Abel, e băiatul meu la jertfă.
Și el te roagă, cum te rog și eu,
60 să-ți pleci o clipă sufletul spre dînsul.
E Abel, știi, și-i jertfa lui întreagă ;
e țapul cel mai gras din ciți avem,
și coarnele sînt cele mai mari coarne —
ai încă vreme cît mai e amurg.
- 65 Dar cine vine-n goană peste cîmp ?
De ce atîta bucurie-n suflet
cît cîntece de aur într-un stup ?
E Cain, Cain — și-i trimis de tine.
Îți mulțumesc, o, Doamne, că te-nduri !
70 Îți mulțumesc de dragoste, de milă,
și c-ai primit, în semn că ești cu noi,
jertfa de jos a fiului meu Abel !

POEZII ÎN LIMBA FRANCEZĂ

EXERCICE DE FRANÇAIS

A Bébé Vinea,
s'il veut accepter cette dédicace

*Ce soir, je te traverse en étranger, Auteuil !
Des affiches, le long des murs s'arrachent l'oeuil
Qui sont de la jaunisse et qui ont la menstruie.
Odeur de colle fraîche et d'huile de morue.*

5 *Soleil ! sirène des métros, des ponts de fer.
On allume ce soir les étoiles Auer
et dans le ciel épais des ampoules anciennes.
J'ai ton levain amer ma peau chaude, Vienne.
Je me souviens de tes tramways, tes autocars,*

10 *chauffés sous le soleil électrique, lézard !
Il pleuvait mélancoliquement de la bière...
Dans les bars, l'on servait des langues étrangères
et des cocktails ; parfois, l'on moussait du savon.
Des femmes dans leurs coeurs avaient des violons.*

15 *Des groomes, anges déchûs, pâles, buvaient la soie
de leurs souliers, et les souliers dansaient de joie.
Vienne ! et nous payons les consommations
afin qu'on nous laissât jouer aux violons.*

Paris

EXERCİȚIU DE FRANCEZĂ

*Lui Bébé Vinea
dacă acceptă această dedicație*

- Trec prin Auteuil, spre seară, ca un străin. Și toate
afișele-ți scot ochii pe ziduri înșirate.
Sint ca o gălbinare și-s la soroc. Plutește
un miros de clei proaspăt și de ulei de pește.
- 5 Sirenă de metrouri și poduri de fier — soare !
Stelele Auer se-aprind în înserare
și-n cerul dens vechi becuri. Pe pielea caldă, iară
eu simt dospind, Vienă, drojdia ta amară.
Tramvaie, autocare mi-apar, șopirlă caldă,
- 10 sub soarele electric care mereu le scaldă.
Cu bere melancolic ploua. În baruri pline
odată cu cocteiluri serveau și limbi străine ;
părea din săpun spuma făcută, uneori.
Femeile, în inimi, parcă aveau viori,
- 15 și groomii, îngeri palizi, sorbeau mătasea vie
a pantofilor, pantofii dansau de bucurie.
Ce consumam, Vienă, plăteam cu bani peșin
spre-a fi lăsați s-atingem viorile puțin.

Paris

S.O.S.

*Je t'offre, ô mon amie, ce poème de neige
si tu voulais chauffer tes petits pieds Norvège
ces cheveux sont à toi tu y souris ma mère
ton sourire ferait le bonheur de la mer.*

- 5 *Il ne me reste rien que l'océan de laine
la reine de ses mains pourra tuer le renne
le sang gifle en passant le chaos primitif
je hais les glaces qui me retiennent captif
que fait l'ange qu'un vent attache aux cordes sèches*
- 10 *ta peau en sel marin que le souvenir lèche
mon amie, mon amie, on rajeunit si peu
des bras désespérés ont flotté puis des yeux.
Chassons jusqu'où la vie crie au secours s'enfonçe —
tais-toi, tais-toi, chanson de l'homme qui renonce*
- 15 *si la beauté se meurt qu'elle se meure d'art.
Les fanaux ont crié dans le sang des trottoirs
tant pis ! tant pis ! pour le bateau qui se détache.*

Sauve qui peut ! Le ciel met sa cravate blanche.

S.O.S

Prietenă, îți dăruie acest poem de nea
să-ți încălzești picioarele mici — Norvegia —
al tău e păru-acesta și-aici zîmbești tu, mamă,
și fericirea mării ți-e zîmbetul. Mi-e teamă
5 că-o să-mi rămînă numai oceanele de lînă,
reni ar putea ucide a mîinilor stăpînă,
sîngele pălmuiește haosul primitiv,
urăsc aceste ghețuri care mă fac captiv
ce face-un înger vîntul de corzi cînd îl anină,
10 de amintire linsă e pielea ta marină
prietenă, greu tare întinerim, mai sînt
în deznădejde brațe plutind și ochi. O, cînt
pînă cînd viața strigă dup-ajutor, tăcere,
o, cînt al celui care renunță, dacă pieri
15 de artă frumusețea să piară-atunci. Fanarele
în sîngele pavajelor strigă. Pentru vasul
ce pleacă nu-i a bine. Să scape cine poate !

Cerul își pune albele-i cravate.

À MADAME SONIA DELAUNAY

Solitude de tant de neiges recouverte
qui donc a déchiré la peau de ces miroirs
sous le regard du temps mûrissent les poètes
changeons un peu la direction des mers penchées
5 on ne peut plus freiner l'orage
le capitaine met des poumons de rechange.

Il ne me reste rien que le vide sous pli
et que le pli du vide

les grands serpents du cirque
10 ont souri au tropique

malaise
du temps mangé par les punaises

que Magellan n'a-t-il été tué à Nice
par l'éclipse ?

DOAMNEI SONIA DELAUNAY

Singurătate de-atît omăt acoperită
cine-a sfișiat pielea acestor oglinzi
sub privirea timpului se pîrguiesc poeții
5 să schimbăm un pic direcția mărilor înclinate
ca să-nfrînezi furtuna nu poți și nu ai timp
își pune căpitanul plămîinii lui de schimb.

Doar vidul mi-a rămas sub vid
și zbîrciturile acestui vid

10 giganții șerpi de circ
surîd la tropic

neliniște ciudată
a timpului de ploșnițe mîncată

eclipsa
nu l-a ucis pe Magellan la Nisa ?

15 *Oreille aux piseaux d'air
morts depuis bien des siècles
les épaules des mers
aux baisers de varech.*

Nulle mouette ce matin n'a crié : TERRE

- 15 Ureche cu aer îmbicsită
morți de mai bine de un secol
umerii mărilor
cu sărutările algelor.

Nici un pescăruș n-a strigat în dimineața asta :
PĂMÎNT.

SCÈNES DE LA VIE DES LAPONS

À Tristan Tzara

*Ces rennes sont trop maigres de n'avoir pas vécu
jetons dehors les jours les voyages au pôle
neige, fleur de papier, papier mouchoir de neige
ah, qu'elle est bonne la certitude du sol.*

5 *Ulysse, je te veux au pays des lapons
que peuvent les raisons contre les icebergs
ce feu qui sort la nuit de ces peaux qui se frottent
je crains que ce ne l'amour, ô, Pénélope.*

10 *Ce désert a autant d'abîmes que de doigts.
En chasses-tu ? voici la saison des morses —
l'océan à cheval fortifie l'endroit —
multiplions par cinq sur la corde nos forces.*

15 *Vertige des couteaux comme des muscles nus
voici sauter les cuirs les ivoires les graisses
la mort montre ses dents sous les glaces épaisses
la faim et ses petits mangent le lard tout cru.*

SCENE DIN VIAȚA LAPONILOR

Lui Tristan Tzara

Au fost prea firavi renii de n-au putut trăi
să ne lipsim de zile călătorii la pol
nea, floare de hîrtie, hîrtie batistă de zăpadă
ah, cît îmi e de drag solidul sol.

5 Te-aș fi dorit, Ulisse, aici printre laponi
nu poate-nfrînge munții de gheață nici un plan
focul ce iese noaptea din pieile frecate
mă tem, o, Penelopa, că nu-nseamnă amor.

Cît degete pustiul atîtea abise are.
10 Vînezi ? E anotimpul cînd morsele te-mbie —
fortifică ținutul oceanul de-a călare —
multiplicăm cu cinci deci forțele pe frînghie.

Virtejul de cuțite ca mușchii care-asudă
sar blănille, ivoriul, grăsimile și iată
15 că de sub gheață moartea caninii și-i arată
iar foamea și cu puii înghit slănină crudă.

*Samovar à chanson bouillante gramophone
rêve, changeons veux-tu le ruban des zones
on oserait danser n'était sur le mur l'ange
20 gardien, cheveux en brosse et la chemise blanche.*

*Petite Europe mets tes rides sur mes genoux.
Il nous faudra gravir les alpes du suicide.
Ici l'espace n'est que le sommeil d'un fou
tes biceps que sont-ils contre ces poings du vide ?*

*25 Voici le jour premier où le chaos travaille
l'eau et la terre sont mêlés encore au sang
l'homme et la femme sont mêlés et vagissants
le rire de ce dieu nous ronge les entrailles.*

20 O, gramofon ce fierbe melodic samovar
vis, să schimbăm panglica zonelor așadar
și să dansăm cît îngerul nu e pe perete
de pază, în cămașă și retezate plete.

Așază-ți, mică Europă, pe-ai mei genunchi chipul
zbîrcit.

Vom trece peste alpii suicidului.
Aicea spațiul este somnul unui smintit
ce sînt bicepsii tăi pe lîngă pumnii vidului ?

25 Trudește-n ziua-ntîia și haosul din greu
sînt apa și pămîntul cu sînge-amestecate
bărbatul și femeia amestecați scîncesc
ne ronțăie rărunchii rîsul acestui zeu.

NATURE MORTE

*Une bouteille de porto et un banjo
des coings solides de Van Gogh sur une table
coeur ruisselant les lampes —
cette auberge enneigée dans un trou du Tyrol —
5 où sont les palmiers les sables
prospectus de voyages
il a suffi d'un train qui méprisât les rails
nous avons fait la nuit 8 km à pied
la tempête était un matelot dans les cordes
10 mes compagnons de train étaient des yougoslaves
c'était des étudiants
ils parlaient de leur soupe aux betteraves
nos paroles étaient des oiseaux morts de gel*

*une bouteille et un banjo au mur —
15 fille de l'aubergiste accent autrichien
arbuste d'Adlersberg fruit de neige
aisance de mûrir parmi les catastrophes
jaillissement des jambes
j'y devine ta peau trouble comme un regard
20 mon coeur ou la pendule
ton fiancé fleurit à tort sur mon couteau
je n'ai jamais tué personne —
c'est l'alcool qui me monte à la tête ou tes jambes*

NATURĂ MOARTĂ

- O sticlă de porto și un banjo
gutui robuste de Van Gogh pe-o masă
inimă aburind lămpile
acest han înzăpezit într-o viroagă în Tyrol
5 unde sînt palmierii nisipurile
prospectele de voiaj
e de ajuns un tren care nu ține seama de șine
am mers pe jos 8 km noaptea
furtuna era un matelot aruncat între corzi
10 tovarășii mei din tren niște iugoslavi
studenți
vorbeau de supa lor de sfeclă
vorbele noastre erau păsări moarte de frig
- o sticlă și un banjo pe perete
15 fata hangiului accent austriac
arbust de Adlersberg fruct de zăpadă
plăcerea de a crește printre catastrofe
izbucnire a gambelor
ghicesc pielea ta tulbure ca o privire
20 inima mea sau pendula
logodnicul tău înflorește de spaimă sub cuțitul meu
n-am omorît pe nimeni niciodată
mi s-a urcat la cap alcoolul sau pulpele tale

personne n'est hors l'accident —
25 nuit sans chemise sur le toit mourant du pôle
oiseaux des mers australes
peut-être un peu trop blancs
tu es si seul que tu as oublié ton rôle
de quoi voulais-tu bien parler la terre bouge
30 voilà déjà qu'elle crie dans ta peau —
une bouteille et un banjo
et cette voix sans bouche
tout mon passé est là dont je n'ai plus que faire
son sang troue la neige —

35 c'est un noyé qui ne veut pas qu'on le repêche
regard de l'altitude où les oiseaux tournoient
s'ils y perdaient la tête —
le silence qu'on coupe avec du diamant
le temps y joue à pile ou face avec le vide
40 aux rocs du devenir les biches se suspendent
on n'y vit que de chasse
on n'y meurt de hasard
verre ou blancheur poids ou masse
tous les chemins des hauts-parleurs
45 toute pierre un tiroir qui ouvre sur le gouffre

ne veut-tu pas venir avec moi à Montmartre
c'est toujours un Tyrol pour touristes anglais
viens nous y ouvrons un bar américain
nous y écouterons la chanson de cocktails
45 les rixes y seront mortelles
tu verras le dégoût qu'on appelle plaisir
on se battra pour ta beauté perfide et chaste
ton sourire fera des morts
fille de l'aubergiste accent autrichien
55 qui garde en ta tenue je ne sais quoi des alpes
et jusque dans ta peau
ce bonheur qui expire
d'une bouteille et d'un banjo.

nimeni nu e scutit de accident
25 noapte fără cămașă sub coperișul mișcător al polului
păsări ale mărilor australe
poate puțin prea albe
ești atât de singur că ți-ai uitat rolul
despre ce anume voiai să vorbești pământul se clatină
30 iată că strigă-n pielea ta
o sticlă și un banjo
și glasul ăsta fără gură
e-acolo tot trecutul meu cu care nu mai am ce face
sîngele lui găurește zăpada

35 e un înecat care nu vrea să fie pescuit
privire de la înălțimea unde păsările se rotesc
dacă își pierd capul
tăcere tăiată cu diamantul
timpul joacă aici cu vidul rișca
40 căprioarele se agață de stîncile devenirii
aici se trăiește din vînătoare
aici nimeni nu moare din întîmplare
sticlă sau alb imaculat greutate sau masă
toate drumurile megafoane
45 orice piatră un sertar deschis spre prăpastie

nu vrei să vii cu mine în Montmartre
e întotdeauna un Tyrol pentru turiști englezi
vino vom deschide un bar american
vom asculta cîntecul cocteilurilor
50 încăierările vor fi mortale
vei vedea dezgustul care se cheamă plăcere
se vor bate pentru frumusețea ta perfidă și castă
surîsul tău va împărți moartea
fată de hangiu accent austriac
35 care-n ținută ai ceva din alpi
și chiar în pielea ta
această fericire care pierе
a unei sticle și-a unui banjo.

L'AUBE D'UN CERTAIN JOUR

A Victor Brauner, hommage

*D'abord on fit couper la tête des drapeaux
puis la mer descendit des pipes des marins
les clefs du sang ouvrirent l'aube —
il y eut une cloche pour toutes les passantes*

5 *un silence hollandais fut peint sur les coutumes
des grands poissons oblongs quittèrent les tiroirs
le maire disserta sur les noyés futurs
la foule vieillissait les deux mains dans les poches*

10 *avais-tu seulement voulu tuer le monstre
pendant cette saison qui s'empara de l'oeuf ?
les prospectus du sang promettaient l'aventure
et la femme avança du côté du public.*

D'avoir été aimée elle semblait obscène.

Paris

ZORII UNEI ZILE

Lui Victor Brauner, omagiu

Au retezat întâi țeasta drapelilor
apoi marea coborî din pipele matrozilor
cheile sîngelui au deschis zorile —
și-a fost un clopot pentru oricare trecător

5 pe datini fu pictată tăcerea olandeză
mari pești oblongi țîșniră din sertare
primarul cuvînta despre viitorii înecați
îmbătrînea mulțimea cu miinile-n buzunare

10 voit-ai numai monstrul să-l ucizi
în anotimpu-acesta ce-și însușise oul ?
prospectele sîngelui făgăduiau aventura
dinspre mulțime înainta femeia.

De dragoste sătulă părea puțin obscenă.

Paris

FÉCONDITÉ DE L'INSUFFISANT

*Un peu d'obscurité qui perd sa flamme gauche
que ne sais-tu prévoir la chute des lézards
les tétines du temps vides comme des poches
la maison qui se penche le long de tes épaules*

5 *je veux que cette lampe nous cherche dans la nuit
et ramasse les bagues que nous aurons jetées
un bocal plein de longues lueurs qui se sont tuées
une bouche où midi fiente son amertume*

10 *nous sommes séparés par une mer de sang
impardonable et je me cherche et je te cherche
avec un gros bouquet de sable
et le coeur le meilleur que l'on trouve à bas prix*

15 *les ivresses au long visage
en ai-je vu pourtant en ai-je partagé
avec les serviteurs de l'ombre
la tête de moitié plus basse que la table*

FECUNDITATEA NEPUTINȚEI

Își pierde flama stîngă această-ntunecare
de ce nu știi căderea șopîrelor s-o numeri
sînt ugerile vremii golite buzunare
e casa prăbușită întregă pe-ai tăi umeri

5 aș vrea să ne urmeze prin noapte-această lampă
inelele s-adune pe care le-am zvîrlit
bocal cu luciole prelungi ce-au amuțit
o gură-n care-amiaza-și îngroapă-amărăciunea

10 neiertătoare mare de sînge ne desparte
te caut și mă cauți în ea neconținut
cu o enormă jerbă de nisip
și inima cea mai duioasă găsită la un preț modic

15 bețiile cu-obrazul alungit
și totuși am văzut și-am împărțit
alătura de servitorii umbrei
cu jumătate cap mai jos ca masa

*si je savais au moins les mots que l'on prononce
dans ta chair à minuit pour égarer ton songe*

*voici la fin du monde créée en toutes lettres —
20 la terre n'est pas loin de l'un de tes deux seins*

Buenos Aires

de-aș fi știut încalte cuvintele rostite
în carnea ta la miezul nopții ca visul să ți-l rătăcesc

20 sfârșitul lumii iată în orice slovă strigă
pământul nu-i departe ci lângă sînii tăi

Buenos Aires

QUI L'AURA DIT ?

*Plus loin ou c'est trop tard
les pastèques crachaient leur jus inimitable
tristesse à table d'hôte aux ports balbutiants
la jaune nous précède*

5 *les émigrants ne cessent d'escalader la nuit
ils grimpent dans la nuit jusqu'à la fin du monde
ils rompent comme frères leur lait et le partagent
un sanglot fait le tour du monde
et nous irons aussi loin qu'impossible*

10 *pour distraire nos vieilles mères
de tout ce voyage inutile autour de cette mer
accouchée sur la table basse
près d'une orange bête qui se répète et se multiplie
trop lasse pour saigner ne fut-ce qu'une lampe.*

en rade d'Almería, la nuit

CINE-AR FI SPUS ?

Mai departe sau e prea tîrziu ?
pepenii își scui-pă zeama inimitabilă
tristețea pensiunilor din porturi bîlbiite
culoarea galbenă ne-o ia înainte
5 emigranții nu încetează să escaladeze noaptea
se cațără în noapte pînă la sfîrșitul lumii
frățește rup laptele și-l împart
un hohot de plîns face-nconjurul lumii
și noi vom merge pînă la imposibil
10 pentru a ne înveseli mamele bătrîne
cu toate-aceste inutile călătorii în jurul mării
născînd pe masa scundă
lîngă o biată portocală care se repetă și se
multiplică
prea obosită ca să însîngereze măcar o lampă.
în rada portului Almeria, noaptea.

NOTES DE VOYAGE

- La mer s'avance sur le balcon et salue la foule
le temps tourne trois fois la clef dans les regards
voici le message enfantin des étoiles noires
l'heure où sur toutes les nappes on renverse le sel*
- 5 *un grain de terre un grain de beauté de terre
les yeux sur les visages marchent comme fourmis
même le poids léger d'une femme qui meurt
même un adieu pourri jeté par dessus bord
même un hoquet du plus fin champagne incliné sur
la nappe*
- 10 *de manière à changer la fine humeur des dès
et que cela n'ait rien qui ne soit un destin
et votre sort Monsieur qu'on décide à cette heure
pas plus tard qu'à cette heure carrée irrévocable
le poker de l'ennui s'éternise*
- 15 *garçon un peu plus d'atlantique
la côte s'use s'use elle lâche comme un bouton
décousu
désormais la face de Dieu seule où la nuit crache
longuement
et s'essoufle, et reprend d'une salive nouvelle*
- et que cela ne mène à rien qu'aux jours de sable
rouge*
- 20 *qu'aux trams où l'on oublie les parapluies vieux
et que le changement ramène au changement*

INSEMNĂRI DE CALĂTORIE

- Marea iese-n balcon și salută mulțimea
timpul întoarce de trei ori cheia în priviri
iată mesajul copilăresc al stelelor negre
ora cînd se răstoarnă sarea pe toate fețele de masă
5 un grăunte de pămînt o aluniță de pămînt
ochii aleargă pe obraz asemenea unor furnici
chiar neînsemnata greutate a unei femei pe moarte
chiar putredul adio azvîrlit peste bord
chiar sughițul celei mai fine șampanii înclinat pe
fața de masă
10 în așa fel încît să schimbe umorul fin al zarurilor
fără să-m piedice ca asta să nu însemne un destin
și soarta dumneavoastră domnule se decide la ora
asta
nu mai tîrziu decît această oră careu irevocabil
pocherul plictiselii se eternizează
15 băiete ceva mai mult atlantic
malul se macină se macină se desface ca un nasture
descusut
de-acum încolo doar chipul Domnului pe care
noaptea scuiță îndelung
și se îneacă și-l umple din nou cu salivă
20 și toate astea nu duc decît la zilele de nisip roșu
decît la tramvaietele în care uiți umbrelele uzate
și unde se întoarce mișcarea în mișcare

au point où l'ombre fouette sa proie avec du feu
que les clous seraient bons aux coeurs touchés de soie
25 qu'une nouvelle parole fixerait enfin l'Événement
qu'une musique trempée de pain serait utile
devenir fou soudain dans un salon de gants
un peu de violence marine et puis assez
un peu de cette solitude où les cris sont des ronces
aux robes des miroirs où l'herbe du sang pousse
30 solitude froissée dans une armoire plate
brusquement dépliée sur la corde du sang
afin que l'éternité sèche aux longs soleils de chair
à la vue de toutes les taupes de III-e classe
accourues sur le pont à l'appel de l'oignon pourri
35 exhalaison dorée de la bouche de Dieu
soudain remplie de paroles froides
chair où s'étouffe le grand sanglot honorable
mains simplement le grand sanglot honorable
mains simplement surnaturelles
40 soif d'une ordure où saigne le cire de l'issue.

à bord de Mendoza, le 30 VII 29

cînd umbra biciuiește cu limbi de flăcări prada
ce bune ar fi cuiile pentru inimile învelite-n mătase
cînd un nou cuvînt va fixa în sfîrșit Evenimentul
25 ce potrivită-ar fi o muzică muiată-n pîine
să-ți ieși din minți deodată într-un salon de mănuși
puțină violență marină și-apoi gata
puțină singurătate în care strigătele sînt mărăcini
pe rochiile oglinzilor unde răsare iarba sîngelui
30 singurătate mototolită într-un dulap prea strîmt
brusc întinsă pe funia sîngelui
ca veșnicia să se zvînte la sorii nesfîrșiți ai cărnii
la vederea cîrțițelor din clasa a III-a
care aleargă pe punte la apelul cepei putrede
35 aurită respirație a gurii Domnului
fără veste umplută de vorbe reci
carne în care se înăbușe marele hohot onorabil
mîini pur și simplu marele hohot onorabil
mîini pur și simplu supranaturale
40 setea gunoiului unde sîngerează ceara salvării.

la bordul vasului Mendoza, 30 VII 29

ULYSSE

Fragment

I

A I. Voronca

*Les serpents venus dans les caisses des mers
l'aube sale des ports aux soleils futurs
je m'avance, à travers la ville libre
inconnu inconnu où irais-je où vas-tu
5 parmi des détritrus d'oranges de fatigues
la ville à genoux frotte le parquet de famine
nul arbre n'ôte son chapeau à mon approche
mais les affiches sonnent des fêtes crapuleuses
affiches des films d'épouvante et des grèves sanglantes
10 suis-je vraiment celui qu'on attend pour la fête
dois-je montrer mes reins
dois-je crier à tue-tête
quel sont les monts dont vous auriez besoin
quelle l'étoile qu'il vous plairait de voir
15 je ne sais pas la langue que vous parlez qu'y puis-je
je ne suis pas chiromancien
mes mots mes maux sont ceux de tout le monde
je ne suis pas taumathurge
mes poches vides d'or mes poumons vides d'air
20 j'espérais voir d'autres visages que le mien
j'avais assez de suivre l'Europe aux fesses creuses
n'avez-vous pas d'autres langages d'autres crises
la même chose et cependant
un peu de joie pour un voyageur affamé d'ombre*

ULISSE
Fragment

Lui I. Voronca

- Șerpii aduși în cuferele mării
posacii zori din porturi cu sori viitori
străbat orașu-acesta liber
necunoscut necunoscut unde te duci unde mă duc
5 printre resturile de portocale ale oboselii
orașul în genunchi lustruiește parchetul foamei
nici un pom nu-și scoate pălăria când mă apropii
dar afișele anunță serbări dezmățate
10 afișe pentru filme de groază și greve sîngeroase
să flu eu într-adevăr cel așteptat la sărbătoare
trebuie oare să-mi arăt coastele
trebuie să strig în gura mare
care-s cuvintele de care aveți nevoie
ce stea v-ar face vouă plăcere să vedeți
15 eu graiul vostru nu-l cunosc ce pot să fac
eu nu sînt ghicitor
cuvintele și necazurile mele sînt cele ale tuturor
nu sînt taumaturg
mi-s goale buzunarele de aur plămîinii mei sînt goi
de aer
20 speram să văd alte chipuri decît pe-al meu
mă săturasem să colind Europa cu fesele crăpate
n-aveți alt limbaj altfel de crize
același lucru și totuși
puțină bucurie pentru un călător flămînd de umbră

25 un peu d'oubli pour les blessures de la nuit
un peu de viande blonde pour ma soif
vos rues sont des durs lassos, où vais-je
où sont vos mains d'ami votre sexe de neige
personne n'est venu vers moi le regard bleu
30 les murs sont pleins de crimes le linge tendu sèche
que faites-vous de votre soleil
laissez-moi m'en couper un morceau saignant
j'ai quelques rêves mûrs, partagenos-les
j'ai beau passer par les vitrines je suis seul
35 avais-je quelque chose à vous dire
pouvez-vous m'égayer ne serait-ce qu'un siècle
j'ai un si grand besoin de rire de pleurer
qui veut donner la joie à un passant pénible
quelle femme monterait avec moi dans le premier
hôtel gras
40 pour dix secondes de caresses sourdes
j'ai tant de choses en moi qui voudraient sourdre
tant d'arcs-en-ciel pour vos épaules souples
j'espérais un pays de sources minérales
dois-je porter mon nom comme une tâche de graisse
45 aidez-moi donc à m'oublier
plus tard je vous paierai en images en sanglots
je suis venu vers vous les mains vides
aidez-moi donc à m'enrichir
aidez-moi à trouver la joie automatique.

25 puțină uitare pentru rănile nopții
 puțină carne blondă pentru setea mea
 străzile sînt arcanе aspre eu încotro s-apuc
 unde sînt mîinile voastre de prieten sexul vostru de
 zăpadă
 nimeni nu și-a îndreptat spre mine privirea albastră
 30 pereții sînt plini de crime rufele întinse la uscat
 ce faceți cu soarele vostru
 lăsați-mă să-mi tai din el o felie însîngerată
 am cîteva vise pîrguite să le împărțim
 zadarnic mă privesc în vitrine sînt singur
 35 am oare ceva să vă spun
 n-ați putea să mă înveseliți fie doar un secol
 am atîta nevoie să rid să plîng
 dar cine vrea să-i dăruiască puțină bucurie unui
 drumeț nefericit
 și care femeie m-ar însoți în primul hotel
 40 pentru zece secunde de mîngîiere surdă
 am în mine atîtea care-ar dori să tacă
 atîtea curcubeie pentru umerii voștri supli
 nădăjduiam să dau de-o țară plină cu surse minerale
 trebuie oare să-mi port numele ca pe o pată de
 grăsime
 45 deci ajutați-mă să mă uit
 am să vă plătesc cîndva cu imagini și suspine
 am venit la voi cu mîinile goale
 ajutați-mă să mă îmbogățesc
 ajutați-mă să aflu automata bucurie.

1930

PLEIN LA VUE

ULYSSE

Cette nuit j'ai vu des arbres se déracinant de la
terre

le feu décachetait l'enveloppe des mers
l'aube était mal distribuée
sur le fond de la toile qui représentait la pampas
5 un cheval hennissant courrait sur un nuage
il étonnait l'oeil bleu, des colombes lasses
— était-ce un rêve ou bien était-ce une vision ?
je voulais allumer la lampe la raison
je voulais réveiller mes muscles
10 me cacher derrière ma graisse
était-ce là le monde de veille, de merveilles
l'inconnu se roulait sur le ventre
des écriteaux de feu vantaient la Côte-d'Encre
j'errais aveugle dans le pas-perdu des gares
15 je demandais aux gens le bout de mon voyage
pourquoi voulais-je aller si loin, quitter mon lit
nourrir ma fièvre de banquises
juif naturellement et cependant Ulysse
j'avais beau écorcher l'univers
20 des pains se promenaient en l'air les yeux ouverts
l'espace était immangeable
autour d'un gros poisson l'angoisse dansait nue
les foules s'avançaient solides et têtues
leurs cris étaient longs et sordides

CÎT CUPRINDE VEDEREA

ULISSE

În noaptea asta am văzut copaci smulgîndu-se din
pămînt

focul desfăcuse plicul mării

zorile erau prost distribuite

pe fondul pînzei care reprezenta pampasul

5 un cal alerga nechezînd pe un nor

el uimea ochiul albastru al porumbeilor obosiți

— era un vis sau poate era o viziune ?

voiam să aprind lampa rațiunii

voiam să-mi trezesc mușchii

10 să mă ascund după pata de unsoare

era acolo lumea vegherii a minunilor

necunoscutul se răsucea pe pîntec

reclame de foc lăudau Coasta de cerneală

rătăceam orb prin sălile de așteptare ale gărilor

15 și-i întrebam pe oameni spre care țel mă-ndrept

de ce voiam să merg atît de departe să-mi părăsesc
patul

să-mi hrănesc febra cu banchize

evreu de bună seamă și totuși Ulisse

zadarnic jupuisem de piele universul

20 pîini voiajau prin aer cu ochii deschiși

spațiul nu se putea mîncă

spaima dansa goală în jurul unui pește uriaș

mulțimile înaintau robuste și încăpățînate

urletele lor erau lungi și sordide

25 ils réclamaient la mort subite
des bruits autour des têtes, étaient-ce des oiseaux
le tonnerre jettait des poignées de mots
que cherchais-je sur le balcon ?
j'appelais au secours d'une voix d'exception
30 mais j'avais beau me plaindre, geindre
un bonheur inconnu me léchait les reins.
Je criais d'être libre heureux mais l'épouvante
me jettait un soleil cruel à peine mûr
il pourrissait au contact de mes mains
35 qu'en ferais-je
je ne pouvais que rire d'un rire satisfait
seul ! j'étais seul soudain au monde avec mon rire
j'étais seul ! je cherchais où pouvait être Dieu
tous les tiroirs étaient enfin ouverts, béants
40 où pouvait-il bien être
je déchirais la toile cirée du néant
où pouvait-il se cacher, se coinçer
où pouvait si longtemps peser sur mes paupières ?

25 cereau moartea subită
zgomote în jurul capetelor, erau oare păsări
tunetul arunca pumni de cuvinte
ce căutam pe balcon ?
strigai după ajutor cu glas pierdut
30 dar în zadar mă văicăream gemeam
o fericire neștiută îmi cuprinsese șalele.
Strigam că-s liber fericit dar groaza
îmi arunca un soare crud abia copt
ce putrezea când l-atingeam cu mâinile
35 ce-aș fi putut să fac decît
să izbucnesc în rîs satisfăcut
singur ! eram deodată singur în lume singur cu-al
meu rîs,
da, eram singur ! încercam să aflu unde-i Dumnezeu
toate sertarele erau în sfîrșit deschise, căscate
40 unde-ar putea să fie
am sfișiat pînza cerată a neantului
unde-ar putea să se ascundă, să se înghesuie
unde-ar putea de-atîta vreme să îmi apese pleoapele?

1930

L'EXODE

Fragment

C'est à vous que je parle, hommes des antipodes,
je parle d'homme à homme,
avec le peu en moi qui demeure de l'homme,
avec le peu de voix qui me reste au gosier,
5 mon sang est sur les routes, puisse-t-il, puisse-t-il
ne pas crier vengeance !
Le hallali est sonné, les bêtes sont traquées,
laissez-moi vous parler avec ces mêmes mots
que nous eûmes en partage —
10 il nous reste peu d'intelligibles !

Un jour viendra, c'est sûr, de la soif apaisée,
nous serons au-delà du souvenir, la mort
aura parachevé les travaux de la haine,
je serai un bouquet d'orties sous vos pieds,

15 — alors, eh bien, sachez que j'avais un visage
comme vous. Une bouche qui priait, comme vous.
Quand une poussière entrerait, ou bien un songe
dans l'oeil, cet oeil pleurait un peu de sel. Et quand
une épine mauvaise égratignait ma peau
20 il y coulait un sang aussi rouge que le vôtre !

EXODUL

[Fragment]

Oameni de la antipozi, vouă vă vorbesc,
vă vorbesc așa de la om la om,
cu puținul din mine ce a mai rămas din om
cu picul de glas ce mai am în gîtlej.

5 O ! de n-ar striga,
de n-ar striga singele meu de pe drumuri,
răzbunare !

Alalli a sunat, vînatul e prins
dar lăsați-mă să vorbesc, să vă mai vorbesc
cu aceleași cuvinte

10 ce ne-au fost comune,
mai avem doar atît de puține cu înțeles !

Veni-va o zi, aceasta e sigur, cînd cu setea potolită,
noi vom fi dincolo de amintire,
moartea va fi desăvîrșit opera urii,
iar eu voi fi un mînunchi de urzici sub
picioarele voastre.

15 Ei bine, atunci să știți că aveam și eu un obraz
ca al vostru. O gură care se ruga ca și voi.
Iar cînd un fir de praf pătrundea sau un vis
în ochi, acest ochi plîngea un pic de sare. Și cînd
un spin răutăcios îmi zgîria pielea

Certes tout comme vous j'étais cruel, j'avais
soif de tendresse, de puissance,
d'or, de plaisir et de douleur.
25 Tout comme vous j'étais méchant et angoissé,
solide dans la paix, ivre dans la victoire,
et titubant, hagard, à l'heure de l'échec !

Oui, j'ai été un homme comme les autres hommes
nourri de pain, de rêve, de désespoir. Eh oui,
30 j'ai aimé, j'ai pleuré, j'ai haï, j'ai souffert,
j'ai acheté des fleurs et je n'ai pas toujours
payé mon terme. Le Dimanche j'allais à la campagne
pêcher, sous l'oeil de Dieu, des poissons irréels,

je me baignais dans la rivière
qui chantait dans les joncs et je mangeais des frites
35 le soir. Après, après je rentrais me coucher
fatigué, le coeur las et plein de solitude,
plein de pitié pour moi,
plein de pitié pour l'homme,
cherchant, cherchant en vain sur un ventre de
40 cette paix impossible que nous avons perdue
naguère, dans un grand verger où fleurissait
au centre, l'arbre de la vie...
femme

J'ai lu comme vous tous les journaux, les bouquins,
et je n'ai rien compris au monde,
45 et je n'ai rien compris à l'homme,
bien qu'il me soit souvent arrivé d'affirmer
le contraire.

Et quand la mort, la mort est venue, peut-être
ai-je prétendu savoir ce qu'elle était, mais vrai,
je puis vous le dire à cette heure,
50 elle est entrée toute en mes yeux étonnés,
étonnés de si peu comprendre —
avez-vous mieux compris que moi ?
Et pourtant, non !
je n'étais pas un homme comme vous.

20 curgea din ea un singe tot atît de roşu ca
şi al vostru.

O, da, ca şi voi am fost şi eu crud,
şi dornic de duiosie şi însetat de putere,
de aur, de plăcere, de durere.

25 Ca şi voi am fost rău şi mi-a fost teamă,
încrezut în timp de pace şi beat la succese
m-am împleticit speriat în ceasul eşecului !

Da, am fost un om ca toţi ceilalţi
hrănit cu pâine, visuri, desperare. Da,
am iubit, am plîns, am urît, am suferit,
30 am cumpărat flori şi n-am respectat
întotdeauna scadenţele. Duminica
mă duceam la ţară să pescuiesc, sub ochiul
lui Dumnezeu, peşti ireali,

mă scăldam în riul
care cînta în păpuriş şi mîncam cartofi prăjiţi
35 seara. Apoi, apoi mă înapoiam acasă să mă culc
trudit, cu inima ostenită şi plină de singurătate,
plină de milă pentru mine,
plină de milă pentru om,
căutînd, căutînd zadarnic pe un pîntec de femeie
40 acea pace de negăsit pe care cu toţii am pierdut-o
odinioară, într-o livadă mare în care
înfloreau, la mijloc, arborele vieţii...

Am citit ca şi voi toţi jurnalele, cărţile,
şi n-am înţeles nimic despre lume
45 şi n-am înţeles nimic despre om
deşi adesea am susţinut altminteri.
Şi cînd moartea, moartea a venit,
am pretins poate că ştiu ce-i, dar azi, azi
vă pot spune adevărul :
50 a pătruns întregă în ochii mei uimiţi,
uimiţi de cît de puţin pricep.
Voi, voi aţi priceput mai mult decît mine ?

- 55 *Vous n'êtes pas nés sur les routes,
personne n'a jeté à l'égoût vos petits,
petits chatons encore sans yeux,
vous n'avez pas erré de cité en cité
traqués par les polices*
- 60 *vous n'avez pas connu des désastres à l'aube,
les wagons de bestiaux,
et le sanglot amer de l'humiliation,
accusé d'un délit que vous n'avez pas fait,
du crime d'exister,*
- 65 *changeant de nom et de visage,
pour ne pas emporter un nom qu'on a hué,
un visage qui avait servi à tout le monde
de crachoir !*
- 70 *Un jour viendra, sans doute, quand ce poème lu
se trouvera devant vos yeux. Il ne demande
rien ! Oubliez-le, oubliez-le ! Ce n'est
qu'un cri, qu'on ne peut pas mettre dans un poème
parfait ; avais-je donc le temps de le finir ?
Mais quand vous foulerez ce bouquet d'orties*
- 75 *qui avait été moi, dans un autre siècle,
et une histoire qui vous sera périmée,
souvenez-vous seulement que j'étais innocent
et que, tout comme vous, mortels de ce jour-là,
j'avais eu, moi aussi, un visage marqué*
- 80 *par la colère, par la pitié et la joie,
un visage d'homme, tout simplement !*

- Și totuși, nu !
Eu n-am fost un om ca voi.
- 55 Voi nu v-ați născut pe drumuri,
nimeni nu v-a aruncat prin canaluri copiii,
pisoi mici ce n-au făcut încă nici ochi,
voi n-ați rătăcit din oraș în oraș
hăituiți de poliție,
- 60 voi n-ați cunoscut dezastre în zori,
vagoanele de vite,
și hohotele amare ale umilinței,
acuzarea de o crimă pe care n-ați comis-o,
de crima de a exista,
- 65 schimbînd nume și obraze
spre a nu purta un nume hulit
și un obraz care a servit lumii întregi
drept scuipătoare !
Va veni, fără îndoială o zi, cînd acest poem
- 70 se va găsi în fața ochilor voștri. El nu
cere nimic ! Uitați-l, uitați-l ! Nu e
decît un țipăt, ce nu poate fi subiect de
poem perfect ; voi avea oare timpul să-l
sfîrșesc ?
- Dar cînd veți călca în picioare mănunchiul
de urzici,
- 75 ce am fost eu într-alt veac,
într-o istorie care, pentru voi, va fi perimată,
amintiți-vă doar că am fost nevinovat
și că, întocmai ca și voi, muritorii acelor zile
am avut și eu o față brăzdată,
- 80 de mînie, de milă și de bucurie,
o față de om, pur și simplu !

BERCEUSE DE L'ÉMIGRANT

La Reine disait : „La nuit pose
ses perles au cou
Piquez moi au sein une rose“.
— Hou, hou !

5 Ce n'est sûrement qu'une rose.

C'est la mer qui bouge
dors, dors, mon petit.
À l'aube le rouge
tout s'évanouit.

10 „Eh bien — dit la Reine — ô magie !
Je perds mes souliers...
On danse déjà aux bougies...
Vite, le cordonnier !“

15 Il couche parmi ses bougies
Leiba, le cordonnier.
C'est l'ombre qui joue !
Dors, mon petit, dors !
Elle court, la roue,
la roue du sort.

CÎNTECUL DE LEAGĂN AL EMIGRANTULUI

A zis Regina : „Noaptea, fir
de perle-și prinde-n decolteu,
Să-mi pui în piept un trandafir“.
— Heu, heu !

5 Atît aș vrea : un trandafir.

Se-nalță marea, crește,
dormi, dormi, copil iubit.
Tot roșul ce mocnește
în zori e risipit.

10 A zis Regina : „Vrajă-i oare ?
Pantofii îi caut în zadar...
Dansează-acum la lumînare...
Aleargă după pantofar !“

15 Leiba, cizmarul, adormise
Printre feștilele cu fum.
E umbra care joacă-acum ?
Dormi, dormi, copile, fără vise.
Ea fuge, fuge, pare-mi-se,
pe-al soartei drum.

20 „Mais quel est ce bruit ?“ dit la Reine.
„Je rêve du sang !“
— Oh, rien que le chant des fontaines
évanouissant.
Ce sont sûrement les fontaines.

25 Une étoile file
sous un ciel nouveau,
tendre et inutile.
Dors, mon petit, do.

30 „Un bruit ? que non pas“ — dit la Reine,
„On frappe d'estoc !“
— Oh rien que des coqs qu'on entraîne,
— sauvages. Des coqs
qui mêlent leur sang dans l'arène.

35 Dors. Après l'averse
l'arc-en-ciel rouquin.
C'est la mer qui berce
les petits requins.

40 „Mon Dieu — dit la Reine — est-ce un leurre
On crie au secours !“
— Oh rien qu'un esclave qui pleure
la fuite des jours,
heureux de la fuite de l'heure.

45 L'aurore s'allonge,
Vite, mon enfant !
C'est un banc étrange
de poissons volant.

20 „Dar ce se-aude ?“ - a zis Regina.
„Mi se arată-n vis măcel !“
— O, nu ! Izvorul e pricina.
Izvorul murmură, doar el.
Izvorul singur e pricina.

25 Căzu o stea
din cer senin.
— Un fulg de nea.
Dormi, somnul lin.

30 „Un zgomot ?“ zise-acea Regină.
„Un zăngănit de spade-aud !“
— O, nu ! Cocoșii sînt de vină, —
sălbatici, se înfruntă crud,
arena e de sînge plină.

35 Dormi. După ploaie se arată
un curcubeu ca de rubin.
Și marea leagănă, sărată
și blîndă, puii de rechin.

„Doamne, regina zise, îmi pare
Că strigă după ajutor !“
40 — Un sclav cuprins de întristare,
se tînguie de-al zilei zbor
slăvindu-i orele fugare.

Se-alungă albi zori,
Copile, te grăbește !
45 Sînt peștii zburători.
Un stol ciudat sosește.

„Peut-être est-ce une âme qui saigne ?“

— Ce n'est qu'un marmot

— Courrez au plus tôt

50 perdu dans la nuit comme un peigne.

Rompez cette toile d'araigne !

C'est le ciel qui grince.

C'est la nuit de Dieu.

Toute une province

55 qui a mal aux yeux !

„Pourtant, ce murmure de psaumes !

Ce sont sûrement — des fantômes !

Ces torches de suif !“

— Ma Reine, des Juifs,

60 qu'on chasse de tout le royaume.

C'est le vent qui pleure :

Le cheval de mer.

C'est le temps qui l'heure

sonne de travers...`

65 „Des Juifs ? — dit la Reine — Oh, la guigne !

Et j'ai le hoquet.

Ce n'est sûrement pas bon signe.

Fermez le loquet.

Et vite mon grand perroquet

70 qui vient d'au delà de la Ligne.“

„E poate-un suflet chinuit ?“
— Un prunc scîncește-n legea sa.
— Aleargă, dacă e așa, —
50 în noapte-un pieptene zvîrlit.
Să rupem vâlul de paing urzit.

Cerul a detunat.
Veghează noaptea Domnul.
Ținutu-nfricoșat
55 nu mai cunoaște somnul.

„De psalmi aud un murmurat !
Și umblă stafii prin palat !
Făclii de seu ! O, ce lumină !“
— Sînt ei, evreii sînt, Regina,
60 vînați pe-ntregul tău regat.

Vaier de furtună :
calul de mare.
Timpul în dodii sună
a orelor mișcare...

65 „Evreii ?-a zis Regina. Nenorocire ! Iar
m-a apucat sughițul. Oare
n-o fi semn rău ? Grăbiți măcar
să puneți pe la uși zăvoare.
Și-aduceți papagalul mare
70 venit de peste cel Hotar.“

DIN MANUSCRISE

NOSTALGIE

O, cît aș vrea, copil, să mor pe dună,
Privind cum pier-n zări Mediterana.
Ori legănat pe val, în timp ce rana
Amurgului plutește pe lagună.

5 Ori să mă sting ușor în noaptea brună
Pe-al Bosforului val, pe cînd sultana
La geamu-i plînge-ncet ; și vag, icoana
Reflectă în priviri tristeți de iună.

10 Aș vrea, cînd orologiul tainic bate,
Pe-a mărilor de-azur singurătate
Să retrăiesc apusele tablouri.

Și-nchipuit în falnica Grenadă,
Să reînviu a inimii ecouri,
Cu-o tainică, discretă, serenadă.

[XI—XII 1914]

HOMO HOMINI ..

Din Paradis ursită-ți este Truda,
Și Chinul pretutindeni existent.
Tu nu te-mpotrivi ; indiferent
De crezi în Crist, în Iahve ori în Buda.

5 Ca un copac te-mplintă-n sol ; nu-n cruda
Secătuire-a brazdei ; ci, latent,
Te-mplintă-n stratu-adânc și succulent —
Fii singur ; orice om dospește-un Iuda.

10 Te-mplintă-adânc în sol ; să s-echilibre
Puterea ta cu-a celorlalți prin fibre —
Fii crud și fii semeț ca Torquemada.

De-i rostul vieții lupta — nentrerupta —
Ascute-ți gheara calm ; fixează-ți prada,
Și-apoi, deplin armat, așteaptă lupta.

Buc., I 1916

FEUDALUL

Adio ! Plec. Gălbui ard torțe-n cale,
Cum joacă focuri noaptea-n țintirim.
Și-i oastea-n drum ; în zări, Ierusalim
Ne-așteaptă-n blonde țărături tropicale.

5 Noi vrem izbânzi și bărbare metale,
Și vrem mormintul sfint să-l dezrobim.
Și poate că va fi ca să murim
În larga zare-a zonei vegetale.

10 Atît acum ! Nu geme, nici nu plînge.
Să nu cazi pradă viselor nătinge ! —
Dar nici cu-Alonz adese să nu fii.

Căci de-ți lega a dragostei răsaduri,
Vă voi zdrobi cu pumnul, 'de-oi trăi ! —
Și mort, țîșni-voi blăstemele-n iaduri.

Iași, 11 1916

DECOR SUMBRU

Ce monoton,
Cum țip-un ton
Autohton,
De tren breton.

5 Pling gări în drum ;
Și-s nopți de scrum
Pătate-n fum ; —
Ce decorum !

10 E ris obscen,
La geam, în tren,
Ca-n Paul Verlaine.

Și-n mine-un zvon,
Cum țip-un ton
Ca un tampon.

15 Și sar scînteii —
Ca funigei ;
Sînt ochii mei ?

Iasi, 2 IV 1916

ÎN SPITAL

Săli largi, sonore, umede și goale.
Filtrat străbate soarele ; obscur
Se-nvălmășesc pe lespede sandale.

5 S-alungă umbre leneșe pe mur.
Pe paturi, bôlnavi țipete îngaimă ;
Și plîng în ochi movilele de-azur.

Nimic din larg ; nici plîngere, nici faimă.
Spoiți cu var în liniște adorm.
Doar vaier lung și urlete de spaimă.

10 Prin ochii-nchiși trec visuri uniform.
I-atîta soare-n cer, atîta soare ! —
Și-aici atît miros de cloroform.

Ades, în vis, a nopților răcoare,
Aduce miros vag de hiacinți —
15 Și-s aiurări, și-s trupuri de fecioare.

Prin ochi se scurmă lacrimi fierbinți :
Vin chipuri noi cu face-n procesiune,
Se vaicăără și plîng ca scoși din minți.

20 Și-un preot gîngav geme-o rugăciune —
-- Liano, vii ? — O, cît aş vrea să scap !
Un horcăit cu rupere de strune.

O mină floare-ți presură pe cap —
Te-ai liniștit de tot și nu te vaiți,
Și nici nu-l mai invoci pe Esculap !

25 S-a stins de-acum al inimei opaiț...

Iași, VI 1916

PRESENTIMENT DE TOAMNĂ

- A prins din nou să cadă bruma-n munți —
Și-i vară, totuși, după calendare.
E plumburiu și burniță arare
5 Și parcă-n jur toți oamenii-s cărunți
Și parcă toți își jeluie himere —
Dorm munții-n fund cu gheb de dromadere.
Pe bănci de parc, sub chioșcuri, se preling
Stropi grei prin frunze galbene și late.
Femei citesc romane demodate ;
10 Și-arar salcîmii foile își ning
Pe-aleile pustii din pavilioane.
Pe-alei, maiori bătrîni își plimb galoane.
Mă văd copil, prin vii, pe la cules.
Rîdeau pe struguri poamele-n octobree ;
15 Băteau departe puști ; și-n ceasuri sobre,
Se tînguiiau adînc și nențeles,
Un țipăt lung și turbure de goarnă ;
Apoi, părea că noaptea se răstoarnă.
Pe streșine veneau în stoluri berzi,
20 Și defilau ca-nvinșii la paradă ;
Și noi băteam în palme din ogradă ;
Tîrziu, piereau prin loziile verzi.
Iar noi cădeam în urmă-le pe gînduri,
Și cineva cioplea ceva din scînduri.

Piatra-N[eamț], iulie 1916

BALADA CELOR CU UN OCHI..

Cu sufletul tremurător ca plopii,
Divin copil al miticelor Grații,
Ce nu cutezi femeii să te-apropii,
Și-i faci în jur platonice ovații,
5 Tu cel ce fugi de vulg și-aglomerații,
O, nu-i lăsa misterul să-ți răpuie,
Și fugi, necunoscuta din ecuații :
— E mai frumoasă dragostea când nu e !

Tu însă știi cum au iubit Dolopii —
10 Că dragostele-s unicele stații,
Pe drumul frânt în negurile gropii —
Tu știi că fierb în tine generații,
Că au iubit asemenea și tații,
Și că spășești plăcerile prin cuie —
15 Dar nu cădea demonicei tentații :
— E mai frumoasă dragostea când nu e !

Realul brut, ca pînza Penelopii,
Își mistuie sublimele senzații —
Visează deci tabloul după copii ;
20 Și-așa brodînd în visuri inspirații,
Ca Pygmalion de ai halucinații,
Și poți să pui viață-ntr-o statuie.

Ascultă bine-a morților somații :
— E mai frumoasă dragostea cînd nu e !

Închinare

25 Cît am doi ochi și n-am dat ortul popii,
Povața-i nulă, prințe. Numai cui e
Ursit un singur ochiu ca Ciclopilor :
— E mai frumoasă dragostea cînd nu e.

22—23 XI 1916

ATITUDINI

Cercam pe-atunci pământul cu gîndul să-l cutrier,
Cînd mi-ai venit în cale, cu ochii de topaz,
Frumoasă și senină ca zilele lui prier.

5 Nedezlipiți, ca solul subt rădăcini de brazi,
Am înfruntat, în cîntec amețitor de luthuri,
Și crivățuri de ură și furii de talaz.

Cu sufletele-ncinse, am stat ca două scuturi,
Ce trebuie să ție nemărginirii dig ;
Și viața ni-era toată beție de săruturi.

10 Dar a venit o oră cînd trainicul verig,
Ce ne lega-mpreună, l-ai prefăcut fărîme ;
O oră-n care-n pustă am încercat să strig,

Căci te-ai tîrît pe lespezi asemeni unei rîme,
Căci ai uitat că focul e-adus de Prometeu,
15 Căci trupul tău cercat-a un templu să dărîme.

Ai năruit Olimpul rostogolit mereu,
Ai năruit seninul nebănuitei vetre,
În care-n orice fibră sălășluia un zeu.

20 Şi vulgul tot, în piaţă, te biciuia cu pietre,
Şi te scuipa cu sete ; şi tu stăteai în vulg,
Tu, cea odinioară cîntată-n hexametre.

Vedeam cum vin străinii şi floarea ne-o divulg ;
Vedeam cum nemurirea o mestecă taraba —
Şi totuşi, cu putere-am vrut ca să te smulg.

25 I-am plîns pe cei ce ţie ţi-au preferat Baraba,
Ţi-am dus eu însumi crucea în drum spre Golgothă
Şi te-am păstrat în minte ca pe regina Saba —

Dar te-am iubit prea aprig — ca să te pot ierta !

Iaşi, XI 1916

BĂNUIALA...

RAVAȘUL LUI MEHMET-ALI CĂTRE MÊCHBÊ

Foșnea spre cer, aseară, un crîng de chiparoasă.
Foșnea bătut de gînduri ? — Ori poate că foșnea
Fiindcă-aseară luna era așa frumoasă.

5 Eu mă gîndeam la tine și gîndul împletea,
Din flori de vis, mănunchiuri, petale de mătăasă,
Ca să le-nchidă-n slove pe un papir. Și-așa,

Cum gînditoare-i apa în care-un codru-și lasă
Poverile de umbre — în sufletu-mi creștea,
Pe apele iubirii o umbră-ntunecoasă.

10 Cu scăpărări de aur muri pe cer o stea...

Tu știi că-ți sînt prieten de-atîția ani de zile !
Că tu îmi împli trupul de-un opulent parfum.
Ca cel al unei nave ce pleacă-nspre Antile.

15 Tu știi cum gelozia-mi năprasnică-i și cum,
E fără țarmi iubirea ce-n sufletu-mi încape.
Mai mare decît umbra lui Ālah printre nori,
Mai mare ca-ntr-un fluviu șuvoaiele de ape,
Ori ca știința-nchisă în crieri mauri. Ori,

Foşnea așa, aseară, un crîng de chiparoasă,
20 Că mi-a părut că-n faţă-mi, te văd cum ești,
frumoasă,
Şi că un bey zburdalnic te săruta-n fiori,
Pe umerele goale de haina de mătăasă.

Ştiam oricum, prea bine, că sînt bătrîn ; ştiam,
Dar dacă n-am tras spada lucrată-n Ecbatane,
25 E fiindcă-aveam credinţă şi fiindcă mi-aminteam,
De nopţile acele cînd împreună stam,
Şi-n tăvi de-argint, gustoase, ne aşteptau banane.

Foşnea ceva aseară neliniştit subt geam.
Şi trupul tot în friguri îmi tremura. Ceva
30 Plutea în aer, parcă. De aceea-ţi scriu acasă.

Fii bună şi în voia Înaltului mă lasă.

Dar chipul tău revine şi nu pricep. Ce-avea,
De fremăta aseară un crîng de chiparoasă ?
Foşnea bătut de gînduri ? — Ori poate că foşnea
35 Fiindcă-aseară luna era așa frumoasă ?

Iaşi, 1916

POPORULUI MEU

Maestrului M Codreanu

Popor al meu, de cumpene bătut,
Ridică-te din mlaștinile prozii !
Fă brazi viteji din luncile de lozii,
Și pune vin în oalele de lut.

- 5 Din vremi adânci, lumini ți-au dat și scut,
Și sfaturi drepte-ți dară voivozii !
De vor, înstrune cîntece rapsozii —
O, n-asculta, o, tu ce ești născut

- 10 Din colonii de bravi. Legionarii ¹
Te-au vrednicit cu forță la fruntarii,
Și cu răbdare-n trup te-au vrednicit.

Dar stai măreț ca marmura. N-ai teamă !
— De șapte ori de ai păcătuit,
Ai șapte vieți în pieptu-ți de armă.

Iași, 1916

¹ Militarii care făceau parte dintr-o legiune romană (n.ed.).

[ARBUȘTII-N TÎRG SÎNT ROȘII DE CIREȘE]

Arbuștii-n tîrg sînt roșii de cireșe —
cînd ieși pe cîmp te urmărește-aroma,
și-ndepărtații munți, cu creste pleșe,
s-apropie din ce în ce de tine.

- 5 Chirciții popușoi așteaptă ploaie ;
și-azurul clar s-a înecat în baltă.
Căci iată-acum înoată-n suprafață ;
răsuflă ars pămîntul și fierbinte
și-azurul clar stă nemișcat și-albastru —
10 visează, poate, popi cu liturghie.

Mireasma grea de cîmp se urcă-n aer
din, nesfîrșiri de flori pestrice stoarsă ;
pe sîrmele din stîlpi stau vrăbii sure,
lumina-i mată, galbănă și arsă.

- 15 Amiaza bate-n tablă la fîntînă,
dejugă boii roșcovani din oiști,
i-adapă-apoi flăcăul cu găleata
și-i lasă-n urmă, slobozi, prin trifoiști.

Sub coperiș căldura răcorește —
20 Flăcăul, supt de arșiță, se spală,
și dezbrăcat, pe piatra de colac
se zvînt-o clipă, gol, în dogoreală.

O maică vine-ncet, ca o ispită,
și, cum privește galeș prin răscruce,
25 crezînd că însuși diavolul i-acolo,
și-ntoarnă ochii grei și-și face cruce.

[1916]

TRECUTUL

Ades cînd seara cade monotonă
Și prin unghere umbrele se mișcă,
Ca de pe ghemuri ațele, se toarce
Trecutu-n depănare de morișcă.

5 Prin minte-ți trec icoane funerare,
Copii firavi ai vremilor bastarde.
Și-aroma lor împrăștie uitare
Și dorul lor în suflete ne arde.

10 Ca din obscure sale de muzee
Răsar portrete-n umedele cadre
Și înspre ele gîndurile suie
În ritmul grav al lentelor escadre.

15 Ca rocele născute-n fundul mării
Din materialul scoicelor minuscul,
Așa în suflet naște Amintirea
Splendide roci în umbră de crepuscul.

[1916]

PARABOLA

Ca-ntr-un pămînt în care-au putrezit
Substanțele organice de plante,
Zac poate-ntregi comori de diamante
Învălmășite-n funduri de granit.

5 Vin mulți să-și scurme-averile-n pămînt,
Vin mulți, ca-n toamnă mările de vrăbii ;
Și-n trupul lor plecatele corăbii
Au pus metal curat și neînfrînt.

10 Apoi, cînd noaptea aripa-și desface,
Pe bronzurile codrului coclit,
Făclii de flacări joacă-n infinit
Pe fețele trudite și opace.

15 Și-n van izbesc cu săpi și tîrnăcoape,
În van izbesc cu cîntece în gînd —
Pe gîndul dur și purure flămînd.
Țîșnesc filoane vinete de ape.

20 În van pămîntu-l scurmă-n măruntaie,
Doar grezuri, cuarț și pietre peste tot.
Pornesc cu toții-n plîngeri de ilot,
Să cate-aiuri a vrerilor văpaie.

Pornesc în larg, și solul părăsit
Se sapă ritmic ca un promontoriu.
Nici nave cu catarte de ivoriu,
Nici pas de om pe drumul ruginit.

- 25 Nimic, nimic. Și-n nopțile vibrante
Aceleași flăcări joacă-n infinit,
Și, totuși, poate-n solul tăinuit
Așteaptă-n van lumina — diamante.

[1916]

[DE VREI...]

De vrei să-ți deie poame, să-l cultivi ;
Dă-i azotați pământului și fosfor.
Seraiul nu-i apururi lângă Bosfor ;
În țarna seacă nu-nfloresc olivi.

- 5 Pământul sec — ca ftizicul de sînge —
Apropie-l de tine, ca pe-un om,
Și dă-i fluidul sevei policrom
Să circule prin vinele-i nătînge.

- 10 Iar cînd, bătut de arșiță, va germe
Din solul greu și amplu fecundat,
Un trunchi zglobiu de plantă pe-nvărat ;
Îl curăță de pleavă și de vierme.

- 15 Mereu să crească seva-n trupul ei,
Ca apele captate-n apeducte.
S-atîrne-n vară coaptele produse
Cum greu atîrnă sînii la femei.

[1916]

[DE VREI SĂ BEI...]

De vrei să bei din apa fericirii,
dă pinteni și de friu te-apucă. Zorii
resfiră-aroma florilor deschise
și-au priment văzduhul.

5 Pe drum, vezi, plugul țelinele farmă ;
vezi, boii opintesc ; împins, de coarne,
cuțitul negru-l hăcuie, și mușchii
flăcăului se umflă.

10 Buchetele de pomi presară drumul,
prin șanțuri rîd cōrolele pestrițe
și-n goană vezi, afund, cite-o pereche
ce proslăvește viața.

Apoi se face aerul fierbinte.
Tu mergi cîntînd în ritmuri de copite,
15 dar lasă-n pace lumile să umble,
și lasă zodiacul !

[1916]

PANTUM ORIENTAL

De cite ori mă tulburi, tăcutule-Orient,
Cu somnul tău molatec de leneșă sultană,
Cînd vii cu pori de gază în vis de-adolescent,
Cu minaret de aur și cer de porțelană.

5 Cu somnul tău molatec de leneșă sultană,
În poala ta de roze m-ai adormit ades,
Cu sunet de tambure și cer de porțelană,
În freamătul lugubru și tainic de cipres.

10 În poala ta de roze m-ai adormit ades,
Cu trupul cald și dulce, cu languroase vorbe,
În freamătul lugubru și tainic de cipres
Dansau fecioare albe în cîntec de theorbe.

15 Cu trupul cald și dulce, cu languroase vorbe
Îmi pătrundeai ființa de mulcomit parfum.
Dansau fecioare albe în cîntec de theorbe —
Căsuțe gîrbovite stau somnoroase-n drum.

20 Îmi pătrundeai ființa de mulcomit parfum ;
Grădinile de Șiraz miresmuiau în minte.
Căsuțe gîrbovite stăteau pitite-n drum
Și le-mpleteau ca iederi sfioase hiacinte.

Grădinile de Şiraz miresmuiau în minte,
În clar de lună, albe, peruce de marchiz —
Şi le-mpleteau ca iederi sfioase hiacinte,
Părea că-n aer cîntă poeme de Hafiz.

25 În clar de lună, albe, peruce de marchiz,
Aşa-mi venişi uşoară în straie de corole.
Părea că-n aer cîntă poeme de Hafiz —
Aveai în trup mireasmă şi-n glas aveai viole.

30 Aşa-mi venişi uşoară, în straie de corole,
Şeherazadă rară şi cu suris dement ;
Aveai în trup mireasmă şi-n glas aveai viole,
Cînd ai venit în farmec subtil de Orient.

35 Şeherazadă rară şi cu suris dement,
De ce mi-ai frînt în suflet iluzia persană,
Cînd ai venit în farmec subtil de Orient,
Cu somnul tău molatec de leneşă sultană ?

Iaşi [1916]

RENUNȚARE

Fiindcă-mi ești străină, pierdută și departe,
Fiindcă firul trainic al dragostei e rupt,
Fiindcă fructu-i moale e 'veștejit și-i supt
Subt perspectiva iernii sterile și deșarte ;

- 5 Voi căuta din viață-mi să-nlătur ca-ntr-o carte
Frumoasa-ți amintire ; voi căuta să lupt,
Să-nlătur povârnișul sălbatec și abrupt,
Și voi urma pe calea de drumurile-mparte.

- 10 Voi căuta să-nlătur frumoasa-ți amintire,
Ce-n carnea mea se-nfige adînc ca un cuțit.
Voi căuta să-o-nlătur sub horbotă subțire,

Și nu-i voi pune cruce, nici monument, nici schit !
Să nu pot — de-aș vroi-o — să mă întorn vreodată,
Să fie-n veci pierdută, în veci nedezgropată.

[1916]

AMIAZĂ

Gîngăniile, în mănunchi de sulii,
gîngăni scoase din pămînt și soare,
gîngăniile fluieră din trișcă —
pămîntu-i ars și-s luminoase șesuri.

5 Sînt bălți pe-aici coclite rău de lintiți ;
natura scuiță cu polen de-amiază,
și-o salcie-n drum nu-și mișcă nici o foaie...
Tăcere. Soare. Nesfîrșire. Baltă.

10 Vezi, gîze iarăși fluieră din trișcă,
doi boi uitați prin solitudini cască —
și vaieră tălăngile în firea
făcută pentru boi și pentru gîze.

[1916]

[INCREMENTIT STĂ PARCUL SINGURATEC]

Incrementit stă parcul singuratec,
Cînd plîng în zvonul lacului platanii,
Din nesfîrșit de leaturi cresc litanii
Sub dominoul lunei de jăratec.

5 În liniștea de papure, acvatec,
Un nufăr-nalță-și lujerul. În van îi.
Incrementit stă parcul singuratec,
Cînd plîng în zvonul lacului platanii.

10 În noapte-un crin de-argint se-nalță-emfatec
Și valurile sclipătă ca banii,
Auzi din nesfîrșit cum urcă anii ?
De ce-ai rămas cu sufletul extatec,
Incrementit în parcul singuratec ?

[1916]

PLOAIE

În peisaj, de ieri, inoată rațe.
Ca niște rufe albe în azur,
mă-ncurc în ploaie, fără sens, obscur,
ca într-o sură fabrică de ațe.

5 Trecut bătrîn și putred ca o luntre,
știrbită de înece — îmi vii imens —
și ploaia, lungă, bruscă, fără sens —
ca ploile din peisaj de munte.

10 Vreau să vorbim în seara asta toată,
ne cheme ziua țipăt de cocoș
și soarele ne cheme, greu și roș,
și Viața-n palme albe să ne bată.

[1916]

[ÎN GROAPA DE-NTUNEREC...]

În groapa de-ntunerec în care va să zac,
ca o princesă pură, cu unghii de lumină,
în groapa-n care-n urmă voi fi silit să tac,
să tac nemărginirea cu un nucleu de tină.

- 5 N-am să mai știu că omul e fericit și trist,
n-am să mai știu că viața e-o veșnică zăbavă
și n-am să mai văd noaptea cum, des, prin ametist,
cerescul cal stîrnește scînteii de sub potcoavă.

- 10 Adese poate paseri îmi vor minca mireasma
din ierburile groapei și poate-n seară boi,
cu pîntecele pline de miros și trifoi,
își vor opri, în umbră, nopțile fantasma.

- 15 Cuvinte de iubire vor, tremura în vînt,
vor tremura desigur, sfințite și sfințe,
și eu, acel ce doarme sub lespezi de mormînt,
voi regăsi cum viața-nmî continuă-n cuvinte.

- 20 Căci voi trăiți în mine și eu trăiesc în voi,
pămînt, jivină, suflet, om cizelat, minune,
același crin și-același blagoslovit noroi,
și-aceeași fericită și grea deșertăciune.

Știam de mult că totul e chibzuit și van,
dar îmi plăcea în ziua plantația de grîne
și morile în care, vremelnic, diafan,
din măduva de lume, se prăfuia o pîne.

25 Dar îmi plăcea pămîntul tenace și mizer
și omul, stea ori humă, șoim ori reptilă joasă,
și trandafiri ce varsă în liniște piper
și-mi mai plăcea femeia impie dar frumoasă.

30 Și-am vrut ca fiecare să-nsemn și eu c-am fost
pe scoarța omenirii o crustă ; dar pe scoarță,
prin galerii, insecte se fluturau a harță
și-n scrisul meu de glorie făcură adăpost.

Dar morții nu ascultă ce se frămîntă-n jur
și cînd o fi să strige cocoșul dimineții,
35 mormîntul meu de beznă va fi mormînt de-azur
căci stîrvul meu și-n moarte va folosi vieții.

[1916]

[LUGUBRU BATE-N ZID...]

Lugubru bate-n zid tictacul.
È ploaie ; ulița-i în fum —
Drumeții trec grăbiți ; pe drum
Împioră un calic, săracul,
5 Pomană-n numele Precistei...

Plîng clopotele, jalnic plîng
Clopotnițele la biserici.
Rîzînd trec în trăsura clerici ;
Și doi orfani se zbat nătîng
10 Pe urma dricului cu mortul...

Și clopotele iar îndrug.
Și-i iarăși ploaie, iar tictacul,
Ș-împioră iar c-atunci săracul,
Cînd stam eu însumi — în coșciug —
15 Și nu plîngea pe urmă-mi nime...

[1916]

PASTEL

- Privește, toamna vine și pune-n trestii flaut —
Eu caut fără vrere și nici nu știu ce caut
Ș-ascult cum vîntul bate și sufletul din trestii.
Adîncul umple urna tăcerilor acestii,
- 5 Ca liniștea adîncă și fumurie a mării.
Privește cum salcîmii se clatină la poartă —
Pe apa din fîntînă se strînge frunza moartă
Și paserile zboară ca-n fața unei iniști,
Singurătatea cade ca un fruct copt pe liniști,
- 10 Arare, sfirticate, de-un chiot din podgorii.
Pe căi de floare arsă, bicisnici, călătorii
S-opresc s-asculte-ntinsul, ca-ntinderile mării,
O roză-și cearcă haina în visul înserării,
Și printr-un geam se uită prin colțurile casii.
- 15 Amurgul, plin de taina îndepărtatei Asii,
Adună pomii-n pîlcuri și-i prinde ca-ntr-o cange.
Cipreșii cresc ca-n țărmiî haoticului Gange,
Își pun scufii de floare și-și cearcă reverența ;
Și-atît de calmă-i ora, că parcă-i simți prezența.
- 20 Și sufletul ți-l pipăi cu mînele, eteric.
O clipă, ca de-o umbră, te-ai rupt din întuneric,
Căci iată, toamna vine și-și bate roibu-n pinteni
Și pe aleea-n care dorm pomii albi și sprinteni,
Supt stelele-n priveghe și-al lunii corn bucolic,

- 25 În freamătul de frunză, greoi și melancolic,
Ca zugrăviți în șagă cu vârful unei gresii,
Simt umbra unui Faun și râsul Faunesii.

Iași [1916]

[PE COASTĂ...]

Pe coastă. Marea fulgeră-n crepuscul.
O barcă taie valurile calm,
Trandafiriu, din ape, crește psalm —
Și fiecine-și țese vis minuscul.

5 Ca pești de aur, valurile ard ;
Și-i vînt salin ; se scutură castanii.
Pe chei, o babă lin își zvîntă anii,
Cu ochii-n gol fixați spre bulevard.

10 Se prăfuie văzduhu-n diamant —
Pe cer, Selene-și tremură o lampă —
Subit, o mină-a aprins să miște-o cleampă,
O ușă s-a deschis înspre neant.

15 Pe apă în trei luntre ca trei spectre,
Cu plasa grea năierii pescuiesc —
Și-n noaptea albă umbrele își cresc
Ca trei subțiri și tainice Electre.

[1916]

BALADĂ

„*Mais où sont les neiges d'antan ?*“

Villon

Pe țărmul scit, cînd marea-i inactivă,
Cînd crivățul s-aruncă în zăpadă,
Precum s-arunc calicii la colivă ;
Cînd cerul tot e-o albă mascaradă,
5 Pe-un lemn aş da o galică butadă,
Eu-mi scotocesc în straie de paradă,
Castelele din Spania și vila —
De-i mai frumoasă viața în Sevilla !

În vatră, zarea grea, intempestivă,
10 Îmi şuieră haotica-i baladă.
În van mă zbat cu furie-mpotrivă.
E ger adînc ; crap pietrele pe stradă.
Un singur lemn stă flăcărilor pradă,
Și pîriie așa că-ți vine mila,
15 În minte se dezleagă o șaradă :
E mai frumoasă viața în Sevilla !

Dar vezi acum ! O mină milostivă,
Mi-a dăruit în vatră-o *Iliadă*
Și flăcările cîntă ca o divă ;
20 E-atîta cald în camera-mi nomadă
Că văd truveri cîntînd o serenadă,

Și danțatoare joacă seguidilla
Pe gândurile-n straie de paradă.
Nu-i mai frumoasă viața în Sevilla !

Inchinare

- 25 Îmi iartă, prințe, harpa guralivă ;
Din Caribdă din nou căzui în Scilla,
Balada mea e, vai ! retrospectivă.
Tot mai frumoasă-i viața în Sevilla !

[1916]

PSALMUL. LUI ABEL

Prin verzii frasini sîngele se-ncheagă
într-amurgit. Pe iaz e soare. Jertfa-mi
găsit-a har în ochii tăi, și a lui Cain
s-a înturnat din ceruri.

- 5 Au ce-am păcătuit-naintea ta, Doamne,
cu ce-am stîrnit mînia ta, o, Doamne,
de-ai părtinit pe-un rob, și pe-al doilea
l-ai oropsit năprasnic.

- 10 Căci Cain, trudnic muncitor de țarnă,
din roadele pămîntului jertfit-a,
așa precum și eu jertfii grăsimia
ca păzitor de vite.

Sînt mulțumit cu viața mea de-aice
căci nu cunosc o alta. Paradisul
m-atrage totuși uneori spre dînsul
cu negrăită vrajă.

[1916]

[O, IARTĂ-MĂ, STĂPÎNE...]

O, iartă-mă, Stăpîne, că nu mă plec a rugă,
că nu mă plec ca vita în gaură de jug,
o, iartă-mă, Stăpîne, că nu mă plec a rugă.

5 Dar dacă ești în floare, și-n țarnă, și-n belșug,
blagoslovit fii, Doamne, în fructe și în soare
și-n așteptata ploaie și-n boii de la plug.

Vezi necredința-mi seacă, ca și un șarpe-n soare,
vezi cum sărut pământul și nu te cred în miez
și iartă-mi necredința amară trăitoare.

10 Tu știi că-ți știu porunca, c-ascult și că lucrez,
că lucrul meu, o, Doamne, e din sudoarea minții
și că-mi iubesc vecinul și-atunce când lucrez.

O, nu-mi pretinde, Doamne, pelinul umilinții —
îmi trebuie orgoliul — salar divin de-o zi —
15 îmi trebuie orgoliul pentru sudoarea minții.

O, Doamne, poate-acuma te-aș fi putut iubi —
ți-aș fi iubit și răul, și mlaștina, și crima,
pentru puținul soare ce-l dăruie peste zi.

20 Dar tu n-ai vrut în cine iubirea grea, ci schima,
ci schima de iubire și hămăitul jos
și n-am putut, o, Doamne, ca să-mi mai placă crima.

[1916]

ÎN EVUL MEDIU

HAGIUL

— Străinule, mă-ntrebi de unde vin ?
E-un țărâm cu-olivi, cu rodii și banane.
Cu poftitoare trupuri musulmane,
Și cu arome tari. Sînt pelerin.

5 De-am fost cuiva pios să mă închin ?
Am fost să-mi cumpăr piei în Ecbatane,
Mătăsării arabe și persane,
Și-ades femei, plăcute la străin.

10 Sînt slut ? Nicicînd eu n-am văzut oglindă !
Că n-am visat vreo blondă Melissindă,
Și n-am nimic a face cu Rudel.

Și eu, de-oi vrea, sînt prinț și scrib ca el !
Dar nu să-ncînt femei cu-o melopee.
Sînt slut ? De-ai bani, te vrea orice femeie !

Iași [1916]

[TRECĂTOR, OPREȘTE-ȚI PASUL]

Trecător, oprește-ți pasul ; locurile-aceste-s sfinte ;
Nu simți lucrurile moarte cum și-mprăștie
mireasma ?
Pietrele ascund palate, florile ascund morminte,
Și bisericile frînte și-au schimbat catapeteasma.

5 Trecător, de vii pe-aice nu cu sufletul cucernic,
Ci mînat de-al vieței zbuçium și de-a patimilor
sfadă,
E-o răscruce-aici pe care nu o vād acei nemernici
Și o vād acei ce-n viață au ochi să vadă.

10 Dacă însă vrei genunchii să ți-i tîrii în țărînă
Și de vrei s-ascuți ce-n șoapte zidurile au să-ți
spună,
Vei afla aice taina preste secole stăpînă,
Și că fulgerul se naște din furtună.

Nu vezi umbrele fugare, nu auzi cîntări de clerici,
Nu vezi gîndul cum de pace și de vifor străbătut
ni-i ?
15 Mai rămîn icoane blinde în străvechile biserici
Și nu-i moartă încă-arama de prin clopotele Putnii.

[DORM ALBE FLORI...]

Dorm albe flori pe arbori, ca trupuri de femei,
eu cat la ele numai în zvon de apeducte.
Ca Diogen, cu fruntea în mini, rostesc spre ei :
De ar avea toți pomii așa splendide fructe !

5 Cînd voi muri, vreodată, n-am să le văd, sub salce,
și-n noaptea ce-o să vie cu licăriri de lup,
un trecător pe țărână naiv o fi să calce
în clipa-n care-n humă se va preface-un trup.

10 Să nu te miri că însumi va fi să mor ca ceilalți,
plăcerile vieții și anii toți sînt vani.
Și iar să nu te mire că nu mă plîng de soartă :
Sînt tînăr încă astăzi și-am optsprezece ani.

[1916]

[O NOAPTE GREA...]

O noapte grea și umedă de marte
Și ploaia care-n geamurile mele.
Îmi zvîrle boabe umede și grele
Și-mi deapănă poveștile-i deșarte...

5 O mină parcă negura o-mparte
Și mi te-aduce-n spumă de dantele,
Cu ochii tăi — extatice mărgele —
Cu ochii tăi ce-mi sînt așa departe !

10 Și-n ritmul ploii sec, ca dintr-o carte,
Răsai împresurată de-o lumină,
Feerică, adîncă și deplină,
O, tu, ce-mi ești acum așa departe !

[1916]

[ORAȘUL PLIN DE OAMENI...]

Orașul plin de oameni și noroi
Și-aprinde, roșii, miile de becuri,
Și-i ca un vas uitat după înecuri.
Atîția oameni sînt și-atît noroi,
5 Încît, cum stau alături în joc,
Se murdăresc pe straie reciproc.

Miroase, parcă,-n aer primăvară.
Vezi — nu-s în floare vineți ghiocci,
Dar poate primăvara-i pe alei
10 Și n-o știm noi — poate-a sosit afară,
Și poate în vâlul dulce de fecioară,
Cînd a văzut orașul cu noroi,
N-a cutezat să vină și la noi,
De ce nu vii la noi, o, primăvară ?

15 În înserare-un clopot sună dang,
Și prin zăbrele s-au ivit fecioare.
Un clopot sună dang în înserare,
Și iarăși vin, vin iar să-i țină hang,
Frunzișuri, vale verde și izvoare,
20 De prin volumele de poezii...

[1916]

[O, SPUNE-MI...]

O, spune-mi, unde pășunezi,
Tu, pentru care sufletu-mi se zbate ?
Și unde-n zvon de turmă, pe-aromate
Te odihnești în cald de dup-amiezi ?

5 Tălângi răsună galeș și cât vezi,
Sînt stîne albe-n cîmp împrăștiate.
Vrei să colind finațurile toate
Cu turma mea molatecă de iezi ?

10 — De nu știi tu, frumoaso,-ntre femei,
Pe urma turmei cată să te iei
Pe unde-s albe oile în șiruri.

Și-odată-ajuns-acolo, în răstimp
Văzduhu-ntreg îl tulbură cu miruri
Și paște-ți iezii-n iarba de pe cîmp.

[1916]

[O, NU, NU VREAU APLAUZE BEȚIVE !]

O, nu, nu vreau aplauze bețive !
Eu singur vreau de-acum să-mi fiu stăpîn.
Mi-i inima de fier — și în plămîn
Vreau bronz, vreau larg, vreau vaste perspective.

5 O, nu vreau mirții laudei naive
Și nici polenul gîndului păgîn,
Eu mi-am durat altar și calea-mi mîn,
Aerolit, pe culmile masive.

10 Atunci, de ce orgoliul să-și scurme,
Bicisnic gînd, ca-n trudnicile turme,
De ce să joc în văzul tuturor,

Cînd nu-mi pricepeți roada din livede
Și cînd prin voi mă simt toreador
În colosseul vitelor bipede ?

[1916]

[VOM BIRUI...]

Vom birui că vrem, și e de-ajuns !
Cu noi vom duce inimile brave.
Și vom preface-n roșie dumbrave
Orice ne-ar sta în cale neajuns.

- 5 Oricît ar fi vrăjmașul nepătruns,
Ori cuibărit în tainițe grozave —
Buzdugăni-vom viețile bolnave,
Căci nu ne mai jucăm de-a v-ați ascuns.

- 10 Vom merge toți cu spadele și pumnii.
Ș-apoi, cîndva, pe capiștea columnii
Vom zugrăvi războiul de scăpare,

Căci prisosește-n noi atît curaj —
Și ni-e de-ajuns o singură chemare
Și *un* Bărnățiu-n cîmpul de la Blaj !

[1916]

[ȘI DE-OM MURI...]

...Și de-om muri, virginele în bande
Să vie-n straie albe de Corint
Și pe morminte, flori de hiacint
Să se-mpletească-n veșnice ghirlande.

- 3 Helada !
De ce a fost în plîns să-ți surpi arcada
De glorie, captată-n Helespont ?
Ce trist amurg plutește-n orizont !
De ce a fost s-adormi în crisalide —
- 10 Tu cea cîntată-n vremuri de Homer,
Închisă toată-n pagine de fier
De trainicul istoric Tucidide ?

[1916]

CÎMPURI

Vezi fin e-n drum și-i iarăși fin,
și cîmpurile-s lungi și iarăși cîmpuri
și seară e-n înalt și-i iarăși seară —
și stau culcate vaci în peisaj.

- 5 Tu treci prin fînul greu și tu ești fin !
Tu treci prin cîmpuri și ți-e un cîmp ființa,
tu treci în seara vagă și ești seară.

- O, tu ești baliga uitată-n drumuri,
ești plugul de belșug și fecundații,
10 ești sufletul pămîntului de fiere
și ești făptura cîmpului de grîu.

- Și ți-e făptura ca un grîu nemernic,
și ți-e făptura abur pe oglindă,
și ți-e făptura un clăbuc de-amurg —
15 făptura ta asemenea naturii.

[1916]

PRIVELIȘTI

Vopsită toată-n var, cu cercevele
boite roș, cu nalbe-n ferestruică,
căsuța se încunjură cu prispă,
și urmărește cu un ochi de geam
5 să n-o șparlească prin grilaj vreo puică.

O vacă muge-obscur în bătătură.
Duminică. Spinări de arătură
așteaptă-n zare grapă și semințe.
Întregul cer se-nvăluie-n velințe,
10 și-n geamuri numai pipărata nalbă,
privește-n drum viind o fată albă.

O, fată,
care-ai plecat la joc încă curată,
și-acum te-ntorci boțită și greoaie,
15 nu-ți aminti tălângile de-acioaie,
nu-ți aminti lăutele și jocul,
nici clipa-n care ți-ai trăit norocul...

{1916}

[O, MI-AMINTESC...]

O, mi-amintesc. Pe-atunce era mai,
Ieșea din aur limpede un grier —
Și pe alocuri nopțile de prier
Mișcau în roze trupuri de serai —
5 Părea că solul zbuciumă o coardă,
O violină tainică în sol,
Ce-și înălța sălbatecă în gol
Cîntare grea, simfonică, bastardă.

Veneau în dansuri nimfele șirag,
10 Și din copaci, în dans, ieșeau driade —
Ca un castel ce șovăie și cade,
Se adunau și se-ntocmeau în vag —
Și urcă lin pe lespezi de Carrara,
Veni ușor cu pasul licurind —
15 Și ne-a surprins alene povestind
Din ceruri luna, pururi solitara.

[1916]

PRIVELIȘTI

Pădurile s-au cățărat pe rîpi ;
și scutură răcoare ; e lumină,
pe scrijilate scoarțe de molifți
greoi se-ncheagă-oleiul de rășină.

- 5 Poteca fină duce-n nesfirșit,
e rîs de-argint și umbrele se-ndeașă ;
și ați plecat — și-i beznă — și-ați plecat.
De ce nu ați rămas mai bine-acasă ?...

[1916]

[ZACEA, PE ȚĂRM...]

Zăcea, pe țărni, aseară, un stîrv adus de mare.

Eu nu știam cum stîrvul fusese adus de mare,
și nici cum se-necase în mare și în alge.
Rotundul roș de soare se îneca în alge,
5 și-și descria, în valuri, de foc, circumferența.
Era atîta farmec, că îți uitai prezența
și că-ți plecai genunchii, timid, înspre Nirvana.
Părea că-o rugă urcă din suflet spre Nirvana,
și că, scăpat de mine în valuri călătoare,
10 eram eu însumi stîrvul adus în țărni de mare.

Eu nu știam cum stîrvul în mare se-necase,
dar butie-i sta burta, și ochii se-nfundase,
și carnea-i puturoasă puțea clocit și stîrv.
Se spălăcise-n buze tot roșul de șovîrv,
15 Și sîngele cu apa făceau tihnit amestic.

Eu am privit la dînsul, ca la un alt domestic,
și-am rupt de spaimă-n fugă în drum spre vîgăuna,
Ce-m piedica ca-n fugă să m-urmărească luna.

[1916]

[VREAU SOARELE...]

...Vreau soarele, vreau soarele pe cer —
aș vrea să-mi intre-n trup, să intre-n sînge.
O moară poate, undeva, se plînge —
mașini de treier par gîndaci de fier.

- 5 Și iarăși ploaia în coperăminte —
(rup foile din calendar, cuminte)
și urlă lupi, cu ochi de jar, flămînd.
— Nu-i încă toamnă, dar va fi curînd.

Iași, IX [1916—1917]

[PAINGĂNI DE LUMINĂ...]

- ...Paingăni de lumină s-au aciuit prin pruni,
ograda-i înflorită cu pîntec de lăstuni
și zugrăvește roze curate de culoare ;
ca sceptre de lumină, un strat de crini, în soare
- 5 au desfoiet petale de fluturi și de zi,
din tinichea de case și din hulubării
hulubii, steaguri albe, și-au pus omăt pe gușă
și-au mai rămas cu ciocul prin gratia din ușă,
cu ochii mici și lucii, mărgele de azur.
- 10 Miei creți, pe după garduri, se pierd în vag și-n sur,
iar ziua printre ramuri s-a prins ca un păingăn,
a fulguit cu rațe și-acum a prins să ningă-n
văzduhul clar, cu nouri...

[1916—1917]

[FĂPTURA TA...]

- Făptura ta nu-i țara pacifică și bună —
moșie-n care vite prin ierburi se-mpreună
în panteista pace de seară și cimpoi
și lină risipită prin plaiuri vagi, de oi ;
5 nu-i iarba născătoare de opiu și de lapte ;
pe cîmpul tău, cu capul în palme și în noapte,
nu poți s-auzi tăcerea pămîntului de zi.
Și vacile trecură în liniște și-n gri...
să-și caute netoate în nesfirșire steaua.
10 Făptura ta e-orașul, asfaltul, cafeneaua.
și ca să fii desculță, pantof de catifea.
Ți-i tină ră făptura ca un climat de nea
cruțată de sămînță, de plug, de arătură,
și ești precum e osul de preacurată, pură.

[1916—1917]

CINTEC

Ce mai strigi din nou în porți,
Tinără fecioară,
Ce-i mai chemi din nou în porți,
Umbrele de morți ?

5 Morții dorm și-n locul strîmt,
Tinără fecioară,
Morții dorm și-n locul strîmt.
Nu aud, nici simt.

10 De-ai veni și-n trupul gol,
Tinără fecioară,
De-ai veni și-n trupul gol,
Nu-i trezești din sol.

15 Clipele de mult, de mult,
Tinără fecioară,
Clipele de mult, de mult
S-au pierdut, s-au smult.

20 Morții dorm chiar de-i prăpăd,
Tinără fecioară,
Dorm și de e chiar prăpăd,
Nu simt, nici nu văd.

Morții dorm și odihnesc,
Tinără fecioară,
Dorm, și cînd se odihnesc
Nu văd, nici trăiesc.

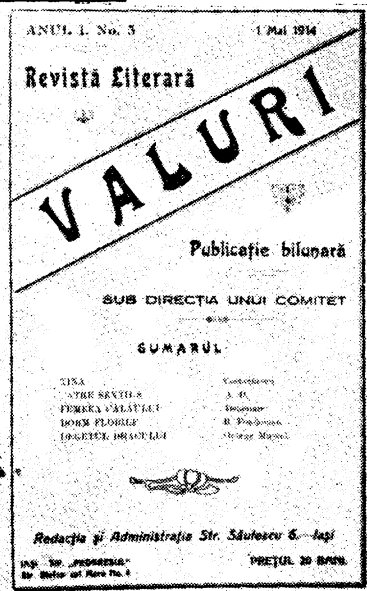
25 Ca strigoi de-ți vin tîrziu,
Tinără fecioară,
Noaptea dacă-ți vin tîrziu,
Vaieră-a pustiu.

30 Lasă morții ca să moară,
Nu-mi mai bate-n porți,
Lasă morții ca să moară,
Tinără fecioară.

[1916—1917]

B. Fundoianu în anul 1926.

Coperta revistei *Valuri* (Iași, 1914), unde a debutat poetul.

Coperta volumului *Tăgăduința lui Petru* (1918).

Coperta volumului *Imagini și cărți din Franța* (1922).

de l'esprit nouveau
présentent :

S **CE**

**ciné
poèmes**
de
b. fondane

R I I

avec deux photos de man ray

es documents internationaux

Coperta volumului 3
ciné-poèmes (1928).

B. FUNDOLIANU

PRIVELIȘTI

POEME

CU UN PORTRAIT INEDIT
DE C. STĂNGULE

Editura „Cultura Națională”
1939

Coperta volumului
Priveliști (1930).

Coperta volumului *Ulysse*
(1933).

benjamin fondane

ulyссе

1933

les cahiers du « journal des poètes »

BENJAMIN FONDANE

Benjamin Fondane

RIMBAUD LE VOYOU

«... Je suis réellement d'outre-
tombe et pas de commissions...»

J.-A. RIMBAUD.

CRKON : Mais le crime n'a pas droit
au même traitement que la vertu.

ANTHOPEL : Qui sait si ces maximes
sont admises chez les morts ?

SOPHOCLE.

LES ÉDITIONS
DENOËL ET STEELE
16, Rue Assolvi, 19
PARIS

Coperta volumului
Rimbaud le voyou
(1933).

1933

Coperta volumului *La
Conscience malheureuse*
(1936).

BENJAMIN FONDANE

LA CONSCIENCE MALHEUREUSE

«*Nous sommes en la « surprise occasion »... C'est à nous, Montaigne ?
Bertran, Pascal et les autres... Thoreau et l'Etat de Colombie du Sud.
Hollander, Jeanne Dostolewska.
Mistigand et la religion de secret...
Edouard Clément, science à charge.*»

LES ÉDITIONS DENOËL ET STEELE
19, RUE AMÉLIE, 19
PARIS

Benjamin FONDANE

TITANIC

POÈMES

SÉRIE POÉTIQUE
COLLECTION 1937
No 35. 6 JUIN

Coperta volumului *Ti-
tanic* (1937).

LES CAHIERS DU JOURNAL DES POÈTES

BENJAMIN FONDANE

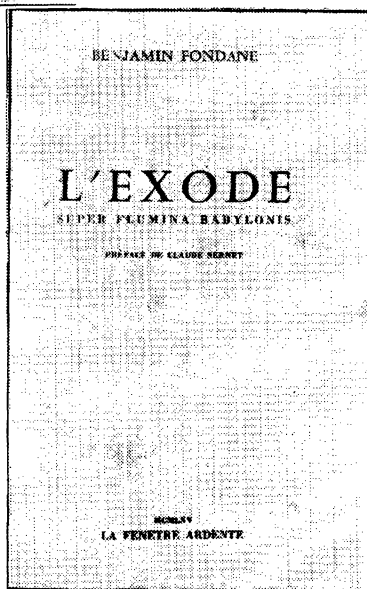
Coperta volumului *Faux traité d'esthétique* (1938).

FAUX TRAITÉ D'ESTHÉTIQUE

ESSAI SUR LA CRISE DE RÉALITÉ

LES ÉDITIONS DENOËL
19, Rue Assolvi, 19
PARIS - VIIe

Coperta volumului *L'Exode. Super Flumina Babylonis*
(ediție postumă, 1965).

Coperta volumului *Poezii*,
ediția Virgil Teodorescu
(1965).

POEZII

B. FUNDOIANU

BENJAMIN FONDANE

Baudelaire et **l'expérience du gouffre**

préface de Jean Cassou

Toute passion
métaphysique est passion
de vie vécue.
Baudelaire fournit à Fondane
le plus palpitant exemple
qui se puisse trouver
pour en donner la démonstration,
dans ce livre
écrit dans le feu,
finalement destiné au feu,
et n'y ayant échappé
que par miracle.

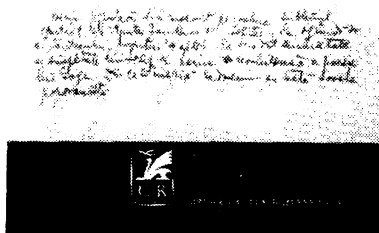
Coperta volumului
Baudelaire et l'expérience du gouffre (ediția a
II-a, postumă, 1973).

L'archipel

SEGHERS

Coperta volumului *Privelisti și inedite*, ediția Paul Daniel (1974).

București 9 Iulie 1914

Domnule Mille,

În Târnăve - vorbesc nu apostolului pentru dreptate
 elevat și romancierului din domni Milișan și
 stăruie din sursoarele verului din a Comproștamb
 Târnăve abia răzărit în valurile lumii literare
 șiște vesicle puțin emulsiune și Târnăve o
 ecropie în proză - nu înșă din cele mai vesicle
 de lui - și răzămălia de aște publica și
 mul din ziarele etc.

Sunt prea pretentios poate dar cum în răspând
 și fac vesicle mă jure sub flămura lui Ștefan
 „Dochter lieben nicht zu schwitzen
 Walken hied der Mitterzeit.“

Alina creduta că face bucuria românilor să fi din
 și sa publica - dar în orice caz ajor că și așa
 răspund și părerea autorizată a
 Cu respectabile stime și considerație

B. Fundoianu

Facsimilul unei scri-
 sori adresate lui C. Mille,
 directorul ziarelor *Ade-
 vărul și Dimineața*
 (1914).

[PE CÎMP UN PLUG]

Pe cîmp un plug
în brazdă ară,
din crîng spre seară
umbrele fug.

5 O fată-n drum
privește plugul.
Din soare, rugul
cerne parfum.

Smerit apoi
10 privești în soare —
trei născătoare
de nou noroi.

Și-n ochii ei
te uiți, o, soare.
15 Pămîntul moare
fata de-o iei.

[1916—1917]

[ȚI-S MÎNELE MAI PURE...]

Ți-s minele mai pure ca rîu-n dimineată
și trupul tău e salce desculță și-i catarg,
natură-n care visul mi-e plictisit de viață,
ca lebăda uitată în apa unui parc.

5 Provincie urîță, într-o natură tristă,
natură ca o baltă cu lintiți și noroi —
lumina ta ploioasă în sufletu-mi persistă
ca într-un cîmp de toamnă căderile de foi.

10 Decorul tău și crinii din ierni și planta dură
și putreda ta toamnă cu ploaie și pustiu
cît le iubesc și, totuși, cît le urăsc — sicriu
în care-mi dorm ființa și sufletul, natură !

15 Căci aș voi să mistui provincia aceasta
și balta de natură cu lintiți și noroi,
și-aș vrea să curm zăgazul de toamne și de ploi
și lebedei, de fire, să-i sparg cu sînge țeasta.

20 Să pun în fire nota cea nouă ca-ntr-un flaut ;
lumină-n loc de ploaie, decît bazen, pârîu,
și turme albe-n pîscuri, în bărăganuri, grîu
și tot ce pot în mine ca-n Univers să caut.

Și-așa cu mîna pură să gîtui dimineața,
în lebăda cu sînge și baltă, un trecut —
și-apoi, curat de crimă, pe țărnișă, ca pe-un sărut,
cu miinele de sînge să preamăresc Viața.

IV 1917

GLASURI

Glas din pustiu
a spintecat mulțimile de hăuri,
cu șuier viu ;
5 s-a strecurat prin beznele din găuri,
și-a spus ceva...
dar capul mi-e pustiu.

Pe drum de ani,
aceleași glasuri sfredelă în cuget,
și cresc titani —
10 nu deslușesc nimic și-mi pare-un muget
rostogolit ca pietrele în ani.

Fecundui scris
în van îl sapi pe tablele ființii ;
ca-ntr-un abis,
15 zac sîngerate hoiturile minții,
și nu pricep nimic din tot ce-ai scris...

Nu știu nimic —
oricît vreare-ai mințile să-ți semeni —
te afli mic —
20 nainte-i vag ; trecuturile-s cremeni
de cari te spargi și-n care nu-i nimic.

O, de-aș putea,
să fiu ca buruienile, duiume,
și inocent să bilbii Osană !
25 ori dacă nu, prin spațiu să fiu lume,
și să mă-nvîrt pe osia mea grea.

O, glas de azur,
temeiul omenesc îmi e Scriptura.
În van mă tulburi dușman și impur !
30 Tu, nevăzutul ești ; eu, *creatura* ;
și-al meu e tot, cît dăinuie natura
și pînă nu mă mistui în azur.

Iași, V 1917

OGRADA

Lumina unge aur și ivoriu
pe gard, pe vișini, pe hambar, pe șesuri.
În ram dorm împăiate parcă presuri,
și-ograda parcă-n zori e-un promontoriu.

5 De-azi-noapte n-a mai fost pe-aici străjerul ;
găinile-l visează-nalt cît parul,
cum plin de galbeni scoate buzunarul
și-n aer, pe-nserate, varsă cerul.

10 Pămîntul jilav nădușă subt rouă,
și de cu-amurg răcit, așteaptă soare.
Cotețele s-au încărcat de ouă,
De-acuma puii ies și cer mîncare.

15 Sătui de somnul lung și de sieste,
cu cozile în vînt ca-ntotdeauna,
păunii și-au pus straiul din poveste,
cu soare alb în piept și-n spete, luna.

20 O puică-ntr-un băltog își drege moțul ;
cuib viu de pene, fin prin ferestruice,
cocoșul dintr-un colț pîndește, hoțul,
cuprînsul plin de moțuri și de puice.

E miros cald de puf și-ngrășăminte,
greoi și plin pășește o găină,
cu coif de-oțel, gălbuie-ncălțăminte,
dospind într-însa oul de lumină.

- 25 Dar iat-un soare înghimpat de rază ;
găinile-au tăcut ; s-alintă frigu ;
cu creasta de mărgean, și-n cucurigu,
cocoșul, sus, pe gard, oficiază.

Iași, VI 1917

MANASTIRE

XVI

Clopotnița pe cer și-nfige fierul
și cu mireasmă-și tăinuie altarul.
Văzduhul, încă luciu ca păharul,
pătat cu roz și sînge, bea eterul.

- 5 Pe-aice, Domnul singur e străjerul —
găinile-l visează-nalt cît parul,
cum plin de galbeni scoate buzunarul,
și-n aer, pe-nserate, varsă cerul.

- 10 Prin buruieni, fac vitele sieste.
Păunii-n parc pun straiul din poveste
cu lună albă-n piept și-n spete, sorii.

Alături, vaci cu petice pășună
și scutur întunericul cocorii
în ochii lor sticloși, boiți cu lună.

Iași, VII 1917

[TE VAD DIN NOU UITATĂ...]

Te văd din nou uitată pe un părete-n ramă,
într-o fotografie executată-n New York,
și-ncerc din nou să rumeg netălmăcita dramă.

5 Ai ochii clari, albaștri și o păpușă-n brață,
cu rochii de mătasă și cu o fundă-n moț.
Și-mi amintesc, cu jale, nebănuita viață,
când în iatacul sombru stam laolaltă toți.
Sta pulbere-n scrumelniți și fumegau cafele :
noi o ștergeam în curte pe ușa de din dos,
10 și ne jucam de-a prinsul, ori poate v-ați ascunsul.
Noi auzeam discuții și risete și-oftaturi,
dar nu știam ce taină sălășluiește-n lucruri,
și, inocenți, în joacă, rupeam vreo floare-n straturi,
și ne găsea amurgul cu gurile-n săruturi.

15 Dar într-o zi — atunce noi n-am știut de ce —
ne-am sărutat în lacrimi, ne-am spus : „Rămii cu
bine !“

Și v-ați suit în larga și vechea diligență.
Lătra la gard un cîine ; foșneau castanii umezi,
și noi, rămași în urmă, mai fluturam batista.
20 V-ați dus cu diligența ca să sosiți la mare.
Te văd și-acuma parcă în Hamburg, ori în Hâvre,

în gloata călătoare înghesuită-n port ;
veneau din larguri unii, plecau în larguri alții.
25 Tu nu priveai la dinșii ca să scrutezi pe chipuri
ce crețuri sapă-ntorsul și ce avînt plecarea.
Tu ai văzut furnale, clădiri de lemn și marea
cu nesfirșita apă, cu funii, cu matrozi.
Umblau bețivi pe uliți, vîrteau armonici orbii
și tu de fusta mamei te apucaai speriată,
30 cu sughițat și plînset : „Vreau să mă-ntorc acasă !“...

Și mama-ți da bomboane, te săruta pe ochi,
și îți spunea : „N-ai teamă... nu ești acum cu
mama ?

Ce jucării frumoase o să-ți găsească mama !
Măgari pe patru roate, păpușe vii și rochi“.
35 Și v-ați urcat pe bordul unui vapor murdar,
căci, fiind săraci, de lipsă, mergeați în clasa III-a
și-n drum stăteați de vorbă cu palide femei
cu plozi timizi ce-n grabă li s-ascundeau în fuste,
și mama, orgolioasă, zicea : „O cheamă Lina...
40 abia opt ani plinește. De-ați ști cît de cuminte-i !“
Și-apoi, stăteați pe-o bancă și-ți povestea arar
nădejdiile de aur și rozele iluzii...

Și tu visai bomboane, grădine și păpușe,
visai o curte largă cu puice și curcani,
45 și că jucai cu mine într-însa v-ați ascunsul ;
tu nu priveai cum marea își duce nepătrunsul,
tu nu știai ce zaruri se vor ivi prin ani ;
tu nu știai ce-i chinul, tu nu știai ce-i viața,
cînd mama-ți sta alături : „Vrei ceai ? să-ți dau
mîncare ?“ —
50 Și tu credeai că viața e o păpușe mare.

Ați coborît în New York, într-un sărac cartier,
cu fabrici, cu furnale, cu fum și cu mansarde ;
și-ați ascultat orașul cu urlete de fier.
O, multele etaje, și poduri, și tramvaiuri,
55 o, școlile în care ai învățat trei ani,

cu ftizice fecioare, cu variate graiuri,
cu lămpile infime în joase dormitoare.
O, chinurile surde în toamnele din ani,
o, nopțile tăcute, sărace, monotone,
60 o, iernile cu crivăț și fără foc în vatră !...
Tu ascultai în friguri cum lung un cîne latră,
și în delir, un doctor venea să-ți dea chinină...

Și te-ai făcut mai mare și te-ai făcut frumoasă,
în timp ce eu aice prindeam să scriu în versuri...
65 Și ne scriam arare și-arar într-un amurg,
venea poștaru-n ușă ; e un răvaș din New York.
Noi toți săream deodată la el : „E de la Lina !“
Și filele-ncrustate erau cu slove strîmbe,
cu pete de cerneală și scris neortografic.
70 Veneau pe urmă note splendide de examen
și laude, și lauri. Iar tata îmi spunea :
„Vezi, nu întreaga lume învață prost ca tine !“
Și într-o zi poștarul ; e un răvaș din New York.
Noi am sărit cu toții la el : „E de la Lina !“
75 Dar parc-aveam cu toții în noi o presimțire,
și am deschis cu teamă scrisoarea care-n ea,
ducea o veste proastă, ori ritmuri de iubire.
Și am rămas cu toții speriați și plînși că-n ea,
scria că erai moartă de două luni în New York,
80 și că dormeai sub piatră, pretimpuriu și trist...

Suna în geamuri toamnă, foșneau în porți salcîmii,
vorbeau cu tata, mama, plînși și uitați în colț,
și eu plîngeam în mine, amar, copilăria.

Iași, VII 1917

PRIVELIȘTI

XIII

Amiaza-ncremenește-n heleșteu copacii —
Pământu-și scoate-n găuri, de arșiță, gândacii
și piaptână cu-o greblă niște căpiți cu fin.
Gălbui, un deal, aproape, duhnește-a floare, spîn,
5 și-și farmă-n aer iarba prăjită și amară.
În cuiburi arse, păsări de diamant în vară
se scaldă în răcoare și cîntă din cimpoi.
Nevoia vegetală visează, lînced, ploi
cu apă pentru sete ; cu ritul scurt, o scroafă
10 își poposește burta păroasă pe-o garoafă
și cască lung spre soare a somn și a urît.
Un purceluș cu coada o gîdilă pe rit
și-apoi, cum vin purceii, culcați ca niște mițe,
sug laolaltă patru din cele patru țîțe.

Herta. VII 1917

PRIVELIȘTI

XIX

Un soare blond și luciu s-a înecat în mare.
Vezi perii fini de aur cum încă ard — și-arare
oftaturi verzi în bale se gîtuie adînc.
5 Trec bărcile cu moțuri să-l scape și mînînc,
din însereare, giulgiuri de-azur și de huilă.
Se peticește seara cu beznă și suspină
în aer cu sirene și-n apă cu guzgani.
Vin paseri verzi de spumă în cuib de bolovani,
puși înadins, s-oprească vigoarea verde-a mării.
10 Trec ore de rugină prin poarta înserării
și mișcă-n ape flacări, ca paseri lungi de foc.
Spre far, de piatră, drumul s-a năruit în bloc
și-și geme lămpi pe mare ori limbi de geamandură.
Și chiotă pustiul cu valuri ori murmură
15 cu glas topit prin aur de suflet : Thalathà !
Și-așa cum stai pe bară încremenit așa,
coclit de liniști Timpul s-a înecat sub lună.
Tăcerea doarne numai cu orele-mpreună
și-arar, o oră scapă și bate lung în turn.
20 Nu-i nimeni în octombre și-n chei și taciturn
castanii lungi din cheiuri se scutură a toamnă.
Cu fustă fină-n care genunchii bat, o doamnă
cu brațu-n șold se plimbă, așteaptă, pleac-apoi.

25 Din nesfârșituri, marea a vălurit puhoi
și-argintuiește creastă, se-ngroașă-n drum,
se-mbuibă
și în răstimpuri surde, în lung de pietre, scui pă.

Iași, VIII 1917

PROVINCIE

XVII

Un cer mărunt de toamnă e risipit în târg.
Se simte-n aer ploaie și-i cenușiu și-n sîrg
la prăvălii, lumina o zăvorește-oblonul.
Prin gratii de rugină vezi, mîniat, patronul
5 pe ucenici îi ceartă ; s-a scuturat un tei —
unei leliți desculțe, la un cîntar, ovrei
îi măsură o chilă de borș ori de scrumbie.
Pe rafturi cu unelte ori cu galanterie,
au scos păingăni ațe din pîntec și pîndesc.
10 E tîrgușorul umed, ploios și ovreiesc
și mițe de funingeni visează lună nouă.
O față roșcovană stă-n prag, pierdută. Plouă,
și-o diligență vine din negură și munți —
în apă, ciufulite, stau giștele subt punți
15 și dup-asfalturi ude e glod și apărie.
Desculți, copiii-și joacă vapoare de hîrtie
și plîng că se desfoaie curînd în cenușiu.
Vin vaci de la pășune, agale și pustiu —
și cum mugesc, cu capul întors, de parc-ar suge —
20 muiet, tot tîrgul parcă în înserare muge.

Iași, VIII 1917

CIMITIR

- Pling sălcii trunchiete cu verde. Cimitirul
ți-arată, cînd te-apropii, un șir de lespezi albe,
ca niște plicuri albe trimise către cer
și înnegrite-n vremuri de-adrese și de toamne.
- 5 Amiaza se-nfierbîntă cu soare și cu miros ;
o pasăre arare s-oprește într-un ram,
ca să citească mulcom pe lespezi epitafe.
Și cuiburile-n ramuri se scutură cu soare
și plouă aur galben pe vreun mormînt uitat.
- 10 Cresc ierburi pe morminte și le-mpletesc cosciug,
cresc ierburi profitoare de grieri și de ploaie,
cresc ierburi ca și săbii curbate de smaragd
și proslăvesc Viața dospită din cadavre.
O salcie-n răstimpuri mai plînge rar pe morți,
- 15 mai plînge ca un preot cu creștetul pe piatră,
ori poate plînge fiindcă e arșiță în larg
și fiindcă nici o mierlă nu-i cîntă de albastru.
- Impertinent, orgoliul a scris bogat pe pietre :
biografii cu date, cu plîns, cu epitafe.
- 20 Au ascultat adese în monoton d-amurg,
nazal și lent, un cîntec oriental de slujbă.

Ades, creștin, un clopot se-mprăștie profan,
ades bătrînul soare se sfarămă în așchii,
ades de puf în noapte cad pe pămînt luceferi.
25 Nu-i nimene cadranul de soare ca să-l ție,
și nimeni nu-i să plîngă pe gropi, Ierusalim.

Ostentativ, amiaza s-a mai boit cu galbăn.
Ghicește caravane și leagănă curmalii,
și-a scos un fir de apă de sub un mușuroi
30 cu fierberi de furnică și galerii cît pumnul.
E murmur surd de psalme călătorit de vînt,
e miros grav de iarbă, prăjit și-amar de arșiți,
și un orfan, pe gînduri, se-ndrumă după miros
pe-aleea-n cari girafe mănîncă-n aer frunze
35 să caute o groapă pe care vrea să plîngă.

Iași, VIII 1917

SERI...

Nu știu ce-mi spune seara, pământul crud — nu știu,
trec ca și boii jilavi tăcut pe lângă dînsul,
și nu-i pricep orgoliul amurgului, nici plînsul
fremătător de frunză. —

5 Prin aur de pustiu,
pășunile, departe, plîng în talangă, seara,
subt ape de lumină. Gîndaci enormi de fier,
mașinile de trier se-nfig în cer. Din cer
tăcerile bronzate au pogorît. —

10 În vara,
cu toamnă-n foi, în ape, în turme și-n ecou,
țărani de rugină vin cu argint de seceri —
și rage lung, cu coada pierdută-n vînt, un bou —
topazul greu din ceasuri s-a năruit în treceri.

15 Mi-e sufletul o floare amară de pelin —
copil, născut din grîul ce spicuie-n pămînturi,
îmi cheltuiesc zădarnic culorile în vînturi,
să pun beteli de soare pe nouri de senin.

20 Ferment cu tine rodul, pămînt, bătrîn pămînt —
aș vrea să fiu în tine înfipt ca o dumbravă ;
nu știu ce-mi spui în seara cu imnuri de proslavă ;
eu rîd imens cu tine și tot cu tine cînt.

Prin ochi de flori și riuri te caut în amurguri —
și-n cîntecu-ți de slavă, tot ca și-n mine, știu,
s-a scuturat pe soare, făr' de pricini, pustiu,
tristețea asta oarbă ce lincezește-n lucruri.

Iași, VIII 1917

BIOGRAFIE

De voi muri-ntr-o zi, uitat și singur,
nefericit — că n-am putut pe lume
să sculpt' nemărginirile din gânduri
uitați-mă, cum i-ați uitat pe ceilalți.

5 Eu n-am iubit nimic decît Viața !
Și dacă v-am iubit, o, simpli boi,
pămînt îmbătrînit în bun și creața
mișcare-a apei, n-am iubit în voi
decît lumina ce venea dintr-însa.

10 De v-am iubit pe fiecare-n parte,
nici Viața poate n-am iubit-o-n voi,
ci poate numai lumea mea de gânduri
ce vă crea cu suflet și cu-aromă.
Căci boii toți cu botul în mireisme,
15 pămînt străvechi, crepusculuri de aur,
voi n-ați păscut verdeața și lumina —
decît în larga-mi pajiște din suflet.

Și de-oi muri-ntr-o toamnă-n care crinii
își mestecă lumina — într-o toamnă —
20 ori poate într-o pajiște cu boi —
ce nu vor sta și ei *atunci* să moară.

Știu bine, totuși, c-or să moară-atunce,
că or să-și piardă sufletul și-aroma
și c-or să fie iarăși simpli boi
25 ce trag cu silă, în amurguri, plugul.

Și or să vie poate alte minți,
ce-or să creeze *altfel* universul,
ce n-or să știe ce-am gândit în lucruri,
ce n-or să știe că am fost și eu.
30 Și or să vie poate alte minți,
ce vor crea, din lucruri, nouă lucruri,
ce vor crea, din lume, nouă lumi —
și lucrurile vor muri cu mine.

Iași, VIII 1917

CRIMPEIE

- Spre cuibul meu, departe de omenеști tumulturi,
am agățat zădarnic în peisaje vulturi
și-am pus zădarnic pasări cu evantai și plisc,
în aerul, culoare de stîncă și de pisc.
- 5 Ce-mi pasă că aiure sînt alte peisaje,
în care Universul descarcă noi bagaje,
cînd ochii mei văd bine și-atunci cînd sînt închîși.
Țin într-un fluier Viața, Visarea în hașis
și sufletu-ntr-un clopot, sus, pe deasupra ierbii,
- 10 în liniștea pe care o iau în coarne cerbii.
O, trupul ce mă leagă de țarm și vegetal !
Și gîndul — prăbușire de astre și metal —
ce-mi înflori cu lebezi uritul din bazine,
îmi scapă, ca o notă, obscur, din clavecine.
- 15 Pe vag cleștar de piscuri să urc zădarnic voi —
tot tu mă ții în clește, blagoslovit noroi,
și Amintirea cearcă, din urne de ninsoare,
obrazul vostru tînăr să-l prăfuie cu floare
și crierul să-l schimbe în carne cu dorinți.
- 20 Ca fata care-așteaptă în alb bordei un prinț,
aștept și eu sultana ce-mi îngrijește crinii,
să-mi surpe diamante din muntele luminii,
să-și culce-n mine chipul ca un inel în puf.

25 Gîndirea mea să piară ca aerul în stof
și piară-n peisaje toți agățații vulturi —
spre cuibul meu, aproape de omenеști tumulturi.

Iași, IX 1917

PRIVELIȘTI

XXI

Vacanțiile pline cu mure și cu viespi,
cu flori pătate vînăt și ruginos pe cîmpuri,
cu arsele fînațuri, cu umbre de amurguri,
cu biziit zănatec și zgomotos de gîze !
5 Aveau omăt pe gușă sălbatecii hulubi
și zarea era plină cu mușterii de aur
pe flori — statornici fluturi — prinși de pămînt prin
lujer.

Treceau de la pășune vaci umede la uger,
și abureau pe sticla văzduhului, răsufliu.
10 Pe drum, sătui călugări de cărnuri și de vin
cercau în cartea firii și-arar prindeau lăcuste
ce așteptau ca-n ierburi să puie Domnul ploaie.
Ieșea prin găuri lapte din ciuboțici de cuc,
prin ochi de bou, pămîntul sufla virtos mireasmă ;
15 prin ierburi planturoase cu pinteni de cocoși,
sta spîntul (zis bozețul) ce lecuiește caii.

Și eu priveam cum urcă pe mîină o furnică,
cum ies paseri de beznă din cuib de lună galbăn,
cum freamăt de frunzișuri se sfișie în frunză,
20 cum urșii stau să iasă din vizuini spre miere
și cum o floare-n noapte închide uși de ziuă
pe-o viespe răsturnată în patu-i de polen.

Iași, IX 1917

PLOAIE

Ploua aseară pe coperemînt.
Ploua cu tinichea, ploua cu ploaie,
ploua cu mucegai, ploua cu toamnă,
ploua cu toamnă !

5 Ploua urît, ploua cu gri, ploua latent,
ploua cu vînt în hornuri, cu chiote și șoapte
și ploaia zbuciumată bătea cu ciocu-n geam,
bătea cu ciocu-n geamuri ca pasărea de noapte,
cu ciocul dur de ploaie.

10 Castanii grei de hohot, cu pete mari de frunză,
scrișneau, țipau în chiot și hohoteau castanii
pe-asfaltul ud de ploaie, ploua ca un alt cer,
ploua obscur și aspru cu orgă de litanii,
plouau litanii.

15 Să-mi vie numai ploaia și nime altu-n poartă !
nu-mi vie-n poartă nime, ci numai ploaia ; ploaia
cu mazărichi și-n ochii de lună, cucuvaia
și ploaia cenușie și vînt, și foaia moartă —
și vînt și foaia moartă —

20 să-mi vie numai ploaia și nime altu-n poartă.

Trecutul ca un vifor, femeia ca un vifor,
de ce-au venit pe ploaie, pe vînt, ca foaia moartă,
de ce-au venit pe ploaie și mi-au intrat pe poartă,
pe poartă ca un vifor ?

25 De ce trecutu-i ploaie și ploaia e trecutul ?
Afară plouă, plouă —
de ce-au venit să-mbrace din nou cu suflet, lutul ;
cu suflet acru lutul,
de ce-au venit în toamnă cînd geme și cînd plouă ?

30 Ploua cu vînt, ploua cu gri, ploua latent,
și țiuia în noapte ca o deschisă ușă,
ca o deschisă ușă pe unde intră oameni,
pe unde intră oameni cu ploaie și cenușă —
printr-o deschisă ușă.

35 Trecutul ca un vifor, femeia ca un vifor,
de ce-au venit pe ploaie, pe vînt, ca foaia moartă,
de ce-au venit pe ploaie și mi-au intrat pe poartă,
pe ploaie ca un vifor ?

Iași, X 1917

INALȚARE

E miros mediocru și dulce de salcîm.
Vin, pune albă mîna în mîna mea, pe bancă.
Vin, sufletele noastre le-om duce-n alt tărîm,
în timp ce-a noastre trupuri vor rămînea pe bancă.

5 Tărîmul e departe și, dacă vrei, e-aici.
Tărîmul, ca un miros de floare, e în minte,
tărîmul e în seară, și-n vis, și în cuvinte,
tărîmul e aiure, și-i în fînaț, și-aici.

10 Îl poți cu mîni atinge, cum poți atinge-o stea,
îl poți culege-n suflet, ca apa un luceafăr,
și poți să zbori spre dînsul — bondar de catifea —
și poți, de vrei să-l miroși, cum miroși un luceafăr.

15 Acolo finu-i moale și crește lună-n țărîm,
și de sîdef e apa — o poți pe hărți cunoaște —
și munții sînt de cretă și-i dragoste pe țărîm,
și nu-i prin mlaștini acru orăcâit de broaște.

20 Acolo pierzi dorința ca pasăre de lut,
acolo pierzi umana și veșnica dorință,
și dacă vrei, o clipă, îndestulați de lut,
să încercăm cu aripi a tainelor știință.

Cuprinși cu mâni de suflet și sufletul de pluș,
să rătăcim în seară și în nemărginire
și din sirene-n mare să regăsim cenuși —
femeie, floare albă, parfum, nemărginire.

- 25 Vin, pune albă mâna în mina mea, pe bancă.
(E miros mediocru și dulce de salcîm.)
Și-n timp ce-a noastre trupuri vor rămînea pe
bancă —
Vin, sufletele noastre le-om duce-n alt tărîm.

Iași, X 1917

[AM PLINS PE AURORĂ...]

Am plîns pe auroră și-am plîns pe dimineată,
căci aurora pură avea pe ea polen
și fiindcă dimineata desculță din bazen
se depărta, pe talpa-i de aur, ca o rață...

5 Am plîns pe ziua albă, ca flamura de pace, —
pămîntul ca o simplă neghină se-nmulțea,
și în sudoarea frunții și-a minții omul sta
în fire, subt azura și joasa carapace.

10 Am plîns pe-amurgul roșu așa cum plînge-un tată,
căci era roș amurgul ; și prea frumos atît
în cîmpul lîns, cu aspră tăcere grea, încît
lumina ca o piatră căzuse din cer toată.

Și-am plîns pe noaptea clară, cu sufletul himeric,
în care om și vită fătau un țînc și-un an.
15 Și-am plîns pe noaptea clară știind că totu-i van.
Și sîngeram cu duhul în ciocuri de-ntuneric.

[1917]

PSALM

Amurgul vine, iacă ! În iarbă cînt-un grier,
și-n pajiște e tulbur miros de livănțică ;
și-mi pare că tu, Doamne, te-află-aici în jur ;
în cîntecul de grier, ori poate-n livănțică.

- 5 Te simt de mine-aproape, te simt plutind în jur,
te simt, deși n-ai formă, din clipa ceea-n care
ne-ai fugărit din Eden și-ai vrednicit în porți,
privighetori-arhangheli cu sable de flacări.

- Îmi amintesc : albastru era în Paradis,
10 și erau flori, și paseri, și lei, și tîrîtoare ;
și noi mergeam pe pajiști de flori și tîrîtoare ;
erau fîntini curate și limpezi pomi de vis,
și-n mijloc, ca o torță, sta pomul conștiinței.

- Îmi amintesc : greoaie era acvila minții,
15 și noi mergeam pe pajiști de flori la nesfîrșit,
și te slăveam pe tine și îți slăveam natura.
Și noi mergeam alături de pomul conștiinții,
și noi priveam la dînsul, și ne uitam la fruct,
dar nici ne-ajunse gîndul ca să mîncăm dintr-însul,
20 căci pentru noi dorința de-a ști nu ființă
și pomul conștiinței era un pom ca ceilalți.

Am vrut întâi să blestem, s-omor apoi am vrut,
dar n-am avut putere s-o fac ; și bine-mi pare.
Îngăduie acuma o binecuvîntare,
25 căci ea ne-aduse hrană, a scos din piatră val,
a semănat pămîntul, a rodnicit deșeurul,
și ne-a făcut grădină precum e-n raiul tău.
Tot ea ne-a spus c-atunce cînd am mîncat din fruct,
ne-ai izgonit din ceruri și-ai blestemat amarnic
30 pe cei pe care însuși i-ai plăsmuit din lut.
Dar noi n-am stat să credem și credem că tot tu
ne-ai fost trimis-o-ncoace, drept cîrmă și-izbăvire,
căci trebuie altminteri să credem că-s minciuni
și ni e greu să credem c-a spus minciuni ființa
35 ce ne-a sădit grădină, ne-a pus lumină-n crieri,
și ne-a-nvățat pe mine și pe-Eva în ce sta
suprema fericire necunoscută-n ceruri...

Deci mulțumit sînt, Doamne, cu ce-am aici ; e drept,
n-am pomul verde-al Vieței în mijlocul grădinei,
40 n-am cele patru fluvii ce rîură-mprejur ;
Pisonul ce-mpresoară tezaurele de-aur,
Ghionul ce se-ntinde spre coastele din Cuș,
Hidekelul ce scaldă tărîmurile-asire,
și-un Eufrat ce suflă prin nări de crocodil.

[1917]

COLCHIDA NOUĂ

Poem

*Adevăr zic vouă, că vrabia nu-i vrabie
decit dată o vezi tu vrabie, că tu îmbraci
lucrului ființa pe care i-o bănuiești, așa
cum o vezi, și că în fiecare lucru sînt
mai multe înțelesuri.*

Biblie nouă — B. Fundoianu

Ardeau în noapte flacări grele ca aurul topit în foc,
ca niște limbi de șerpi sălbateci străfulgerau ;
se înălțau, cădeau și iarăși sclipeau ca pe-o
comoară-n loc.

Dar coasta sta deșartă de-oameni și-arare numai
dobitoace,

5 în ora-n care marea toată prindea mulțime de făclii,
ieșeau spre flacările de-aur, în scorbura din vizunii
și-nspăimîntate ca de-o vrajă, ciuleau urechile spre
mare...

Dar într-o zi,
dar într-o zi în care flacări ardeau pe
locurile-acestea,

10 o navă drumui pribeagă din miazănoapte-n miazăzi
și duse vestea...

Izbite ca de trăsnet aprig, sunară clopote-n
clopotniți,
s-au deșteptat din glodul vieții mulțimi cari nu știau
ce-i somnul,
toți cei învinși, toți visătorii, toți cei uitați de mult
de Domnul

15 au rupt delaolaltă veseli încuietorile de botniți,
și plini de vis au rupt tavanul odăii umede de ravăn,
au pus în trupul lor de ftizici tot țelul sclipitor
și zdravăn
și au pornit să cate-n țara ce-o-ntrezăriră marinarii,
poveștile țesute-n aur cu țărmi de vis și pietre varii,
20 și s-au pornit cu plozi în fașă și cu femei subțiri
de rînd.

În asfințit,
Porniră năvile-ncărcate cu vagabonzi,
subt cer de bronz,
și părăsiră portul care-și juca luminile bezmetic ;
25 pe chei, acei pe care viața i-a-nchis în trupul lor
ermetic.
priveau aiuri cum plec drumeții ca niște-aripi ; și
călătorii
simțeau în ei și al lor suflet tremurător ca-n boltă
norii,
ca un rechin ce-nghite marea
ori ca o sticlă de Chianti,
30 ce-nchide-ntre-înșa toată vraja ce-o dă Italia amantii,
și-apoi, cînd au văzut uscatul cum îl înghite
depărtarea,
cînd au văzut cum marea crește peste noroadele
de valuri,
cînd au văzut nemărginitul plimbîndu-se-ndărăt
și-n față,
cînd au văzut întîia noapte și-apoi, prin neguri,
dimineață,
35 cînd au văzut că marea numai se țese neconteniu
din voaluri,
părinții și-au adus copiii și, prinși de grijă fără
veste,
le-au înșirat din nou sorita și melancolica poveste,
a celora ce pleacă-n lume să caute-n adîncuri aur...
și-un soare sîngera în noapte ca sub toreador un
taur.

- 40 Dar într-o zi,
 Cum rătăceam pe mult de ape, involburați de gînd
 cu toții,
 de pe catarturi mateloții
 în acea zi,
 cu sufletele-nvolburate ca și catartele de vînt,
 45 au spus cuvîntul care-nchide avîntul tot : pămînt,
 pămînt !
 Ardea ca-n leatu-ntii pămîntul, cînd s-au apropiat
 de țarm.
 Ei n-au simțit cum lin și galeș vin valurile și se
 sfîrm ;
 ei n-au simțit nici sărutarea ce-o-mparte mării
 chiparoșii,
 dar cînd pe insulă se-aprinse ca-n policandre
 candelii roșii,
 50 nebuni, au aiurat de spaimă și-au prins nebuni să
 se prosterne...
 Ca flacărele din gheena ursită grijilor eterne,
 ca niște steșnice de-alamă, ca niște candelabre
 de-aur,
 așa se înălțau de pară splendide flăcări pe tezaur.
 Se năruiau, prindeau să urce — și-așa ai prins
 nebun să dănțui,
 55 o, aur care scurmi omorul și care sufletele-nlănțui
 și care torni în șubrezi crieri stafia nebuliei hîde.
 Și-apoi, cînd multele vapoare au scos mulțimile
 din barcă,
 noroadele venite-aice să strîng-argint și să
 se-ntoarcă,
 au adormit pe lîngă focuri, au prins domol prin
 somn a rîde,
 60 au pus în visuri tot Pactolul nemărginirilor de grîne,
 și cum Midas schimba în aur, au vrut să schimbe
 toate-n pîne.
 Voiau nemărginiri să sculpte și înșile să-și fie faur,
 și luna sta pe boltă-nfiptă ca și un bulgăre de aur
 ce se topea încet în mare și aurea întreaga mare.
 65 În zori cînd aurora naște din sclipiturile solare,
 și-au scos cu toții săpi, hîrlețe, oțel de plug și
 tirnăcoape,

au scos, de prin adîncuri negre, filoane vinete de
 ape,
 au răsturnat pămîntul jilav din tainiţile lui virgine,
 au scormonit în coasta grasă de vegetalele marine,
 70 au scos în soare ca să ardă latent puzderia de vierme,
 şi rădăcinile de ierburi ce-abia atunci au prins a
 germe,
 care-şi trăgeau din funduri, poate, fluida sevă
 călătoare,
 din trupuri de sirene moarte, înmormîntate-aici de
 mare.
 Dar n-au găsit nimic şi-atunce, cu capete proptite-n
 trup,
 75 ei ascultau cum valu-n noapte se zbate-n răcnete
 de lup ;
 ei ascultau cum palmierii mişcau coronile cu
 freamăt,
 ei ascultau cum infinitul sporeşte din adîncuri
 geamăt ;
 ei ascultau cum vîntu-ncearcă să-i ghiontuie şi
 să-i arunce,
 şi se iubeau cum niciodată nu se iubiră pînă-atunce.
 80 Ţipa violul prin frunzişuri şi prin adîncuri neştiute,
 gonacii fugăreau amarnic pe subţiraticele ciute,
 şi-apoi, pe cînd prin crengi, alături, urla ca un
 destin simunul,
 cădeau în somn, flămînzi şi puhavi, pe iarbă unul
 cîte unul.
 A doua zi din nou şi iarăşi, cînd peste spuma de
 ivoriu,
 85 adîncea noapte sta să vie pe furnicatul promontoriu,
 făcliile jucau în noapte păzind vistieria toată,
 şi ei visau să cate „mîne“ ce „astăzi“ n-au putut
 să cate ;
 şi ei visau — iar toată zarea clădea crepuscule de
 staniu
 şi luna sta pe boltă hîdă şi rînjitoare ca un craniu.

ca și o cange-ntinsă-n noapte s-apuce navele pribege,
ardeau ca pietrele cioplite de prin coroanele de rege
și în adâncuri neștiute, haznaua galbenă de aur
120 plîngea în flacările grele ce străjuiau pe un tezaur.

[1917]

[CUM TE-A CIOPLIT...]

Cum te-a cioplit în marmur Praxitèle,
Aşa te vream cu grație de mit,
O, monument în vremuri dăinuit,
Subt pulbere de lună și de stele.

5 Dar azi îți zbați ruinele rebele.
Căci toate mor în sumbru infinit.
Cum Praxitèle-n marmur te-a cioplit
De ce te pierzi și tu acum cu ele ?...

10 Îmi par știute umedele strade,
Și-acum îl văd : bătrînul Pantheon
Se razimă pe cîrje de arcade —

Au nu mă cheamă oare Porsiphon,
Și n-am luptat viteaz sub Miltiade,
Și n-am murit în cîmp la Maraton ?

[1917]

PRIVELIȘTI

Cînd vine toamna, broaștele pe mal
au suflet de amurg și de nămoluri...
cocleala ștearsă-i petec pe metal,
de foi, de bălți, de cenușiu, de seară..

- 5 Cînd vine toamna, porcii umblă-n jir
și trenuri fluieră prin peisaje,
iar vînătorii verzi se pierd în praf —
neantul vegetal e pretutindeni.

- 10 Cocori de ceară s-au înfipt în seri —
mor satele-n scheletele de garduri,
putregăiesc făinele-n hambare
și, prin ogrăzi, hulubi au somnul moale...

- Prostește riul se agață-n roate
și roata morii fuge de mișcare.
15 Morarul ca o stăfie de liniști —
privește moara și privește toamna.

- Trec giște leșinate pe podeț,
beau apa neagră cum ar bea tăcerea ;
și pacea-i scuturată cu noroi
20 cînd vine lentă și moliiie toamna.

[1917]

[CÎND VINE TOAMNA-N SALE DE SPITAL]

Cînd vine toamna-n sale de spital
pe rufării de var e sînge iară ;
rugina roibă doarme pe metal,
de foi, de bălți, de cenușiu, de seară.

5 Cînd vine toamna-i liniște și-s berzi,
în înserare sună lung o goarnă,
o goarnă sună lung ; cocori tîrzii
ca cei plecați ce nu se mai întorc.

10 Cocori de ceară s-au înfipt în seri
și hodinesc arare pe vreo șură
și plouă, plouă, plouă ; nicăieri
nu-i decît seara umedă și sură.

15 Pe colnic, urcă șters un car cu boi
și unul cade-n mlaștini, fuge locul ;
cu biciul, omul stăruie-n noroi
și-n seara grea își blastămă norocul.

{1917}

[CÎND VINE TOAMNA, DESFOIETE BERZI...]

Cînd vine toamna, desfoiete berzi
au spintecat amurgurile-n ciocuri,
prin gări ploioase, cenușii și verzi —
opaite se-mprăstie în focuri.

5 Căruțele stîrnesc pe drumuri praf,
și plouă arare-n țarnele de iniști.
Din cînd în cînd un stilp de telegraf
veghează-n aer sarbedele liniști.

10 Podgoriile-au dat de-acuma must ;
cu degetul pe tîmplă, ca sihaștrii,
te rătăcești cu visurile-august,
în țările olivilor albaștri.

Cînd vine toamna-i ploaie și-i deșert.
Nu mai te-ntinzi în țarină pe pîntec,
15 și soare nu-i să germine ; e cert :
nici trandafiri, nici dragoste, nici cîntec.

[1917]

[PLOUA ASEARĂ...]

Ploua aseară pe coperământ.
Ploua cu tinichea, ploua cu ploaie,
ploua cu mucegai, ploua cu toamnă,
ploua cu toamnă.

- 5 Scuipau fanare sîngele-n asfalt —
și ploaia-n geam, ca pasărea de noapte,
și ploaia ca un cioc bătea în geam,
cu ciocul dur de ploaie.

- 10 Și era ploaie bună de belșug
și ploaie-nmulțitoare de semințe,
și era ploaie bună, hăt, prin cîmp,
prin cîmpu-n care boi așteaptă ploaie.

- 15 Și sufletu-mi ca și un cîmp stătea
cu boii scoși pe gînduri, după ploaie,
și sufletu-mi ca și un cîmp stătea
în ploaie-nmulțitoare de semințe...

- 20 Ploua aseară pe coperământ,
plouau fanare sîngele în minte,
ploua cu mucegai, ploua cu toamnă,
ploua cu toamnă.

[1917]

LUI POSTUMUS

Cad ultimele foi de portocale ;
Și riu-i sloi ; tac arborii, e iarnă.
Zăpada mulcom prinde să se-aștearnă
Și corbii vin din țarmuri boreale.

- 5 Nu ! Vreau să-mi suie oaspeții, pe dale !
Să nu-mi simt trupul putred ca subt țarnă,
Să-mi vie sclavii ! Rozele să-mi cearnă,
Și caecubul să spumege-n pocale.

- 10 În nard și-n miruri unsă vreau femeia.
Din Angringent adusă. Citherea
Danseze-mi goală-n flacără de torții.

Și-n urmă, beat de-a visurilor spume,
Să cred că-s zeu ; să uit că-s sclavul morții
Și anii trec, trec repede, Postume.

[1917]

PSALM

Dac-aş putea gândi — ți-aş cere, Doamne,
nu ştiu nici eu, o, Doamne, ce ți-aş cere,
dac-aş putea gândi ; ori poate-aş cere,
ştiu eu ? Să plîngă ploile în toamne...

5 Aş cere poate praf de cosmogonii,
şi m-aş juca cu mingi de universuri ;
şi tot ce-n crieri se va naşte-n versuri
să-şi capete o formă în natură...

10 O, de-aş şede pe jilțul tău, o, Doamne,
prin lumi, prin rai, prin îngeri, prin catarge,
şi dac-atunce mintea mea s-ar sparge,
ți-aş cere... nu ştiu, Doamne, ce ți-aş cere.

15 Poate-aş voi să pasc pămîntu-n grieri,
ori poate-n boi, poate-aş voi în crieri
să-nflacăr infinitul ; şi aş voi
să construiesc lumi nouă din stihii.

[1917]

PSALM

Dimineața e pură cum e clopotul când e pur.
Cocoșii n-au chemat încă cu țipete soarele
și giștele beau apă din jgheaburi, ca și cum ar
înghiți pietricele.

- 5 În zori, când te plimbi pe cărare, luna e albă,
și gospodăriile de furnici fierb ca bucătăriile...
Sufletul meu e calm ca o pajiște, toamna.

- Eu cred că n-ai coborât niciodată pe-aice, Doamne,
căci ar fi trebuit să vezi furnicile roșii de pădure,
căci ar fi trebuit să vezi rîmele pe care lumina le
vatămă,
10 căci ar fi trebuit să bei vinul din țîțele fagilor,
căci ar fi trebuit să ascuți, cu urechea pe coajă,
sufletele,
căci sufletu-ți ar fi fost asemeni furnicei și rîmelor,
căci ar fi trebuit să fii asemeni fagilor cu sîngele
de vin.

- 15 Dar poate că, tu, Doamne, nu vezi ceea ce vedem noi,
poate că nu ne găsești frumoase lucrurile fiindcă nu
vezi folosul,
poate că nu te bucură ca pe noi sănătatea griului,
poate că tu ești însuși griul și frumusețile,
poate că tu ești însăși Viața mediocră și bună.
Viața tare mediocră, Doamne, și tare bună.

- 20 Doamne, sînt și eu ca broaștele, cu două frunze de
plămîni.
Doamne, sînt și eu ca broaștele ce orăcăie urît
pentru viață ;
îmi place mocirla și viața, ca o unsoare pe răni.
E mai frumos la țară, Doamne, acolo unde șezi, în
văzduh ;
dar eu, în locul tău, Doamne, mă uit la furnicile roșii
25 și meditez despre păpădie, cum tu meditezi despre
Viață.

[1917]

PSALMUL SULAMITEI

E plină dimineața cu coji de portocale ;
pe-alee, pe coline, pe-arbuști și pe azur,
picioarele desculțe și-au îmbrăcat sandale
și trupul alb și tânăr mătase din Ofir.

- 5 Sălbateci, palmierii plîng somnoroși cu rouă,
trec fluturii, prin aer, petale noi de măr,
plămîni înalți de floare pentru pămînt respiră
și-azurul pur încearcă să miște-un trandafir
în cuibul roz și moale în care doarme-o viespe.

- 10 O, Doamne, toată firea e dragoste și-azur
și eu socot, desigur, că ești și tu petală.
de floare lustruită cu suflet de miros.
De-aceea-mi ierți și mie că am pe suflet vină
și-mi ierți că biruită de farmec — nu-i așa ? —
15 ți-am ne-implinit porunca și ți-am călcat petala.
Dar fața lui frumoasă atît de mult era !
Și trupul lui atîta de-nalt ca palmierul
și-așa fireturi fine de aur rar pe trunchi
și-atîta nard, ce arde frumos în sfeșnicare,
20 și pune în narine aromă de vîrtej —
că i-am căzut în brațe, ca poama coaptă-n pajiști —
Mă ierți desigur, Doamne, o, nu ? — fiindcă-i frumos,
fiindcă frumusețea ai pus-o tu în lucruri,
fiindcă frumusețea ai pus-o recreare,

25 fiindcă-ai clădit pe oameni urîți și tiritori
odată cu smochinii și cu spătoșii cedri
și fiindcă știu, o, Doamne, că te jigneam altfel
și că, iubind frumosul, iubesc în el pe tine.

30 Avea inele-aduse din străinătăți și mări,
avea pictate oale cu șerpi pe porțelană,
avea covoare aduse cu greutate din Indii,
țesute-n fir de flutur și-n peri de dromader.
Avea în vase smirună și danțatoare-n pluș,
avea roibi vii și ageri cu tainice nechezuri,
35 avea cochilii dure în care cîntă marea
și care avea, de aur, ca faraonii vechi.
Și el mi-a dat aceste și mi-a mai dat șofran,
și mir de uns pe creștet, tămîie în cădelniți,
să parfumeze mulcom și leneș înserarea
40 covoarelor obscure și ochii lor închiși.
Dar frații mei mă ceartă și spun că fac păcat,
că-mi feștelesc făptura cînd pun pe dînsa miruri,
că-mi feștelesc și brațul cînd îl stropesc cu smirună,
și-mi feștelesc în suflet cînd ard într-însul nard.
45 Dar tu, dar tu știi bine că nu-i păcat aceasta
că nu-i păcat făptura să-ți speli frumos și des,
că dacă-ți speli făptura, te spăl pe tine, Doamne,
că dacă ung cu miruri, te ung pe tine-așa,
și dacă ard tămîie, spre sufletu-ți se urcă.

50 Căci tu, desigur, Doamne, pricepi ce stă-n parfum.
Pricepi ce farmec tulbur și amețitor e-ntr-însul,
(căci tu ești singur, Doamne, un neștiut parfum),
căci dacă tu, o, Doamne, n-ai ști ce farmec are,
nu ne-ai permite nouă ca să gustăm din el.

[E PACE CLARĂ DE-APĂ CE MURMURĂ-N AMURG]

E pace clară de-apă ce murmură-n amurg
și vișinii lumina o foarfecă în frunze,
în casa scundă-ascunsă subt rariște de fagi.
O fată brobodită culege-n iarbă fragi
5 și are gura roșă ca fragii din cofiță.
Din cuiburi construite cu-argilă și cu paie
cucoarele prin aer au sîrmuit triunghi
și-n zborul des spre soare au înghițit lumina.
În drum țepos de codri răzbate, verde, ziua
10 și-atîtea vagi gîngăanii înoată în amurg
că, dacă-nchizi o clipă pleoapele, auzi
murmurul surd și aspru ce-l șuieră tăcerea.
Împărății de paseri pestrițe, negre, gri,
împărății de grieri, de bărzăuni, de fluturi
15 par varii poligoane ce viețuiesc în scoarțe
și beau spoitul suflet ce aromește-n cîmp.
Trec vacile de lapte, de pluș ori de cafea,
trec orele cu ape diverse de lumină
și soarele-n văzduhul de floare zăhărit
20 s-a înecat în ora cu funde colorate
și-și dizolvește-ntr-însa rotundul greu și roș.

[1917]

[MIREASMA DUPĂ-AMIEZII...]

Mireasma după-amiezii e galbenă-nspre lac.
O babă cată ape și buruieni de leac,
mirositoare mintă, ori tainică melisă.
5 Înspre nisipuri coasta cu buruiene-i scrisă
ca niște moțuri rare ; cu cît spre luncă vii,
mănunchiuri-nalte-și cearcă argint cu mov și gri
și înnegresc pămîntul mîlos și rar de dună ;
pe după lozii pline cu umbră joasă-o lună
ca secera se plimbă pe ochiul de păun...
10 Statornicit de trunchiuri, pămîntul des și brun
mînjește cu căpșune uritul din răsuflet ;
și chiuie arare ori horcăie din suflet,
căci agonii de aur îți bîziiie-n auz.
Măcieșii cu pistruie pe fețe roze, uzi
15 își joacă flori de ambră pe ziuă de cărare.
Cum soare nu-i, ai crede că-n luncă-i înserare
și că lumina are polen de romaniți —
O fată, blond' de soare, se-nvalmă în pestriț
și-n tremurul de friguri, netălmăcit de șoaptă,
20 cu ochii-nchiși, în miros, nelămurit așteaptă...

[1917]

VOIAJ SENTIMENTAL

Odată, odată, în tirg am văzut,
În tirgul cu piețe, cu bani, cu muzee,
Cu multe capricii de rară femeie,
Un tom neștiut,
5 În care o floare presată murea.

O floare mai roșă ca singele-n vine,
O floare mai mare ca zodia mea,
O floare mai mindră ca minele fine,
O floare mai plină ca sinii de nea,
10 O floare subțire, cu trup de virgină,
O floare asemeni acelei pe care
Odată am rupt-o pe-o strîmtă cărare,
Și-n urmă-am presat-o pe-un tom oarecare,
Pe care, de veacuri, l-aștept ca să vină,
15 Drumeț și sălbatec pe calea de aur.

Ah, căile care așteaptă de veacuri
Pe borduri de lacuri,
Cu bust de Centaur,
Ah, căile care așteaptă drumețul,
20 Drumețul din suflet ce-ntîrzie-n cale
Și nu-și știe prețul,
Drumețul din suflet cu albe sandale,
Cu sufletul, spasmuri de rari violine --
Ah, calea pe care drumețul nu vine !

25 Eu nu am în suflet
Nici rare panouri și nici porțelane,
N-am vase de Sèvres pe gîturi de pianе ;
Eu nu am în suflet
Partere de floare cu acru răsuflet,
30 N-am țărături de mare cu larguri în nave,
Nici plaje bolnave.

Ah, cheia, ah, cheia salonului negru,
Ah, cheia, salonul să pot să-l deschid —
Fereastra să pot s-o deschid
35 Spre marea cu cîntec alegru.
Salonul de veacuri de molii mîncat,
Cu tomuri pe marmur, cu roșe fotolii,
Cu molii,
Cu largi canapele — culoarea garofii —
40 Salonul în care, în talmeș, pantofii
Așteaptă de veacuri piciorul stăpînii,
Piciorul discret al stăpînii,
Salonul ce cată de veacuri în zare !...

Salonul din suflet închis despre mare !

[1917]

MARE

O mare cenușie, ca-ntr-un tablou murdar —
furtuna geme-nuntru, s-afundă, iese iar
și viforoasă zvirle mucegăite plante,
poate corăbii stinse se zbat sub diamante
5 și-și prăfuie cenușă ; metalu-i vag și sur.
Și valul urlă, țipă și spumegă obscur
cu bale-n dinți ; o navă își leagănă-o elitră —
și geamandura geme în mare, ca-ntr-o mitră,
inconștient și groaznic ; ca un bețiv cu chef,
10 meduze răposate și case de sidef
le-aduce-n zbucium marea imensă și matură.
Îți pare că purcede și intră în natură,
îți pare că e mumă și-ți pare că e prunc.
O simt cum urlă-n suflet și sufletu-l arunc,
15 o simt, murdară-n suflet, cum pătimașă bate.
Și stăm așa protivnici de o eternitate.

[1917]

FILOZOFIE

Pe drumu-n care zilnic mă cațăr pe Olimp,
n-am timp s-ador fetișuri de-argilă și n-am timp
să-mi construiesc gândirei un chip cioplit de mînă.
Ființa mea mi-e numai vestală și stăpînă,
5 căci fiecare templu e cultul unui eu.
Cuvîntul meu creează, de vrea, un Dumnezeu
și tot el de pe soclu îl prăvăle în spații.
Trăiesc viața oarbă a unei generații
și cum privesc statornic și tare-nspre azur
10 pămînturile toate mi se învîrt în jur.
Cosmogonia toată materie-i de vers,
și aș topi în flacări întregul univers
de ar putea să-mi scurme drept marmură o alta
ca să-mi sculptez gândirea în infinit cu dalta,
15 și luna-n cer mi-e salbă, iar stelele străvechi
sînt bețe pentru nare, cercei pentru urechi.
Sînt scopul și sfîrșitul pămîntului; mileniul
prin mine-și vede ținta și-și întregește geniul
și-ades, bătut de gînduri, mă-ntreb adînc de nu
20 scobor și eu din ceruri și-s zeu ca și Vișnu.

[1917]

[O, ASTROLOG...]

O, astrolog ce nu vezi decît ce-i de văzut !
Infante grațioase sînt crinii de prin glastre.
Ce miozote-n ele au zările albastre,
ce roze-nchid în ele pe Domnul nenăscut ?
5 O, astrolog, nu geme în tine avatarul ?
Mai bine-i să fii floare decît să zvîrli cu zarul,
ori pasărea vieții s-o scormonești prin astre ?

O stea pe cer descinde : o coadă de păun ;
e-o simplă stea ce moare ori poate-o lume-ntreagă ?
10 Tu nu privești la dînsa, ci cauți înspre-o alta,
ce-ți pare un opaiț licăritor și bun ;
îți pare că desigur e steaua ta și-n față-i
te-nchini, ca altădată, cu mir și smirnă magii.
Și nu știi că aceea nu-i steaua ta-n polog ;
15 ci steaua ta e-aceea ce n-ai luat-o-n seamă —
și-i steaua ce pierise... O, candid astrolog !

[1917]

PSALMUL INEDIT AL LUI DAVID

- Să urle toți neșters ca o fanfară
spre cer, că Domnu-i Unul, numai Unul,
el, cel ce peștii-i-noată-n primăvară
și cea mai cruntă fiară
5 o satură cu carne de-om...
O, Unul,
tu ce-mi îngădui să nu știu nimica,
să nepricep mărirea ta ce zace
în frunzi, în vînt, în aștri, în vecie,
10 tu ce-mi lași gîndul, smeadă căprioară,
să steie-atentă, atîrnată-n steiuri,
tu ce mă lași să nu știu ce temeuri
rotesc astrele și-agită hăul —
- Eu simt că-n toată clipa practic răul,
15 cînd dorm, cînd dănțuiesc, cînd fac iubire,
cînd birui pe netrebnici, cînd poftesc
aproapelui averea ori nevasta.
Eu simt că-n toată clipa practic răul,
cînd fac pe milostivul ori călăul ;
20 și chiar în clipa asta
în care stau la sfat cu tine, Doamne...

Tu ești, o, Doamne, Unul, numai Unul...

25 Sînt ca o țarnă nebrăzdată-n prier,
ce stoarce din pămînt scaieți și știrii
îi moaie-n mucegai — că trandafirii
ce ici, colea, sălbatici, și-au scos sînul
și-au prăpădit prin balegă rubinul.

Tu ești, o, Doamne, Unul, numai Unul...

30 Sînt o pășune-n care numai boii,
cei cu jilavul bot așteapt-amurgul,
în care mucezește o cocioabă,
în care nici o rătăcită-odraslă
nu se întoarnă-n vinerea cu sfeșnici
și-n care timpii trec, grăbiți și veșnici,
35 și-n care nimeni nu-i s-asculte luna...

Tu ești, o, Doamne, Unul, numai Unul...

Spre zori azi-noapte am ieșit afară.
Și ca să nu îngheț mi-am pus hlamida,
stăteau în zare-a munților cămile,
40 pe care luna albă-ncălecuse,
își sîngera aurora cărămida
pe templu și pe vile,
și-atit mi-era de frig,
că am trimis, o, Doamne, după-Abisaig
45 să-mi încălzească trupul meu bătrîn,
cu trupul ei cel tînăr, cum în iarnă,
în grajd, s-adună vitele-n căldură.

Or, Doamne, tu o știi pe Abisaig,
cea cu șuviți pe tîmple și cu sîni
50 ca roada ce-o dau merii în En-Gădi.
Ea scobori, și ochii mei pe sîni
se rătăceau și eu mușcam în frig
ca ceilalți oameni merele-n En-Gădi.

Dar nu știu ce avea Abisaïg,
55 că tremura ca frunza-n ciur de vînturi,
și ochii ei măriți erau de friguri
și gîtul ei ca turnul ce-l zidesc
în cinstea ta, o, Doamne, tremura
ca Saul, cînd vibram acord de harpe...
60 Dar trupul ei mai mult ca oricînd, șarpe,
se-ncolăcea pe trupul meu și-avea
ceva așa de dulce în strînsoare,
ca niciodată, Doamne, — așa de dulce,
cum nu cred să mai aflu așa de dulce
65 decît cînd voi veni spre tine, Doamne...
Te fă atunci că nu știi ce ți-am spus,
acum în zori — ascultă-mă și-n ceruri
primește fumul jertfei ca lui Abel.

Tu ești, o, Doamne, Unul, numai Unul !...

[1917]

[O, DE-AȘ PUTEA...]

O, de-aș putea să aflu a tainelor știință,
din crierii naturii, aș strînge cu credință
tot ce-ar putea să vreaie augusta ta ființă.

5 Și tulbure miresme de-ai vrea pe cap să-ți presuri,
și-ntr-un mărgean chircite a firii înțelesuri,
și din adînc de Asii, unsori de mirt și dresuri,

ți-aș pune vis de aur pe firele din torturi,
averile-ți de roze le-aș îngrădi în corturi
și ți-aș porni corăbii pe mări de-oțel, din porturi.

10 O, te-aș porni ca magii pe căi meridionale
și te-aș purta-n ținuturi cu rodii și curmale,
spre cel născut în iesle ; dac-ai voi, agale,

să-ți pui pe umeri capul și ochii tăi să cate,
ca două sclipitoare planete-ndepărtate
15 și buzele-ți suridă, ca perle-ngemănate.

Dar ca să-ți aflu chipul, m-aș duce, tot m-aș duce,
mai lesne e pămîntul să-l sprijini într-o cruce,
decît să dau viață ostatecei năluce.

20 Cînd tu îmi ești departe și am numai credință,
cînd nu pot ști ce vrear-ar augusta ta ființă,
ce mi-ar prii să aflu a tainelor știință ?

[1917]

[VUIA ATUNCE MAREA..]

Vuia atuncea marea-n balustradă —
Vuia spre lună-n noapte și, livid,
Pornea să moară dincolo de zid.

5 Vuia subt chei, și-n zbcium povestea
Aceeși grea și nordică baladă...

Spunea de dansul spumei și spunea
De basme vechi și pururi clandestine,
De mâni subțiri, haotice și fine,
Și-n barele grilajului fără,
10 Bolboroseli de vorbe sibiline.

Bătea din aripi tainice de corb
Și povestea de nave cufundate,
De trupuri de fecioară înecate ;
Și ca Oedip înstăvilit și orb,
15 Se îndruma înspre Eternitate,
Cu ochii stinși și pleata de zăpadă.
Vuia atuncea marea-n balustradă...

Noi stam pe bancă sus și pe terasa
Cu mese largi, cu vin și cu femei,
20 Noi ascultam în spuza de scînteii,
Cum valurile-și foșnăie mătasa
Și peste tot domnea imperiul beznei.
Și valurile-n zbugium de orcan
Păreau spinări de vite, care-n lan,
25 Își pleacă-n jos resorturile gleznei,
Subt jugul greu și moale al boleznei.

Vuia atunce marea-n balustradă —
Și povestea — porniților să-asculte —
Aceeși vie, nordică baladă,
30 A tinereții aprige și multe.
Clădea din stînci fantastice castele
Cu misticismul basmelor din Nord,
Vuia ca-n scorburi strîmte de fiord,
Și sforăia ca un năier pe bord,
35 Subt pavăza catargurilor grele.

Culcat pe țârm, priveam cum valul spumega,
Argint topit și vechi, potricălit,
De fluturi vii de bronz — și, înșorit,
Cum țârmul fumega.

40 O luntre își scobea în valuri pîntec —
Și pline erau undele de cîntec.

Iar cei ce încă-aveau viață-n piept,
Ori fremătau porniri elegiace,
Subt corturile curbe și sărace,
45 Privirile-și coteau de țârmul drept,
Și se topeau ușor în larga pace —

Ah, diamantul care-n funduri zace !

Iar cei ce înc-aveau aripi de zbor
Își aminteau poemele citite,
50 Cu coatele pe masă sprijinite,
Noi ascultam, în jur, singurătatea,
Și cum îngîn-orchestra-n cazino,
Acorduri moi de valsuri și tango.
Plutea deasupra-n larg imensitatea.
55 Noi potecam privirile-nspre larg,
C-opaiț roș în farele de piatră.
Noi ascultam cum valurile-și sparg,
Mătasa lor de spumă-nspre catarg,

Și cum, spre lună, bleg, un câine latră.

[1917]

PRIVELIȘTI

Privește ; noaptea-i albă, și au căzut luceferi...
Pădurile aproape au pielea albă-n lună ;
e liniște de lună, e violet de lună
și cruci înseamnă locul unde-au căzut luceferi.

- 5 Ascultă lumea oarbă a gîzelor prin coajă,
a gîzelor albastre cu pîtec de lumină ;
din ce culori, din ce miros, din ce lumină
și-au construit ființa și dragostea sub coajă.

- 10 Ai vrea să spargi fereastra din suflet pentru aer ;
o, noaptea care cade cu nea și cu luceferi !
E liniște. Ai crede că broaștele-s de-argint ;
și-așa de pur e gîndul că ai putea să-l pipăi.

Desigur, noaptea asta e visul unui geniu.
Cum am putut, o, Doamne, să-mi duc ființa-n-
tr-însul ?

- 15 Un cîne urlă-n lună ; un cîne-și urlă plînsul.
Desigur că-și creează bătrîne metafizici.

[1917]

[O, PROMETEU...]

...O, Prometeu îndrăgostit de mai !
din negură se ȝes în aer trîmbe,
și morți-s morți ; odraslele de crai,
au adormit sub crucile lor strîmbe.

- 5 Din fiecîe minut sporește-un plîns,
sporește plînsul lucrurilor seara ;
iar toamnele în negură s-au strîns —
și-n somnul lor de plumb, visează vara.

Iași [1917]

[SE RUPE DRUMU-N TRESTIE...]

Se rupe drumu-n trestie și-n bălți
coclite rău de lintiți ; prin mătasă
țișnesc arare apele gălbui
și intră în lumină ca-ntr-o plasă.

5 Pădurile departe taie cerul —
miroasă parcă aerul a ploaie
și-n deal ciobani se razimă în bită —
lăcuste verzi s-au prăbușit în vară...

10 Mireasma grea de cîmp se urcă-n ziuă,
mănîncă vrăbii sîrmele din aer.
Și popușoi ruginesc prin lanuri
în arșița de secetă și aur...

[1917]

[COVOARE DIN PEREȚI...]

Covoare din pereți,
cu vinători pe ele, copoi agili, vreun taur
și fildeș de mistreți ;
Un soare roș prin geamuri prefiră praf de aur.

5 Covoare din pereți,
maro, albastre, roze, ascund ca-n niște drame,
un șir întreg de vieți ;
tablouri anonime plîngînd burgheze rame.

10 Covoare din pereți,
o, nopțile cu friguri, cu spasme, cu ftizie,
cu demoni roși și creți ;
balauri mari de stofă și spaime de hirtie.

Covoare din pereți —
va scotoci Americi, imagini, intrigi, drame,
15 în vremi, vreun cîntăreț ;
și voi n-o să-i spuneți
nici drama ce m-agită ; și-o să-l lăsați s-aclame
(cum mă lăsați pe mine) — imagini, cîni, drumeți,
Și crierii cocli-vor a cărților arame
20 de glorii rare, beți —
Covoare din pereți !...

[1917]

[ȘI-I IARĂȘI PRIMĂVARĂ..]

Și[-i] iarăși primăvară, vară iarăși,
Și-i toamnă în podgorie și-i must.
Ah, iarăși poamă-n luna lui august.
Și iarna vine — morților tovarăș —
5 Cu liniștile-i albe și solemne.
Ah ! iarna fără cameră și lemne !

Același orizont, același drum, aceeași viață !
Să nu poți niciodată să te-mparți,
Să nu poți să revii, să te desparți,
10 Să pleci, s-alergi, să cauți ; îți acată,
Cînd iarnă-i, haina fină de-alpaga ;
În vară scoate-o iar și-etcetera...

O, simt că stau să-nfloare liliicii,
Deși ei poate nici nu au de gînd —
15 Din vremi, din vremi se scutură pe rînd,
S-or scutura a pururi în toți yecii
Și-atunci cînd eu în groapă voi fi stînd
O, de-ar voi să-nfloare liliicii
În pacea oropsitului meu gînd.

[1917]

[N-AM PRICEPUT, O, DOAMNE...]

...N-am priceput, o, Doamne, ce era
și ce mister domnește-n orice lucru.
N-am priceput, o, Doamne, ce era,
și ce aripă de înger adia
5 în ceasu-n care se înjugă boii.

Dar iată că în loc să-ți cer belșugul ploii
pe țarini arse, ori să-ți cer isop,
să-mi curăț toate negrele păcate,
10 îți spun prostii, păcătuiesc din nou
și te silesc să scoți un alt potop,
să moi din nou pământurile toate.
Te rog să uiți, o, Doamne, ce ți-am spus,
așa precum și eu le uit îndată,
și uită că mi-e trupul precurvit,
15 și uită că mi-i inima-nsetată
de tot ce nu vrei tu să-mi spui...

O, uită
și lasă-mă acum să-mi curăț harpa
și să-ți înton un imn de admirare,
20 în care spun că ești slăvit și mare
și care imn îl voi cînta în templu.

O, lasă-mă atunci să te contemp lu,
să-ți preamăresc ființa și crearea
și să mă-nalț spre tine precum marea
25 se-nalță-n chip de șarpe înspre lună.
Fă să vorbim o clipă împreună.
Te fă că n-ai vorbit cu mine-n zori,
te fă c-adulmecii lacrima ce-am plîns
și că-mi ascuți întâia dată vorba !

[1917]

BIBLIE

Sperios de ziuă ca un albatros,
lumină pură am cules sub gene ;
și din priveliști am cules miros,
și vrerea spre înalt din buruiene.

5 Și am sărit mai pustnic ca un cerb,
prin pietre, și prin seri, și prin natură,
pe unde zvîrli cu pietre în tăceri
ca să le-auzi cum slobode murmură.

10 În lumea mea de sus, ca într-un cuib,
cruțat de cetățui și de tumulturi,
am altoit în peisaj molifți,
și-am agățat prin peisaje vulturi.

15 Prin lumea mea de singur vegetal,
mai sus de lumea broaștelor cu rîie,
în stupăria mea de inutil,
te-am răspîndit, în cuib, ca o tămîie.

20 Fecioară, albele cirezi de vaci
n-au pluș aici și lapte pe-nserate —
Prin lumea mea trec caprele de stînci
și capre aspre de singurătate.

Fecioară pură, mintea de idei,
se risipește ca în toamnă ghinda,
și umbli ca o văcărie-n stînci ;
reflectator de lucruri, ca oglinda.

- 25 Și umbli ca o văcărie-n stînci ;
reflectator de atmosferă pură,
și parcă-i mai firesc în cîmp așa
uitat, cu coada-n aer, de natură.

Iași, IX 1917 — IX 1918

BIBLIE

Și Viața, poate, iarăși va fi să vie mine,
spoită cu luceferi, miresmuită-n pine,
bătută de orgolii și aur de dorinți.
Poate va fi să fie scoasă din nou din minți
5 și nu va sta să moară cu tot ce-avem în crieri.
Vor bea din nou amiaza, sătui de soare, grieri
și universul iarăși vremelnic diafan.
Știam de mult că totul e chibzuit și van.
Dar am zvirnit cu pumnii în univers polenuri ;
10 am pus în săhăstrie tăceri de cîmp... și trenuri,
pretexte de mișcare și mucegai, prin gări.
Am pus file de plușuri în vag de înserări,
m-a umilit, o, soare, făptura ta bălaie.
Am cunoscut femeia impură-n măruntaie,
15 femeia, urnă care îți găzduie seminți
și, după cum ți-e chipul, îți plăsmuie ființi.
Și-apoi văzînd că viața e-o mucedă băltoagă,
m-am umilit precum e natura cînd se roagă
și-am sărutat pămîntul ; iar crierul l-am pus
20 să-ngrășe peisajul, în care-un plug spre-apus
va duce brazda vieții și-a grîului, și-a firii.
Se va întoarce-o filă în cartea omenirii.

[1917—1918]

PRIVELIȘTI

XVII

Amiază, primitoare ca o baltă,
și baltă cu amiază, baltă joasă,
ai arșiță în fund și ai pucioasă
și liniștea de peste cer, înaltă.

5 Dorm sălciile-n peisaj, cuminte ;
au umbre risipite în amiază.
Boi leșinați și trîndavi meditează,
trîntiți în glodul făcător de muște.

În neclintirea ta de baltă bună,
10 ai pești în fund, cu piepteni în ureche ;
miasme proaste în bășici s-adună —
și liniștea-i coclită și străveche.

Amiază goală răzimată-n sălcii, —
sînt iarăși sălcii, iarăși boi prin iniști ;
15 și: boii tăi purced parcă din liniști,
cum vin frumos și legănat în fire.

Și pieri amiază, cum lumina pierе.
Tăcere. Soare. Baltă. — Asfințirea.
Și vaieră tălângile, în firea,
20 făcută pentru boi și pentru sălcii...

Iași, 1917—1918

PRIVELIȘTI

Același crepuscul de aur, pe aur de câmpuri —
praful, și ploaia, și oamenii toți is de aur ;
boii cu aur în ochi zac în aur de câmpuri —
sufletul meu, sufletul meu e de aur.

5 Cerbii și astăzi ca pururi iau liniștea-n coarne ;
și iarăși pământul e surd și e liniștea surdă,
cad coji de seară pe drum și coji scurte de purpur —
sufletul meu, coajă căzută din seară.

10 Poate e clopot de timp și e clopot de broaște,
poate tăcerea e frunză căzută din haos,
poate pământul e mort pe neunsele osii —
sufletul meu, clopot de timp și de moarte.

15 Nimeni nu-i grîul frumos să-l culeagă din seară,
nimeni nu-i grîul să-l stringă și seara s-o stringă,
nimeni nu-i seara s-o vrea și s-asculte tăcerea —
sufletul meu, sufletul meu de tăcere.

Iași, 1917—1918

PANTUM

Nu știu ce-mi spune seara, pământul crud — nu știu.
Trec ca și boii jilavi tăcut pe lângă dînsul,
ca un oțel de apă țîșnit într-un pustiu
îl simt aici, dar nu știu de unde strigă plînsul.

5 Trec ca și boii jilavi tăcut pe lângă dînsul,
stropit cu ploi, stropit cu vag, stropit cu fin,
îl simt aici, dar nu știu de unde-i strigă plînsul —
pământul, ca un suflet, e de cuvinte spîn.

10 Stropit cu ploi, stropit cu vag, stropit cu fin,
pământul îmi vorbește prin fin și prin mirosuri,
pământul ca un suflet e de cuvinte spîn
și nu pricep ce-mi spune în liniști și-n prisosuri.

15 Pământul îmi vorbește prin fin și prin mirosuri,
m-opresc ades cu gîndul fierbinte de mister
și nu pricep ce-mi spune în liniști și-n prisosuri,
ca și un cerb, în taină, simt capul greu de cer.

20 M-opresc ades cu gîndul fierbinte de mister ;
va trebui să-mi lepăd, ca zgură, vanitatea —
și ca un cerb, în taină, cu capul greu de cer
plecat s-ascult cum scapă prin mîni eternitatea ?

Va trebui să-mi lepăd, ca zgură, vanitatea,
să-mi plec urechi de suflet pe țărână și-n pustiu,
plecat s-ascult cum scapă prin mîni eternitatea ?
Nu știu ce-mi spune seara, pămîntul crud — nu știu.

Iași, I 1918

ODĂ DE AUR

Femeie grîu, femeie mălai, femeie pîine,
cu trup ca o mocirlă, domestic ca un cîine,
pășune albă-n care dorințele îmi pasc.
5 Prin tine mor, prin tine trăiesc, prin tine nasc,
și văd prin tine viața ca printr-un ochi de juncă.
Țăranii-s mizeri, plugul e spart și boi de muncă
asud cu nemîncarea în pîntec ; dar, în rîu,
simți revărsarea lungă a holdelor de grîu
și simți belșugul, moartea, pămîntul și planeții,
10 tu ce ești geam spre moarte și ferestruie vieții,
tu care ești urită, căci omul e urît —
și care ești frumoasă și preacurată-atît,
deoarece ființa-mi de-acum te vrea frumoasă.
Ești ca un cîmp robustă și ca o baltă joasă,
15 ești ochi de libelulă prin care cat divers —
pretext pentru iubire, pretext de univers,
pretext pentru viața domestică de cîine —
femeie grîu, femeie mălai, femeie pîine.

Iași, V 1918

PRIVELIȘTI

- S-a peticit lumina pe cărării, vin capre
din luminoase liniști, de piscuri reci și aspre,
și cată după miros pădurea ca pe-un stîrv,
e mușețel, e jaleș, dumbraunic și șovîrv
- 5 și nu sînt stînci coclite în care-mpung scaieții.
Izvoarele gonite din țîța dimineții
ca niște foi cu suflet de murmur se ghicesc,
sînt flori cu fuste albe și frunți de argint ce cresc
spre codri cu mireasmă, cu fosfor și cu bezne.
- 10 Sînt văruiți copacii pînă mai sus de glezne,
ca, din pămînt, gîngăanii să nu aburce-n coji.
Dar au urcat căci iacă sînt galerii și loji
și preste var viața mocnește și se surpă.
Poteca rășinoasă se-nfige-n codri curbă
- 15 cum merge alb o turmă de oi în asfințit,
furtună de lumină prin crengi s-a risipit
și pot să pipăi glasul pădurii cu urechea.
Și freamătă pădurea aprins de parcă strechea
o pișcă de spinarea domoală, ca de bou,
- 20 în dimineța luce ca și argintul nou,
e sînge viu de floare, de arbore, de țarnă.
Și viața trece-n cadru de zi, ca-ntr-o lucarnă,
și viața trece-n cadru de zi ca un tăun.

25 Și-acum, de poți, ascultă, ici, în pământul bun
și-n bucuria vieții cu soare, cum murmură
tristețea asta oarbă ce dăinuie-n natură.

Iași, 1918

[VREAU SĂ NE-AZVÎRLE ACEEAȘI FURTUNĂ...]

Vreau să ne-azvirle aceeași furtună în genunchi,
femeie-nchisă-n mine ca o driadă-n trunchi,
și vreau să-ți spun tot ceea ce-i rit în adorare
cu brațele întinse ca două sfeșnicare.

- 5 Aș vrea să fiu aracul pe care viță sui.
să ne surpăm, alături, în toamnele silhii,
îmbrățișați, sub focul furtunilor, cuminte.
Îți mai aduci aminte? Îți mai aduci aminte?

- 10 Cîmpul, după fereastra conacului, mijeza,
un plug cu bivoli harnici și sănătoși ara,
la nesfîrșit, risipa semințelor, în casă
făptura ta topise : tămiiie ! sau mătasă ?
Și te-am cuprins deodată în palme, ca un plug,
ce duce-n tine soare, semințe și belșug.

[1923]

ADDENDA

SUB RAZELE LUNII...

Sub razele lunii, ce saltă ușor,
Pe-nalt spumegîndele valuri,
O muzică dulce, al nimfelor cor,
Se-aude pe-aproape de maluri.

- 5 Dar cîntul se schimbă... devine duios,
Sub raze-argintii ale lunii,
Luceafăru-n zare, ce pare-un colos,
Străluce, de crezi că minune-i.

- 10 Și nimfele-acuma dansează perechi,
Din valuri apare Orfeu,
Și-un cîntec ce-adoarme, un cîntec străvechi
Începe acuma Morfeu.

- 15 Și adormitele gingașe făpturi
Dispar în albastrele unde,
Cu ele adoarme pămîntul și uri
În noaptea iubirii profunde.

Iași, 2 oct. 1912

SONET

Tu ai venit din depărtata zare,
Și-n valul lumii noastre ne-am zărit.
Ai stat puțin... și-apoi te-ai despărțit
Pornind pe lunga timpului cărare.

- 5 Tu ai pornit cuprinsă de idealuri
Spre țara liniștitei fericiri.
Iar gândul tău visează trandafiri
Pornind mereu, mereu, spre alte maluri.

- 10 Dar când va trece vremea, rînduri, rînduri,
Veni-vor milioanele de gânduri,
Și îți vor aminti de țara ta.

Și-atunci te vei gândi cu drag la toate,
Iar versul meu, pe care-l vei uita,
Îl vei citi cu drag atuncea, poate.

[XII 1912]

TE-AI DUS, COPILĂRIE...

*„Enfant, je déclare profane
Ta précoce incrédulité,
Il faut bien qu'on croit à cet âge,
On croit si rarement après.“*

Iulia Hasdeu

Te-ai dus, o, magică copilărie,
Și n-am avut nici timp de-a te cunoaște.
În mine, vezi tu, simt că tot renaște,
Cînd tu te pierzi în zarea plumburie.

5 S-au stins frumoasele povești din vremuri,
Cu Feți-Frumoși și mîndre Cosînzene !
Azi cînd le-aud clipesc duios din gene,
Și tu, copilărie,-n față-mi tremuri !

10 Poveștile acum îmi par nimicuri,
Și-ascult cu jale doina de` la stîină.
Azi, alta peste inimă-i stăpînă,
Și lacrimi curg și curg mereu în picuri.

15 Credința mi-a apus și-n Dumnezeu
Ce-altora dă vlagă și putere,
Eu nu mai caut leac și mîngîiere.
Și nu mai cred ce-mi spune curcubeul.

Mi-i inima cuprinsă de-ndoială
Căci știu ce-i viața asta omenească !

20 Și sufletu-mi nu cred c-o să renască
 În altă lume fără de greșală !

Ce-mi pasă că nu e dumnezeire,
Că nu ea-n lume o să stăpîneasă !
Ci fiecare o să biruiască
Mînat în toiul vieții de iubire.

Herța, 25 aug. 1913

ÎNDOIALĂ

„Așa ca tine-am fost noi toți
La vîrsta cînd, robii deșartei
Iluzii, socotești că poți
S-atingi vreodată culmea artei.“

St. O. Iosif (*Unui tînăr*)

Ades cînd stau pe gînduri în tainicu-asfințit,
Mă chinuie-ntrebarea și gîndu-mi se frămîntă.
Eu simt aripi de vultur, și sufletu-mi s-avîntă :
Puteri nemărginite în corpu-mi mărginit.

- 5 Dar alteori cu jale eu cat la ce am scris ;
Și-o nențeleasă teamă nu știu de ce mă-ndeamnă,
Îmi pare că viitorul e-un trist amurg de toamnă,
Și n-o să se-mplinească vreodată al meu vis.

- 10 Coboară-te, o, muză, și-mi spune dacă eu
Menit îs lumea asta pe-aripa fanteziei
S-o înfășor în raza curat-a poeziei,
Ori e menit ca-n viață-mi să fiu un biet pigmeu.

Bajura, 29 august 1913

SINGURĂTATE

Pe cer apune soarele-necat
Într-un apus măreț de raze roșii,
În timp ce valuri de-umbră necurmat
Umbresc în taină codrii vechi-pletoșii.

- 5 Cu-n cetu-albastrul cerului senin
Se schimbă-n întuneric fără rază.
Și stele-apar din ramuri de arin ;
Pe ceruri luna plină scînteiază.

- 10 Iar undele-nainte curg domol
Purtînd cu drag lumina blond-a lunii.
Pe cer se plimb-al păsărilor stol,
Mișcînd din cînd în cînd, în zbor, alunii.

- 15 Iar pluta mai veghează` lîngă țârm
Și pare-n alba noapte o stafie.
Din depărtare zboară și se sfîrm,
De codri, un parfum de iasomie.

Și doina se aude-n vîrf de deal,
În liniște vrăjînd singurătatea.

20 Din codrii vechi și pînă-n fund de val
 Și-ntinde somnul pe-âripe cetatea.

E liniște, iar totul doarme-acum ;
Doar peștii valul Prutului îl spintec ;
Pe cînd în codru-n margine de drum
Agale un flăcău îngîn-un cîntec.

Iași, 17 sept. 1913

[CÎND A CREAT IEHOVA UNIVERSUL]

Cînd a creat Iehova universul,
Cu mîna lui puternică, divină,
A aruncat un pumn de stele-albastre
Pe-a cerului cupolă de lumină.

- 5 Și astăzi stau pe cer împrăștiate
 Și plîng amar nostalgicele astre.
 Privind la ele, cred c-au fost create
 Asemeni și iluziile noastre.

15 oct. 1913

CÎNTEC

Iubirea noastră a-nflorit
În mai cînd rozele și crinii
Au răsărit,
Umplînd aleile grădinii
5 De un fior de tinerețe,
De-un miros vag,
Ce-n razele seninei diminețe,
Ni-era atît de dulce și de drag.

Iubirea noastră
10 A fost un cîntec blînd din mandolină ;
O simfonie dulce și senină,
Pe care bolta cerului albastră
A dezmiardat-o-n dulci și tainici șoapte ;
O adiere gingașă de noapte,
15 În care mai plutește în atome
Îmbălsămata florilor arome.

Iubirea, însă,
S-a stins cînd toamna rece și pustie,
A-nchis-o într-o mută colivie,
20 Cu gratiile de fier, și-o ține strînsă,
Pînă atunci,
Cînd coborî-va primăvara-n lunci,

În luna mai, cînd rozele și crinii
Vor răsări,

25 Umplînd aleile grădinii
De un fior de tinerețe,
De-un miros vag,
Ce-n razele seninei diminețe
Ne-o fi atît de dulce și de drag !

Iași, 28 oct. 1913

MENIREA POETULUI

- Să cînte toată viața, cătîndu-și idealul,
Și-n vîlmășagul vieții, de-i aruncat de valul
Mizeriei, în cîntu-i să cate mîngiere !
Iar versul lui nu spuie nimicuri efemere,
5 Ci glasul lui trezească povești din alte vremuri,
Cu notele-i măiestre făcîndu-te să tremuri,
Să cînte frumusețea și să arate zorii,
Cînd pacea și frăția vor fi triumfătorii,
Și versul lui deștepte dorinți de altă viață,
10 Mai dulce, mai frumoasă, mai tainică, măreață,
Să cînte frumusețea și vlaga tinereții !

Aceasta ți-e menirea, poete,-n largul vieții !

Iași, 30 oct. 1913

SONET

Pe cer, sfioasă, luna se-nalță după deal,
Abia-ngăimînd un cîntec mai murmură izvorul
Și, fermecat, 's-oprește din cale-i călătorul
S-audă cîntul undei izbîndu-se de mal.

5 Și-și cat-atunci străinul figura lui în val,
Aromele-l îmbată și se-nfiripă dorul.
Iar gîndul lui își poartă în alte țărături zborul,
Călăuzit de-un dulce și tainic ideal.

10 Zefirul printre codri cîntarea își încheagă
Și stelele s-arată pe cer, apoi se stîng,
De parcă tinerețea în lacrimi și-o plîng.

Și trist, ca o cîntare înceată și pribeagă,
Porni să sune valul în noaptea fermecată
Ca o poveste dulce din vremea de-altădată.

15 noiembrie 1913

SONET

O stea pe cer s-arată, ș-apoi pierе...
Ci-n negură clipita de lumină,
Așa de clară fu și de senină,
C-umplu văzduhu-ntreg de scînteiere.

5 Și-n noaptea ta de zbucium și durere,
Copil născut din ură și din tină,
Precum pe ceruri crește luna plină,
Răsar în gînd vrăjitele himere.

10 Privirea ta pătrunde veșnicia
Și năzuinți în tine se-nfiripă,
Spre stelele ce-acoperă Tăria.

Dar stele pier ; și simți din clipă-n clipă,
Că-și pierde visul toată măreția,
Și neagra moarte bate din aripă !

Iași, 1 dec. 1913

DEDICAȚIE

Ți-am închinat puzderie de cînturi
 Cu versurile triste și sonore,
În ele am îngropat atîte-avînturi
 În dulcile și tainicele ore.

Ci totuși azi... iubirea nu mai este,
Iar cînd odată vei citi pe-o filă
Vreun vers de-atunci, vei plînge tu, copilă,
Ori vei porni pe rîs ca de-o poveste ?

Dec. 1913

[DE-AI VREA SĂ MĂ IUBEȘTI...]

De-ai vrea să mă iubești, iubita mea,
Ți-aș împleti din flori de cîmp coroană
Și nepătată ca pe o icoană
În templul sfînt al artei te-aș păstra.

5 De-ai vrea să mă iubești, iubita mea,
În ochii tăi senin ceresc aș pune,
Pe buze cînt divin din stranii strune
Și trupul tău în marmor l-aș crea.

10 De-ai vrea să mă iubești, iubita mea,
Cîmpiile-nsmălțate toate-n floare
Și susurul sonorelor izvoare
În slava ta, iubită, ar cînta.

15 De-ai vrea să mă iubești, iubita mea,
Lumina blîndă-a lunii ce se lasă
Ți-ar pune-n păr beteală de mireasă
Și-n raze de-aur te-ar înveșmînta.

20 De-ai vrea să mă iubești, iubita mea,
Eu ți-aș deschide-a inimii zăvoare,
Să nu mai rătăcești neștiutoare
Prin florile ce rîd în preajma ta.

Iași, 12 ian. 1914

FANTAZIE

În straturi trandafirii și-mpărăție mireasma ;
Zorelele albastre împrejmuite fereasta...
Și-n noaptea-ntunecată se strecură prin casta
Tăcere a grădinii, sfioasă-n alb, fantasma.

- 5 Încet, se deslușește și cum coboară-n cale-i,
Veștmîntu-i de mătăasă în urmă las-un șopot.
Prelung în noapte cîntă răsunetul de clopot
Și geme trist și ritmic în turnul catedralei.

- 10 O boare-adie mulcom și scutură copacii,
Pe strat s-așterne-n taină lințoliu alb de floare.
Și totu-n tihnă doarme și orice șoptă moare...
Învăluși de umbră dorm duși în luncă macii.

- 15 S-apropie fantasma — ea sclipet are-n ochi-i
Și păru-i e de aur ; făptura ei suavă,
De trestie i-e mersul ; o floare de dumbravă.
Și dăinuie în urmă-i parfumul cald al rochii.

- 20 Făclii s-aprind în noapte ; sub pulberea lor, crinii
De pe lujere-și-nalță ca-n vis a lor potire.
Iar din caval un cîntec șoptind de-ndrăgostire
Rănește pacea neagră și-adîncă a grădinii.

Și razele de aur a lunii se strecoară
Prin florile albastre cu-o dulce scînteiere.
Prin crengi lumina joacă — pe nesimțite pierе,
Lăsînd pe flori, pe arbori, penumbra ei ușoară.

25 Și-n mijlocul grădinii sînt mii de guri ce-aruncă
În curcubeie apa ce tremură în aer.
Apoi în scaldă largă recade cu un vaier
Ce freamătă și tainic se risipește-n luncă...

30 Fantasmă trecătoare ! Tu ce te miști tăcută,
Privirea ta — lumină — în jurul tău o plimbă.
Te-apropie și-n brațe-mi viața tu o schimbă,
Să simt cum buza-ți caldă pe față mă sărută.

Căci viața noastră toată e dulce armonie,
E cîntec, e culoare, e sunet și aromă.
35 Lipsește sentimentul ! În tine e, fantomă !
O, vino și-ntregește a nopții feerie !

13 ian. 1914

ÎN ȚARA VISURILOR

Poemă

I

- Scîrbit de josnicia și hăul lumii-acestii,
Cînd noaptea se pogoară din regiuni profunde,
Cu plete răsfirate și legănări de unde
Și umbrele în pacea odăii sale scunde
- 5 Coboară-ntunecate, cu mlădieri de trestii ;
Poetul se avîntă pe aripa cîntării,
Cutrierînd ținuturi din marginile zării ;
Plutînd în fantezia-i cu sufletu-n extază,
Pe căi necunoscute neadormită pază.
- 10 Scăpat de grele lanțuri și de robia humii
Și liber în văzduhuri plutind deasupra lumii,
În sufletu-i el poartă a cerului azururi,
A nopții melodie, a florilor contururi ;
A lunii blîndă rază ce peste văi se lasă,
- 15 Închipuind prin arbori betea de mireasă ;
Și măreția toată din țările cu soare,
În care portocalii stau încărcăți de floare
Și unde marea-ntinsă cu încomate valuri
Își sparge-a ei talazuri de fermecate maluri
- 20 Și-n glasuri de sirene ce joacă-n apa caldă,
Ea împresoară coasta pe care lin o scaldă.

19 febr. 1914

SONET

Tronează luna palidă-n tărie
Și împletește flori de întuneric,
Tivite cu lumini de-argint feeric,
Prin arborii învinși de nostalgie.

5 Și în văzduhuri carul ei eteric
Scînteie printre nori ca o făclie.
Și stele albe pier în veșnicie
Ca niște arătări de vis himeric.

10 În juru-mi e-un parfum de vioarele !
Și înspumat, în cercuri de dantele,
Abia de mai vîslește o aripă.

Și-mi pare că în visu-mi se-nfiripă
Făptura ta, plutind ușoară, fină,
În pulberea mărunță de lumină.

17 martie 1914

SONET

„Un chip săpat de daltă
De-a pururi adorat.“

Eminescu

Ești albă și frumoasă, un chip slăvit de zână,
Cu mlădieri, cu grații, cu farmec de femeie.
Pe gură porți o floare ; în ochii-ți curcubeie,
În cari visarea numai și taina e stăpînă.

5 Marmoreană-i fața ; făptura ta, păgînă ;
Ce nimeni nu putea-va vreodată s-o redeie.
Superbă întrupare din floare și scînteie,
În care tinerețea cu farmecul se-ngîină.

10 Și-n tine cat un suflet, un suflet să pătrundă,
Să simtă, să vibreze la orișicare undă
Ce izvorăște plină de-a lumii suferinți.

O, nu mai rizi atîta ! o, nu mai rizi, ci plînge !
Și lacrimile tale în salbă le voi strînge,
Să-mi fie scut, icoană, podoabă și credinți.

[4 IV 1914]

COPIL

*„Meine Qual und meine Klagen
Hab' ich in dies Buch geschlossen,
Und wenn du es aufgeschlagen,
Hat sich dir mein Herz erschlossen.“*

Heine
(*Sephoret*)

Cînd tu te lași plăcerii oarbe pradă
Și fermecați de vraja-mbrățișării,
Ca de aprinsa par-a luminării,
S-apropie — ca fluturii — grămadă.

- 5 Cînd ochii-ți mari și gîtul de zăpadă
Sînt fiecărui roabe sărutării,
Revolta-mi, ca talazurile mării,
S-aruncă furtunoasă ca o spadă.

- 10 Aș vrea atunci să țip de-adîncea rană,
Dar, copleșită vajnic de durere,
Nu poat' să strige inima-mi sărmană.

Și fredonînd încet, bătut de doruri,
Mă-ntorn privind la umbrele-efemere
Ce se perind discrete după stori.

13-15 mai 1914

[SONET]

Rozicãt

Am vrut ca să-ți aduc o jucărie,
Cu jocuri de lumini strălucitoare.
Am vrut să-ți port mănunchi de albă floare
Ce-ar răspîndi lumină viorie.

- 5 Privii apoi l-a bolții bagdadie
Și vrui să-ți duc de crainic mîndrul soare,
Dumbrava plină de privighetoare
Cu plînsset senzitiv în melodie.

- 10 Am vrut ca să clădesc o lume nouă
Din roșii flori muiate-n plîns de rouă
Și să-ți ofer cu dragoste buchetul.

Dar cînd privii în jur, pieriră toate —
Ci-ntr-un ungher, suav luci sonetul
Ce poartă-ntr-însul *dragostea de frate*.

19 mai 1914

POEZIA

Sonet

În ochii mei și-a pus azurul slava.
Pe gură-mi s-a topit o crizantemă.
Eu sînt o prea fantastică poemă
Ce-și plimbă, printre stînci și valuri, nava.

- 5 Orchestra-i de cîntări mi-a pus dumbrava
În glasul meu ; și aștrii au pus stemă
În ochii mei ; cum vezi, sînt o problemă
Ce vă îmbie, veșnică, otrava.

- 10 În trupul meu am mlădieri de trestii
Și mersu-mi ca și valul legănatu-i.
Ci cînd vă văd tîrîndu-vă ca bestii,

Cerșindu-mi un suris, atunce gura
Disprețul și-l aruncă, și făptura
Înmărmurește-n bronzul unei statui.

28 mai 1914

ZBUCIUM

Iubirii mele-aș vrea să-i dau ființă
În ritmul sfânt al strofei lapidare.
Ci-n zbuciumul simțirii, fiecare
Simțire-și vrea suprema năzuință.

5 Aromă, simfonie și culoare
Și caste jurăminte de credință,
Și-al clipelor amar și suferință,
În slove toate-și cată întrupare.

10 E zbucium — dar e sfânt. E simfonie
Ce-mprăștie fiori de armonie
Și conturează-n raze idealul.

Pe cînd în jurul meu, tulburătoare,
Tăcerea cade lin, pe carnavalul
De cîntece, de-arome și de floare.

Iași, mai 1914

NOSTALGII MEDIEVALE

I

Cuței

Aș vrea să-ți cînt acuma serenada
Pe care-n vremi trecute trubadurii,
Împodobiți cu florile naturii,
O înălțau mai pură ca zăpada.

5 Și tu să îmi răsari pe esplanada
Străvechiului castel... și-n noapte murii
Să tremure... Și florile răsarii
Pe gura ta să prindă-n mreață prada.

10 Și-n noaptea fermecată, ca în basme,
Prin vechiul parc, prin albele fantasme
Să rătăcească-o umbră de iubire.

Și-ncetișor, în orișicare floare,
Făptura-ți mă încingă în neștire,
A dragostei senină întrupare.

9 iunie [1914]

DE PROFUNDIS

Eu am murit de mult,
În alte vremuri !
Și sufletu-mi, în negrele cavouri,
Zădarnic cată fiarele să rumpă !
5 Ci-n nopțile bizare se arată
O umbră efemeră — cu ochi negri,
Ca făuriți în iadul de metale.

Nu te mira !
Eu azi sînt ostenit
10 Și adormiți mi-s ochii în orbite,
Și trupul meu-i puțin adus din spate,
Și buzele-s livide și în plete
Cernute de ninsoare-mi cade părul.

Eu am murit !
15 Și dacă ți se pare că trăiesc
E că în mine port prelungi ecouri
A unei lumi ce n-o vei ști vreodată,
A unei lumi în ceață înecată
Dincolo de-a pămîntului fruntarii.
20 Acolo se îngîn bizare arii
Și-i ropot de parfumuri în cascadă.

Apropie-te lin ca o fantasmă,
Mai albă
Ca iubirea nepătată
25 Și-om rătăci atunci în noapte-adîncă.
Și pe a noastre buze-o flutura
Sarcasmul îndoielii.

Sînt mort de mult !
Doar valuri de vibrații
30 Ades mă împresoară și mă mint !
Sînt mort de mult !
Dar, dacă vrei, revino
Și-om merge amîndoi, și-om rîde mult.
Sînt mort de mult !...

Iași, iunie 1914

ARIPI DE VIS

E-o broderie fină de petale
De linii, de culori și de arome.
Sînt jocuri de lumină policrome
Și cîntece solemne de-osanale.

5 Sub bolt-aerian-a vastei dome
Greoi pogoară pacea-n strai de zale.
Și pași mărunți abia sunînd pe dale
Vestesc norod de palide fantome.

10 Scăldată de lumina nălucirii
Și de parfumul cald al amintirii,
De ce-ai pierit, o, lume-a fantaziei ?

Și pentru ce ni-e dat robia humii
Din splendida arip-a reveriei,
Din valuri de simțiri, vârtejul spumii ?

Iunie [1914]

IUBIREA MEA

Iubirea mea e-o sarbădă ruină
Din anticile vremi medievale.
Azi stîlpii stau în hău să se prăvale
Și-i numai bălărie în grădină.

- 5 Arar, în noaptea caldă și senină,
Cînd e-un parfum exotic de petale,
S-oprește-un trubadur în strai de zale
Sub farmecul misteric de lumină.

- 10 Atunci din coarde vechi, o simfonie
Se înfiripă-ncet, și-ncet adie
Sub bolta înflorită în liane.

Și la un geam scăldată de-ntuneric,
Făptura pal-a blondei castelane
Plîngînd ascultă cîntecul misteric.

Bajura, 6 VII 1914

PASTEL

Din cer pogoară noaptea cu aripi de-ntuneric
Înveșmîntînd natura într-un decor feeric
Și din adîncuri mute, misterul primăverii
Își cîntă simfonia eternă a tăcerii.

5 Abia o stea — solie din depărtate sfere —
Își tremură văpaia în freamăt de mistere
Și toată firea doarme ; doar valurile-n fugă
Gem biciuite parcă cu tresăriri de rugă.

10 Departe, peste șesuri, sub azuria domă,
Părînd în neagra noapte gigantică fantomă,
O moară cîntă-ntruna... și codru-n noaptea brună,
Pe-un țârm de lac adoarme în clarul vag de lună.

15 Și sufletu-ți în noaptea ce cade peste ape,
Plutînd pe-a firii fine și delicate clape
Se-mparte să asculte, în taina primăverii,
Eterna simfonie din muzica tăcerii.

Bajura, 8 iulie 1914

VISULUI

În strai de crini suavi și de petale
Ce poartă-n ele farmecul palorii,
Mai castă-mi pari ca albul aurorii
Pe-a undelor safire și opale.

5 Căci tu-mi deschizi, spre alte țărături, cale,
Și ochii tăi de-azur, înfiorătorii,
Mă duc din lumea veștedă-a Gomorei
În lumi de vis, de crini, de saturnale.

10 Spre-ndepărtatul țărâm al fericirii,
În cari se scutur candizi trandafirii,
Vîslim din greu pe trudnicele valuri.

Și ce frumoase-s zările de aur !
Veniți ! Veniți ! Spre albe idealuri
Să ducem tot al inimii tezaur !

Bajura, 9 VII 1914

IUBIRII

Poetului [Mihai] Codreanu

De-am îndrăgit, pe-a visului aripă,
Tumultuosul dor, e că, signora,
În voi e-amurgul calm și aurora
Și nențelesul farmec de o clipă.

- 5 Dar tot ce-n mine-acum se înfiripă,
Spre voi, mai sus tot tinde și în ora,
Cînd moartea stinge suflul tuturoră,
Iubi-voi visul drag ce piere-n pripă.

- 10 Căci fermecat de-un vis măreț, de crinii
Prin care-și plimbă perlele luminii
A visului zeiască strălucire,

Atîta vreau : să te zăresc o dată
Într-un suprem avînt înspre iubire,
Frumoasa mea princesă-ndepărtată.

Bajura, 9 iulie 1914

SINGURĂTATE

Stropi de ploaie repezi cad în geam, ritmat,
Vîntul sufl-amarnic în ferești cu vaier,
Fibrele de nouri în văzduh se-ncaier,
Ploaia bate-n geamuri c-un prelung oftat.

- 5 Flori de brum-atinse prea de timpuriu,
Din trecute vremuri amintiri mă cheamă.
Ploaia-n geam c-un sunet straniu se sfăramă
Bulgări ce se zvîrlă pe-un sărman sicriu.

Bajura, 11 iulie 1914

SONET

În țara mea-s femei și sînt săruturi
Și ceruri largi — comori nebănuite —
În țara mea sînt cîmpuri aromite
Și-s numai flori imensele ținuturi.

5 În țara mea sînt stoluri vii de fluturi,
Zburînd prin flori ușor înlănțuite,
În țara mea sînt lacuri daurite
Pe-al căror țărîm nădejdi le îți scuturi.

10 În țara mea sînt fermecate visuri ;
Sînt flori ce cresc pe margini de abisuri,
Sînt aripe fantastice de basme.

În țara mea tronează-un sfînx năprasnic,
Cu gura înecată de sarcasme
Și-i sfînt și-eterîn, deși îți pare groaznic.

Bajura, 13 iulie 1914

FURTUNA

Un dang înfiorat de clopot
Vestește peste dealuri sara ;
În hoarde aprige de nouri
Își stinge asfințitul para.

5 Cad picurii de ploaie gloată,
Iar vîntu-ntăritat la sfadă
Aleargă despletit cu hohot
Și-ndoaie pomii din livadă.

10 Cicorile sprințare cată
Cu ochii curioși văzduhul.
La heleșteu, la vînturi pradă,
Sporește-n grele lacrimi stuhul.

15 Cu creștetele drăgălașe
Coboară și în val se suie,
Iar unda bate-n sîni voinică
Și-i ca smaraldul de verzuie.

A ostenit prin grîu securea
Și-a părăsit zorită lanul,

20 Pădurea freamătă o doină
Și-i spune papurei aleanul.

Călare pe-un vârtej de nouri
S-avîntă-nfiorat amurgul,
Cu nările deschise, sprinten,
Apucă cărăruia murgul.

Bajura, 18 iulie 1914

NOAPTE

„Mehr Licht !“

Goethe

E noapte ; clar de lună ; și licăriri de stele.
Văpăi s-aprind molatec și ușurel pe baltă.
Și toată firea-i dusă pe lumea cealălaltă ;
Doar valul cîntă leneș cu tresăriri rebele.

- 5 Tac toate ! Nici o șoaptă nu tremură în larguri.
Pe ceruri, norii negri, splendid-arhitectură,
Închipuie o navă plutind cu-a ei catarguri
În nemișcarea oarbă și mută din natură.

- 10 Un matelot de pază cu creștetul în palme
Îngîn-o melodie nostalgică la proră,
Și înfioară tainic adîncul nopții calme ;
E noapte — și-i departe roz-alba auroră !

- E noapte — noapte-adîncă, și ce departe-s zorii !
Dispare-n nouri luna și stelele s-afundă.
15 Mi-e frică ! Flori de umbră și-n vasta domă, norii !
Mi-e frică ! Noaptea-i neagră și rana e profundă.

Bajura, 25 iulie 1914

ROMANȚA

Tăcem. În umbra parfumată
De mirosul suav de crin,
Tăcerea cînt-o elegie
Prin vasele de flori pe scrin.

5 Pe zid, romantice tablouri :
Un lac, alături de-un castel
Ce-ascunde tainice ecouri
De luthuri și violoncel.

10 Ai nopții fluturi de-ntuneric
Cobor prin geamul larg deschis
Cu tot parfumul lor misteric,
Cu vraja tainică de vis.

15 Crăiasa nopții în oglindă
Desfoaie-un galben evantai,
Și-n noaptea care tremurîndă
Îți dă o lene de serai,

Îți pare că auzi romanța
Cîntată-ntr-un splendid castel,
La geamul blondei Melissinde,
20 De prințul Godefroy Rudel.

Bajura, 1 aug. 1914

UN MARȘ...

- Se prăbușea amurgul prin plopii de argint ;
În liniștea-nserării și-a viselor ce mint,
Veneau în șiruri strînse atît amar de vieți :
Și-n fiecare suflet ardea un gînd rătăcit.
- 5 Veneau cu ochii vineți și supti de drumul mult ;
Veneau cu ochii țintă înspre apus — și smult
Din crier, gonea gîndul prin dealuri și păduri ;
Erau mai multe gînduri, ca-n ceruri norii suri.
- Murea bolnav amurgul ; și soarele pe culmi
10 În putrezita-i rană pierrea de după ulmi
Și arunca în umbră împărecheri de rază...
Era o armonie, un cîntec, o extază,
O șoaptă, o vibrație, un spasm ; o agonie
A unei lumi ce-și plînge trecuta simfonie.
- 15 Veneau în șiruri strînse ; erau sărmani și goi ;
Și lași erau în suflet — nu suflet de eroi !
Și-n clipa-n care-amurgul murea bolnav de spleen
Priviri a mii de oameni cătau înspre senin,
Și sufletele-atîtor extatice fantome
20 Pluteau ușor în viul senin al vastei dome.

Pluteau, pluteau departe și se pierdeau în para
Ce-aureola cu rază și scînteiere sara.
Și-atuncea norii negri, pătruși de sulii de-aur,
Ce ascundeau credinții al cerului tezaur,
25 Păreau în noaptea neagră fantastice vitralii,
Umbrind atîtea patimi dinluntrul catedralii !

Iași, 6 VIII 1914

ROMANȚA

În valuri să-mi plîng tot amarul
Și curgă a ochilor stropi,
Iar valul naiv îl va spune
Etern argintiilor plopi.

5 Iar plopii trimit-or solie
La mierlele triste din crîng,
Iar mierlele-n noapte cînta-vor
Amarul ce astăzi îl plîng.

10 O mierlă pribeag-o va spune
Discret unui grier din lunci,
Cînta-va dumbrava și codrul
Și toate-o vor ști-o atunci.

15 Iar cînd înspre seară copila
Ușor coborî-va-nspre culmi,
Povestea-mi de jale-o vor spune
Atunce molatecii ulmi.

Iași, 18 aug. 1914

TOAMNA

Auzi cum suflă crivățul afară
Și noaptea cum fugaru-și întetește ?
Vîrtej de frunze vîntul răscolește
Și bruma cade rece și barbară !

5 Prin ceața mohorîță, solitară,
O gară peste ape licărește
Și noaptea ca un crac se prăbușește
Pe căile glodoase de la țară.

10 Cu-obrajii și cu sufletul în friguri,
Prin casă-mi tirii pașii mei nesiguri
Și aiurez... și nu știi ce mă doare...

Pe cînd pe după streșini curge ploaia —
În toamna care pîlpîie și moare —
Ce stranie prelude cucuvaia !

Iași, 1 sept. 1914

SONET

O, nu-i mai alb Şaronul ca zăpada
Ce-n falduri diafane te-nvestmîntă !
Şi-n văile Şenirului nu cîntă
Nici crinii ca şi tine serenada.

5 Privirea ta e lucie ca spada
Şi sufletu-n adîncuri îl frămîntă,
De-ţi cîntă simfonia-i şi s-avîntă,
Frumoasă castelană din Grenada.

10 În noaptea mea adîncă mi-ai fost farul
Ce luminează mări. Şi în nectarul
Ce mi l-ai îmbiat îţi sta otrava.

Şi nu mă-întreb, deşi nu-mi eşti străină :
Eşti demon, ori strătai cu aripi slava,
Obscuritate neagră, ori lumină ?

Iaşi, 2 sept. 1914

GLORIA NEANTULUI

Un cînt din nai ce flutură pe ape ;
Un joc multicolor de curcubeie ;
Sclipiri de rază ; aștri ce scînteie
Pîn' moartea cată groapa să ți-o sape.

5 Dar pînă-nchizi truditele pleoape,
Iubește tot ce-i artă și-i femeie.
Și-mbată-te de calda melopee
Ce tremură pe-a primăverii clape.

10 Căci dacă în adîncu-i te înghite,
În sufletu-ți, aripile-i pripite
Și-a scuturat cu glorie neantul.

Și dacă pieri sondînd necunoscutul,
Nu ți-e de-ajuns c-o clipă diamantul
Ți-a înflorit speranțele și lutul ?

Iași, 9 IX 1914

ULISSE

Și noaptea se topi în auroră
Pe valurile-eterne ale mării,
Cînd se zări-n safirul depărtării
Dansînd pe val sirenele în horă.

3 Cîntarea-le-otrăvită și sonoră
Mai dulce-i decît mierea sărutării.
Și-atunci Uliș, de temerea pierzării,
Legă pe mateloți de-a năvii proră.

10 Apoi, legat și el, putu s-asculte
Divinul cînt al glasurilor multe,
Dar nu putu s-oprească, să se piardă...

Și eu ascult divinile ispite
Ce sufletu-mi îl fură și-l dezmiardă —
Pîn' lacomă prăpastia mă-nghite.

Iași, 17-18 sept. 1914

ABIS

- Distrugeți tot în cale ce întâlniți !
Nu vreau
Nimic să mai rămâie
Din tot ce-i vis și artă !
- 5 Pornească-se năprasnic o cruntă vijelie,
Să piară tot ce-i floare,
Parfum
Și melodie,
Tot ce împinge omul
- 10 La un îndemn fatal,
Tot ce deschide-n suflet
Putința unor visuri,
Putința unor doruri,
Putința unui gând.
- 15 Căci, dacă eu acuma
Nu-s mort — nu-i de mirare,
E că nădejdea mută e-n sufletu-mi
rănit,
- E că pe lumea asta
- 20 Mai este o dreptate,
O rază de speranță
Să-nfrunte-un rău nenvins.
- Dar dacă mă înșală
Nădejdea
- 25 Și ca mine

Afla-voi trista veste
Ce astăzi m-a zdrobit.
Prevăd atât : Ca mine
Te vei întoarce iară
30 Cu buzele uscate
Și în genunchi vei plînge,
Rugînd cu umilință
Pe cei ce i-ai rănit.

Ori vei rămîne-acolo
35 Și-ți vei tîrî viața
Pierdută de durere,
Cu fruntea înjosită
Cerînd un ajutor.

Iar noi vom plînge lacrimi
40 De jale și rușine.
Și-atunci, cînd cea din urmă
Îcoană de iubire
Va mai pluti prin minte,
Va rătăci sfielnic pe-a tale osemînte
45 Cu plete despletite plîngînd
Un „Dies irae !“

Iași, 28 IX 1914

SIRENELE

D-lui dr. A. Steuerman

E fericit acel ce, ca Ulisse,
Își stăpînește forța cugetării,
În cîntecul molatic al pierzării
Stăpînior, plutind peste abise.

- 5 Căci de-l atrag și-i stăruie deschise
Perfidele ispite-ale cîntării,
El sfarmă mîna oarbă-a Întîmplării,
Și-ngroapă-n *el* comorile din vise.

- 0 Dar eu ascult cu sufletul extatic ;
Căci glasul lor, vrăjit și singuratic,
E-otravă, dacă-l sorbi... dar e și miere...

Prăpastie-i, o știu ! Dar stau pe proră
Și-ascult și pier în undele-efemere
În vraja din suprema-mi auroră.

3 X 1914

PROFANARE

Pălite foi de crizanteme,
Din roase pagini de album,
Pălite foi de crizanteme,
Pălite foi, pălit parfum,
5 Voi îmi păstrați pe alba filă,
Pălit parfum, pălite foi,
Icoana dragostei subtilă
Și a iluziilor noi.

Povestea mea, petale fine,
10 De mult aripile și-a-nchis.
Și peste stinsele-i lumine
Ș-au presurat culori de vis.
Arare, doar în nopți de toamnă,
Revine-ncet în negru port ;
15 Când frunze veștede înseamnă
Pustiul unui suflet mort.

Și totuși astăzi plîng, și-n friguri
Îmi arde trupul tot ; și cat'
Zădarnic ochii mei nesiguri
20 Trecutul dulce și curat.
Iubirea mea neprihănită,

Iubirea mea e profanată
Și peste groapa ei iubită
Sărmana floare-i scuturată.

- 25 Căci tu mi-ai fost de-a pururi zână,
Mi-ai fost mai mult decît femeie,
Ai fost în viața mea stăpînă,
Zeîț-a morții, Astartee !
Mi-ai fost un far pe-a vieții valuri,
30 Emblemă, dragoste, speranțe,
Și-n haosul de idealuri,
Inspiratoare de romanțe.

- Din culmea largă-a strălucirii,
Din nimb de palidă regină,
35 Ți-ai smult din frunte trandafirii
Și-ai pus în loc coroni de tină.
Te du ! te du ! Rămîi în minte
Un chip de marmur, să-mi aducă
Pe totdeauna-n veci aminte
40 Iubita dragostei năluca.

- Te du ! te du ! Să darmi altarul
La care-am fost slujit pios.
Și nu-mi mai ești acuma farul
Pe-al vieții val vijelios.
45 Pălite foi de crizanteme
Din roase pagini de album,
Pălite foi de crizanteme,
Lăsați-mă să plîng acum !

Iași, 29 noiembrie 1914

PEISAJ ORIENTAL

Din urne mari, discrete și livide,
Coboară noaptea-n mantii violete
Pe-aleile subtile, prin boschete,
De noapte și de liniște avide.

- 5 Prin goluri de tufișuri, zări splendide
Înalță-n umbră albe minarete.
Sultana cu-ochi de-azur și brune plete
S-a strecurat prin zările fluide.

- 10 Bosforul plînge-n noapte singuratic ;
Pe-oglinzi de ape, aștrii de jărătic
Și-aprind strălucitoare-le lumină.

Și-n timp ce noaptea cade pe seraiuri,
Prin flori de chiparoasă, luna plină
Scoboară-argint din galbene-avantaiuri.

GALERA LUI ULISSE

Departe,
Acolo unde marea cu vîntul își împarte
Cîntarea ei sonoră din zori pînă-n amurg ;
Acolo unde valuri nebiruite curg
5 Și-aștern la suprafață
Palatele de spumă, smaralde și cleștar ;
 Și unde nu apar
 — Semn dătător de viață —
Niciînd pe-ntinderi lucii, galere ce-n departe
10 Să-și fluture în aer zăpada din catarte ;

Acolo,
În zarea-n care moare însîngerat Apollo
Și-așterne în văzduhuri colonne de porfir,
În orizontul roșu — un roș de trandafir.
15 Acolo unde cerul — imensă mare-oglină —
Imensitatea-i calmă, în marea de smarald ;
Și unde marea largă, cer fără nici un fald,
Cu braț de val încearcă azurul să-l cuprindă ;
 Și unde orice fibră,
20 Tremurătoare, vibră
 De cîntec de sirene,
Abia mai vezi prin crînguri de-nalte buruiene
Plutind pe șoptitoare adîncuri de abise,
 Ulisse !

25 Spărgîndu-se de valuri corabia venea
 Și ascuțita-i proră
Plutînd pe caste unde ușor împrăștia
 O blondă auroră.
Venea lumina multă ; prindea în fulgi să cadă ;
30 Părea o feerie de blocuri de zăpadă,
 O stranie baladă,
Ce-ar povesti de țara eternelor tăceri...
Și-atunce, din obscurul adînc, din larg de seri,
Au izvorît fecioare purtînd pe umeri prapuri ;
35 Și-ncet, pe după papuri,
Cu trupurile goale, cu curbe și cu linii
Ce-și dezvăleau în aer splendorile luminii,
Au prins să cînte-un cîntec sirenele în cor.
Și-nfiorate valuri treceau ca să transmită
40 Preludiul ăstui cîntec sălbatic și sonor.

Părea apoi că-n valuri încetișor ezită ;
Apoi cuprinse firea în notele-i alegre ;
Erau culori în cîntec : cînd roșii și cînd negre.
Era într-însul miere... dar și venin... otravă...
45 Și-ndepărtata navă
S-apropie înceată, aproape, mai aproape...

Nemărginite-abisuri și giulgiuri verzi de ape
 Te-așteaptă, mîndre crainic !
Nu știi secretul oare turburător și tainic
50 Ce te-a-ndreptat spre moarte ?
Ori pasul tău, străine, a vrut ca să te poarte
 Spre palidul inferne ?
Cutremură-te, navă ! Căci imnul ce-l propagă
Albastrele talazuri, în ele-o să te-atragă
55 Pe căile eterne...

Dar vasul larg și trainic s-apropie acum.
Văzduhul tot vibrează de cîntec de sirene.

60 E-otravă și e miere... narcotic și parfum ;
Ci maiestuoasă nava trecu în ritm alene,
Căci a purtat de grijă să scape de nevoi.
Și-n timp ce peste ape, ca niște veștezi foi,
Sirenele în cîntec se sting peste abise,
 Cu-aripile deschise
Cum lunecă, în zare, galera lui Ulisse !...

XI 1914

TOAMNĂ

Amurg. Văpăi de aur par dealuri de granit.
În flacările serii și-n umbră, trandafirii
Ascund prin evantaiuri de roșu asfințit
Un soare ce se stinge în culmea strălucirii.

5 Departe, munții galbeni sub limpedele-amurg
Iau tonuri de topază și negrele lor plete,
În tainica tăcere a clipelor ce curg,
Se-mbracă în fantasmе și-n umbre violete.

10 Pe-aleile grădinii muiate în email,
Parfumul mort al toamnei plutește și persistă,
Cu straiul ei de frunze, cu vestejitu-i strai,
Prin zarea cu reflexe verzui de ametistă.

15 Pe-aleile pierdute în umbră, prin alei
De frunze dezgolate, te simți cum mori cu-ncetul.
Și-n noaptea ce scoboară spuzită de scînteii,
Ți se furișă-n suflet, înlăcrimat, regretul.

Ai vrea să mori atunce. Să nu mai vezi vreodat'
Crepusulul de purpur ori rozele-aurorii.

Să mori ! să dormi... și-n taină amurgul sidefat
Pe capul tău să puie cununele-i de glorii.

Și-atunci când luna plină, cu-opalu-i fascinant,
Pe față-ți va petrece palorile-i spectrale,
Să-ți pară că deasupra eternului neant
Te cheamă, veșnic, ochii misterici de opale.

Iași, 9 XII 1914

[ODELETA]

Tăcerea — pustiului doamnă —
Scoboară, ușoară și lent,
Se-ntrece
Cu zvonul ușure
5 Ce-l face un susur d-izvor
Ori freamătu-adînc de pădure...

Ecouri din glasu-ți sonor
Plutesc pe alee
Suave ;
10 Havuzul aruncă bolnave
Senzații și vagi curcubeie.

Ascultă ! Dorm toate ; sonorul
Acord al copacilor goi
În suflet îți poartă fiorul ;
15 În noapte de ce n-am fi doi ?
Tăcerea scoboară aproape,
Scoboară cu mortu-i parfum,
Ea poartă adîncuri de ape
În ochii-i sălbatici acum.

20 Acuma e toamnă ; senzații
Duiioase plutesc în văzduh ;

Coboară !
Seninele-ți grații
Împrăștie-n mine un duh,
25 Un duh de iubire...
Coboară !
Cînd treci prin alee
Pe prund,
Gingașă c-un rîs pueril ;
30 Cînd treci prin alee,
Femeie,
Văd numai în jur curcubeie
Și rîde șăgalnic april.

Iași, 10 XII 1914

ÎNȚIIA RAZĂ

A zis așa : Tristețea, ca o mare,
Mi-a pustiit tot sufletul de-aromă.
Și-n el, precum ard facle într-o domă,
Împrăștiind lumini crepusculare,

5 Era-ntuneric des ; și-n radiare
O rază de lumină policromă
Făcea, din orice umbră, o fantomă,
Din orice glas, acorduri funerare.

10 Și-atunci, precum în nopți de întuneric
Răsare-al lunii talger — ca un cleric
De umbră-mbrobodit ; cu foi de laur,

Veniși încet ; și sumbrul crepuscul
Din sufletu-mi fugi — ca un Centaur
Ce-n urmă-ar vede umbra lui Hercul.

XII 1914

SONET

Coboară-te și cată-mi în privire !
Privirea ta e stranie și tristă.
Și-n sufletu-mi pătrunde și persistă
Cu-adînc fascinatoarea-i strălucire.

- 5 Amurgu-i de rubine și safire —
Și munții au coroni de ametistă.
De vrei să uiți că totu-n jur există,
Scoboară-te, mlădie și subțire !

- 10 Nu vezi cum noaptea urcă și-ncunună
Pădurile de trestii ? Dinspre lună
Se lămuresc albastre luminișuri.

Nu vezi, în zări, ce limpede e lacul ?
Și n-auzi ca un freamăt prin frunzișuri
Cum cîntă-n noaptea albă pîtpalacul ?

Iași, XII 1914

CÎNTEC AUTUMNAL

Cînd ploaia bate-n geamuri
Cu degete subțiri,
Îți spulberă din suflet
Vîrtej de trandafiri.

5 Cînd negura de toamnă
Coboară pe poteci,
Îți pune-n suflet dorul
Tăcerilor de veci.

10 Și totuși cît de dulce-i
În noapte și-n tîrziu,
S-ascuți cum ploaia-n toamnă
Șoptește a pustiu.

Iași [1914]

TRIOLET

În viața mea — secat izvor,
Scandînd în mersu-ți menuetul,
Ți-ai oglindit întiiul dor
În viața mea — secat izvor.

5 Și valul — pururi vibrător,
Ți-a reflectat, pios, portretul,
În viața mea — secat izvor —
Scandînd în mersu-ți menuetul.

[1914]

[ÎN CLAS']

În clas' un profesor la tablă
Și-un calendar pe zid : octobre !
Ca văluri fumurii d-estampă
Trec zilele de toamnă sobre.

- 5 E fum, e frig și-i zvon de vorbe —
Te crezi murit. — exiști postum —
Și-n minte-ai strune de theorbe
Și largi meandre de parfum —
Se-ntunecă, se stinge zarea
- 10 Icoanele reale-s tulburi.

[1914]

[PRIN MISTICE CAVOURI...]

Prin mistice cavouri, prin dome sepulcrale,
Prin șiruri de cupole ca sînuri de naiadă,
Prin turnuri crenelate, prin mohorîte sale,
Îmi plimb melancolia cu strălucirea-i fadă.

5 Pe-ndoliații fulgi din necropole sumbre,
Dansez lumini fugare cu ape de opale,
Împlînd nemărginirea cu horbotă de umbre,
Iar noaptea-și cerne tușul pe ruginite zale.

10 Un cînt suspină-n șoapte pe flaute de fee,
Cu mlădieri de harfă, cu aiurări de vise,
Repercutînd departe divină melopee,

Dar lentele preludii nu pot ca să mă fure,
Căci sufletul mi-e negru c-adîncuri de abise
Și plîng porțile-mi moarte sub templul nopții sure.

[1914]

[TE-AȘTEPT DE MULT SĂ-MI VII...]

Te-aștept de mult să-mi vii l-a vieții poartă,
Dar nimeni nu-i lăcata să-ți descuie,
Eu am murit ! E mult de-atunci. Și nu e
În mine nici o floare ce nu-i moartă.

- 5 Eu sînt un schit pustiu, bătut de soartă,
Dar dac-ai vrea, putea-m-ar din statuie,
O rază din privirea ta verzuie
Să mă preschimbe-n statuie de artă.

[1914]

[PĂMÎNTUL CA UN GIGANT...]

Pămîntul ca un gigant răpus de-ancestre cataclisme,
Ca un rănit înfășurat în vaste benzi de vată
Își doarme somnu-adînc și-abia mai cătă
La noi, viermi uricioși, porniți veșnic pe pizme...

[1914]

ROMANȚA ZILELOR DE MÎNI

Surorii mele

Eterni drumeți pe căile vieții,
Pornim, cînd zarea largă-a dimineții
Scoboară peste-a dealurilor creste.
Și rătăcim pe aurul cărării,
5 Și rătăcim pe căile uitării,
Pîn' ne cuprinde noaptea făr' de veste.

Ne amăgește-a pururea speranța
Și sufletul ne macină romanța
Iluziei, a visului și-a morții.
10 Clădim, pe mișcătoarele nisipuri,
Palate și cetăți în mii de chipuri —
Pîn'ce se scurge-n vid fluidul forții.

De ce să plîng cînd viața-i [o] poveste,
De vînturi bîntuită și tempeste ?
15 Cînd numai visul singur mai coboară
Maramă argintie peste patemi ;
De ce să-ți tulburi mintea, să ți-o vatem
Cînd viața este pururea povară ?

Așa mă văd : mi-i parcă-s pe o navă,
20 Și-n juru-mi urlă furia grozavă
Și urcă ale valurilor spume.

Pornesc abia — dar simt ce va să vie !
Presimt prelunga, larga vijelie —
Au nu se află-n noi o-ntreagă lume ?

- 25 Pornesc în larg. Pornesc în larg să caut
Nu picurare fluidă de flaut,
Ci suflet ce să simtă când eu sînger,
Un suflet ce abisul să-mi pătrundă,
Mărgeanul scump să-l caute prin undă !
30 Să se-nfioare undele de plîngeri !

- Știu bine că-n zadar pornesc. Știu bine !
Și totuși stai sfioasă lîngă mine,
În noaptea mea, roz-albă auroră.
Tu singură-mi străbați imensitatea
35 Prăpastiei și-mi plîngi singurătatea.
Tu, numai, mă pricepi pe lume, soră !

- Și voi pleca. Pe culmile sihastre,
Prin văi, prin țări din norduri ori albastre,
Voi rătăci să-mi aflu idealul.
40 Un glas ceresc, un glas din alte sfere
Cînta-va peste-ntinderi *miserere* :
„Întoarnă-te-ndărăt ! Departe-i malul !“

- Ci, când rănit de toți peste măsură,
Voi resimți c-a chinului arsură
45 Îmi sfarămă credințele și visul,
Zdrobit și plin de trudă m-oi întoarce,
Atunci când firul lacrimii s-o toarce.
Din lacrimi să-mi dezgroape *Paradisul*.

- Și-atunci, uniți de clipele eterne,
50 Vom alunga a visului cisterne
Și-om plînge — plînsul vag al fericirii.
Ca roua care-n noptile de toamnă
S-anină-n stropi de cupe și îndeamnă
La vis și la uitare — trandafirii.

Iași, 11 I 1915

INTERIOR

Zuzuliței

Tu ai în ochi abisuri repezi
Și-n părul tău, o noapte-n care
Doi amorezi șoptesc sub lună,
Pierduți pe drumuri solitare.

5 Și trupul tău e-o floare scumpă.
Un roz și gingaș trandafir,
Cum stai ușor înmlădiată
Și cînți pierdută la clavir.

10 Pe luciul clapelor de fildeș
Aleargă mîna-ți făr'de preget.
O clapă s-a trezit sfioasă
Sub o atingere de deget.

15 Acu-ți sărută toate mîna
Și țeș o dulce simfonie,
Acordul lor pătrunde-n suflet
C-un vag decor de feerie.

20 Ți se-ntristează-o clipă ochii ;
Și-o buclă-a prins să se desprindă
Și s-a lăsat în val, ca noaptea,
Cînd cauți singură-n oglindă.

O rază fină, dar obscură,
S-a strecurat tiptil în casă.
Mi s-a părut c-aud în taină
Un foșnet dulce de mătasă,

25 Ori un oftat de om ce moare ;
Tu, singură, cîntai pe clape,
Și totuși liniștea păgînă
Creștea aproape, mai aproape.

Apoi tăcu clavirul. Larma
30 Pieri în liniștea albastră
Și-un glas șopti, pe cînd o roză
Se desfoia, încet, în glastră.

„Vezi tu, așa-i de dulce ceasul
Și-n el i-atîta-nfiorare !
35 C-aș vrea tiptil să mă apropii
Să te dezmierd cu-o sărutare.“

14 I 1915

PANTUM

*„Si je mourrai c'est nous qu'on mettrait au linceul,
Et toute ta splendeur mourrait avec mes songes.“*

Ed. Haraucourt

Cum-nalță credinciosul privirile-i spre cer,
Cum în zadar proptește, ca-n templu, fruntea-n tină,
Așa m-a trase fruntea-ți cadrată de mister,
Așa-mi înfrinsei gândul în dorul de lumină.

5 Cum în zadar proptește, ca-n templu, fruntea-n tină,
În dorul unei raze cerșit-am în deșert.
Așa-mi înfrinsei gândul în dorul de lumină —
De ți-am iertat-o astăzi, putea-voi mâni să iert ?

În dorul unei raze cerșit-am în deșert.
10 O rază îți cerusem, iar tu-mi dădușei alta.
De ți-am iertat-o astăzi, putea-voi mâni să iert ?
O statuie visasem, iar tu-mi dăduși unealta.

O rază îți cerusem, iar tu-mi dădușei alta.
Eu dragoste-ți cerusem, iar tu îmi daseși flirt.
15 O statuă visasem — iar tu-mi dăduși unealta —
Tu roze-n păr îți puseși, iar eu îți dasem mirt.

Eu dragoste-ți cerusem, iar tu îmi daseși flirt.
N-ai priceput că-n mine vibrează-o lume-ntreagă.
Tu roze-n păr îți puseși — iar eu îți dasem mirt.
20 Căci, gândul tău, frumoaso, n-a vrut să mă-nțeleagă.

N-ai priceput că-n mine vibrează-o lume-ntreagă ;
Eu singur sînt oglindă, cînd totu-i efemer.
Căci gîndul tău, frumoaso, n-a vrut să mă-nțeleagă
Eu singur pot fi veşnic în timp ce toate pier.

25 Eu singur sînt oglindă cînd totu-i efemer.
Şi mîni cînd ce eşti astăzi va înghiţi neantul,
Eu singur, care-s veşnic, în timp ce toate pier,
Te voi păstra cum ziua o-nchide-n el briliantul.

Iaşi, 17 I 1915

SPRE IDEAL

Desfășurați catartele ! Prelungă
Vibrat-a-n aer limpede alarma.
Pe bord aprindeți faclele, și larma
Numaidecît să scadă. Vă ajungă !

5 Pilotule, începe ; să străpungă
Cu ochii, largul, cine-i ? Ca și arma
Sclipi-vor viorelele de Parma,
Cînd s-o ivi în zori a mării dungă.

10 Pe largele pustiuri mișcătoare
Pluti-vom nopți adînci și-n zi cu soare,
Predominînd tăcerea și amarul,

Uita-vom de a lumii-nțelepciune,
Căci tari vom fi, și singuri ne-om fi farul,
De s-or abate vînturi și furtune.

Iași, I 1915

TERȚINE

Prin geam privesc afară cum joacă-n aer fulgi.
Zădarnic cați în urmă și gândului te smulgi !
Pe inima-ți bolnavă țesut-au negru giulgi.

5 E liniște-n odaie. La vechiu-i vis statornic
Îmi cadențează clipa, cu limba-i, bietul ornic,
Ci eu mă-ntorc cu gândul, de alte țărături dornic.

Mi-i dor de lumi, de visuri, de flori, de castelane,
De lumi trăite-aievea pe pagini de romane,
Cu doruri neprecise și dezmierdări profane.

10 În juru-mi e-ntuneric ; și ard lumini de baluri ;
Ca la un semn, în ritmul sonorelor semnaluri
Pornesc dăntuitorii pe dale, valuri, valuri...

15 Eu stau pierdut în umbră ; tu vii de mine-aproape.
Cum insula-i încinsă de brațul unei ape,
Așa te-am strâns la pieptu-mi ; sub finele-ți pleoape,

Ardeau doi ochi ca focul ; și trupul cald, molatec,
Mi s-apăsa pe pieptu-mi sălbatec, mai sălbatec,
Pin' ne-am pierdut în valul mulțimii furtunatec.

20 Un pas, te strâng aproape, și mă avînt... spre soare !
Tăcură deodată acorduri de vioare
Și iar mă aflu-n taina smeritei chilioare.

E frig și-i întuneric ; prin geamuri, doar o rază
Pe haina ta, zvîrlită pe-un scaun, luminează ;
Pe haina care parcă parfumul ți-l păstrează.

25 E frig, și-i întuneric. Afară ninge, ninge,
O moleșeală dulce m-adoarme și mă-nvinge
Și brațul meu molatec te cată și te-ncinge...

E frig, și-i întuneric ; și parcă-mi vine-a plînge...

23 II 1915

SPRE IDEAL

Departe de a lumii multitudini,
Departe de banalele tumulturi,
Aș vrea să-mi crească aripe de vulturi
Ce să desfidă-n larg de solitudini
5 A lumii prețuite catapulturi.

Și-aș vrea, cînd seara-i vastă și augustă,
În asfințitul roșului crepuscul,
Ce se coboară mulcom peste Tuscul ;
Să-nvie viața-mi moartă ca o pustă
10 Și să renvie visul meu minuscul.

Și totuși cînd pe tine te contemplant
Cu ochii-ți mari în cari se rostogoale
Splendoarea unei nopți orientale,
Ca-n pacea preasfințită-a unui templu,
15 Mă plec pe urma pasurilor tale.

Dispar atunci a visului cupole !
Căci chipul tău, mai blond ca portocalii,
Ascunde-atîtea mistice detalii
Ca blondele virgine din Fiesole
20 Gravate pe anticele medalii.

Facsimilul unei scrisori adresate de poet soriei sale Rodica (1927).

18 Nov. 1927
 dragă Rodică, te scriu
 mâinele. Ai și mami și va
 rog să creștii că nu pot cu
 în în fine de 14 Noiembrie și
 că nu fi mult ture să te
 stăru și o săptămână pe mama
 Măc și de la și b. ture,
 amă
 Mama se plânge de
 tăcea mea și are dreptate.
 Dar am și eu.
 Rogiule sunt prost croș
 punându-te în obligație fără a fi
 și cerb în prealabil, marea. Am
 scris lui Roll care de aci înainte va
 secretaria "Interal" și și dea fie,
 la timp, tot materialul frantuzesc,
 pentru caracter. Ca să pot fi
 în cel și cor te nuca a fost
 nu! Mămă Mămă

Voi fi poate în conflict cu mami
 de a cămă și dăma.

Sonet breton
 Aquitaine

Pe ale taamăi și moartea
 Ca galbenele soi de calendare
 Te scrie de plumb pe taamă moare
 In peșagut lăndelur bretona
 abăt acum. In larg nu frim de năbu
 și abăt stropi de aje fimerare
 și orizontul mort și mort imi pare
 și sufletului pare de anemone

deut spintar
 mistral
 și
 ciobăci

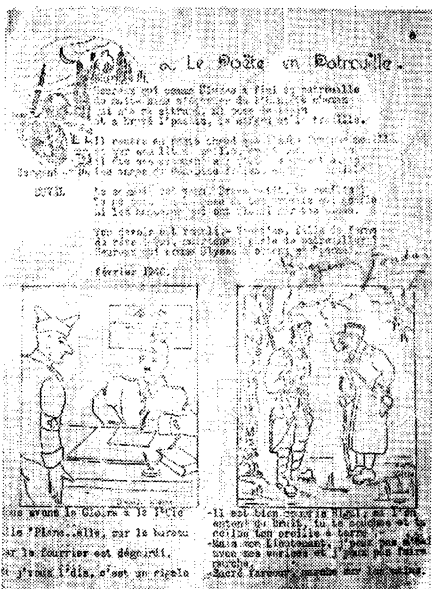
Mă sufletul un sâmbu dant de dăp
 și pot sau oacolelor de lăp
 și a glandonilor tulburii cataracte

Un norii, un ca boardel mangle
 Un norii, un și a se s compacte
 și carna-și plânge spleenul pe vîde

Șam
 !
 Fundobianu
 și pot nina saftelur galbne

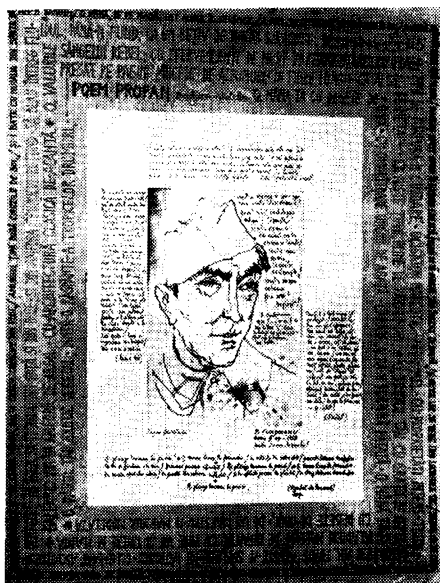
Alina

Manuscrisul poeziei
 Sonet breton.

Pagina a opta a revistei *L'Écho de la I Cie*, unde B. Fondane publică ultima sa poezie, *Le Poète en Patrouille* (febr. 1940).

B. Fondane, militar (după o fotografie din anul 1940), în viziunea lui Eugen Drăguțescu (1968) (comunicată de Oscar Fundoianu din Paris).

Spre inima-ți castel cu zidul maur,
Cu sunete nostalgice de flaut,
Pornesc rănit și singur ca s-o caut
Vislind spre taina țărmlui de aur
25 Ca cel dîntii eroc Argonaut.

11 III 1915

DE PROFUNDIS

Tu n-ai pătruns adincul din sufletu-mi — tu nu
Ai pescuit mărgeanul ce-n fundul mării zace.
Căci sclipitoare teacă ce-ascunde-o lamă — fu
Superbul trup ce-mbracă simțirile-ți sărace.

5 În părul tău mai negru ca-ntunecatul Stix
Și-arsese Orientul mănunchi de mirodenii.
Și-n ochii tăi ca valuri d-ivoriu și de-onix
Erau priviri uitate de sfinți și de rudenii.

10 Și dragostea ne fuse atît ; un candid fum,
Mai dulce și mai grabnic ca fumul de tămîie,
Ce din cădelniți urcă cu unde de parfum —
Mai galben ca obrajii-ți ca floarea de lămîie.

15 Iar azi mi-apari în minte un incolor tablou,
Cu rama demodată, cu mucedde uleie,
Din care cat cu jale să descifrez din nou
Profilul feței tale subtile de femeie.

20 Profilul feței tale pictat de Tizian —
Profilul feței tale, ce mi-amintește bine
De-un chip văzut în turnul vreunui castelan,
Pe cînd cîntam la poartă-ți din corzi de mandoline.

16 III 1915

ETERNUL RITM

Precum — plămadă vie din apele în creșteri —
Izvorul care-n cale își taie vad — irumpe
Din orbitoarea umbră, din adâncimi de peșteri
Și iese la lumină — colan de pietre scumpe ;

5 Așa îmi vii înceată, cu mlădieri de șarpe,
Cu părul tău mai negru ca crimele papale,
Ca și o dansatoare ce-n voaluri și eșarpe
Se leagănă în fastul orgiilor regale.

10 În ochii tăi — furtună ce rîde-n zări — s-aprinde
Beția voluptoasă și lentă-a Salomeei.
Și trupul tău sălbatec și mlădios e plin de
Întreg păcatul propriu fecioarelor Iudeei.

15 Cu liniile pure ca ritmul sînt al odii ;
Cu ochi ce-ți dau nădejdea supremelor delicii ;
Cu sinii tăi mai sferici ca roșiile rodii ;
Cu-aroma ta ca spasmul vibrantelor calicii,

20 Te-apropii lin de mine ; și două buze roșii
Îmi ard obrazul dornic cu-atîta voluptate,
Că-ntreaga sevă care n-au, cheltuit-o moșii
În vinele-mi se urcă, palpită și se zbate.

În inimă-mi palpită tot zbuciumul de veacuri
Și simt în mine suflul intens al omenirii.
De parcă-s stepe-n care scobor deodată lacuri
Și-n cari deodată-nvie, ca-n straturi, trandafirii.

- 25 Și-atita viață nouă, intensă și supremă,
Scoboară-n mine ritmul plăcerilor eterne —
Că vreau să sorb extatic a dragostei poemă
'Nainte de-a mă pierde în focul din Inferne.

18 III 1915

RUGA PSALMISTULUI

Mi-i inima o rană și sufletul mi-i frînt.
Un larg apus de soare stă singerat într-însul.
Și-i mult mai trist, mai jalnic și mai amarnic plînsul,
Ca florile-ofilite pe lespezi de mormînt.

5 Un dor, un dor nostalgic, tumultuos și vag,
Cu flacările-i lente în sufletul meu arde.
Și pururi sclav nevolnic dorințelor bastarde,
Îngenunchez-naintea idolului meu drag.

10 Mai pustiit ca parcul de vîntul recei toamne,
Aștept un strop de soare din nepătatu-azur.
Tu singur poți da formă, culoare și contur
Imensității care în mine fierbe, Doamne !

15 Ca ciuta care-așteaptă cu trupul imobil,
Pe vîrful unui munte, în umbră, atentivă
Și-și tremură privirea în zarea milostivă
În care-un pas răsună a gol, pe căi, steril,

Așa și eu îmi tremur privirea-n infinit
Și simt cum nevăzută scoboară ca pe-un scripet,
Mai nepătruns ca Sfinxul eternului Egipt,
20 O forță care-mi poartă ceva nedefinit.

Îndură-te, o, Doamne și fii-mi ajutor !
Fii oaza ce-nflorește sahariana cale ;
Falernic vin ce rîde și spumegă-n pocale
Și inimii-mi-nsetate fii proslăvit izvor.

- 25 Îndură-te, o, Doamne, și cu puterea-ți fluviu,
Ce rostogoale munții fantastici și străbuni,
Dă-mi fericirea-ntreagă sortită celor buni,
Ori dacă nu, pe mine revarsă-un nou diluviu.

Iași, 10 IV 1915

[IN SEARA ASTA TRISTĂ...]

*„Je t'attends assis en chantant,
Je t'attends car c'est le printemps.“*

Régnier

În seara asta tristă de primăvară-n care
Tristețea toamnei plînge prin roșii felinare,
În seara asta-n care dorm apele-n fîntînă
Și peste tot Tăcerea sporește-ncet, stăpînă,
5 În seara asta — fluviu ce-și poartă veșnic lutul —
Ca firul Ariadnii se deapănă Trecutul,
Răsfrint ca-n ciobul luciu al unei clare-oglinzi,
Ai vrea în altă parte să cauți și te prinzi
Plîngînd cu clipa gravă, supremă ori sonoră ;
10 Ori, lacom în parfumul ce îl exală-o floră
De clipe-mbălsămate, sorbindu-le parfumul —

Și stai privind cum curge pe nesimțite scrumul
De clipe-ncremenite în stătuie de bronz.
Se-nvecinează-adesă peri bruni cu perii blonzi,
15 Rîd finele profiluri în aurul luminii,
În muzica de-arome, de note și de linii.
Și iată că deodată subțiri și fini, pantofii
Mi te-au adus, cu gura ca sîngele garofii,
Înaltă și mlădie cum te-am văzut odat'
20 În basmul unei fete frumoase de-mpărat.

*

E primăvară-acuma — văzduhu-i clar — și-i mai.
Și-i miros fin de floare, de parcă un vitrai
S-a scoborît deodată și-a coperit mulcom
Priveliștile moarte cu ochiu-i policrom.

25 De peste tot, din arbori, din flori și din fintini
Se-ntind aceleași sute de rugătoare mîni,
Aceleași mîni fragile ce vor, ca și-n alți ani,
Să-ntîrzie-o clipită pantofii-ți diafani,
Pe-aleile pe care nisipul fin și rar
30 În clarul lunii pare un praf de chihlimbar.

Și pe-nflorite-alee, Dianele și azi
Surîd prin[tre] boschete cu miros fin de brazi.
Și-n dantelări de floare și astăzi în bazin,
În care macii-și varsă perversul lor venin,
35 Îți caut trupul acer și rizătorul chip,
Îmi pare Amintirea o mare de nisip
Și valurile morții sporesc mereu în jur —
Apari biruitoare în marea de azur
Și-așa cu brațe-ntinse-adorm ca într-un mit —
40 În mărginitul vieții filtrînd un infinit.

Iași, 28 IV—VI 1915

EPILOG

Din zbuciumul ce-n sufletul meu fierbe
— Subtil ecou din vremuri fericite —
Am distilat esențele-ncropite
Și-am împletit cu grijă niște jerbe.

- 5 N-am pus în ele spini ori plante-acerbe,
Ci crini cu cărnuri albe și-nflorite,
Căci cum plac viței colnice-nsorite,
Poetilor — nălțimile superbe,

- 10 Așa te-am fost iubit în alte vremuri ;
Dar azi te miri, te zbați și te cutremuri
Cînd cauți peste-a timpului oglindă ;

Căci moarte sînt cristalele, ca-n Lethe !
Și nu pot chipu-n ele să ți-l prindă
Cristalele recentelor sonete.

Iași, IV 1915

[SĂ SUNE-UN CÎNT...]

Să sune-un cînt, Stăpîne,-n slava ta !
Să sune-ua cînt din tibii și timpane.
Tu, cel dintii și cel mai de apoi,
Poet al inspirației profane.

5 Tu-ai dat culori, viață și contur,
Și forme-ai dat vieții uniforme,
Tu-ai preschimbat străvechile ei norme,
Și-ai tras o nouă dungă în azur.

Tu cel dintii pe lume-ai pus în pom
10 Ispititorul fruct al conștiinței,
Ai pus parfum corolelor și-n om
Nostalgicul avînt al năzuinței.

Veni cu tine arta, cum ne vin
Izvoarele captate-n apeducte
15 Și seva se urcă prin rădăcini
Și odrăsli pămîntului produse.

Pe temple-ai nins superbe capiteluri
Și jertfel și sporeau pe-altare tribul.

20 Și-n timp ce Pan cînta în mîi de feluri,
Urcau miresme fine din turibul.

Tu-ai imprimat un ritm în Unîvers
Și vrut-ai pretutindene să-șemeni
Vrăjitele puteri ale-unui vers
Alături de-ascuțișul unei cremeni.

25 Tu vița-o-ai rodit-o ca pe-un stup
Și-ai fermentat alcoolurile rare,
Falernic vin să circule prin trup,
Să spumege-n porfirice canthare.

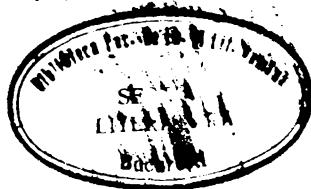
30 Tu-ai dezmiardat puternic și barbar
Și-ai izvorit vestalelor iubirea.
Și năhrănit ca focul din altar
S-au stins gustînd o clipă fericirea.

35 Tu voluptate-ai pus în sîni cu flori ;
În orice ochi — pumnale bizantine —
Și-ai pus viață-n trupuri și culori
Pe pînzele Renașterii latine.

40 Ai pampre și ai iederă pe cap
Și thirsu-ți-i vînjos în mîna stîngă.
Cu el — tezaur larg și sfînt ne sapi
De frumuseți, pe lumea-ne nătîngă.

Tu-ai doborît pe Jehova și golul
Umplutu-l-ai cu largul tău mister,
Tu ești iubirei și-artei apostolul —
Salut și slavă ție, Lucifer !

Iași, 3 V 1915

[ȘI-ATUNCI...]

Și-atunci c-a Ierihonului cetate,
Din timpii de demult, așa avizi
De-un nou stăpîn, atomii-n unitate
S-au prefăcut în vaste cărămizi.

5 Iar tu-mi veniși c-un zîmbet de statuă !
Și-n sufletu-mi năvalnic și vibrant,
Te-am fost păstrat așa cum dalba ziua
E-nchisă-ntr-un colier de briliant.

10 Ci din pleoape lacrima ce curse
Sub năvălirea valului barbar,
Ca apele-argintate-ale-unei surse,
S-a prefăcut în bob de chihlimbar.

15 Și cum — ca argintiul unei pulpe
De crin regal, șiroaiele-au pornit,
Sub fața ta șireată ca de vulpe
Să împletească-un fluviu fericit,

20 Din boabele ce curseră puzderii
Ți-am împletit un tainic colier,
Să aibă licăririle durerii
Și tot profundul inimei mister.

Și-n larma cugetărilor confuze,
Cu boabele-irizate-n curcubeu,
Credeai că dintre cele nouă muze
Ți-a fost adus în jos de-un Prometeu

25 Căci tu păreai mai sfintă și mai mare ;
La gîtul tău, splendidul talisman,
Cu lucii scînteieri de pietre rare,
Te-nvăluia-ntr-un nour diafan.

30 Și-n ochii tăi mai mult ca Beatrice
Aveai sclipiri sălbatece de vis
Și-aveai o naivitate ce se zice
C-ar fi avut-o St. François d'Assis.

★

35 Și cînd cu harul dragostei și-al artei
Ți-am hărăzit așa un colier,
Ce și-azi de tine — atîta de departe-i
Observi și tu că micul juvaier

40 Ce l-am luat ca moaște să-mi rămîie,
Unic ecou în umbră cizelat,
Al dragostei ce-mi pare că-i întîie,
Nu-i nici greșeală, grea și nici păcat.

Căci tu cu juvaierurile tale
M-ai readus în starea mea de om,
Iar eu cu irizările de-opale
Te-am înălțat spre-al cerurilor dom.

20 mai 1915

ROMANȚA NECUNOScutULUI

Visăm necunoscutul cu toții ; și-ntr-o zi
Cu gândurile pline de presimțiri funeste,
Cînd sufletele-s pradă sonorelor tempeste,
Pornești spre țărături calde, cu ceruri azurii.

- 5 Admiri mirajul veșnic al firii, cu nesațiu ;
Admiri policromia amurgului pe cer.
Aici găsești un cadru idilic din Horațiu
Și-aici un peisagiu pervers din Baudelaire.

- 10 Și sufletu-ți renaște din negrele-i dezastre
Și-o viață nouă-aspiră-acuma prin toți porii
Și-i e departe viața — cum de senin sînt norii,
Și cum departe-i valul tremurător de astre.

- 15 Drumeț sfios pe valuri — copil care-și începe
Abia acuma traiul pe-o barcă cît o nucă,
Tu vezi icoane nouă, nălucă cu nălucă,
Cîmpii, plantații, vîrfuri, orașe mari și stepe.

- 20 Și-n fața unei insuli, în care-roma vieții,
Ca din cădelniți urcă și se exală-n aer,
Cu-arome-otrăvitoare de floare ce se-ncaier,
Ca florile pe care le vinde-n miezul pieții

O blondă florăreasă cu senzuale buze —
Tu ți-amintești viața trecută ; multiforme,
Icoanele uitate revin din nou, enorme,
Și-nlănțuie-Amintirea cu brațe de meduze.

25 Și marea — cea mai pură oglindă-ntre oglinde —
O lași uitării pradă și năzuiești spre port,
Cu filfiiri de pinze și c-un suprem efort
Ce prinde-a-nchide rana și nervii a-i destinde.

30 Și te întorci acasă, ca să pornești din nou
— Când te vor suga iarăși a traiului ventuze —
Pe borduri de corăbii din golfuri siracuze —
Pin' te-o chema prelungul pământului ecou.

35 Și-n casa-n care-n fine vei adormi-ntr-o zi,
S-or potoli a pururi sonorele tempeste —
În timp ce alți porni-vor spre țărături azurii,
Cu gândurile pline de presimțiri funeste.

Iași, 22 VI 1915

ARPEGII...

LA CLAVIR...

[I]

Se-nalță calmele acorduri...
Pe clapele de fildeș, lin
Și-apleacă capu-i blond și fin
Ca stîncile de prin fiorduri.

- 5 Suride argintu-ntreg din Norduri
Și-argintul pulpelor de crin —
Cipreși și roze în declin
Și basme lungi, ca-n seri pe borduri,

- 10 Cînd galben-selenarul disc
Răsare sus — ca o vegheză ;
Și-n taina asta japoneză,

Cu mute-asperități de pisc,
Se stinge-n sîngele luminii
O simfonie din Rossini.

SPLEEN...

II

Sidef superb din Orient
Suride-n orice colț de casă,
Tezaure de flori de rasă
Cu farmec cald și turbulent.

5 Am stofe rare din Levent
Și-arome tari și calde ca să
Te-nvăluie, ca o mătasă
Virginele din Agringent.

10 Am excitante mirodenii,
(Parfumul moartelor milenii)
Și pădurici de chiparoși,

Pe coaste, o sofà arabă —
Doi ochi hipnotici, calzi, frumoși —
Și trupul tău, princesă roabă.

VIII 1915

[AH, ORELE-AMINTIRII...]

Ah, orele-amintirii cu tragice aspecte !
Aceleași linii frînte, hibride, ori perfecte,
Și-aceleași crepusculuri cu ftizice petale...
Ah, orele trăite în spasme-autumnale,
5 În liniștea ce-urmează apunerii solare,
Cînd sprijiniți pe geamul odăii visătoare
Ținteam vreo rîndunică ce lopăta eterul.
Cînd sufletele noastre își risipeau misterul
Și palpitau în ritmul acelorași adagii,
10 Ah, clavecinul sobru cu clapele-i mulații,
În cari țîșneau acorduri de mîna-ți modelate.
Ah, lentele parfumuri ce năpădeau prin grate,
Făcîndu-ți carnea încă mai demnă de ispită.
Ah, carnea ta în ambră, în mosc și-n crini dospită
15 Cu rozuri poftitoare și-obscene de seraiuri.
Ah, brațele-ți închise în formă d-evantaiuri,
Sub casca parfumată a părului de aur.
Ah, scumpul, minunatul, exoticul tezaur,
Ce-n sufletul meu zace — ca trunchiul unui crin —
20 În scoarțe vechi de-albumuri, în fundul unui scrin!
Iași, 3 X 1915

JAPONERIE

Mi-ai îngropat în ochi statura ta
Și-n suflet, umbră ștearsă de parfum,
Imperceptibil, tainic și postum —
Reminiscenți de crini și rezedă.

5 Și-n sufletu-mi, parfumu-nsinuant
Îmi amintește-a pururi umbra ta,
Filtrînd în mers parfum de rezedă
Și-n glas sonorități de diamant.

10 Și-n darn te vrea ușor să-i vii în drum
Și-n darn săpat de patimă te vrea,
Să-i vii cu umbră ștearsă de parfum,
Esențe vii de mirt și rezedă.

Iași, 4 X 1915

AQUA-FORTE

Maestrului Alex. Macedonski

Plec ale toamnei zile monotone,
Ca galbenele foi de calendare.
Tac zările de plumb ; și toamna moare
În peisajul landelor bretone.

5 Atit acum. În larg au prins să-ntone
Ai ploii stropi adagii funerare.
E orizontul mort ; și mort îmi pare
Al sufletului parc de anemone.

10 Mi-i sufletul un sumbru danț de elfe,
Și port ruina sufletelor guelfe
Pe-a gândurilor tulburi cataracte.

Vin norii, vin ca hoardele mongole ;
Vin norii, vin ; zăpezile-s compacte —
Și iarna-și plinge spleenul pe viole.

Iași, X 1915

CANTILENA

Nu, ochii tăi — nu-mi da ca să-i sărut !
Nici curăția trupului de față —
Dă-mi superbia gîtului sculptată,
Dă-mi gîtul tău — în marmură țesut.

5 Nu-mi spune vorbe multe și fugare
Și n-asculta cuvintele ce-ți spun !
Nu-ncape-oceanul gîndului nebun
În cupele ospetelor ușoare.

10 Te-apropie flexibilă — atît !
De ce să crezi un „ce“ ce nu există ?
O fluturare lentă de batistă
E epilogul dragostei, oricît !

Sărută-mă și las' să te sărut !
De ce minciuna-a pururi repetată ?
15 Dă-mi superbia gîtului sculptată,
Dă-mi gîtul tău în marmură țesut.

Iași, 20 XII 1915

NERVI

Vînt pustiu !
Toamnă. Ploaie.
Strîmtă-odaie
Ca-n sicriu.

5 Frig. Tîrziu !
Crengi se-ndoaie ;
Zboară-o foaie...
Cenuşiu...

Toamnă. Vînt.
10 Plîng şi cînt —
Plîns de toamnă.

Lin, lin, lin —
Toamna-i Doamnă ;
Moarte, vin !

Iaşi, XII 1915

ELEGIE

Din cartea sfintelor iubiri
Cad foile neconținut ;
Cad foile ce-au vestejit ;
Și-n cartea sfintelor iubiri
5 Cad foile ce-au fost păzite
Cunună grea de trandafiri.

Le vezi cum cad și se desprind !
Le vezi cum vestejite cad
Și visurile tale scad
10 Cum scade-n văi sihastrul brad,
Când vii din munți de-argint.

Era în ele-atât senin !
Ca-n ochii-ți clari și uzi !
Azi plînge sarbădul havuz
15 Și n-ai putea nimic s-auzi
Pe-aleile de crin.

Căci fiecare dintre foi
E-un vis din vremi rămas ;
Rămas pustiu și fără glas.
20 Căci fiecare dintre foi,
E-un vis vibrat prelung în noi,
Ce astăzi fără de popas
Aleargă-n roi.

★

25 Copila mea cu părul brun,
Cu ochii mari și calzi,
O, vino-n ochii mei să scalzi
Avântul tău nebun !
Și lasă-mă să-ți sorb din mers
Întregul ritm din Univers
30 Și lasă să ți-l spun !...

Și nu lăsa să treacă-așa
Puhoiul de-amintiri !
Ci lasă-ți dulcile priviri
Să cad-asupra mea.
35 Și-n cartea sfintelor iubiri
Îmi stai și nu lăsa

Să cadă foi neconținut,
Să cadă foi ce-au vestejit,
Să cadă foi ce-au fost păzit
40 Parfum de trandafiri —
Din cartea sfintelor iubiri.

Iași, 1915

DIES IRAE

Cîntați încet un imn de sacerdoți !
Un cîntec plutitor pe-o rugăciune.
Să puie balsam patimei nebune
Acelui mai umil dintre iloți.

5 — O, Doamne ! de ești sfînt și dacă poți
Să-nvii din morți senina mea minune,
Ți-aș da cea mai frumoasă din cunune
Și roua grea din ochii noștri toți.

10 Priviți-o iar : cu flori și cu beteală,
Ascultă moartă-n taina vesperală
Cum sună în surdină *Dies irae*.

Și-n ochii ei vărgați ca și onixul,
Într-un molatec cîntec de iubire
Mă văd trecînd înot prin noapte Stixul.

[1915]

ALEAN

Căminul cald și lampa cu tainica-i lumină,
Spre reverie fruntea pe mînă cînd se-nclină
Și ochii duși în ochii iubiți din cale-afară
Și liniștea ce cade în fiecare seară,
5 Cînd ceaiul aburește și cărțile-s închise
Și așteptarea sfîntă cu dulcea-i moleșală,
Cînd noaptea își desface hlamida-i nupțială,
Ah, toate, toate-aceste mă urmăresc în vise,
Mereu, fără-ncetare, sperînd de azi pe mîni,
10 De-atîtea luni trecute, de-atîtea săptămîni !

[1915]

O, CÎT TE-NȘELI CÎND CREZI CĂ MĂ CUNOȘTI !

Ci sufletu-mi — ca umbrele — e-nchis
În turnuri crenelate de ivoriu ;
Lipsit de orișice auditoriu
Și presurat cu-o liniște de vis.

5 Și fantazia crainică mi-i numa ;
Am orizonturi fără de hotare
Și-n ele sînt granituri și carrare,
Ce cată cu dispreț, din-nalturi, huma.

10 Am parcuri și grădini nemărginite,
Cu jaduri prețioase care-azvîrlă,
Cu mlădieri feline de șopîrlă,
Comori de curcubeie neghicite.

15 Ci într-o zi, cu ochii ca de piatră —
Cu sîinii tari, cu trupul de reptil
Te-ai furișat, o nouă Cleopatră,
În sufletu-mi cucernic de copil.

[1915]

RONDEL FĂRĂ MUZICĂ

Ca fildeșul aripelor de fluturi,
Cînd degetele-ți lunecă pe clape,
Pe crinii albi ai clapelor, aproape,
Se încrustează-n tainice săruturi.

5 Un suflet geme-n albele ținuturi
Și parcă vrea din temniță să scape —
Cînd degetele-ți lunecă pe clape,
Ca fildeșul aripelor de fluturi.

10 Zădarnic cerci gîndirile să-ți scuturi !
Vin amintiri în stol să se adape.
Și mii de mîni prind grabnice să sapa
Sieriu de-argint nevolnicelor luturi,

Ca fildeșul aripelor de fluturi.

Piatra-N. [1915]

CÎND RĂSARE LUCEAFĂRUL...

Departe-n zări, prin ceață, stă luna-nsîngerată ;
Din neguri jucăușe abia se mai cunoaște
Cîmpia care-adoarme, și-ncep să strige broaște
În papura de-un tremur de vînt înfiorată.

5 Se-nchid palizii nuferi pe-a apelor oglindă
Și plopi ce stau de strajă înalți și drepți în zări,
Cresc unul lîngă altul ca niște arătări
Iar spre tufișuri zborul de licurici colindă.

10 Și buhne deșteptate, cu-aripi ce-abia mai bat,
Vislesc aerul negru și se strecoară mute,
Iar largul tot se umple de străluciri pierdute ;
Alb, Venus se aprinde și noaptea s-a lăsat.

[1915]

CÎNTECUL PIRAȚILOR

Duceam, ca sclavi, creștini o sută,
Pescuitori de perle-n rai,
Noi recrutam pentru serai,
5 În toată coasta cunoscută.
Vișlași, porniți, ca-n zile mari,
Din Fez ne ducem la Catană —
Pe corăbioara suverană,
Eram optzeci de lopătari.

10 Se semnalez-o mănăstire.
Noi ancora zvîrlim în sol.
În fața noastră, trupul gol,
Dormea o maică în neștire.
Spre valuri, vuietele-s tari !
15 Și sub platani dormea ca-n strană.
În corăbioara suverană,
Eram optzeci de lopătari.

— Frumoaso, stăpînește-ți firea --
Ne vei urma. E vînt priit.
20 E numai o schimbare-n schit ;
Haremul face mănăstirea —
Îi plac, Nălțimei, fete mari ;
Vei fi de-acum mahomedană.
În corăbioara suverană,
Eram optzeci de lopătari.

25 Ea vrea să fugă-nspre capelă —
— Aveți atît curaj, Satan ?
— Avem, răspunse-un căpitan.
Ea plînge, vaicăără, rebelă —
Cu toate țipetele-i rari,
30 O înstrăinarăm în tartană.
În corăbioara suverană,
Eram optzeci de lopătari.

Și mai frumoasă în tristeți,
Doi ochi avea ca talismane ;
35 Făcea o mie de tomane,
Ea fu vîndută după preț.
Putea să spună : — Mor ! Ștregari !
Din maică-o puserăm sultană.
În corăbioara suverană,
40 Eram optzeci de lopătari.

[1915]

[DEPARTE...]

Departe, nu știu unde, nu-mi mai aduc aminte —
O mlaștină de umbră se cobora decor.
O mlaștină de umbră intra în coridor,
Și îneca cuprinsul cu zvon de oseminte.

- 5 Pe stilpi de dealuri noaptea își stabili cohorti.
Mureau lumini cabrate spre soarele în rugă,
Ca o armată-nvinsă ce urmărită-n fugă
Își leapădă în cale puzderia de morți.

- 10 Ah, noaptea, noaptea neagră, cu vuiet din adînc !
Rîdeau lumini departe ca faclele-n bivuacuri —
Armatele de umbre — în liniștea de veacuri —
Proptite în oblînc,
Își zugrăveau distincte profilurile grele —
Din cînd în cînd o șoaptă și zvon de santinele.

- 15 Un ceas, apoi un altul bătut tardiv în turn —
În miezul nopții grele, un ceas, apoi un altul —
Imensa noapte neagră își tremură bazaltul —
Un cîntec rece, straniu, sălbatec și nocturn.

- 20 Armatele în umbră înaintau cu facle
Și toți soldații teferi păreau desprinși din racle.

Armatele în umbră înaintau ; tăria
Pe umeri grei, de Hercule, își răzimesc cupola —
Venea, venea agale. „Hei, cine e ? Parola !“
Un hohot surd, satanic, lugubru : „Veșnicia !“

25 Un tunet, apoi altul și trăsnete subit !
Armatele cu zangăt de arme și muniții —
Rostogoliră-n vale, cu țipete ca sciții,
Imensa nebunie a-nfrîntului pripit.

30 Să fugă cine poate ! Ah, noaptea grea în spaț !
În față, mlaștini, drumuri, biserici, ziduri, turle.
În noaptea de-ntuneric prind lupii ca să urle ;
Un braț în aer, altul și cel din urmă braț.

S-au înălțat în aer. — Departe vezi cum arde ?
Acolo-i soare roșu și zorii uite-i vin —
35 Să scape cine poate de trăsnetul divin —
Pin' nu se rup în viață și ultimele coarde.

Ah, cînd veni-vor zorii cu chip de pelerin,
Pe sumbra rămășiță a arierei-garde !

[1915]

[DIN LARGURI MINUNATE...]

Din larguri minunate ți se desfac mirajii —
Amurguri somnolente pe ape de decor ;
Toride după-amieze și nopți de-ecuator
Cu glob de lună plină în stranii peisajii.

- 5 Sînt flori de lotus albe și palmi cu evantai,
Deșerturi cu banane, cipreși cu frunze negre
Și-elitre de insecte latente și alegre
În dulcea moleșală de trupuri de serai.

Imense vegetații și fluvii de metal.

- 10 Arar vreo negresă, pe umeri cu-o amforă,
Filtrează-n ochii limpezi bizara auroră
Ce scaldă-n zori de ziuă regatul vegetal.
În ritm de danț se pierde pe drumu-nchis de floră
Și un condor s-agită pe țărnul de coral.

- 15 Cu-aripile zdrobite de albatros captiv,
Descarcerat din gloata cu urlete de fiară,
Te simți ușor în pacea ce cade solitară
Și uiți de hierogliful vieții incisiv,
Pe sufletu-ți ca mana într-un deșert activ.

[1915]

„L'ALLUSION À NARCISSE“

Fu ca un vis ; superbele oglinzi
S-au risipit năvala-și cît cuprinzi,
S-a prăvălit sălbaticul torent,
Căci chipul candid de adolescent,
5 Nu mai privea în el cu ochi de vis.
Muri Narcis.

O, Echo, tu ! O dalie în mers,
Cu trupul fin, ritmat de univers,
Zădarnic lotca gândului o porți,
10 Pe apele ursite celor morți.
Zădarnic cerci al vidului Charon ;
Zădarnic plînge glasul tău a cobe,
Zădarnic stai înfrîntă ca Niobe ;
Înfrîntă-n tron.

15 Ca Echo, pling, mă zbucium și te chem.
De ce-ai pierit așa ca un blestem,
Ori ca un cînt pe-a sufletului clape —
De ce-ai pierit ca luntrile pe ape
Și te-ai pierdut afund în negrul Stix ?
20 Și m-ai lăsat cu putredele rane,
Să pescuiesc în ape diafane
Pierduții ochi nostalgici de onix ?

[1915]

[FRUMOSUL PUR...]

Frumosul pur, de vrei să-l ai, femeie,
Nu-l căuta zădarnic supt azur ;
Aleargă după flori și curcubeie —
Nu cere rozei miros, ci contur —
5 Și patimă-n amor, nu melopee —

E nevăzut, precum în epopee,
Cu coifu-i nevăzut un trubadur —
Dar eu îi sînt stegar — și-a pururi steie,
Frumosul pur...

10 Deci, dacă-l vrei, și fără înconjur,
În budoar primește-mă, Neree...
E zestrea mea și-i singura, ți-o jur ;
Dă-mi trupul tău sălbatec și matur,
Și-ți dau, în schimb, dacă-i mai vrea, femeie,
15 Frumosul pur.

[1915]

[ÎN NOPTILE VĂRATICE...]

- În nopțile văratice cu-arginturi
De lună plină-nchisă în calicii —
Miresmele trecutelor delicii
Mă rătăceau prin rare labirinturi.
- 5 Ah, nopțile cu tainică lumină,
Cu pas ușor și dulce de virgină,
Cînd chipul ei prindea să se desprindă
Pe apa din bazin — ca-ntr-o oglindă —
Ca și un trunchi de roză andaluză.
- 10 Un cînt părea că-i susură pe buză ! —

- Îmi amintesc de marmura fîntîinii
De vorbe dulci în spasmul îndoielii —
Eu te-mpleteam în minte cu camelii,
Și-și deschideau canaturii plămîinii.
- 15 Eu te zideam din antice imagini
Și te duram în dure edificii
Ca Salammbô în clipe de capricii.

[1915]

MĂRTURISIRE

Îmi amintesc de-o odăiță scundă,
De un clavir cu lemnul de eben,
Și de o mână albă și rotundă.

5 Cînta încet și tainic un refren
Bătrîn și vechi, de veche operetă ;
Zîmbea ironic bustul lui Chopin.

Era un cînt nostalgic de flașnetă,
Și-atît de dulce cîntecu-mi părea,
În noaptea plină de-umbră violetă.

10 O, mîna de femeie ce cînta !
Avea un farmec tulbure și unic,
Și flori de crin pe rană-mi presura.

15 Vedeam cum leneș degetele-i lunic
Și eu plîngeam, de dragoste, plîngeam,
Și nu-ndrăzneau cu vorbele să-o-ntunic.

Voiam să-i spun ceva și nu puteam,
Voiam să-i cad în hohot la picioare,
Și să-i sărut picioarele voiam.

20 Dar stam pe loc. Tăcea clavierul oare ?
— Tîrziu, plecau și pașii diafani,
Și sufletul, de chin, părea că-mi moare.

Mă chinuiau cei doisprezece ani,
Simțeam că moartea dragosti-mi e frica
Și-atunci, trîntit pe bancă subt castani,

Plîngeam nebun că nu i-am spus nimica.

[1915]

SONET

Împovărat de gânduri, ca o moară
în care apa vieții stă pe scoc,
cu valurile lupt să stau în loc,
în luptă pretutindene și-amară.

5 Am măcinat făină de noroc
și popușoi, și pîne, și săcară,
și-mi odihnesc cu chiuit în seară
și sufletul și-aripile de soc.

10 Pentru Cezar și pentru rob, în trudă,
asudă om, pămîntule, asudă !
Vreau prin spărtură pulberea de ghips

și-n bob să miște viață roditoare.
Măreț și singur ca-n Apocalips,
îmi plec spre tine aripile, Soare !

[1915]

RONDEL DE PRIMĂVARA

O floare grea și roșie de mac
S-a strecurat deodată pe fereastă...
Părea că zarea limpede și vastă
A poposit vremelnic în iatac.

5 Și inima — în cunjurul opac —
Ca un copil zburcă și adastă —
O floare grea și roșie de mac
S-a strecurat deodată pe fereastă.

10 Deșteaptă-te, o, suflete sărac !
E poposită primăvara-n coastă,
Ne vom plimba din nou în pacea castă
Și tu-mi vei sta alături pe lac,

O floare grea și roșie de mac.

[1915]

[STĂTEAU ATUNCI...]

Stăteau atunci de veghe-n noapte zeii...
— Cu trupul ca o amforă cu vin —
Ruth cobora aleea de măslin,
Cînd în deșert, spre lună, urlă leii.

5 Muriseră acum, în suflet, mieii
Neprihăniți ai gândului divin.
Fosforescența largului senin
Întărîta dorințele femeii.

10 Idila-i grea și nime nu se-ntreabă
În somn, pe multul maldăr de rogoz,
Propti femeia grația-i moabă.

Cînd zorii sparg efluviul de roz —
Avea treizeci de ani femeia roabă
Și nouăzeci de ani avea Boðz !

[1915]

[STAU SINGUR ÎN ODAIE...]

Stau singur în odaie. Afară plouă rar
Și boabe mari de apă alunecă pe geamuri,
Copacii mari și negri, cu desfoiate ramuri,
Veghează drumul sarbăd, pustiu și solitar.

- 5 Un felinar noptatic își tremură pe-asfalt,
Pe-asfaltul ud de ploaie roșatică-i lămină,
Și ploaia cade-nceată și deasă din înalt,
Cu zvon de-nmormîntare pe sufletu-n ruină.

- 10 Stau singur în odaie și cat prin geam afar'
Crepusculul coboară în casă și în suflet:
Și nu știu ploaia bate în geamul solitar,
Ori e ceva ce-n mine-și dă ultimul răsuflet.

[1915]

BALADA FLORII CELEI RARE

Știute-s poveștile atici,
Cu parcuri plutinde-n iasmini,
Prin aer jucînd miresmatici,
Sub cîrma celebrei regini.
5 Știute-s, asemenea, cini,
Cu flori în bucate ce-omoară.
În cinste la papii latini —
Iubirea e floarea cea rară.
O, prințe, ai bani și țechini,
10 Dar oricît ți-e mîndră-a ta țară,
De n-o știi, bicisnic suspini —
Iubirea e floarea cea rară !

[1915]

[ȘI PLOUĂ...]

Și plouă, și plouă, și plouă...
Pe geamuri coboară amurg ;
 Și plouă pe burg,
Și nu știu nici eu de ce plouă.

5 Mi-e liniște calmă în suflet,
Vapoare se leagănă-n port.
 Și sufletu-i mort,
Și ploaia îmi picură-n suflet.

Urechile-mi țiuie-n ploaie.
10 Ascultă : e în cazino
 Acord de tango
Și-i ploaie, și-i ploaie, și-i ploaie.

Și farul s-aprinde pe val
În noapte, închipuie-un sfeșnic,
15 Și ploaie e veșnic,
Și hoituri înoată pe val.

[1915]

[VISLEAU PE APĂ MURMURE DE HARPE]

Visleau pe apă murmure de harpe —
Priveam, culcat pe stincile din țărni,
Cum apele de gresie se sfărni
Cu străvezii dantele de eșarpe.

5 Plutea pe ape-n batere de vișlă...
Un cînt de mort. Privirea-mi lopăta...
Cuvîntul smult gîtlejului murea
Împăturit în aerul de pișlă.

10 Și soarele-n băltoacele de bronz
Murea ca-n ziua miticei origini,
Cu ochi aprinși de jar, cu perii blonzi ;
Și tu uitaseși pîrghia să-ți sprijini.

Uitasem Viața-mi trudnică din Timp,
Uitasem racla locului din Spațiu.
15 Visam galere rare, ca Horațiu ;
Mă cățăram pe labe spre Olimp.

[1915]

[MI-I SUFLETUL, IUBITĂ...]

Mi-i sufletul, iubită, un sol fertilizat,
Un sol în care-avîntul trecutelor epoce
Primare ori cvadruple mi-ngrămădiră roce
De material mînuscul, infim, multiplicat.

- 5 Şi-ntreg materialul de scoici şi de argil,
De plante putrezite în soluri vegetale,
S-au preschimbat, cu vremea, în salturi de reptil,
În blonda monarhie de regnuri minerale.

[1915]

[ȘI-I CALD, ȘI-I TOT FRUMOS...]

Și-i cald, și-i tot frumos și-n totu-i bine !
Chiar moartele simțiri înăbușite
Spre soare tind,
Tind toate înspre valul de lumină,
5 Spre soare !
Și fragedele, palele, se clatin
Și-și tremură căpșoarele ca șerpilor
Ce-și tirie din ce în ce mai sus
Cu mers puțin din gropile lor trupul
10 Și soarele drumeț din cer privi
Spre mine.

E cald ; și lumea Domnului cum rîde !
Cum dăntuie, sprintărară, jucăușă
Prin iarbă !
15 Dospește-n soare țarina și rîde
În flori zglobii
Ce însuși Dumnezeu
Le-a fost plantat
Cu mîna-i sfîntă — largă
20 Le-ntinde și cuprinsul și-l lărgeste
Făr' de-nceput și fără de sfîrșit
Și cum în iarbă-s singur și pierdut
O întregă lume-n sufletul meu simt —
Și-o adiere-n mine bălsămat
25 Din cîmpuri largi —

Tăcere — calm. Pe aripe de vînt
Fulgerător de viu — ca o săgeată
Așa-mi trecură — icoane de copil —
Și se pierdură repede-n parte...
30 A fost un vis, un fulger sclipitor
Un vis pitit prin vremi patriarhale
Și-a fost venit prin greul lung de ani
Nefericit și singur.

A fost un vis, un fulger sclipitor !

[1915]

[IAR SUFLETU-ȚI RENAȘTE...]

Iar sufletu-ți renaște din negrele-i dezastre,
Și-o viață nouă-aspiră acuma prin toți porii
Și-i i-e departe *viața* cum de senin sînt norii
Și cum departe-i valul tremurător de astre.

5 Subt roza perspectivă de magice grădini
Și de mișcări de valuri ca hoarde zaporoge,
Tu îți azvîrli Trecutul c-un gest cu care-un Doge
Zvîrli inelu-i de-aur cu irizări de crini.

10 Cu flori împrăștiete pe sîni mulați în glob,
Cu ochi scurmați de patimi, de vin și de orgie,
Triumfătoare-n față-ți *Trecutul* stă. Și-ți seceri
Într-o clipită visul, ca să-i urmezi ca rob.

[1915]

[LĂSAȚI-MĂ SĂ PLEC...]

Lăsați-mă să plec, lăsați-mă să mor
Deasupra tuturor : eterna lege —
Italice cîmpii ori văi norvege,
Același glob fugar și călător.

5 De mine însumi deseori mi-e silă,
Mi-e milă-adesă mult de ceilalți
Și-n van te zbați deasupra să te-nalți...
De sol te ține bulgărul de-argilă.

Frumosu-i vis și dragostea e mit.
10 Ah ! lumea asta e-un azil d-infirmi,
În care va să lupți și să te-afirmi
Mîncînd cît poți mai mult — dar gratuit.

[1915]

[NEMAIPUTÎND...]

Nemaiputînd să-mi scutur aripele pătate
De Viața cu tumulturi și urlete de fier
Am părăsit mulțimea de trupuri zbuciumate,
Era o seară roză și coloratul cer

- 5 Descoperea în zare mărețe perspective —
Erau păduri de aur și-ncendii largi de foc,
Flexibilele ciute cu zîmbete naive
În ochii-i plini de visuri și taine de noroc.

- 10 Era o seară-albastră și nicăieri să-ți sprijini
Privirile
Și apele-n virtutea străinelor origini,
O seară enervată de pulpe de verbine
Cu poftitoare-arome de sînuri de femei...

[1915]

[MĂ CHEAMĂ...]

Mă cheamă dar nu știu ce taină mă cheamă !
Mă cheamă dar nu știu spre care țărîm,
Și nu știu de-i bine ori viața-mi fărăm,
Dar cine nu simte chemarea ce-l cheamă

5

 Și-l sapă-n aramă
 Și-l duce, și-l duce, să nu-și deie samă
 Ce soartă-i urzită cetății de-aramă ?
 Avea-voi puterea în piatră să rîm ?

[1915]

NOTE ȘI VARIANTE

PRIVELIȘTI

Cunoscut ca poet din periodicele vremii (1914—1923), B. Fundoianu nu a avut posibilitatea să-și adune poemele într-un volum decât în anul 1930, cu sprijinul lui Ion Minulescu. Stabilindu-se la Paris din anul 1923, poetul păstra totuși strânse legături cu prietenii și cu mișcarea literară din țară¹. Volumul intitulat *Priveliști* a apărut la Editura Cultura națională și conținea 48 de poeme, scrise între anii 1916—1923, dintre care unele fuseseră publicate în reviste între anii 1920—1930. Au rămas în afara cuprinsului acestui volum numeroase poezii apărute în peste douăzeci de ziare și reviste, între anii 1914—1920, reproduse în capitolul *Din periodice* al ediției de față. De asemenea, în volumul din 1930 nu au fost incluse numeroase versuri, scrise între anii 1912—1919, aflate printre manuscrisele lăsate la Iași, în păstrarea doamnei Angela Steuerman-Rodion, după stabilirea familiei poetului la București, în 1921. În anii ce au urmat apariției volumului, evenimentele social-politice s-au precipitat, sub presiunea curenților fasciste din Occident, iar familia Fundoianu avînd de suferit, arhiva de manuscrise (intrată în 1935 în posesia sorei și cumnatului poetului, prozatorul Paul Daniel) nu a putut fi valorificată. După asasinarea poetului în lagărul de la Birkenau-Auschwitz, în 1944, Rodica Fundoianu-Daniel a considerat că opera postumă a fratelui său nu ar fi

¹ Poezii ale lui B. Fundoianu au fost incluse — anterior volumului *Priveliști* — în *Antologia poezilor de azi* alcătuită de Ion Pillat și Perpessicius, volumul I, Editura Cartea românească, 1925, p. 221.

bine să mai apară, deoarece nu avea girul autorului. Abia în 1965, poetul Virgil Teodorescu reeditează *Priveliștile*, completate cu șapte titluri din periodice și cu cinci poezii din manuscrise, reproduse din revista *Steaua*, nr. 12, decembrie 1963, p. 13—15. Aceste poezii se află transcrise de poet pe albumul *Cîntece simple pentru Mărior*, aflat în arhiva scriitoarei Dorina Rădulescu. La acestea Virgil Teodorescu a adăugat și traduceri ale sale din volumele *Titanic* și *Ulysse* (scrise de Benjamin Fundoianu-Fondane în limba franceză). Volumul este intitulat *Poezii* (Editura pentru literatură, 1965).

În 1974, la Editura Cartea românească, a apărut ediția B. Fundoianu, *Priveliști și inedite*, îngrijită de scriitorul Paul Daniel, care semnează, de asemenea, prefața și notele. Ediția reproduce integral sumarul volumului *Priveliști*, o selecție de 20 titluri adunate din periodice, precum și 96 de titluri din manuscrise.

După cum am amintit mai sus, apariția *Priveliștilor* (1930) s-a bucurat de sprijinul direct al poetului Ion Minulescu. Cei doi poeți se cunoscuseră încă din anul 1917, în timpul refugiului lui Ion Minulescu la Iași. Într-o scrisoare¹ adresată sorei sale Rodica (în București), datată 1 II 1930, Fundoianu preciza: „Minulescu s-a dat peste cap și a aranjat apariția volumului *Priveliști* la Cultura națională. Volumul se va pune imediat sub tipar și va răsări prin aprilie.” Aflindu-se la Paris, și deci în imposibilitate de a se ocupa direct de apariția propriei cărți, poetul apelează, în vederea întocmirii sumarului, la serviciile sorei sale Rodica, pentru a-i transcrie poezii apărute în periodicele din colecția Bibliotecii Academiei, la care au fost adăugate și unele rămase în manuscrise, aflate fie la poet, fie la București, în arhiva familiei. În aceeași scrisoare, B. Fundoianu dă și unele indicații cu privire la pregătirea volumului pentru tipar: „Corecturile însă nu-mi pot trimete, așa cum aș fi vrut-o, așa că a trebuit să dau, prin contract, delegație lui Minulescu să le supravegheze. Corectura unui volum de poeme, deși neînsemnată, din punctul de vedere cantitativ, e un lucru extrem de rebarbativ și dificil, migălos mai cu seamă; pe urmă, știi, poeziile sînt irascibili. Cui puteam deci s-o încredințez și să mă culc pe urmă pe-o rină? Lui Voronca? Lui Brunea? Ție, firește. Așa

¹ Scrisorile menționate în capitolul de note al ediției de față se află în arhiva Paul Daniel.

că... În 1917, când scriam «priveliștile», mă gindeam eu că ție am să-ți cer să mi le corectezi, plodul bălan cu ochi de cer? Dacă poți, pune-te deci imediat în legătură telefonică cu Minu, care-ți va indica ce e de făcut.»

Volumul apărut avea pe copertă, ca subtitlu, „poeme“ și mențiunea „cu un portret inedit de C. Brâncuși“. Portretul este executat în tuș și se află plasat la pagina 6. În legătură cu publicarea acestui portret, într-o scrisoare datată *Paris, 18 III* [1930], B. Fundoianu îi spunea sorei sale: „Pe de altă parte, ții atrag atenția că am trimis «Culturei» un clișeu de Brâncuși, care mă reprezintă, clișeu pe care, conform convențiilor noastre, «Cultura» ți-l va înapoia imediat după tipărire spre a-mi fi expediat. Înainte de a mi-l expedia, dă-i-l lui Roll pentru *Unu*, ca să economisească cheltuiala unui clișeu, și cere-i-l pe urmă înapoi.“

La pagina a patra a volumului se află următoarea „casetă“ a editurii: „Această carte s-a tipărit în două formate și anume: cincizeci de exemplare, format mare, sub copertă specială, trase pe hirtie velină, vărgată, fabricată pentru Cultura națională, din care 26 exemplare nepuse în comerț, numerotate de la A la Z, și douăzeci și patru de exemplare subscrise, numerotate de la 1 la 24; o mie o sută de exemplare format mic, trase pe hirtie de tipar vergé. Toate exemplarele cuprind un portret inedit de C. Brâncuși.“

Pe coperta interioară, sub titlu, se mai află mențiunea „1917—1923“, adică perioada în care au fost scrise poeziile incluse în volum, cu o singură excepție, *Provincie*, I (p. 51), datată 1916. La pagina 9 se află dedicația către poetul Ion Minulescu, „primul clopotar al revoltei lirice românești“. Urmează (la paginile 11—18) un cuvânt introductiv (al poetului), intitulat *Cîteva cuvinte pădurețe*, avînd dedicația „Lui Claude Sernet“. În aceeași scrisoare, B. Fundoianu o mai roagă pe sora sa: „În ce privește *Prefața*: 1) — suprimă complet notița; 2) — lasă titlul cum e, deși Brunea are dreptate: e mai frumos *Cuvinte pădurețe*, decît *Cîteva...* dar e mai pretențios și schimbă ușure sensul lui“.

Volumul are versurile împărțite în șase cicluri: *Herța*, *Sinaia*, *Provincie*, *Cîntece simple: Mărior*, *Alte priveliști* și *Cîntece simple: Vlaici*. Cartea a fost primită în mod elogios de critica autorizată a vremii. Redacția revistei *Unu* tipărește, în mai 1930, un număr omagial (numărul 25), avînd, lîngă titlul re-

vistei, mențiunea *Privești*. Pe lângă trei poezii reproduse din volum (*Țoca*, *Uritul* și *Eveniment*), revista publică și articole despre poet și opera sa, semnate de Ilarie Voronca, Ion Călugăru, Sașa Pană, Șt. Roll și alții.

G. Călinescu, în monumentală sa lucrare, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Editura Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 780—782, scria: „B. Fundoianu a fost printre primii promotori ai poeziei pure («Poemul... conceput ca un univers autonom, cu legile lui arbitrare, cu hazardul lui prevăzut. Un fel de alfabet Morse...»). Dar fiindcă în poezia lui se vorbea de vaci, de privești provinciale, a fost catalogat ca poet tradiționalist, în afara modernismului. În realitate tradiționalismul reprezintă o formă de modernism. [...] Tradiționalismul lui Fundoianu e un panteism olfactiv și tactil, o îmbătare de exalațiile vitale. [...] B. Fundoianu nu este deci un pastelist ci un voluptos de toate ipostazele materiei [...]. Arghezismul de care B. Fundoianu este învinuit este inexistent, poetul fiind înrudit sufletește cu Pillat și cu Ilarie Voronca.“

În ediția de față publicăm integral sumarul volumului *Privești*. La *Note* am menționat data și titlul primei apariții în revistă, republicările ulterioare, apoi am reprodus variantele din periodice și manuscrise, versiunile integral deosebite rămase în manuscris, precum și variantele acestora. Variantele din manuscrise au fost reproduse astfel: mai întii versurile *inițiale*, adică versurile scrise pentru prima dată de autor (prima redactare), apoi cele scrise sau adăugate ulterior (versuri întregi sau fragmente), scrise fie deasupra, fie dedesubtul rîndurilor respective, ca și cele notate marginal și neanulate de poet.

De la caz la caz, au fost menționate și traducerea unor poezii în limbi străine (germană, maghiară etc.), în dorința de a se facilita urmărirea circulației creației poetice a lui B. Fundoianu peste graniță.

Nu a fost consemnată, în mod special, apariția unor poezii ale lui B. Fundoianu în diverse antologii de poezie românească, pe care le menționăm în continuare:

Ion Pillat, *Poezia toamnei*, Viața românească, 1921, p. 123—124; Ion Pillat și Perpessicius, *Antologia poezilor de azi*, I, Editura Cartea românească, 1925, p. 221—224; Vasile Nicolescu, *Cîntecul iubirii*, Editura pentru literatură, 1966, p. 253—255; *Poeți de la „Vieața nouă“* (cu un studiu introductiv de Dumitru Micu), Editura pentru literatură, 1968, p. 167—171; Nicolae

Manolescu, *Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, II, Editura pentru literatură, 1968, p. 67—74; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, Editura pentru literatură, 1969, p. 257—263; Lidia Bote, *Antologia poeziei simboliste românești*, Editura pentru literatură, 1968, p. 517—525; Zburătorul. *Balade culte românești*, ediție îngrijită de Iordăan Datcu, Editura Minerva, 1973, p. 334; Dinu Pillat, *O constelație a poeziei române moderne*, Editura Cartea românească, 1974, p. 203—224; Laurențiu Ulici, *Multum in parvo*, Editura enciclopedică română, 1974, p. 221—252; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Antologia poeziei românești*, Editura didactică și pedagogică, 1974, p. 320—322; Valeriu Rusu, *Mică antologie de poezie română modernă*, ediție bilingvă româno-franceză, Editura Minerva, 1975, p. 96—103.

P. 11

PARADĂ

Publicată în volumul *Privești*, Editura Cultura națională, 1930, p. 19. În versul 71, cuvântul „fată“, evident o greșeală de tipar, a fost înlocuit de noi cu „față“. Există în manuscrisul FD 94, p. 1, 1 verso, cu titlul *Biblie*, evident o versiune (de șase strofe) a poeziei *Paradă*, pe care o reproducem integral :

Biblie

Ca un paing, Uritul a scos din pîtec ațe
și-și trase universu-i din mine... împrejur,
nu-i nimeni licărirea de ziuă s-o agațe
și capul să mi-l plece, prieten, spre azur.

5 Vezi, sîngele de toamnă a șiruit pe drumuri,
și sîngele din suflet coclește vag pe-un pisc.
Te-am risipit zădarnic în pietre de parfumuri,
biet hoit de vultur ager cu liniște în plisc.

10 Și m-am tîrît prin pietre, asemeni sufletește,
cu fiecare coajă de anotimp. Și-așa
s-a prăbușit înaltul cu fulgi. E iarnă. Crește
întinderea ce-o pune gunoiul despre stea.

15 Poate-a murit ființa pămîntului în haos,
căci cade nea pe plante și vieți ; și-n putregai
silabisesc uitarea și moartea de repaos
acei ce nu au spirit cum n-au destul mălai.

Uitat ca un tezaur și prost ca un domestic,
mucegăit de liniști, mă cert de ce nu-nfrunt
cu sufletescul aspru suișul — și amestic
20 prea-naltul pisc de moarte cu colnicul mărunt ?

Căci vreau cărarea aspră ce rupe de mulțime
cărarea mea ; ori culmea și pămîntescul ghimp
— ori traiul mediocru schimbat prin înălțime
cu fiecare coajă de josnic anotimp.

Iași, III 1918

Această variantă a fost publicată și în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 262.

Pe aceeași filă a manuscrisului *FD 94* verso se mai află și o variantă a primei strofe, scrisă cu creionul :

Ca un paing, Urîtul a scos ațe
din pîntecul naturei. Împrejur
nu-i nimeni să te plece-nspre azur
și licărirea zilei s-o agațe.

La strofa ultimă a versiunii de mai sus, *Biblie*, se mai găsesc următoarele variante, scrise cu creionul : *V 21* : Căci vrei...
V. 22 : cărarea ta...

Cu unele versuri modificate față de varianta din manuscrisul *FD 94*, poezia se mai află și în manuscrisul *FD 262 r.—v. V. 2* (versiune) : ...universul... *V. 4* : ...zadarnic spre azur. *V. 5* : ...din toamnă... *V. 7* : M-am risipit... *V 8—16* : și hoitul meu de vultur cu liniștea în plisc. // Și mi-am tîrît în clipe aceeași primăvară / cum se repetă ziua în ciob de-oglinzi. Așa / e prăbușire albă de fulgi. E iarnă. Seara / a străbătut pufoasă : o pasăre de nea. // Catir ce poticnește de fiecare piatră / așa am fost ; catirul de drum și anotîmpi ; / am fost drumeag pe drumuri și gospodar la vatră ; / mi-au dat lumină crinii și trandafirii ghimpi. *V.18* : ce poticnește-n pietre, eu n-am putut să-nfrunt. *V.19* : nici s-amestic. *V. 22* : ...ori floarea și... *V. 23* : ...trimis din înălțime.

Dată : *Iași, III 1918*.

Pe fila a doua a manuscrisului *FD 262* se mai află variante ale strofelor a doua și a treia din versiunea de mai sus, pe care, de asemenea, le reproducem integral :

Vezi singele din toamnă mocnește printre scrumuri
și singele luminei s-a încheșat pe-un pisc.
În van îți cat ființa de catifea pe drumuri,
biet hoit de vultur ager cu liniște în plisc.

- 5 În van vrei pe armura voinței să te sprijini,
cal prost și îndărătnic ce poticnești. În van
din ghem de elemente tragi așa de origini —
prea-naltul pisc de moarte te-așteaptă diafan.

Versurile al doilea și al treilea ale acestor catrene mai au și următoarele variante: V. 2: ...s-a încheiat...; ...a ruginit... V. 3: ...ființa prin câmpi și prin parfumuri.

Într-o scrisoare din 1 februarie 1930, adresată de la Paris surorii sale, Rodica Fundoianu, care se ocupa de apariția volumului *Privești* la Editura Cultura națională, poetul solicită o dublură, pentru a face el însuși corecturile necesare. Temându-se că, din cauza depărtării, paginile corectate nu vor sosi la timp de la Paris, autorul roagă pe sora sa să țină seama la ultima corectură în pagină de modificările făcute. Demne de reținut sînt unele indicații ale poetului cum este, de pildă, cea cu privire la această poezie (*Paradă*): „*Atențiune*: A nu-mi corecta sub nici un pretext greșelile de limbă, acordurile etc. Cînd scriu «zăpada de tăcere în care corbii coase», nu pune nici corbul, ca s-o dregi, nici cos, ci *crucește-te numai și dă-mă dracului...*”

P. 14

HERȚA¹, I

Publicată în *Cuvîntul liber*, an. III, nr. 8, 16 V 1921, p. 16.
Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 25.

Textul apărut în *Cuvîntul liber* prezintă următoarele variante față de cel definitiv: V. 2: Ploaia se simte, caldă, în aer și-n plămîn. V. 5: și vacile nemulse încă de la păscut. V. 8: Prin case... V. 11: ...frunza clopotelor... V. 16: Muiat tot tîrgul parcă, în inserare, muge.

¹ Herța este numele unei localități din nordul Moldovei, unde poetul își petrecea vacanțele la bunicii dinspre tată.

Tradusă în limba germană de scriitorul Oscar Walter Cisek și publicată în *Prager Presse* între anii 1921—1923, perioadă în care traducătorul se afla la studii la München. Această poezie, împreună cu *Herța, III, VIII și Sinaia, I, II* (sub forma unor decupaže din ziar, în limba germană, fără dată și fără alte indicații) se află în arhiva Ioanei Cisek. Ele urmau să facă parte dintr-o antologie a poeziei românești în limba germană, antologie care a rămas neterminată. După mărturisirile doamnei Cisek, aceste traduceri au fost elogiute de B. Fundoianu în unele scrisori (azi pierdute) în care autorul îi mulțumea călduros traducătorului, apreciind, printre altele, păstrarea și în limba germană a alexandrinului și fericita găsimă a unor echivalențe de termeni. Din aceeași sursă reiese că între B. Fundoianu, pe când colabora la ziarul *Rampa* (1920—1923), și O. W. Cisek exista o bogată corespondență, scriitorul Cisek exprimându-și încă de pe atunci convingerea fermă că se află în fața unui remarcabil poet, fapt care l-a determinat să-l includă în sumarul proiectatei antologii amintite mai sus.

Poezia a apărut și în *Antologia literaturii române* (în limba maghiară), vol. IV B, partea II, Editura pentru literatură, București, 1964, la pagina 1114, în traducerea poetului Szász János.

P. 15

[HERȚA], II

Publicată în revista *Unu* (condusă de Sașa Pană), an. II, nr. 19, 1929, p. 3, intitulată *Privești*, cu dedicația „D-nei Colomba Voronca“.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 26.

Față de textul de bază, poezia din revistă prezintă următoarele variante : V. 6 : calci funte de mireasmă pe cite-un mușuroi. V. 10 : Ziua de azi...

În aceeași scrisoare din februarie 1930, trimisă de la Paris, adresată surorii sale, Rodica Fundoianu, poetul recomandă corectarea mai multor greșeli de tipar, printre care și aceea apărută în textul poeziei din revista *Unu* : „Ziua de azi intră în conacul boieresc“. Or, „era vorba de ziua de astăzi, adică de încă o silabă“, precizează autorul.

Publicată pentru prima dată în *Cuvîntul liber*, an. III, nr. 4, 15 III 1921, p. 13, cu titlul *Priveleşti vara*.

Inclusă în volumul *Priveleşti*, 1930, p. 27.

Textul din *Cuvîntul liber* prezintă următoarele variante :
 V. 9 : ...codrul tăcut... V. 13 : Vara umblă cosită... V. 14 : Stelele-n baltă, toate, care sînt încă clare. V. 18 : Lasă-l să doar-mă-n pene...

Republicată în *Rampa*, an. V, nr. 1138, 14 VIII 1921, p. 1, cu titlul *Priveleşti*, avînd următoarele variante : V. 9 : identic cu cel din *Cuvîntul liber*. V. 11 : ... și parcă... V. 13 : Vara pleacă cosită... V. 14 : Stelele-n boltă, toate, care mai sînt încă clare. V. 18 : Lasă să-ți culc în poală...

Textul publicat în *Cuvîntul liber* a fost tradus în limba germană de O. W. Cisek și a apărut în *Prager Presse*, cu titlu identic celui publicat în *Cuvîntul liber* (vezi nota de la p. 470).

Inclusă în volumul *Priveleşti*, 1930, p. 28.

Inclusă în volumul *Priveleşti*, 1930, p. 29.

Poezia a fost tradusă și în limba maghiară, cu titlul *Osz van és egyre kurtabb...*, de Majtényi Erik, în revista *A Het*, an. III, nr. 25, 23 VI 1972, p. 5.

Publicată în revista *Integral*, an. III, nr. 11, II—III 1927, p. 10, cu titlul *Priveleşti*.

Inclusă în volumul *Priveleşti*, 1930, p. 30.

Textul din *Integral* prezintă următoarele variante : V. 2 : de ierburi, cu privirea marină de trecut. V. 3—4 sînt în re-

vistă în ordine inversă. V. 12 : și în suris lumină din soarele-apune.

Poezia a fost tradusă și în limba maghiară, cu titlul *Vatra Dornei*, de Majtényi Erik, în revista *A Het*, an. III, nr. 25, 23 VI 1972, p. 5.

P. 21

[HERȚA], VII

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 32.

În manuscrisul FD 297, p. 2, există o versiune intitulată *Privești*, cu multe variante marginale, ștersături și adăugiri. Din aceste variante s-a putut reconstitui următorul text, pe care-l reproducem integral :

- E cîmpul lung și-i miros, spălat cu ploaie : fîn.
În ziuă munca ară, pămîntul e bătrîn,
și cresc cu unghii dure și os de fier scaieții.
Izvoarele purcese din țîța dimineții
- 5 lovesc în aspra pace, în mîl și-n catifea.
E toamnă de lumină sălbatecă și rea.
Un plug cu boi de ziuă, tîmpiți și simpli parcă
muncesc să spargă negru în țelina săracă,
să puie-n ea lumină de grîu și orz de cai.
- 10 Nu strică nici un țipăt tăcerea de pe plai.
Și-atît de lină-i toamna în suflet și-n coline
că sîngele naturei continuă în tine
și țelina săracă continuă în noi.
Pe dealuri arătura aleargă după boi.
- 15 Nimic : pămîntu-i pace și-i nesfirșit și-i ocru.
Și Viața trece iarăși prin ziuă, mediocru.
și Viața trece iarăși prin zi ca un tăun.
Și-acum, de poți, ascultă, ici, în pămîntul bun
și-n bucuria vieții cu soare — cum murmură
- 20 tristețea asta vagă din noi și din natură.

Iași, I 1918 — XI 1918

Această variantă a fost inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 260.

Textul din ms. *FD* 297 prezintă marginal și următoarele variante : *V. 7* (versiune) : Un plug cu boii simpli, proști, umezi de băltoacă.

Între versurile 14 și 15 se mai aflau și următoarele două versuri, anulate ulterior de autor :

și frumusețe surdă de anotimp matur.
E clopot de tăcere și clopot de azur.

Pe fila 1 a aceluiași manuscris se mai află o versiune al cărei final s-a pierdut, intitulată tot *Privești*, nedată, scrisă cu aceeași cerneală și pe aceeași hîrtie de caiet ca și prima, deci tot din 1918, pe care de asemenea o reproducem integral :

Privești

- Simți un miros de cîmpuri și de tăcere : fin.
În ziuă munca ară pămîntul cel bătrîn
și cresc cu unghii dure și os de fier scaieții.
Izvoarele purcese din țîța dimineții
- 5 lovesc în aspra pace, în mil și catifea.
E toamnă de lumină sălbatecă și rea.
Un plug cu boii singuri, pitici și fără suflu,
muncesc să spargă negru pămîntul de la lucru,
să puie-n el făina și orzul pentru cai.
- 10 Nu sparge nici un țipăt tăcerea de pe plai
și-i sînge-atîta negru de sol, atîta sînge,
că dimineața rîde stupid ori poate plînge
și iarăși șes și iarăși un plug de zi ce ară
și iarăși frumusețe pe grîu ori pe săcară.
- 15 Și frumusețea lungă de anotimp matur.
E clopot de tăcere și-i clopot de azur.
Nimic : pămîntu-i pace și nesfirșit și ocru.
-

P. 22

[HERȚA], VIII

Apărută în *Cuvîntul liber*, an. III, nr. 8, 16 V 1921, p. 16, cu titlul *Privești* : *Murgul* ; dată : *Iași*, 1918 ; dedicată Linei.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 33.

Față de textul de bază, poezia din revistă prezintă următoarele variante : *V. 2* : ... crește umbra plopilor pe răcoare. *V. 5* :

...cum sună-n seară și în pietriș pîriul. V. 11 : privește balta : broaște se spală cu amurg. V. 17 : privește rotogolul... V. 18 : și paște jos, pe-alocuri, cite un fir de lună.

În manuscrisele existente se află mai multe versiuni, în care se poate urmări evoluția creației poetului. Mai întii publicăm integral versiunea din manuscrisul *FD 284*, p. 1, datată Iași, VII 1917 :

Privești

XII

Un murg, cu coama creață, mai paște-n iarbă soare.
Pămîntul suflă aburi și scutură sudoare,
își face vînt cu ierburi și sperios de-amurg —
printr-un țăruș, c-o sfoară, se ține scai de murg.

- 5 Ghicești cum sună-n seară și în pietriș pârîul,
în liniște se-aude cum încolțește grîul,
și trec țărani cu gînduri prin liniște, trec boi
cu pîntece greoaie de miros de trifoi
și-n taina grea de țărini arate și de pîne,
- 10 talanga scoate luna și-o sprijină pe stîne.
Un fluier plînge cîntec de broaște după stuh.
O ciută ia atentă, cu coarnele-n văzduh,
spinarea de jăratec pe măgure cu paie.
Și iată noaptea-și sparge haotica-i păstaie,
- 15 și-mprăstie luceferi pe cerul de cenuși.
Și numai murgu-n noapte, legat de un țăruș,
privește rotogolul ce iese din genună —
și paște-n ierbi, pe-alocuri, cite un fir de lună.

Iași, VII 1917

Această versiune a fost inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 220.

Față de versiunea din manuscrisul *FD 284*, p. 1, manuscrisele *FD 93* și *FD 47*, p. 1 și 1 verso, prezintă următoarele variante : V. 1 (*FD 47*) : ...pe iarbă paște soare. V. 2 (*FD 47*, 1 verso) : Pămîntul stors răsufală și scutură sudoare. V. 4 (*FD 93*) : ...se ține strîns de murg. V. 5 (*FD 93*) : Flori — luntre de lumină — vor ca să treacă riul. Versurile 5 și 6 din versiune lipsesc în ms. *FD 47*. V. 7 (*FD 47*) : Spre rîu pestrițe ierburi

răsfrinte se amestic. V. 7 (FD 93) : și boi, stropiți de mlaștini, miroasă-n drum trifoi. V. 8 (FD 47) : pe drum, un bou, o vacă sau poate alt domestic. V. 8 (FD 93) : Țăranii, cu rugină de-amurg, vin după boi. V. 9 (FD 47) : se leagănă din șolduri și miroasă trifoi. V. 9 (FD 93) : și-n liniștea de pîne, pe după șuri de paie. V. 10 (FD 47) : crepusculul se uită o dată înapoi. V. 11 (FD 93) : un fluier plînge doruri pe găure de fag. V. 12 (FD 93) : O ciută sperioasă, privește-atentă-n larg. Sub acest vers sînt adăugate și următoarele variante ale versurilor 11—12 (în ordine inversă) : O ciută cată-atentă cu coarnele-n văzduh / Un fluier plînge-anost și senzitiv în stuh. V. 12 (FD 47) : s-ascunde ; noaptea-și sparge haotica-i păstaie. FD 47 verso : și iată... V. 13 (FD 47) : și-n liniștea de pîne, pe după șuri de paie ; FD 47 verso : V. 13 : spre focul ce se-ntinde pe dealuri o văpaie. V. 14 : Văzduhul tot de aer se primenește-n noapte. V. 15 : și firea toată-i moartă ori poate moare-acuș ; își strînge coama creață și-adoarme pe ogoare. V. 18 : ca mîni din nou să pască, pe iarba verde soare.

În manuscrisul FD 163 se mai află următoarea versiune :

Priveliști

- Un cal, cu coamă creață, pe iarba paște soare.
Pămîntul stoarce aburi și scutură sudoare,
își face vînt cu ierburi și-n larguri jucăuș
ca să nu-și piardă calul și-l ține c-un țăruș.
- 5 Alături, flori de-a valma împestrițează riul,
în liniște s-aude cum încolțește griul
și boi stropiți de mlaștini miroasă-n drum trifoi,
crepusculul se stinge cu ochii înapoi
și-n liniștea de pîne s-a oblojit prin paie
- 10 de șură ; noaptea-și sparge haotica-i păstaie,
se-nșiră stele-stele ca niște boabe coapte.
Văzduhul tot de arșiți se primenește-n noapte
și firea toată-i moartă — ori poate moare-acuș
și numai calu-n noapte, legat de un țăruș,
- 15 îndrăgostit de soare, se bucură cu sațiu,
că și acum pămîntul se-nvirtește-n spațiu.
Își strînge coama neagră și-adoarme pe ogoare
ca mîni din nou să pască, pe iarba verde, soare.

Pe manuscrisul acestei versiuni se mai află și unele versuri modificate, după cum urmează : V. 3 : ...și sperios de-amurg.

V. 4 : de un țăruș, cu-o sfoară, se ține strîns de murg. V. 8 : crepusculul mai cată o dată înapoi ; crepusculul se stînge prin negurile moi ; crepusculul vopsește cu roșu un altoi ; crepusculul vopsește cu roșu de oloi. V. 9 : spinarea deluroasă tivită de văpaie ; spinările de dealuri... ; spinarea de jăratec pe măgure cu paie.

În *ms.* 47, p. 1 verso, textul prezintă următoarele variante față de manuscrisul *FD* 163 : V. 2 : Pămîntul stors răsufală și... V. 9—18 : și-n liniștea de pajiști dospite și de pîne / talanga scoate luna și-o sprijină pe stîne, / un fluier plînge doruri prin gaure de soc, / o ciută sperioasă, pe colnic, cată-n loc / spre focul ce se-ntinde pe dealuri o văpaie / și iată : noaptea-și sparge haotica-i păstaie, / nechează lung spre lună, neștiutor în sațiu / că înspre soare solul îl învîrtește-n spațiu. / Socoate că tot soare-i pe cerul de genună / și-n iarbă, creț la coamă, pe-alocuri, paște lună.

Ultimele două versuri mai prezintă și următoarea redactare : privește rotogolul ce iese din genună / și paște-n iarbă, pe-alocuri, cite-un fir ăe [lună].

Textul din *Cuvîntul liber* a fost tradus în limba germană de O. W. Cisek (cu același titlu) și publicat în *Prager Presse*, între anii 1921—1923 (vezi ediția de față, nota de la pagina 470).

P. 23

ȚOCA¹

Apărută în revista *Unu*, an. III, nr. 21, I 1930, p. 5, datată 1917.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 34.

Textul din revistă prezintă următoarele variante față de cel de bază : V. 3 : ...de păsări... V. 11 : ...e puhav și urît.

În scrisoarea amintită, din februarie 1930, trimisă, de la Paris, surorii sale Rodica Fundoianu, poetul cere să i se trimită prima corectură pentru a se evita unele greșeli de tipar, cum ar fi cele strecurate în textul publicat în revista *Unu*, citînd, printre altele, versurile :

„și forța lenevoasă de-a se căta pe sine
și moartea adormită cu coatele pe sine“.

¹ Țoca (Lina Fundoianu-Pascal), sora cea mare a poetului, actriță de teatru și film, decedată în 1944, soția regizorului Armand Pascal (Păpușu), decedat în 1929, la Paris.

„Or, în versul al doilea e vorba de șine, căi de fier, railway“, spune poetul.

Poezia există și în manuscrisul *FD 301*, intitulată *Roman-tism* și datată Iași, IV 1918. Întrucît deosebirile de text sînt substanțiale, o reproducem integral :

- Te rup din reverie, prietenă și soră,
ființă despletită din vag și auroră,
și-n pîntecu-ți purcede lumină, ca-n scripturi.
Ai taină de cădere ca frunza de păduri,
5 și-n sufletu-ți murmură, ca într-un cîmp, tăcerea.
În ceasul greu de ziuă și înnoire. Vrerea
și-a înălțat ființa prea pură din noroi.
Și te-am creat din liniști, din cîmpuri și din foi,
căci, blind, apropierea-ți îmi desina aripă.
10 Se străvezea ființa-mi de fiecare clipă,
și sufletu-mi, pe geamul naturei, aburea.
Mă poticneam de fire ca de-un pietroi ; și-așa
eram de pur ca vasul curat cu oloi sacru.
Și te-am ferit de balta cu miros greu și acru,
15 de sîngele prea vînat și aspru de iriși —
și te-am cules în mine, ca-ntr-un ciubuc hașis,
ca să-ți fumez din sacrul ființei otrăvirea.
Ca și un turc, cu trupul netrebnic și cu firea
întoarsă-n visul straniu ca un hieroglif,
20 mă bucură tăcerea temută, de calif,
ce se-ntrevede-n taină și-n nevăzut de harpă —
o floare grea de seră, ce luminează, stearpă.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 264.

În *ms.* A 10 se mai află o versiune, intitulată tot *Roman-tism*, dar diferită și față de poezia din volum, și față de cea din manuscrisul *FD 301*, pentru care motiv o publicăm integral :

- Ai brațe adunate pe cap, ca o amforă,
și goală ca o lamă de piele albă, soră
de dragoste și taină — culeasă din scripturi —
ca frunza de pădure cazi dulce și murmuri
5 și-n inimă-ți secunde au țacănit tăcerea.
Fu ceasul de lumină și curăție. Vrerea
ca și-un uliu hrăpareț din cer s-a pogorît.

- Și am uitat pământul de soare și urit,
 căci, blînd, apropierea-ți îmi desina aripă.
 10 Se străvezea ființa-mi de fiecare clipă
 și sufletu-mi, pe geamul naturei, aburea.
 Mă poticneam de fire ca de un zid, și-așa
 erai, că, din departe, îți pipăiam ființa.
 Eram o umbră omul, o catifea, dorința
 15 și vrerea-mi aspră, singe albastru de iriși.
 Și te-am cules în mine, ca-ntr-un ciubuc hașis,
 ca să-ți fumez pe coate și trîndav otrăvirea.
 Și ca și-un turc cu trupul netrebnic și cu firea
 întoarsă în visul straniu, ca un hieroglif,
 20 îmi savurez tăcerea temută, de calif,
 ce se-ntrevede-n taină și-n evocări de harpă —
 o floare eterată ce luminează, stearpă.

Iași, IV 1918

Marginal, în manuscris, există și următoarea variantă a versului 7: Ca și un uliu dincolo de cer s-a pogorit.

P. 24

SINAIA, I

Publicată în revista *Unu*, an. III, nr. 25, V 1930, p. 2, cu titlul *Privelști, XI*, datată 1919.

Inclusă în volumul *Privelști*, 1930, p. 37.

Textul din revistă prezintă următoarele variante: V. 6: ...răcoarea din pădure. V. 9: ...la patru mîini pe ape.

Tradusă în limba germană de O. W. Cisek (probabil după un manuscris trimis de autor) și publicată în *Prager Presse* între anii 1921—1923. (Vezi nota de la pagina 470.)

P. 25

[SINAIA], II

Apărută în volumul *Privelști*, 1930, p. 38.

O versiune (pe care o reproducem integral mai jos) a fost publicată în *Adevărul literar și artistic*, seria II, an. II, nr. 29, 12 VI 1921, p. 2:

Priveliști

Simți muntele din miros, din aer și din brazi.
Și umezeala-i vîrsta codrilor dinspre iaz,
grei de genunchi și cu coamă de noapte în spinare,
cai bătrîni de atîta nechez și nemișcare.

- 5 Pe unde-ncepe balta, lină pînă în fund,
mînele verzi, din nuferi, s-au apucat de prund,
să nu le tragă-n apă broaștele, de picioare.
Umbra soarbe din frunze tot sîngele de soare
ca liniștea enormă să cadă-n asfințit.
- 10 Poate izvoare — poate broaște s-au desfrunzit.
Amurgul trece-n codru, lung ca o caravană.
Cerbii nu știu nimica din toamna roșcovană
și-așa cum dorm, cu sufletul de frunză și desculți,
visează copoi, goarne și vînători temuți,
- 15 veniți să prindă codrul cu coarne și copite.
Și codrul, căzut, plînge pe nările mărite.

Tradusă în limba germană de O. W. Cisek și apărută în *Prager Presse*, între anii 1921—1923, cu același titlu ca în *Adevărul literar și artistic* (vezi nota de la p. 470).

P. 26

[SINAIA], III

Publicată în *Adevărul literar și artistic*, seria II, an. II, nr. 11, 4 II 1921, p. 3, cu titlul *Priveliști*.

Inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 39.

Corectăm după revistă greșala de tipar din versul al șaselea (în volum: E-așa de putred drumul că ai putea să strigi"; în revistă: să-l strici").

P. 27

[SINAIA], IV

Apărută în volumul *Priveliști*, 1930, p. 40.

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 41.

Publicată pentru prima dată în revista *Integral*¹, an. III, nr. 12, IV 1927, p. 10. Reprodusă și în revista *Adam* (sub direcția lui I. Ludo), an. I, nr. 17—18, 15 III 1930, p. 9, cu un portret de I. Ross.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 42.

Poezia a fost tradusă în limba maghiară, cu titlul *Taliarchushoz*, de Majtényi Erik, în revista *A Het*, an. III, nr. 25, 23 VI 1972, p. 5.

Publicată în *Adevărul literar și artistic*, seria II, an. II, nr. 60, 15 I 1922, p. 2.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 44.

Față de textul de bază, poezia din revistă prezintă următoarele variante : V. 5 : Nu te uita-n hambare și în șură. V. 7—8 : În sticle, cu extrase de natură, / Suprema consolare și tăcere. V. 10 : Aud, ca-n vremuri... V. 13 : În cupa asta, Amintirea. V. 16 : Din sufletul... V. 22—24 : Cerul era jos ; era-n bostanii / Cu zeamă albă, prin spărturi prelinsă. / Era pe jos cu vișinii și anii. V. 25—28 : în revistă lipsesc. V. 34—36 : Nu-i vrana, nu-s butoaietele, nu-s anii / Și poate nu se mai tirăște cerul / Pe jos, prin zeama albă, ca bostanii.

Publicată în *Flacăra*, an. VII, nr. 21, 26 V 1922, p. 331, cu titlul *Privești*.

¹ Revistă apărută între anii 1925 (martie)—1928 (iulie), sub conducerea lui F. Brunea, Ion Călugăru, M. H. Maxy și Ilarie Voronca ; redacția din Paris : B. Fundoianu și Matisse Teutsch.

Inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 46.

Față de textul de bază, textul din revistă prezintă următoarele variante: V. 5: Parc-a plouat cu sînge peste pămîntul ud. V. 7—8: Și vrăbii, din trifoiști, s-au înălțat, roșcate. / O fată, ici, în cîmpuri, a adormit pe spate. V. 10—12: Un clopot se desfoaie de cîntec arămiu / Să prelungească parcă tăcerea din vecerne. V. 14: și-i lingă moartă bine... V. 20: ...mugesc după moșie. V. 23: ...cu ochii la mălai. V. 24: ...cu brațul spre cîmp, blagoslovește. V. 25: Din umbra lui...

În manuscrisul FD 310 se află o versiune intitulată *Priveliști, I*, datată Iași, IX 1917, pe care o reproducem integral:

*Și vom străbate apele cu lotca,
toți cei pe ciți ne satură pămîntul,
de-am fi cezari cu sceptrele puterii
ori păcurari nemernici.*

Horățiu

- Ce simplu e amurgul acesta vag de toamnă !
Un plug pornește fierul cu soare și răstoarnă
pămîntul greu de reavăn ; e liniște și-absurd.
Vreun pîndar împușcă de dup-o vie, surd,
5 și-ascultă vietatea pămîntului deșartă.
O raclă urcă-n seară și-n cărării cu-o moartă
și bocetă în seară femeii după sicriu.
Un clopot se desfoaie de sunet arămiu
prin popușoi de pace, de murmur, de vecerne.
10 Și plouă din priveliști cu miros ; e devreme
și-n jur de raclă-i bine oriunde te întorci.
Ca pururi Viața cată cu garduri și cu porci,
cu vișini, cu neveste, cu ținci și cu prisacă.
În anotimp simți pasul lui Dumnezeu cum calcă
15 și numără cîștigul imens de pe fineți,
mălai e pentru oameni și mei pentru stigleți
și pentru vaci trifoiști ; țărani cu pielea arsă
fac cruce și se miră în liniștea întoarsă,
cum poate-un om să moară pe-așa o zi de trai ?
20 Afurist un popă, cu mintea spre mălai,
peste sicriu cu brațul întins blagoslovește...

- Pământul beat cu soare și vite preacurvește
și cheamă către dinsul pe gîză și pe om.
Și oamenii se pleacă cum s-ar pleca un pom,
25 il scui-pă, îl sărută, îl blastămă și-l iartă.
Și bulgării de noapte se prăbușesc pe moartă.

Această variantă este inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 231.

P. 35

PROVINCIE, I

Publicată în *Rampa*, an. VI, nr. 1265, 15 I 1922, p. 5, cu titlul *Priveliște veche*.

Inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 51.

Față de textul de bază, poezia apărută în revistă prezintă următoarele variante: V. 4—5: și plouă; giștele sub punți. V. 8—9: lipesc pe bancă mărci cu zimțuri, late / pentru tăcere — pentru ploaie, poate. V. 11—12: așteaptă ofticos și paralic / suflete albe pentru arcul mitic. V. 16: Bazinu-i verde...

P. 37

[PROVINCIE], II

Publicată în volumul *Priveliști*, 1930, p. 53. Reprodusă postum în *Lumea* 1945, an. I, nr. 4, 14 X 1945, p. 7, cu titlul *Provincie*.

P. 38

[PROVINCIE], III

Publicată în volumul *Priveliști*, 1930, p. 54. Primele patru strofe au apărut independent, cu titlul *Provincie*, în revista *Integral*, nr. 3, 1 V 1925, p. 12. Față de textul din volum, poezia are câteva variante: V. 5: ...iarba a fișnit. V. 6: ...pe unde curge riul.

Ultimele trei strofe au apărut separat, fără titlu, în *Puntea de fildes*, IV 1925, p. 2, avînd data *Iași, 1922*, împreună cu poezia *Priveliști*, recte *Provincie*, IV, din volum. Deosebiri față de textul de bază sînt următoarele: V. 21: Clopote de-alarmă... V. 25: Pe lîngă garduri se...

Poezia a apărut în *Antologia literaturii române* (în limba maghiară), vol. IV, 1964, împreună cu *Provincie, IV*, la paginile 1113 și, respectiv, 1114, în traducerea poetului Szász János.

P. 40

[PROVINCIE], IV

Publicată pentru prima dată în *Puntea de fildes, IV* 1925, p. 2, cu titlul *Priveliști*, datată 1921, însoțită de un portret al autorului de S. Maur.

Republicată în revista *Unu*, an. III, nr. 25, V 1930, p. 2, cu titlul *Priveliști, XXII*.

Inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 56.

Față de textul de bază, poezia din *Puntea de fildes* prezintă următoarele variante: V. 8: uzi de tăcerea largă... V. 11: ...de parcă nu-i alterează timpul.

În textul din revista *Unu* semnalăm următoarele deosebiri: V. 9: ...cenușile din morți.

Apărută în limba maghiară, în antologia citată, împreună cu *Provincie, III*.

P. 41

RUGĂ SIMPLĂ

Publicată în volumul *Priveliști*, 1930, p. 57.

Un manuscris intitulat *Alte priveliști*, existent în arhiva Marcel Aderca, datat 1921, Buc., prezintă următoarele variante: V. 1: ...căzut din cer! V. 4: ...căzut din cer! V. 10: ...de băligi și gunoaie. V. 11-12: ...de grindeni și furtuni / ferește-ni-l, ferește-l de seceta aprinsă. V. 24: scunzi și cu... V. 27: ...și slobozește trupul.

Această poezie, împreună cu *Spleen* și *Priveliști* (este vorba despre poezia cu titlul definitiv *Eveniment*) au fost trimise, din Paris, de B. Fundoianu lui Felix Aderca, în mai 1924, însoțite de o lungă scrisoare, în care îi comunica, printre altele: „Îți trimet trei poeme; dacă le poți tipări, tipărește-le; dacă poți scoate bani, scoate-i; ai toată încuviințarea mea; rogu-te numai să te folosești cu delicatețe de dînsa; nu-i citi poemele lui Lovinescu sau «joile» la Maxy — nu sprijini părerile despre poeme, cu

textul în mină. Păstrează-le pînă la tipar, *inedite*. Dacă apar, îmi trimiți și mie foaia în Rue Jacob, 15.“

P. 43

URITUL

Apărută pentru prima dată în revista *Unu*, an. III, nr. 21, I 1930, p. 5.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 59.

În revistă textul prezintă următoarea variantă la versul 9 :
Motani de porțelan...

Un manuscris intitulat *Spleen*, datat *Buc.*, 1921, se află în arhiva Marcel Aderca, cu următoarele variante : După versul al patrulea se află 4 versuri (eliminate de autor în 1930), pe care le reproducem mai jos :

O roabă umblă simplu prin mobile de stil ;
din cîmp, docarul sprinten aduce pe vechil ;
poți să auzi din curte tot ce șoptesc, confuze,
clapele-ntîrziate pe mîni, ca niște buze.

V. 7 (în manuscris versul 11) are următoarea redactare : și-l ascultam și-atuncea (nedumeriți) cum geme. Versurile 9—12 din textul de bază lipsesc în manuscris. V. 16 : prin mobile ar curge cu zgomot, ca-n burlane.

Tradusă în limba maghiară de Majtényi Erik și publicată, împreună cu *Femeie luminoasă*, în revista *Igaz szó*, an. XX, nr. 5, 1972, p. 724, cu titlul *Az unalom*, avînd ca supratitlu *Kétvers (Două poeme)*. În subsolul paginii revistei se află mențiunea : „Din volumul *Poetul și umbra sa*, în curs de apariție în Editura Kriterion“. Cartea a apărut în 1972, cu titlul *A költő és árnyéka* ; o parte din tiraj a fost trimisă și la Budapesta.

P. 44

FEMEIE LUMINOASĂ...

Publicată în volumul *Privești*, 1930, p. 60.

Intitulată *Odă de argint* și datată *Iași, VIII 1917*, o versiune, pe care o reproducem integral, se află în manuscrisul *FV 108*, p. 1—2 :

Femeie, cîmp de floare cu miros de amurg,
femeie-mprăștiată prin oameni ca moneda,
femeie-n care sîinii sînt porumbei de ziuă,
în care ochii limpezi sînt găuri de azur !
5 și pielea peisajiu cu agonii de lebezi.

Mă lasă să-ți mușc fața și sufletul să-l mușc,
o, tu ce zaci în mine, ca-ntr-o oglindă ziua,
femeie cu gîndirea ca un polen netrebnic,
cu trup ce-ațîță nervii, ca o livadă coaptă
10 cînd toamna bate pomii și ploile sînt dulci.

Din piepțeni părul negru s-a risipit pe gît,
— o noapte-ncremenită prin palmieri, în tropic, —
și ochii tăi, rfu dulce prin trestii de amurg,
și gîtul tău, cuib moale cu sunete și mierle,
15 și mîinile-ți mai pure ca ziua și lumina.

Femeie, pămînt negru, te vreau și te iubesc,
te vreau, cum vreau, femeie, pămîntul bun și negru,
pămîntu-n care pururi au adormit ai mei,
pămîntu-n care rodnic vreau să-mi multiplic chipul,
20 pămîntu-n care-n urmă voi să adorm și eu.

Și-aș vrea să-mi sap în tine icoană grea (și drum,
cum cîrțița și-l sapă prin sol și coropișniți),
icoană-n care-argintul e adorat de schimnici,
icoană păgînească sub care mor creștinii,
25 icoană ce se vinde și n-o pricepe nimeni,
icoană ce se vinde în bîlci, pentru norod.

Această variantă a fost inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 227.

Poezia din acest manuscris, mult lucrată, are notate, pe margine, unele variante pe care le reproducem mai jos : *V. 6* : și-n palme ține-mi fruntea grea și-oblică de gînduri. *V. 7* : ...ca într-o raclă mortul ; o, tu ce ești creată anume pentru mine. *V. 9* : cu trupul decît orice gîndire mai presus. *V. 10* : cînd toamna dulce mișcă bejării de cocori. *V. 23* : ...argintul e prețuit de schimnici.

Cu același titlu, datată Iași, VIII 1917, poezia există și în manuscrisul *FD 38*, p. 1—1 verso, cu următoarele variante față

de versiunea reprodusă mai sus : V. 6—9 : Mă lăsă să-ți mușc
fața și sufletul să-ți mușc / să-ți pingăresc făptura și inima
să-ți cumpăr / o, tu ce ești creată anume pentru mine / și
trupul decît orice gîndire mai presus ; ... ca oricare gîndire mai
presus. V. 11—12 : Și zvirle-mă în cale, căci voi veni-ndărăt, /
Căci voi veni să-mi satur dorințele cu tine. V. 19—20 : pămîn-
tu-n care rodnic vreau să-mi continui chipul / Pămîntu-n care-n
urmă vreau să adorm și eu.

Postum, poezia din acest manuscris (FD 38) a fost publicată
de Paul Daniel în revista *Luceafărul*, an. II, nr. 52, 28 XII 1968,
p. 8.

În manuscrisul FD 7, p. 1 și 1 verso, se află o versiune mai
apropiată de textul apărut în volumul *Privești*. Poezia este in-
titulată tot *Odă de argint*, avînd aceeași dată, *Iași, VIII 1917*.
Reproducem mai jos, din ms. FD 7, încă o versiune, alcătuită
din 4 strofe :

Odă de argint

Femeie, cîmp de ierburi cu buclă de amurg,
femeie luminoasă ca șesurile-n toamnă,
femeie, luntre albă pe rîurile morții,
femeie, cu gîndirea ca un polen netrebnic
5 și pîntecul fierbinte, pretext pentru alt pîntec.

Impură pînă-n sînge și pînă-n măruntaie,
privește fecundă cu vaci rumegătoare,
dă-mi țărna preacurată din sufletu-ți impur
și gîtul tău, cuib dulce cu sunete și mierle
10 și mînele-ți mai pure ca pietrele din rîuri.

Femeie, pămînt negru, te vreau și te iubesc,
te vreau, cum vreau, femeie, pămîntul bun și negru,
pămîntu-n care pururi au adormit ai mei,
pămîntu-n care rodnic vreau să-mi continui chipul,
15 pămîntul unde-n urmă vreau să adorm și eu.

Și-aș vrea să-mi sap în tine lumină grea prin lut,
cum cîrțița și-o sapă prin sol și coropișniți,
icoană păgînească sub care mor creștinii,

- icoană ce se vinde și n-o pricepe nimeni,
20 icoană ce se vinde în bîlci, pentru norod.

Iași, VIII 1917

Poezia din volum a fost tradusă în limba maghiară de Majtényi Erik și publicată, împreună cu poezia *Uritul*, în *Igaz szó*, an. XX, nr. 5, 1972, p. 724—725, cu titlul *Asszony ki ugy világitsz*, avînd ca supratitlu *Kétvers (Două poeme)*.

P. 45

SEARĂ MISTICĂ

Publicată în volumul *Privești*, 1930, p. 61. În manuscrisul FD 288, p. 1, se află o versiune intitulată *Amurg mistic, V*, pe care o reproducem integral :

E-atîta liniște în cîmp,
că-n agoniile solare,
tăcutele secerătoare
au prins să plîngă-ntr-un răstîmp...

- 5 E-atîta liniște în cîmp,
văpsit cu sîngerie rană,
că parcă ești o buruiiană
ce sorbi pămîntul în răstîmp...

- E-atîta liniște în cîmp...
10 Un bou și-o vacă zac supt lună,
și sperioși că se-mpreună,
mugesc spre lună lung și tîmp...

Iași, IV 1917

Față de textul versiunii din manuscrisul FD 288, se mai află unele variante și pe verso-ul manuscrisului FD 288 și în ms 39 verso (datat Iași, III 1917) și în manuscrisul FD 258, p. 2 și FD 258, p. 2 verso, pe care le reproducem după cum urmează : V. 2 (FD 288 verso) : uitat de soare pentru iele ; uitat de zi — că, inedite ; FD 258, p. 2 : uitat de soare, că alene ; FD 258, p. 2 verso : uitat de soare-abia că fagii. V. 3 (FD 288 verso) : că parc-auzi, cum leneș stele ; ms. 39 : vrăjitele secerătoare ; FD 258,

p. 2 : pe orice papură înaltă. FD 258, p. 2 verso : își licăre argintul coajii. V. 4 (FD 258, p. 2 verso) : pierduți pe drumul curb din câmp ; FD 288 verso : pe boltă scapăr în văzduh ; dau pînteni boltii în răstîmp ; ms. 39 verso : se uit spre codri în răstîmp ; ascultă rar, într-un răstîmp ; FD 258, p. 2 : se-aprinde cîte-o stea-n răstîmp. V. 12 (ms. 39 verso) : mugesc spre lună în răstîmp.

În manuscrisul FD 311 se poate întîlni o nouă variantă a primei strofe :

E-atita liniște în cîmp
și scîrțîie în seară oiști —
și boi, scăpați de prin trifoiști,
se-ntorc, cugetători, prin cîmp.

Pentru versul al doilea, pe același manuscris, poetul a mai încercat și varianta : miros de grîu frecat de mină.

O variantă a versurilor 2 și 3 se află și în manuscrisul FD 230 verso, avînd titlul *Privești* : Uitat de-un soare roș, că fagii / își lustruie argintul coajii. Pe această filă se află notate doar primele trei versuri ale poeziei.

P. 46

CÎNTECE SIMPLE : MĂRIOR I ROMANȚA

Publicată în volumul *Privești*, 1930, p. 65.

Poezia, fără titlu, datată *Vatra Dornei, miercuri*, se află în manuscris în albumul *Cîntece simple pentru Mărior*, din arhiva scriitoarei Dorina Rădulescu, împreună cu alte 9 poeme, transcrise de B. Fundoianu, probabil în 1923. Albumul este de format dreptunghiular (mărimea 15×8 cm), are filele bleu-pal și o copertă legată în pînză neagră. Pe primele pagini ale albumului se află următoarea *Dedicație* (reprodusă și în volumul *Poezii*, 1965, p. 103) : „Poeții au prostul obicei, cîteodată, să spuie în fruntea cîtorva poezii o prefață. Dacă prefața vrea să spuie altceva decît poezia, e de prisos. Și e de prisos să spuie încă o dată ceea ce poezia e obligată să spuie mai frumos. Un sentiment nu se poate explica. Sau poate tocmai poezia e explicația lui ? De aceea pudoarea îi e necesară poetului. Dacă fuge de cetitori, poate găsi, totuși, unul. Acelui îi va dedica această

respectuoasă comemorare a câtorva ani de prietenie delicioasă și absurdă. 1919—1923.”

Nici celelalte poeme nu au titlu, însă la finele albumului se află o pagină de sumar în care sînt enumerate, drept titluri, primul vers al fiecărei poezii.

Față de textul de bază, poezia din album prezintă următoarele variante : V. 5—10 : Aș fi venit desigur altminteri ca în vis / și-altminteri ca-n volumul alătura deschis, / ți-aș fi adus aceleași dorinți, aceeași sete / și-un suflet plin de umbre, ca tot atîtea pete / și frunze-mbătrînite de secole, pe-un loc / poate-ar fi fost mai mare minuta de noroc ! V. 13 : și să visez alături de visul tău suav. V. 15 : Ți-aș spune poate-n taină esența de cuvinte. V. 20—23 : Poate n-am ști că anii se duc, că viața curge / că soarele se naște în carne și amurge / și n-am ști că moliftul cu mîna lui a-nchis / precum un zeu, pleoapa celui din urmă vis. Poezia se încheie aici (versurile 25—28 fiind șterse de poet), purtînd semnătura *Mielușon* și avînd aceeași dată ca în volum.

Apărută, cu titlul *A Românc*, în ziarul *Elöre*, an. XXVI, nr. 7715, 27 VIII 1972, p. 3, cu precizarea : *A Mărior — ciclusból*, tradusă în limba maghiară de poetul Majtényi Erik. În subsolul paginii se află indicația : „Din volumul în curs de apariție la Editura Kriterion“. Cartea a apărut în 1972, cu titlul *A Költő és árnyéka*.

P. 48 [CÎNTECE SIMPLE : MĂRIOR], II

Publicată în volumul *Privești*, 1930, p. 67.

Existență și în manuscris, în albumul amintit mai sus, purtînd cifra de ordine I și avînd următoarea variantă a versului 10 : să plîngem ce ne scapă, prin degete, ți-aș spune.

Un facsimil după manuscrisul primelor două strofe a fost reprodus în revista *Lumea* 1945, an. I, nr. 4, 14 X 1945, p. 7, într-un grupaj de mai multe poezii.

P. 50 [CÎNTECE SIMPLE : MĂRIOR], III

Apărută, cu titlul *Cîntec simplu. Mărior*, în *Contimporanul*, an. II, nr. 32, 24 II 1923, p. 1, datată 1922.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 68.

Față de textul de bază, poezia din revistă prezintă următoarele variante : V. 4 : ...pe uliți... Versul 10 lipsește din revistă (probabil o eroare tipografică), iar versurile 11 și 12 (din volum) sînt inversate.

Existență și în albumul mai sus-amintit, avînd următoarea variantă a versului 13 : și vorbele-or rămîne nelimpezite-n noi.

P. 51 [CÎNTECE SIMPLE : MĂRIOR], IV

Apărută pentru prima dată în *Contimporanul*, an. II, nr. 31, 17 II 1923, p. 4, cu titlul *Cîntec simplu*, avînd dedicația *Pentru Jem Ouhe* și data 1921.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 69.

Față de volum, textul din *Contimporanul* prezintă următoarele variante : V. 2 : ...genunchii tare mici. V. 10—12 : rumen, pe carnea tare și coaptă dinadins / o, aș fi vrut atuncea, în casa mea săracă / să-ncui cu lacăt toamna care-a venit și pleacă.

Existență în manuscris în albumul *Cîntece simple pentru Mărior*, arhiva citată, cu următoarele variante față de textul de bază : V. 2 : identic cu cel din revistă. V. 10 : pe carnea coaptă bine și tînără-ntr-adins. Versurile 11 și 12 sînt identice cu cele din *Contimporanul*.

Republicată în volumul B. Fundoianu, *Poezii*, 1965, capitolul *Din manuscrise*, cu titlul *Cum dormi printre gutuie*, p. 105, datată 1921, textul fiind identic cu cel apărut anterior — tot postum — în revista *Steaua*, an. XIV, nr. 12, XII 1963, p. 14, cu același titlu. Poezia (al cărei manuscris nu-l cunoaștem) prezintă următoarele variante față de textul de bază : Versul 2 este identic cu cel din revista *Contimporanul* și din albumul mai sus-citat. V. 4 : ...cea fină de gutuie. Versurile 10, 11 și 12 sînt identice cu cele din revistă și din albumul mai sus-amintit.

P. 52 [CÎNTECE SIMPLE : MĂRIOR], V

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 70.

O versiune (pe care o reproducem în prezenta ediție la capitolul *Din periodice*), intitulată *Piatra-Neamț. Mărior*, a fost publicată în *Rampa*, an. V, nr. 1117, 20 VII 1921, p. 1, semnată Fd.

Publicată în revista *Puntea de fildeș*, nr. 2, 2 V 1926, p. 9, cu titlul *Cîntec simplu*.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 71.

Poezia din revistă (avînd 3 strofe de cîte 6 versuri) prezintă următoarele variante : V. 3 : de numai putrezirea... V. 6 : pe piele, umbra rece... V. 15 : ..de la himeră. V. 17—18 : și pune-n peisajul metalic, pomii goi / Parcă ți-aud pantofii cum gîfîie prin foi. Datată 1922.

Existență și în manuscris, în albumul *Cîntece simple pentru Mărior*, purtînd cifra de ordine VII și data 1922—1923, avînd următoarele variante față de textul de bază : Versul 3 este identic cu cel din *Puntea de fildeș*. V. 15 : ...de la bariere. Versurile 17 și 18 sînt identice cu cele din *Puntea de fildeș*.

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 72.

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 74.

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 76. În manuscrisul FD 312, se află o versiune care nu s-a păstrat integral :

Cîmpii cu fragi au bube de cruci și mușuroaie
și pacea cade sură, cum ar cădea o foaie.

E cîmpul lins și-i pace arată pe moșie —
și iepuri trag pămîntul cu ei, în vizunie.

- 5 Și cîrțițele-n toamnă s-au coperit cu țărână —
pe undeva, departe, trec miei cusuți din lînă.

De-acum e miros dulce și-i vag și e rugină —
de-acum te pierzi în toamnă și-n țărână și-n lumină.

Pe acest manuscris se mai află următoarele variante adăugate cu creionul: V. 7—8: de-acum e miros aspru...; de-acum te pierzi în țărână, și-n miros și în toamnă / Și toamna-i cu finețe și vin și poamă coarnă.

P. 61 ORA DE VIZITĂ

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 78.

Republicată postum în *Lumea* 1945, an. I, nr. 4, 14 X 1945,
p. 7.

P. 62 ALTE PRIVEȘTI, I

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 83.

P. 64 [ALTE PRIVEȘTI], II

Publicată în revista *Integral*, an. III, nr. 11, II—III 1927,
p. 10, cu titlul *Privești*, dată *București*, 1922.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 85—86.

Poezia din revistă prezintă următoarele variante: V. 6:
pleoapa rece de privire-nchisă V. 19: Rebeca, cît ți-s...

P. 66 [ALTE PRIVEȘTI], III

Publicată în *Contemporanul*, an. II, nr. 36, 24 III 1923, p. 4,
cu titlul *Alte privești*.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 87.

Față de textul de bază, poezia prezintă următoarele variante: V. 3: ...de sămînța... V. 10: De vii să mii și-n seara
aceasta...

Publicată în *Rampa*, an. V, nr. 1095, 24 VI 1921, p. 1, cu titlul *Priveliști*.

Inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 88.

Poezia din revistă prezintă câteva variante: V. 3—4: și-i bate pîn' la sînge, din spate, cu nuiuaa. / Seara, prin slabii vișini, își scapă catifeaua.

Publicată în revista *Unu*, an. III, nr. 21, I 1930, p. 5, avînd textul identic cu cel din volum.

Inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 89.

Un manuscris, intitulat *Priveliști*, existent în arhiva *Marcel Aderca*, datat *Iași, 1917*, prezintă următoarele variante: V. 3: ...liniștea din cîmp. V. 7—8: și, speriat de cîni, a poposit / pe-o piatră care spune-un kilometru. V. 9—11: O fată albă, lîngă niște capre / s-a-ntins pe pîntec, simplă, în pășune / să strîngă-n poale ce cuvinte spune.

O versiune intitulată *Priveliști*, datată *Iași, V 1917*, se află în manuscrisul *FD*, 258, p. 1, pe care o reproducem integral:

Trec vînători cu haita. Plînge-o goarnă —
miroase cîinii ierburile; zarea
negrește floarea-soarelui pe codru
și căprioare sperie-nserarea.

- 5 E cert că-n clipa asta Dumnezeu
s-a pogorît din cer cu sfîntul Petru
și, speriați de cîni, au poposit
un timp pe piatra unui kilometru.

- 10 O fată — asfințit de Grigorescu —
desculță-și păște caprele-n pășune,
și-ascunsă-n frasini, caută ce spune,
în șoaptă, Dumnezeu sfîntului Petru...

Această variantă a fost inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 217.

Pe pagina a doua a aceluiași manuscris se află și următoarele variante : V. 2—3 : Miroase cîinii ierburile. Marea / cu ochi de-oțete fulgeră prin codri ; cu ochi de-oțete străbate printre ramuri.

Pe pagina a treia a aceluiași manuscris se află următoarea versiune a primelor două strofe, intitulată *Priveliști*, VI :

Văpsește-amurgul rariștea cu sînge ;
un plug își arde-n arșiță cuțitul
și orice iarbă scutură răcoare
[un fluier tainic, în departe, plînge.]¹

- 5 Trec vînători cu haita. Plînge-o goarnă.
Departe, roșu, e-un castel de soare ;
dulăii-și mișcă botul prin miresme
și spintecă Tăcerea căprioare.

Pe acest manuscris se mai află și următoarele variante : V. 3 : ...scutură mireasmă. V. 7—8 : dulăii prin miresme își storc firea / și căprioare spintecă Tăcerea.

Și în manuscrisul *FV* 43, p. 1 verso, se află transcrisă a doua strofă a versiunii reproduse mai sus, cu următoarele variante :

Dulăii scurm cu botul prin miresme,
și spintecă amurgul căprioare.

O altă versiune intitulată tot *Priveliști*, nedatată, probabil din 1917, se află și în manuscrisul *FV* 107 ; o reproducem integral :

[În șanțul dintre codru și șosea
se înmulțește verde firul ierbii —
și orice iarbă scutură răcoare...
nevătămați în cîmp colindă cerbii...]²

- 5 E cert că-n clipa asta, Dumnezeu
s-a pogorît din cer cu sfîntu Petru
și, speriați de cîni, au poposit
în rînd, pe piatra unui kilometru.

¹ Vers anulat cu cerneală de autor.

² Strofă tăiată cu cerneală de autor.

- O fată ca-ntr-un chip de Grigorescu
10 descultă-și paște caprele-n pășune...
și curioasă caută ce spune,
în șoaptă, Dumnezeu lui sfintu Petru.

Această versiune, marginal, are și următoarele variante :
V. 5 : În clipa asta, sigur, Dumnezeu. V. 8 : ...pe-o lespede de kilometru ; pe-o strîmbă lespede de kilometru. V. 9 : O fată într-un amurg de Grigorescu ; O fată — asfințit de Grigorescu. V. 10 : Descultă, paște caprele... V. 11 : și-ngîndurată... ; și-ascunsă-n iarbă...

P. 69

COINCIDENȚE

Publicată în *Contimporanul*, an. II, nr. 41, 6 V 1923, p. 4, cu titlul *Contemplare. Poem în proză*.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 90.

Poezia din revistă este însoțită de următoarea notă de subsol : „Autorul roagă pe cititor să nu confunde acest poem în proză, tipografiat, după nevoile ritmului, cu un poem în versuri, care a trebuit să se supună la o sumedenie de reguli și limite, infinit mai dificile decît se pare“. Semnat : b. fd.

Față de volum poezia din revistă prezintă următoarele variante : V. 2 : Mîna ta e răcoroasă ca roua. V. 6—10 : Păsări, cu gușa albă, au zburat din cîmp. / Cît întilnești cu ochii, e natura ! / Am văzut furnici roșii, bărzăuni de catifea / și toată lumina din cîmp și toată lumina / și pămîntul descusut de arătură. V. 12 : (viața bună sare uimitor din semințe !) V. 13—14 : au culoarea pămîntului, au culoarea pămîntului, / au mișcarea din mîni a păsării care zboară. V. 17 : Calul mort a prins infinit să se descompue. V. 18 : ...pămînt brun. V. 19 : ...care au semințe.

P. 71

DUPĂ DILUVIU

Publicată în revista *Unu*, an. III, nr. 22, II 1930, p. 3, cu titlul *După ploaie*.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 92.

Textul, din revistă prezintă următoarele variante : V. 10 : ...piaptână lumina. V. 13 : ...buzunare de provincie.

Intr-o scrisoare adresată de la Paris surorii sale Rodica, la București, datată 18 III [1930], poetul îi face câteva recomandări cu ocazia tipăririi volumului : „În poezia *După diluviu*, poem în proză, fiecare frază e separată de cealaltă, dar nu cuvintele între ele ; deci «luminii» poate intra în același rînd cu «pietrele». În schimb, te rog, suprimă, în același poem, toate liniuțele pe care le-am pus ca să indice începutul de linie ; liniuțele nu sînt necesare.“

Poezia a apărut în *Antologia literaturii române* (în limba maghiară), volumul IV, 1964, împreună cu *Cîntece simple : Vlaici*, III, la paginile 1115—1116, în traducerea poetului Szász János.

P. 72 CÎNTECE SIMPLE : VLAICI¹, I

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 97.

Există și în albumul *Cîntece simple pentru Mărior*, purtînd cifra de ordine VI și data 1922, avînd următoarele variante față de textul de bază : V. 5—6 : Ai fi atît de calmă, de albă și de pură / că aș privi prin tine ca printr-un geam, natură ! V. 7 : Cocoșii, în tăcerea prea lungă, ar țipa. V. 12 : sau ca să-ți fie-o clipă...

Apărută, cu titlul *Szép, Tiszta reggel...*, în ziarul *Előre*, an. XXVI, nr. 7715, 27 VIII 1972, p. 3, cu mențiunea *A Vlaici — ciklusból*, tradusă în limba maghiară de Majtényi Erik. În subsolul paginii se află indicația : „Din volumul în curs de apariție la Editura Kriterion“.

P. 73 [CÎNTECE SIMPLE : VLAICI], II

Apărută în volumul *Privești*, 1930, p. 98.

¹ Vlaici este numele localității din județul Argeș, unde B. Fundoianu, în timpul vacanței, uneori, era invitat de Al. Bogdan-Pitești, împreună cu alți scriitori, pictori etc.

Publicată în revista *Unu*, nr. 6, X 1928, p. 3, cu titlul *Cîntec simplu*.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 99.

Versul 2 din revistă prezintă varianta : sufletul care poate iubi și fecunda.

Apărută în limba maghiară, împreună cu poezia *După diluviu* (vezi ediția de față, nota de la p. 496).

Publicată în revista *Unu*, an. III, nr. 25, V 1930, p. 2.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 100.

Publicată în revista *Unu*, an. III, nr. 22, 5 II 1930, p. 3, împreună cu poezia *După ploaie*, sub titlul comun *Privești*, însoțită de următoarea notă a redacției : „Din volumul care va apare“. În revistă, versul 40 prezintă următoarea variantă : să singere-n calvar.

Inclusă în volumul *Privești*, 1930, p. 101.

DIN PERIODICE

Încă de pe băncile liceului, B. Fundoianu și-a început colaborarea la diverse reviste ieșene, publicînd versuri originale și traduceri.¹

¹ Periodice la care a colaborat cu versuri și tălmăciri : *Floare albastră* (Iași), 1912, semnat I. G. Ofir. *Valuri* (Iași), 1914, semnat B. Fundoianu. *Absolutio* (Iași), 1914, semnat I. Hașir. *Versuri și proză* (Iași), 1914—1915, semnat B. Fundoianu. *Vieața nouă*, 1914—1915, semnat B. Fundoianu. *Revista noastră*, 1914—1915, semnat B. Fundoianu. *Bar-Kochba* (Bîrlad), 1915, semnat B. Wechsler, F. Benjamin. *Zări senine* (Iași), 1915, semnat B. Fundoianu, Const. Meletie. *Dimineața*, 1915, semnat Alex.

Debutînd la 1 mai 1914, în revista *Valuri* (Iași), cu sonetul *Dorm florile*, semnat pentru prima dată B. Fundoianu, poetul își va desfășura activitatea literară în peste 34 de reviste și ziare din capitală și provincie. Avînd o activitate bogată și diversă (poet, eseist, cronicar dramatic, publicist), B. Fundoianu a folosit mai multe pseudonime, identificate de noi pe baza manuscriselor poeziilor tipărite. Acestea ne-au fost de un real folos în îndreptarea unor greșeli, a unor omisiuni de versuri sau de cuvinte, din cauze tipografice, în depistarea (în reviste) a unor rînduri inversate sau chiar corijarea unor erori de paginație, ca în cazul poemului *Ultima verba* (vezi nota de la pagina 512).

Acest capitol (*Din periodice*) cuprinde poeziile în limba română publicate de autor în ziarele și revistele vremii, poezii care ilustrează prezența poetului în mișcarea literară românească, atît înainte de primul război mondial, cît și în epoca dintre cele două războaie.

N-au fost reținute pentru prezenta ediție poeziile ocazionale semnate *Alex. Vilara*, publicate în *Dimineața: Bucovinei*, nr. 4035, 29 mai 1915 p. 1; 1914—1915, nr. 4074, 7 iulie 1915, 2; *Glasul gliei*, nr. 4110, 12 august 1915, p. 1; *Treziți-vă, ni-s frați!* nr. 4132, 3 septembrie 1915, p. 1. De asemenea, nu a fost reți-

Vilara. *Cronica Moldovei* (Bîrlad, București), 1915—1916, semnat B. Fundoianu. *Hatikvah* (Galați), 1915—1916, semnat B. Fundoianu, F. Benjamin, B. Wechsler, B. F. *Flacăra*, 1916, 1922, semnat B. Fundoianu. *Mișcarea* (Iași), 1916, semnat B. Fundoianu. *Revista critică*, 1916, semnat B. Fundoianu, F. *Rampa*, 1916, 1921—1922, semnat B. Fundoianu, B. Fd., f.d., Fd., Funfurpan, Diomede, Dio, D. *Insemnări literare* (Iași), 1919, semnat B. Fundoianu. *Mîntuirea*, 1919—1920, semnat B. Fundoianu, B. Fund., B. Fd., B.F., W. *Lumea evree*, 1919—1920, semnat B. Fundoianu, F. Benjamin. *Cuvîntul liber*, 1920—1921, semnat B. Fundoianu, B.FD. *Adevărul literar și artistic*, 1921—1923, semnat B. Fundoianu, B.Fd. *Prager Presse*, 1921—1923. *Contemporanul*, 1921—1923, 1925, semnat B. Fundoianu, B. FD., Benjamin Fondane. *Hasmonaea*, 1923, semnat B. Wechsler. *Puntea de fildeș*, 1926, semnat B. Fundoianu. *Integral*, 1925—1928, semnat B. Fundoianu, B. Fd., B. FD., Benjamin Fondane, B. Fondane *Unu*, 1928—1930, semnat B. Fundoianu, b. Fundoianu, fundoianu, Benjamin Fondane, b. fondane. *Der Sturm*, 1930, semnat B. Fondane. *Di Woch*, 1934, semnat B. Fundoianu. *Adam*, 1930, 1937, semnat. B. Fundoianu.

nută poezia *Acum...*, din *Mișcarea* (Iași), an. VIII, nr. 195, 1 septembrie 1916, p. 1, nici *Cahalandala. Prolog*, semnat *Funfurpan*, din *Rampa*, an. I, nr. 174, 3 martie 1916, p. 1.

Poeziile sînt dispuse în ordinea cronologică a primei publicări. Tot cronologic au fost grupate, într-un ciclu separat, și poeziile în limba franceză, publicate în câteva periodice din țară (*Contemporanul*, *Unu*, *Integral*), pe care poetul le-a trimis de la Paris, semnate *Benjamin Fondane* sau *B. Fondane*. Ciclul se încheie cu poeziile apărute postum, în 1946, *Exodul și Berceuse de l'emigrant*, care constituie două cazuri speciale. Cea dintîi a apărut în limba franceză în *Ecrits de France*, nr. 2, 1946, iar în limba română, în același an, în *Răspîntia* (vezi nota de la p. 527), traducerea semnată de Dora Litman; cea de a doua nu a apărut în vreo revistă din România, ci într-un volum antologic, dar, fiind singura în această situație, a fost plasată în finalul capitolului *Din periodice* (vezi și notele de la p. 527).

P. 81

DORM FLORILE

Sonet

Reprodusă din revista *Valuri* (Iași), an. I, nr. 3, 1 V 1914, p. 45, semnată *B. Fondoianu*.

Inclusă, postum, în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 103.

Poezia, cu text aproape identic cu cel din revistă, se află și în *caietul E*, p. 18 verso, datată *Iași, 12 april 1914*. Dăm mai jos variantele notate marginal: *V. 3*: Iar boabele... *V. 4*: Par ape cu reflexe de opale; Au scînteieri splendide de opale; Au străluciri fugare de opale. *V. 10*: Extatic în efluviul de lumină. *V. 11*: ...dinspre astre.

Existent și în manuscrisele *FD 24*, p. 1, în *FD 24*, p. 1 verso, cu titlul *Pastel*, în *FD 24*, p. 3 verso și în *caietul G*, p. 9 verso (text identic cu cel din *FD 24*, p. 1).

Toate manuscrisele poartă data de *12 april 1914*. Manuscrisul *FD 24*, p. 1, sub titlu, în creion negru, are mențiunea: „*Prochainement paraître dans la revue Valuri de Iassy*“. Manuscrisul *FD 24*, p. 3 verso, lîngă dată, are și indicația: *Iași*.

Dată 30 martie (evident tot 1914), aceeași poezie se află și în caietul E, p. 9.

În caietul A, p. 9, se află următoarea versiune, tot din 1914, pe care o publicăm integral :

Dorm florile

Scăldate de splendorile luminii,
Cu nuanțări vergine și albastre,
Dorm florile sfioase și sihastre
În tainicul imperiu al grădinii.

- 5 Havuzu-și mișcă valurile. Crinii
În majestatea nopții par pilastre
Rămase din anticele dezastre
Ce-au precedat mormintele ruinii.

- 10 Un mac suspină-n somn ; apoi, extatic,
Ascultă-n taină susurul acuatic
Ce plînge-n parfumate curcubeie.

Și în sublima florilor tăcere,
Prin crengi adoarme luna pe-o alee
Și-n cer, o stea alunecă și piere.

Sonetul *Dorm florile*, apărut în revista *Valuri*, este poezia de debut a lui B. Fundoianu.

Sașa Pană, prieten al poetului, în articolul *Rectificarea unui debut*, rubrica „Punct și virgulă” din revista *Luceafărul*, an. XIV, nr. 13, 27 III 1971, p. 7, susține că poezia *Eva* (din *Revista noastră*, an. III, nr. 5, VIII 1914, p. 74) ar fi poezia de debut, infirmînd precizarea lui D. Petrescu, prefațatorul ediției *Poezii*, 1965, care propusese *Vin norii ca clipe*, apărută în *Vieța nouă*, an. X, nr. 8, X 1914. Sașa Pană reproduce în întregime acest sonet în cuprinsul articolului citat. În realitate poetul a debutat în revista *Valuri*, cu aproximativ patru luni mai înainte.

Într-un articol publicat în *România literară*, an. V, nr. 34, din 17 VIII 1972, p. 4, intitulat *Două poezii necunoscute ale lui B. Fundoianu (cîteva precizări privitoare la debutul său)*, scriitorul Paul Daniel stabilește data reală a debutului.

Reprodusă din revista *Valuri* (Iași), an. I, nr. 4, 15 V 1914, p. 61, semnată B. *Fondoianu*. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 104—105.

Existentă, cu același text, în manuscrisul *FD 24*, p. 2—3, datată 2—3 april 1914, purtînd, marginal, mențiunea *Valuri*. În caietul *E*, p. 10 verso — 11, datată 3 april (desigur tot 1914), poezia prezintă următoarele variante: *V. 8*: Zina domnitoare peste... ; Zina împărăteasă peste..

În caietul *G*, p. 10—11, datată 3 april 1914, lipsește partea a doua din motto-ul citat din Henry de Régnier.

Publicată pentru prima dată în *Revista noastră*, an. III, nr. 5, VIII 1914, p. 74.

Reprodusă, în ediția de față, din revista *Hatikvah*, an. I, nr. 15, 2 I 1916, p. 257, ciclul *Sonete biblice*, I, semnată F. *Benjamin*. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 106.

În *Revista noastră* poezia prezintă următoarea versiune a ultimelor strofe (*V. 9—14*):

În paradis nu cred, și de aceea
În tine nu admir numai femeia,
Din cer sortită dragostei și artei,

Căci zîmbetul și fapta ta senină
5 Nu-i jertfă pe altarele Astartei.
Ci pasu-ntii făcut înspre lumină.

Textul poeziei publicată în *Revista noastră* există și în caietul *A*, p. 8, datată Iași, 26 iunie 1914, cu mențiunea *Revista noastră*. În caietul *Sonete biblice*, p. 3, aceeași poezie este a treia componentă a ciclului *Sonete biblice*; de asemeni, datată Iași, 26 VI 1914, cu mențiunea *Revista noastră*.

Reprodusă din *Vieața nouă*, an. X, nr. 8, 1 X 1914, p. 260.

Existență în *caietul A*, p. 26, cu titlul *Nevroză*, datată *Bajura*, 11 iulie 1914. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 107.

Intr-o scrisoare datată 28 IX 1914, adresată poetului de către Ov. Densusianu (directorul revistei), existență în fondul Bibliotecii Centrale de Stat¹, ms. 12636 (F 97 : D), i se propune schimbarea titlului *Nevroză* în *Vin norii ca clipe* și înlocuirea unor versuri după cum urmează: „În strofa a III-a, în loc de *Se zviră ca suliți*, cred că ar fi mai bine să se pună *Cad dese ca suliți*, iar versul din urmă *Și jale amară* e prea slab; ar merge *Și-otrava-i amară*.”

După cum se poate vedea, poetul și-a însușit aceste sugestii.

Reprodusă din *Revista noastră*, an. III, nr. 6—7, 1—15 XI 1914, p. 100. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 108.

Existență în manuscris în *caietul Sonete biblice*, p. 9, sub-intitulată *Reminiscență*, datată *Bajura*, 10 VII 1914. Pe manuscris se află și mențiunea *Revista noastră*, textul fiind identic cu cel publicat. În manuscrisul din *caietul A*, p. 21, poartă titlul *Poesia*, precum și subtitlul: *Reminiscență*. Poezia este datată tot 10 iulie 1914 și poartă mențiunea *Vieața nouă*.

Reprodusă din *Revista noastră*, an. III, nr. 8—9, 1—15 XII 1914, p. 123. Existență în manuscrisul FD 76, cu același titlu, dedicată *Violettei*, datată *Iași*, noiembrie 1914. În manuscrisul

¹ Inițial, scrisoarea s-a aflat în arhiva Paul Daniel.

FV 112, p. 3, are subtitlul *Sonet, I* și e datată Iași, 10 VI 19. cu mențiunea *Revista noastră*. În caietul *Sonete biblice*, p. verso, face parte din ciclul *Nostalgii medievale*, împreună poezia [*De-am îndrăgit pe-a visului aripă*], dedicată poetul Mihail Codreanu. În ms. 9, p. 1 verso, se află varianta iniția intitulată *Nostalgii medievale, II*.

P. 88

RONDEL DE TOAMNA

Reprodusă din *Vieța nouă*, an. X, nr. 11, 1 I 1915, p. 3. Inclusă, postum, în volumul *Poezii*, 1965, p. 83, capitolul *D periodice*, și în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 109.

Existență și în ms. 77. Poezia poartă mențiunea *Iași, se* anul fiind, după deducția noastră, 1914. În manuscrisul *d caietul R*, p. 18, poezia este intitulată *Toamnă*, în parante *Rondel*, datată *Iași, 19 august 1914*. Strofa ultimă a acestei v riante inițiale este redactată astfel :

Pe raza sfintei amintiri
Cu jale plîngi iubirea noastră,
Tu cați un vraf de trandafiri
În odăița ta sihastră...

5 Îți plînge toamna în priviri.

Pe marginea manuscrisului, poetul a notat și următoar strofă, apropiată de textul publicat în *Vieța nouă* :

În cripta sfintelor iubiri
Te poartă lin iubirea noastră,
Frumoasă pasăre sihastră,
Tu stai pe gânduri și te miri.

Îți plînge toamna în priviri.

Pe manuscris se mai află și unele versuri scrise cu creion variante intermediare între textul datat *19 august 1914* și varia tele transcrise mai sus :

Și plîngi ușor ca într-o glastră
Un roi pribeag de trandafiri.

Publicată prima dată, cu titlul *Afară suflă vîntul*, în *Revista noastră*, an. III, nr. 10, 1 II 1915, p. 128.

Reprodusă, în ediția de față, din *Cronica Moldovei*, nr. 8—9, XI—XII 1915, p. 178. Pe coperta revistei titlul a fost tipărit greșit *Amurg de toamnă*.

Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 110.

Poezia din *Revista noastră* e datată *Bajura, iulie 1914*, și are două versuri în plus (între versurile 10 și 11, eliminate de autor în textul de bază) :

Și-n noaptea care cade aproape, mai aproape,
Îți pare că un suflet s-a înecat în ape.

Existentă, cu titlul *Afară suflă vîntul*, și în *caietul A*, p. 25, avînd 12 versuri, datată : *Bajura, 11 iulie 1914*. Pe manuscris, în creion, se mai află notat *Revista noastră*, numele publicației în care poezia a apărut pentru prima dată, precum și cuvîntul „Toamnă“, probabil o variantă a titlului. Denumită *Augur de toamnă*, avînd tot 12 versuri, nedatată, figurează și în manuscris FD 332. Versurile 1—4 și 11 și 12 din *Cronica Moldovei* sînt citate de Sașa Pană în articolul *Rectificarea unui debut*, rubrica „Punct și virgulă“, din revista *Luceafărul*, an. XIV, nr. 13, 27 III 1971, p. 7.

Publicată pentru prima dată în revista *Zări senine*,¹ an. I, nr. 2, VII 1915, p. 11, intitulată *Iarnă*, avînd dedicația „Zuzuliței“. datată *Iași, martie 1915*, semnată *Const. Meletie*.

Reprodusă, în ediția de față, din *Rampa*, an. VI, nr. 1283, 6 II 1922, p. 1, semnată Diomede². Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 111.

¹ Revistă apărută la Iași, în 1915, printre colaboratori figurînd nume ca Mihail Codreanu, G. Topîrceanu, Ronetti-Roman etc.

² Diomede, rege de Argos, unul din eroii războiului troian ; o lucrare a lui Remy de Gourmont este intitulată *Chevaux de Diomède*.

Textul din *Zări senine* este, de fapt, o versiune diferită pe care o reproducem integral :

- Zăpada cade mulcom și-așterne-un alb zăbranic ;
Cît ochii cat — în zare — stă alb și neted drumul
În cerc de brumă, zarea își estompează fumul,
Iar Cronos lin se scurge, continuu și mecanic
5 Și-n suflet ca-ntr-o urnă își cerne tainic scrumul.

- Cum se desface firul pe ghemul Arianii,
Așa îmi trec, prin minte, avînturi și speranțe.
Se deapănă Trecutul, cu gravele-i romane,
Splendide — ca și fastul persanelor faianțe
10 Ce se prefac fărime cînd cresc, năvalnic, anii.

- Au fost pe-aici odată — și flori, și primăvară,
Și-mbălsămate-arome pe vechile alei...
Furtună-au pus în suflet amăgitorii zei !
Acuma însă-i iarnă și viscolește-afară,
15 Și iarna peste suflet și-a-ntins hermina ei...

Primele două strofe ale textului de bază se află și în manuscrisul *FD* 246, fără titlu, nedatate, probabil tot din 1915, avînd și unele variante nesemnificative.

Fără titlu, datată *II* 1915, semnată *B. Fundoianu*, se mai află și în manuscrisul *FD* 181, p. 1, cu variante mai apropiate versiunea reprodusă mai sus din revista *Zări senine* : *V. 1*—Zăpada cade mulcom și țese alb zăbranic, / Cît ochii cat, pe geamuri, e nesfîrșit de drum ; / Din coșuri, ca stindarde, se-nalini nori de fum. *V. 5* : Și-n suflet, ca-ntr-o urmă, se leapădă scrumul. *V. 7—10* : Așa îmi trec prin minte greoaie amintiri. / V. ceasuri prohodite pe aripi de zefiri, / Și parcă-n vis, deoda în vîrs de spovedanii, / O mîna albă-mparte cununi de trandafiri. *V. 11—12* : Au fost aici pe vremuri și flori, și primăvară și statui cizelate pe vechile alei... La pagina a doua a aceluiași manuscris (*FD* 181) se mai află unele variante anterioare textului acestei versiuni : *V. 2—3* : Cît ochii cat, prin geamuri, e și trist pe drum. / În cerc de brumă zarea se estompează de fum. *V. 8—10* : Se deapănă Trecutul în foi de trandafiri. / I

gîndurat și-agale cu viers de spovedanii, / Ca tors de-o maică-n
pacea vreunei minăstiri. Versul al optulea mai are și următoarele
variante : Vin ore prohodite pe aripi de zefiri ; Vin ceasuri pro-
hodite pe brațe de zefiri ; Vin ceasuri prohodite cu preoți de
zefiri. V. 9—10 : Și dintr-o dată parcă în ritm de spovedanii ;
Și parcă-n vis deodată. în ritm de spovedanii / O mină albă-m-
parte cununi de trandafiri.

Intitulată *Pastel de iarnă*, datată 24 II 1915, se mai află și
în *caietul B* (caiet semnat B. Fundoianu), p. 22, avînd textul
foarte apropiat de cel al versiunii din revista *Zări senine*. Prima
strofă a versiunii din *Zări senine* se mai află transcrisă și pe
filele manuscriselor ms. A 16 și ms. A 43.

Intitulată tot *Pastel de iarnă* și datată tot 24 II 1915 (ca și
în *caietul B*) se mai află, scrisă în creion, și în *caietul pătrat*,
pagina 49, avînd următoarele variante față de versiunea publi-
cată mai sus : V. 5 : Și-n suflet ca-ntr-o urnă își leapadă parfumu-
mul. Versurile 9 și 10, marginal, mai au și următoarele variante :
Și-mi pare atît de dulce că finele nuanțe / Cum cîntă la ureche,
îmi par străvechi litanii. Versul 9 mai are și varianta : Și mi-i
atît de dulce...

La paginile 51, 55 și 57 ale aceluiași caiet, se află ciornele
primei redactări, intitulate *Pastel*, avînd aceeași dată, 24 II 1915,
cu multe versuri anulate sau adăugite marginal, pe care soco-
tim că nu este cazul de a le transcrie.

P. 91

„CHARME DANGEREUX“

Publicată pentru prima dată în *Zări senine* (Iași), an. I, nr. 3,
VIII 1915, p. 8, semnată B. Fundoianu. Republicată în *Revista*
critică, an. II, nr. 13—15, VI 1916, p. 237 semnată F.

Reprodusă în ediția de față, din *Rampa*, an. VI, nr. 1284,
9 II 1922, p. 1, semnată *Diomedea*.

Inclusă, postum, în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 115.

Existență și în *caietul I*, p. 16—17, avînd același titlu, da-
tată 31 III 1915, prezentînd următoarele variante : V. 23—24 :
Ce-nchid în ele ca-ntr-un țintirim / Iluziile-n foile-morminte.

Pe fila 16 verso a aceluiași manuscris, se mai află transcrisă ultima strofă, avînd ultimele două versuri identice cu cele din textul de bază. Existentă și în *caietul pătrat*, p. 128—130, cu numeroase variante. La p. 135 din acest caiet este intitulată *Melopeea cărților*. La p. 130, poezia este datată tot *31 mart 1915*. Menționăm mai jos variantele versurilor existente în acest caiet. V. 2 (p. 134, 135, 137) : De palide și fine acuarele. V. 3 (p. 134, 135, 137) : Cu panglici delicioase și-nsorite. V. 8 (p. 134) : Tulburătoare colțuri solitare ; p. 135 : Nebănuite colțuri solitare ; Subtile peisaje solitare ; Nebănuite visuri solitare ; Tulburătoare taine solitare ; p. 137 : Nebănuite taine solitare. V. 9 (p. 129) : Departe undeva spre miazăzi ; p. 135 : Departe — undeva — în miazăzi. V. 11—12 (p. 129) : Cu arborii ce par a se-ndoi / Cu elegante, fine reverențe ; Pe coastele-nsorite-o casă — și / Boschetele cu fine reverențe ; p. 130 : O verandă înflorită, un Hercul nud / Și cițiva pomi cu lente reverențe ; p. 135 : O verandă-nflorită... Prin flori de tuberoză, o casă și / Boschetele cu fine reverențe. V. 13 (p. 129) : Un cer de-azur curat și-un aur fin. V. 14—16 (p. 129) : Pudrînd cleștarul cerului de soare / Și-n depărtări cu farmecu-i felin / Tumultul larg al mării sclipitoare ; Pudrînd cleștarul bolței, ce sonoră / Și-unește-n zare farmecu-i divin / Cu marea rizătoare-n auroră. V. 15—16 (p. 130, 134) : Și acalmia mării ce-n senin / Se-ntinde înspumată-n auroră ; p. 135 : Ce scaldă marea-n limpede senin / Și scaldă coasta rodnică de floră. V. 23 (p. 128, 130) : Ce-ascund tristeți adînci de țintirim ; p. 132 : Ce-ngroapă-al nostru vis ca-n țintirim. V. 24 (p. 132) : Pe albe foi ce servă de morminte. V. 24 (p. 128, 130) : Și-n orice foi profiluri de morminte. La pagina 143 din *caietul pătrat* se mai află unele versuri ale strofei a doua (V. 9—16) din textul de bază, sau, mai bine-zis, a ceea ce a devenit mai tîrziu strofa a doua, pe care le reproducem integral :

- Precum o fină, zveltă florăreasă
 Adună-n coș — monedă pentru viață —
 Puzderii de corole —
 De roze roșii — pinze de mătasă —
 5 De crini de vis, sclipiri de luciole —
 Nepăsătoare, albă și isteță —

- Pe căile vieții-n crepusculuri
Am rupt ades pe lujere înalte
Din flori de-argint pe cele mai invoalte
10 Și-am clădărit a sufletului suluri.
Mă îmbătam de rarele esențe
Și-ades amețitoarea lor mireasmă
Călătorea în trup ca o fantasmă
Spre zările bronzate din Firenze.

P. 92

POEM PROFAN

Reprodusă din *Versuri și proză*, an. IV, nr. 18, 12 XII 1915 p. 321.

Inclusă, postum, în volumul *Poezii*, 1965, p. 84, capitolul *Din periodice*.

Existență în manuscrisele *FD* 16, p. 1—2 (nedatăată), în *FD* 244 (datată Iași, 9 IX 1915), al cărui text a stat la baza celui publicat, și în *FD* 317, p. 1—3 (nedatat), primă redactare a poeziei.

Prima strofă se mai află și pe filele *FD* 204, și *FD* 181, p. 2. Față de textul publicat în revistă, manuscrisele prezintă următoarele variante: *V. 1 (FD 317)*: Apropie-te-ncet; dă-mi mîna ta; *O, mîna ta cu vine de onix. V. 2 (FD 16)*: Cu sclipitoare unghii de agată; *FD* 244 și *FD* 317: Sculptată-n fine felii de agată. *V. 5 (FD 317)*: De un maestru-n piatră modelată. *V. 6—10 (FD 317)*: *O, părul tău, un soare-evaporat / Încremenit în bucle și-n șuvițe; O, părul tău — metal galvanizat / Cu sclipituri de regnuri de metale; Fluiduri vii din regnuri minerale; Ah, părul tău, metal vaporizat / Metal topit în aurul din soare / Ca niște țevii pline-mbătătoare; Ah, părul tău exotic vegetal / Galvanizat de aurul din soare / Și desfibrat în țevii...* *V. 11 (FD 244)*: ...cu linii de reptil. *FD* 317: Ah, trupul tău cu gesturi de reptil. *V. 12 (FD 244)*: Cu indecente poze de bacantă; Cu mlădieri morbide...; *FD* 317: Cu șerpuiiri subtile de bacantă. *V. 15 (FD 244)*: Cu-nflorituri de roză odorantă; Cu-arhitectură clasică de-acantă.

În manuscrisul *FD* 16, lipsește strofa a IV-a (*V.* 16—20).
În manuscrisul *FD* 244, strofa a V-a (*V.* 21—26) are următoarea versiune :

Ah, valurile singelui tău cald,
Ce-ți circulă sălbatică prin membre,
Cu palpități de valuri care scald
Un țârm fertilizat ; ori ca-n decembrie
Cînd ard în vatră flăcări de smarald.

P. 94

MOISE

Reprodusă din revista *Hatikvah* (Galați), an. I, nr. 15, 2 I 1916, p. 257, ciclul „Sonete biblice, III“, semnat *F. Benjamin*. Există în manuscris, *ms. Z* 9, cu titlul *Sonete biblice, Moise*, nedatată, probabil 1915, cu următoarele variante : *V.* 4 : ...cu liniștea-i divină. *V.* 8 : I-o arăta în... *V.* 9—14 : Cu cei plecați să lupte pentru viață / Și sufletu-i pornit era. În ceață / Doar chipu-i stă ca-n vremile apuse // Și-atunci, ca o superbă năzuință / Pe cer se rupse-un fulger și îi puse / Pe frunte-un nimb suprem de biruință.

P. 95

SCARA LUI IACOB

Reprodusă din *Hatikvah*, an. I, nr. 15, 2 I 1916, p. 257, ciclul *Sonete biblice, II*, semnată *F. Benjamin*. O variantă fără titlu, incompletă (numai cele două catrene), mai apropiată textului de bază, se află în *caiet de școală*, p. 31, nedatată, evident din 1915, dată ce figurează pe ultima filă de caiet (*Iași, 25 IX 1915*), avînd următoarele variante : *V.* 1 : ...din fragede potire ; ...din proaspete potire. *V.* 2—3 : O parfumată scară se-mpletise / Și se-nălța pe lespede de vise ; și se-nălța cu treptele-i de vise ; Și se-nălța-n miresme de irise ; Și se-nălța cu-arome de irise. *V.* 4 : Spre-a cerului lăuntruri de safire ; Spre cerul de azur în neclintire. Există și în *caietul Sonete biblice*, p. 2, cu titlul *Scara lui Jacob, II*, nedatată, evident din 26 VI 1914 (data poeziei imediat următoare, intitulată *Eva, III*), cu următoarele variante față de textul de bază : *V.* 1 : ...din splendide

potire. V. 3—4 : Și se-nălța ușoară ca în vise / Spre bolta de azur în neclintire. V. 6—8 : A îngerilor cete, pare-mi-se / În plete cu sălbaticе narcise / Nălțau cîntări melodice din lire. V. 9—10 : Și spuse Domnu-atunci în capul scării : / „Ca și nisipu-mprăștiat al mării“. V. 12—14 : Și cum se stinse alba nălucire / Iacòb plecă, nebănuind o clipă / Că visu-i căpăta-va împlinire.

P. 96

INSERARE

Reprodusă din *Cronica Moldovei*, nr. 10—12, I—II 1916. p. 205.

O variantă cu același titlu, datată XI 1914, avînd cinci strofe, se află în *caietul B*, p. 3—4, purtînd la sfîrșitul poeziei mențiunea *Cronica Moldovei*. În revistă însă poezia a apărut cu patru strofe, fiind eliminată prima strofă, pe care o reproducem :

Hi, murgule, grăbește-te căci seara
Cu fișit de surse și de foi,
Coboară-n molcom zvon ; și solitara
Tăcere ne cuprinde pe-amîndoi.

V. 2—3 : Amurgu-așterne-n față-ne acum / Conturele-i de umbre neprecise. V. 5—6 : Plutim ușor prin creștete de dealuri / În limpede-orizont ca de cristal. V. 11—12 : Cum crește-un susur fin de violină / Și piere-n noaptea...

P. 97

ARȘIȚA

Reprodusă din revista *Versuri și proză* (Iași), an. V, nr. 6, 4 VI 1916, p. 89—90.

Inclusă în volumul *Poezii*, 1965, p. 86, capitolul *Din periodice*.

P. 99

CORESPONDENȚE

Reprodusă din *Versuri și proză* (Iași), an. V, nr. 12, 16 VII 1916, p. 384.

Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 118—119.

Reprodusă din *Flacăra*, an. V, nr. 41, 23 VII 1916, p. 490.

Inclusă, postum, în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 117.

Existență în *ms. Z 3*, p. 1, nedată, probabil din 1916, cu următoarea variantă a versului 9 : Neptun și-a îngropat în val tridentul. Pe o filă a *ms. Z 3*, p. 2, se află următoarea versiune, fără titlu, pe care o publicăm integral :

În van îți zbuçiumi valurile, mare !
În noaptea plină de-astre de mărgan,
O mină sparge-al apelor noian
Și presură pe val mărgăritare.

- 5 În orice umbră rîde-o arătare
Și orice val e-un roib tesalian —
Îți zbuçiumi, mare, valurile-n van !
În van invoci istorica chemare...

- Neptun și-a pus sub creștetu-i tridentul,
10 Tritonii-s morți ; în ape firmamentul
Și-a îngropat verzuiul monoton

Sirena nu-și mai vaieră balada —
Praxiteles e mort ; e viu Mamon
Și-n țărmi Cazinu-nlocuie Helada !

Pe marginea filei de manuscris se mai află variantele următoarelor versuri : V. 2 (versiune) : În van îți biciui apele-n orcan. V. 3 : Și-o mină grea pe-al... V. 5 : În orice umbră-acum e-o arătare. V. 6 : Și-n orice val, un roib... V. 11 : Și-a mărginit...

Din adăugirile marginale se mai poate reconstitui o variantă a ultimelor patru versuri ale sonetului :

Și-a îngrădit nostalgicele porți —
Sirena nu-și mai vaieră balada ;
E moartă vremea ; zii chiar sînt morți
Și nu mai rîde-n coastele-ți Helada !

Pe verso-ul filei manuscrisului amintit se mai găsește o nouă versiune a ultimelor șase versuri, pe care o reproducem în continuare :

Mor oamenii, mor vremile, mor leii ;
Pământul chiar se mistuie ; și zeii
Cît sînt de zei se-ntoarnă în pămînt.

O, nu-și mai cînt sirenele balada,
Și din vîrtej de pulbere-n mormînt —
Nu mai re-nvii, prietină, Helada !

Ultima terțină mai prezintă și următoarea variantă :

O, nu mai sună glasuri de sirene —
Și nu țîșnește-n tine ca-n mormînt
Sculpată-n marmur Anadiomene...

P. 102

ULTIMA VERBA

CÎNTAREA LUI SAMSON

Reprodusă din *Hatikvah* (Galați), an. II, nr. 3, 26 VII 1916, p. 57, semnată, pentru întîia oară în această revistă, *B. Fundoianu*. Existentă, cu același titlu, în manuscrisul *FD 10*, p. 1—6, datată *Iași, 1916*.

Confruntînd textul din revistă cu cel din manuscris (acesta avînd paginile numerotate de la 1 la 6), am putut constata că în revistă s-a produs o eroare de paginație, versurile 18—36 fiind inversate cu versurile 37—54.

Intrucît paginile din manuscris sînt numerotate de autor, iar la o lectură atentă se poate observa lipsa de continuitate dintre versurile 17 și 37 (așa cum au fost publicate în revistă), am considerat că este necesar să restabilim ordinea versurilor ținînd seama de aceea din manuscris. Față de textul apărut în revistă, manuscrisul prezintă următoarele variante : *V. 8* : ...din creștet, mișcară sicomorii. *V. 12* : ...în prada beătelor vîrteje. *V. 24* : Se încheга azurul... *V. 27* : ...ce-și contura namila. *V. 33—34* : Adînc, vuia pe boltă, în larg, imensitatea / Sub leneșă

sandală, lucea piciorul gol. V. 73 : Și sînt acum... V. 77 : ...să înglodească glia. V. 88 : la albele-ți picioare. V. 93 : Nu ca să-mi scald figura în ochii dulci ai mamei.

P. 106

PSALMUL LEPROSULUI

Publicată pentru prima dată în *Lumea evree*, an. II, nr. 9, 1 V 1920, p. 1—3. Reluată — fără modificări — în revista *Adam*, an. IX, nr. 99, 1 IV 1937, p. 8—9, rubrica „Pagini de antologie“, de unde am reprodus textul.

Inclusă în volumul de *Poezii*, 1965, p. 88, capitolul *Din perio-dice*.

Tradusă în limba idiș de B. Iosif, în revista *Di Woch*, nr. 31, 31 X 1934, p. 3—4, însoțită de o prezentare.

Existență și în manuscrisul *FD 156*, p. 1—7, nedată, probabil din 1917. Fiind, de fapt, o altă versiune, o reproducem integral :

Psalmul leprosului

Zorii

- au șters cu mîna aerului bezna,
au pus în mare taurul de soare,
au pus în țarnă brazdele cu aburi,
5 și-n pomii verzi atîtea flacări roșii
de parcă ești în orice pom, o, Doamne,
de parcă eu de-atîtea ori sînt Moise.

- Tu care n-ai nici început, nici capăt,
tu care-ai pus pe oameni preste fire,
10 tu care-ai zămislit pre dobitoace,
tu care-ai plăsmuit întreaga fire,
tu ce-ai clădit pe ăngeri și pe leproși,
tu ce mi-ai dat buboaie și molimă,
tu ce m-ai scos din rîndurile lumii —
15 Mă miluiește, Doamne.

Aș vrea să mă prostern-naintea ta
și aș vrea

20 picioarele să ți le pup fierbinte,
dar teamă mi-e să nu-ți mînjesc pămîntul,
să nu-ți mînjesc a tale buruiene,
să nu-ți mînjesc lumina preacurată
și toată frumusețea nepătată
de tine plăsmuită-n șase zile.

25 Căci trupul meu abundă de buboai
și mi-i umflată pielea pe obraji
și-i pală de puroaie ;
și ochii mei sînt scurși de bunătațe
și nu mai pot picioarele mă duce —
sînt o mocirlă-n care cîntă broaște
30 și-s raci de lut și lipitori murdare
și numai sufletul se-nalță-n mine
și-i pur ca și o pasăre de-argint
și zboară din mocirlă către tine.

35 O, dac-ai fi și tu ca mine, Doamne,
o, dac-ai fi și tu lepros ca mine
și de-ai avea și tu buboai multe
și ochii scurși de lacrimile zilei,
o, dac-ai plînge-atunci cînd seara vine,
cînd vitele se spală-n scaldătoare
40 și de-ai porni și tu sărac pe drumuri...
Femeile în porți, în sîn de spaimă, scui-pă,
bărbații te-ocolesc în drum de-o poștă,
nu te primește-n strană sinagoga,
c-un codru nu te miluiește nimeni,
45 îți sar la garduri cîinii să te rupă
și pruncii ce-au rostit în ziua ceea :
„Fii proslăvit, o, Doamne, ce-ai creat
pămîntul cu ființele din el“,
te scui-pă, îți ațîță asupra cîinii
50 și te-urmăresc cu blesteme și pietre —
Da, Doamne, dac-ai fi lepros ca mine,
ai fi gonit cu pietre...

Au ce-am făcut eu, Doamne, că mă bîntui
cu-atîtea plăgi ca-n vreme pe faraoni —

55 cu ce-am păcătuit-naintea ta
ca cîinii rîi să mă asmuțe-n garduri,
ca să nu fiu primit în sinagogă,
ca pînă și copiii să-mi zvîrle pietre
și ca fecioarele cu albe șolduri
60 să-și scuipe-n sîn de spaimă la vederea-mi.

Mă miluește, Doamne, miluiește
și dacă poți mă curăță de boală,
dar nu-mi lua și bulgărul viață
ce mai clipește — candelă — în mine,
65 cum nu-l iei nici furnicei, nici [lăcustei]¹.

Ascultă-mi însă pîn' la capăt ruga —
Tu știi că nu ești decît prin mine,
că vorba mea de-acum îți dă ființă,
că prosternarea mea îți dă mărire,
70 că neștiința mea îți dă știință,
că slăbiciunea mea îți dă putere
și murdăria mea îți dă lumină.

Ascultă-mi, Doamne, pîn' la capăt ruga,
tu ce mi-ai scris să-ndur aceste toate,
75 tu ce mi-ai scris să fiu lepros ca mine,
tu ce mi-ai scris să fiu bătut de oameni,
tu ce-ai sădit în sufletul meu ura,
tu care-ai vrut să fiu ca dobitocul
ce nu-și năzare-n codrii chipul ziua
80 și numai noaptea stelele le cată —
tu n-ai voit să fiu sădit ca pomul
ce dăinuie la scurgere de ape,
tu n-ai voit să am și eu cocioabă,
să pot intra și eu în sinagogă,
85 să pot avea și eu copii sălbateci,
să pot avea și eu fecioară-n șolduri
și cîni la gard pe care să-i asmuț
cînd trec pe drum leproșii cu buboaie.

¹ Cuvînt lipsă în manuscris. Completat de noi după text de bază.

- Ascultă-mi, Doamne, pîn' la capăt ruga,
90 nu-mi izbăvi molima ce mă stoarce,
ci lasă-mă să-mi duc-nainte traiul
pîn' mi-o sosi veleatul ce m-așteaptă.
Și-atunce cînd m-oi pătorezi în groapă.
cînd trupul meu sluji-va ca o hrană
95 și vor sorbi dintr-însul buruiene,
cînd n-am să mai mînjesc pămîntul negru,
n-am să-ți mînjesc lumina preacurată,
n-am să mînjesc puzderia de ierburi
și toată frumusețea nepătată,
100 atunci cînd voi veni la sînu-ți, Doamne,
atunci, cînd, Doamne, n-o să mă mai bintui,
atunci cînd va fi să-mi mîntui
păcatele —
atunci cînd voi veni curat spre tine
105 făr' de puroi și fără de buboai
și-atunci cînd vor luci în ochi secatele
izvoare de lumină și de lacrimă —
O, Doamne, dacă vrei să-mi faci dreptate,
pe toți acei ce m-au bătut și cîinii
110 i-au asmuțit și nu mi-au dat mîncare,
o, nu-i trimite-n flăcările roșii,
o, nu-i supune dureros la cazne,
ci cheamă-i laolaltă toți bărbații,
femele ce și-au scuipat în sînuri,
115 copiii ce mi-au azvîrlit cu pietre
și cîinii ce-au lătrat și mi-au rupt haina
și lasă-i, Doamne, ca să mai învie,
să mai trăiască-o dată-n lumea asta
și ca să știe patima ce-nseamnă,
120 o, fă-i pe toți, o, Doamne, fă-i leproși —
să meargă-alături cîni, bărbați, neveste
și toți copiii ce-au zvîrlit cu pietre —
dar iartă pe fecioarele cu șolduri
de lapte alb și sîni sălțați subt haină,
125 că ele nici un rău n-au stat să-mi facă,
și chiar dacă fugeau sperios din cale-mi,
eu mă opream din drum, zîmbeam amaric
și-ngenuncheat pe urma din pămînt
le sărutam picioarele curate.

În *Album cu măști*, p. 3, alături de titlul *Psalmul leprosu-
lui*, se mai află notate de către autor următoarele titluri de
psalmi: *Psalmul ierusalimitului*, *Psalmul lui Dumnezeu*, *Psalmul
lui Ioan Botezătorul*] și *Psalmul unui copil*.

P. 110 MONOLOGUL LUI BALTAZAR

Reprodusă din *Lumea evree*, an. II, nr. 15—16, 16 VIII 1920,
p. 5—6.

Inclusă și în volumul *Poezii*, 1965, capitolul *Din periodice*,
p. 93.

P. 114 PIATRA-NEAMȚ, [I]

Reprodusă din *Rampa*, an. V, nr. 1117, 20 VII 1921, p. 1, sem-
nată *Fd.* Este o variantă a poeziei V, din ciclul *Cîntece simple*:
Mărior, inclusă în volumul *Priveliști*, 1930, p. 70 (vezi nota,
p. 490).

P. 116 PIATRA-NEAMȚ, [II]

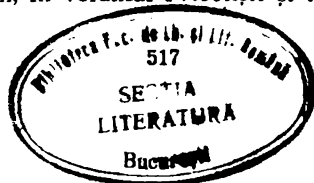
Reprodusă din *Rampa*, an. V, nr. 1118, 21 VII 1921, p. 1, sem-
nată *B.Fd.* Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974,
p. 120.

P. 117 PIATRA-NEAMȚ, III

Reprodusă din *Rampa*, an. V, nr. 1121, 24 VII 1921, p. 1, sem-
nată *Fd.* Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974,
p. 121.

P. 119 GOSPODĂRIE

Reprodusă din *Rampa*, an. V, nr. 1132, 7 VIII 1921, p. 1.
Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 123.

Existență în manuscris în albumul *Cinstece simple pentru Mărior*, avînd cifra de ordine *II*, datată 1921, cu următoarele variante față de textul din *Rampa*: *V. 1*: ...cei mari, cu floarea arsă. *V. 6*: Portretele-n odaie sînt... *V. 7*: ca niște muște pline de praf... *V. 13—15*: să simt cum toamna-și rupe copacii, la fereastră / și somnul tău, frumoaso, în camera turcească. / Dar nimeni nu deschide fereastra. Să dormim. *V. 18—20*: Tăcerea ca-ntr-un clopot surd, de milenii, zace / și cearcă să ne intre ușure prin urechi / în inimile noastre, ca în clopotniți vechi.

Textul asemănător cu cel din album a fost publicat postum în revista *Steaua*, an. XIV, nr. 12, XII 1963, p. 13, cu titlul *Frunzele din salcîmii cei mari*. Inclusă și în *Poezii*, 1965, p. 104, capitolul *Din manuscrise*.

P. 120

REMINISCENȚĂ

HIEMS

Reprodusă din *Rampa*, an. V, nr. 1241, 15 XII 1921, p. 1, semnată *Diomedee*. Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 126.

Existență, fără titlu, și în manuscrisul *FD 198*, nedatat, o ciornă scrisă cu creionul, probabil din 1915, avînd următoarele variante: *V. 1*: Zădarnic cerci lăcățile. Zădarnic; O, pelerin, zădarnic vii. Zădarnic. *V. 3—5*: Și-a stins nădejdea galbenele torți / și ca-n pustie crivătu-i amarnic. / E iarnă-acum. Fugi, umbrele de morți; E iarnă-acum. O, tu ce jalea porți; E iarnă-acum. Din negrele cohorti; E iarnă-acum. Fantasmeele de morți. *V. 6*: Și fugi, castelul chinului...; O, fugi, castelul morților...

P. 121

MARINĂ

REMINISCENȚĂ

Reprodusă din *Rampa*, an. V, nr. 1257, 2 I 1922, p. 1, semnată *Diomedee*. Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 127—128.

În *ms. 39* se află strofele a doua și a treia, dateate *Iași, III 1917*, cu următoarele variante față de textul din ziar: *V. 8*: Sînt sigur c-o fecioară... *V. 11—12*: pierdută-n fund, din rochii. / De aur,

peste valuri, îi văd, multipli, ochii-i. V. 19 : Sint mort ; cetatea-n muget de vacă se îndeamnă.

În manuscrisul *FD 225*, p. 1 verso — 2, nedatat, probabil din 1917, fără titlu, scris cu creion chimic, se află următoarea versiune, pe care o reproducem integral :

Crezi tu c-afară-i toamnă, fiindc-ai toamnă-n suflet ?
Crezi tu că marea plînge fiindcă-n suflet plînge,
și crezi tu că prin ornic,
o nouă primăvară va mai spori statornic,
5 pe sufletu-ți apatic și visele nătîngi ?

Afară marea geme, afară marea plînge,
ori un triton iubirea și-o vaieră-ntr-o concă —
Simt bine c-o fecioară s-a înecat în val,
și nu știu dacă-i moartă și nu știu unde-i, unde-i,
10 o lună leagă marea cu cerul ca o sponcă.

Zădarnic sună harpe, zădarnic sun-viori,
afară-i toamnă, toamnă.
Un clopot și-nc-un clopot s-au răzvrătit în mare —
Afară e-o-ngropare,
15 ori poate e-ngroparea ce se petrece-n suflet.

Așa cum reiese din scrisoarea trimisă din Paris cu data de 18 III, probabil din 1930, această poezie a figurat inițial în sumarul volumului *Privești*, fiind eliminată împreună cu *Gospodărie* de către editură. Se pare că aceeași soartă au mai avut-o și alte titluri în afară de cele amintite, de vreme ce poetul întreabă pe sora sa, Rodica Fundoianu, în scrisoarea amintită : „Ce s-a făcut cu poemele care au fost scoase și pe urmă reprimite ? Ele trebuiesc reintegrate în ordinea în care se aflau la început, după indicația precisă a tabelii de materii ; de-o pildă : poemele *Mărior* în ciclul *Mărior*, la numărul lor de ordine, cele din *Alte privești*, la fel, și poemele solitare *Mamei*, *Marină* etc., la locul lor.“

Poeziile *Gospodărie* și *Marină* au rămas publicate doar în periodice. Scrisoarea de mai sus venind, probabil, cînd procesul de tipărire era foarte avansat, aceste poezii n-au mai putut fi incluse în sumarul volumului.

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1277, 30 I 1922, p. 3, semnată *Diomede*, rubrica „Litere-arte“.

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1279, 2 II 1922, p. 1, semnată *Diomede*.

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1286, 11 II 1922, p. 1, semnată *Diomede*. Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 129.

O variantă a primelor două strofe, apropiată textului de bază, intitulată *Nostalgie*, nedată (după grafie și cerneală pare a fi din 1916), există în manuscrisul *FD 181*, p. 3, continuînd la p. 2 verso. Redăm mai jos deosebirile față de textul apărut în revistă: *V. 1*: O, cit aș vrea copil să... *V. 2*: Spre largu-albastru al Mediteranii. *V. 3*: Cînd în amurg se leagănă platanii; ...se scutură platanii. *V. 5*: Aș vrea s-ascult din funduri de genună; Aș vrea s-ascult din volburi de genună; S-ascult vuind din funduri de genună; ...vuind cu tropot de genună;vuind cu șopot de genună. *V. 6*: Vuiri de viață, clopote, litanii; Orașe-n clocot... Orașe-n freamăt...; Vuiri de tîrguri...; Cetății în freamăt... *V. 7*: Și basmele străvechi pe care anii; Și tot țesutul-istoriilor stranii; Și-armatele cu scut pe care anii; Și armile-adînci cu scuturi stranii. *V. 8*: Le-au îngropat supt pulbere de lună; ...subt talgerul de lună; ...supt caierul tristeților de lună; ...argintuite-n lună; ...supt farmecul de lună; ...subt fața cadaverică de lună. *V. 9—11*: Să uit de tot ce-am strîns în ghemul minții / S-ascult cum plîng în taină terebinții / Să văd cum pleacă ultimele nave; Să văd cum pleacă navele pe ape; Și cum pornesc vapoarele pe ape.

Aceste versuri, ale primei terține, mai au și următoarele variante: Și-aș vrea în agoniile sihastre / Să-mi cînte-agale îngerii aproape; Să-mi cînte-n coruri îngerii aproape. Ceva

mai jos, se mai află și variantele : Și-n tamarini ca umbre
de stuhuri / Să-mi cînte-n coruri îngerii aproape / Gînd se v
rupe-o astră din văzduhuri.

P. 125

INSPIRAREA

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1288, 13 II 1922, p.
semnată *Diomedee*. Existentă, cu același titlu, în manuscrisul F
104, p. 4—6, nedatată, probabil din 1916, semnată B. *Fundoian*
cu următoarele variante : V. 3 : Un nour de rubine înaltă
V. 12—13 : Agită coiful roșu în liniștea solară / O muzică sp
rește mereu ca o fanfară ; Agită coiful roșu și-și leapădă m
reasma / Pe ape noaptea-și scade, clorotică, fantasma. V. 14
O adiere bruscă deschide-adîncă rană ; Nervos tresare-o clip
își simte vechea rană. V. 16 : El spune-așa : Cum jertfa de-arom
naltă-și floarea. V. 19 : Ca să-mi sosească, oaspe, în casă, Insp
rarea.

Strofa a patra (V. 16—20) mai are și următoarea formă

Cum din corole urcă spre ceruri holocaust,
Și-n mine cresc prisosuri de frumuseți ce-mi scapă,
Dar fiindcă vorba-ngustă nu poate să le-ncapă,
Și sufletul l-aș vinde demonului, ca Faust,
De-ar fi să-mi vie oaspe, în casă, *Inspirarea*.

Strofa a patra are pe această filă de manuscris (a patra)
următoarea versiune :

Cum jertfa de mireasmă se-naltă-n flori. Osana !
Irump și-n mine ritmuri netălmăcite-n vorbe
Și-așa cum vin în zvonuri de flaut și theorbe,
M-aș împăca atunce, ca Faust, cu Satana.
De-ar fi să-mi vie oaspe, cu lauri, *Inspirarea*.

V. 21 : Dar nu gătise încă vorba cavalerul. V. 23 : ...alege-u
coif și-o spadă.

P. 127

MĂRIOR

Reprodusă, în ediția de față, din *Rampa*, an. VI, nr. 129
16 II 1922, p. 1.

Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 13

O versiune a acestei poezii există, în manuscris, în albumul *Cîntece simple pentru Mărior*, avînd numărul de ordine V (reprodusă de noi la capitolul *Din manuscrise*, p. 327). Un text asemănător cu cel din album a fost publicat în revista *Steaua*, an. XIV, nr. 12, XII 1963, p. 14, cu titlul *Vreau să ne-azvîrle aceeași furtună*. Această versiune a fost inclusă, cu același titlu, în volumul *Poezii*, 1965, p. 106, capitolul *Din manuscrise*.

P. 128

PRELUDIU

Reprodusă din *Rampa*, an VI, nr. 1310, 11 III 1922, p. 1, semnată *Diomedea*. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 131.

Existentă, fără titlu, și în manuscrisul FD 321, nedată, probabil din 1915, avînd următoarele variante: V. 2: Va ride-n soare-un crîng de chiparoasă. V. 3: Cînd vei veni cu straie de mătasă; ...în straie de mireasă. V. 5: Pe cer va răsări atunci o stea; Va răsări pe cer o nouă stea. V. 10—11: Vom rătăci pe galbenele drumuri / Și fericiți prea mult vom tremura. V. 13—14: În ziua cea dîntîia de iubire / Va fi o zi frumoasă, nu-i așa?

P. 129

INVITAȚIE

Reprodusă din *Rampa*, an VI, nr. 1313, 15 III 1922, p. 1, semnată *Diomedea*. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 132.

Existentă și în manuscrisul FD 339, p. 1—2, fără titlu, nedată, probabil din 1915, evident o primă ciornă, scrisă cu creionul, avînd următoarele variante: V. 6—8: Fantasma-n parc coboară-ți-o ușure / Ca liniile crinului mai pure / Și ca statura cedrului de dreaptă. Aceste versuri, în continuare, au și următoarea versiune:

Coboară-n parcul inimei ușure, / Tu ce-ai ca roza liniile pure / Și ești ca umbra cedrului de dreaptă. V. 11: Privește, seara urcă-n chiparoase; Privește, noaptea urcă-n chiparoase. V. 14: Și Cupidon, viclean, își tînde arcul.

Înainte de ultima terțină (V. 9—11), identică celei din textul de bază, se mai află unele variante, anulate de autor:

Și drumuind din mistice ținuturi
te-a-nvăluit în haină de mătase
și-n armonii de tainice săruturi.

Auzi prin vînt cuvintele iubirii ?
Și-n timp ce moare-n sîngele-i monarcul
Și-nvăluind cu mantiile parcul.

În manuscrisul *FD 342* se mai află o versiune integrală (anterioară celei din manuscrisul *FD 339*), nedată, probabil tot din 1915, semnată B. Fundoianu, cu următoarele variante față de textul de bază : *V. 12—14* : Și-n stratu-n cari se scutur trandafirii, / Te-a-nvăluit în straie de mătase / — Auzi acum cuvintele iubirii ?

P. 130

TRIOLETE

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1327, 31 III 1922, p. 1, semnată *Diomedea*. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 133—134.

P. 132

MISIVA

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1334, 8 IV 1922, p. 1, semnată *Diomedea*. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 135.

Existență în manuscrisul *FD 234*, p. 1—1 verso, fără titlu, nedată, probabil din 1916, avînd următoarele variante : *V. 1—2* : De vrei întreaga lume de frumuseți să-ți dărui, / Răsai misterioasă ca un pocal de crin ; ...ca un potir de crin ; O, vino-n simfonie molatecă de strune ; O, vino în arpegii molatece de strune. *V. 3* : Și pune vin în cupe și vis în minte-mi pune. *V. 5—7* : Dar nu cerca cu mîna sălbatecă să nărui / Petalele ce-n suflet se scutură alene.. / Îți pune-n voce taină și timbru de sirene. *V. 10—11* : Aș vrea să-mi zvîrl ființa ca-n nemișcatul Lethe / Și să mă-neci în valuri sălbatece de plete ; Și creștetul mi-l mișcă în undele din plete ; ..în nopțile din plete. *V. 13—14* : O, nu vreau floarea-nchisă în parcul fiecărui ; Dar de-mi dai

roza-nchisă în parcul fiecărui / Ori cupa ce așteaptă în calea tuturor ; Și nici pocalul care stă-n drumul tuturor ; Ori cupa ce așteaptă pe fiecare-n cale / În van îți porți spre mine sonorele-ți sandale.

Pe verso-ul paginii manuscrisului de mai sus se mai află câteva variante, printre care o versiune a strofei a doua (V. 5—8), pe care o reproducem mai jos :

Dar nu cerca cu mîna sălbatecă să nărui
Catapetesmi de visuri și coarde de gitară,
Iasminele din suflet și viață purpurină
Și vină mătăsoasă și neștiută vină !

Versul 6 mai are pe această filă și următoarele variante marginale : Ghirlandele de roze și plîngătoarea salce ; Ghirlandele din suflet pe margini de bazine ; Petalele din suflet... Petalele din suflet cu grație de dalii ; Petalele din suflet și fluturii de gînduri. V. 6—7 : Petalele clădite de clipele iubirii / De nu-ți plac crinii limpezi, cultivă trandafirii ; De nu-ți plac crinii fragezi... V. 13—15 : Dar dacă-mi dai petala din parcul fiecărui ; Dar dacă-mi dai potirul din parcul fiecărui / Ori cupa ce s-oferă la orișice ospețe / În van îți plîngi în hohot pierduta tinerețe.

P. 133

HIEMS

Reprodusă din *Rampa*, an. VI, nr. 1341, 16 IV 1922, p. 3, semnată *Diomede*. Textul poeziei este însoțit de un desen, reprezentînd un peisaj de iarnă. Inclusă, postum, în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 136.

P. 134

PRIVELIȘTI

Reprodusă din *Flacăra*, an. VII, nr. 28, 14 VII 1922, p. 439.

P. 135

PSALMUL LUI ADAM

Reprodusă din revista *Adam*, an. I, nr. 16, 1 II 1930, p. 7—8, cu un portret al poetului de Marcel Iancu.

Inclusă în volumul de Poezii, 1965, p. 98.

În *ms. A 52* există o versiune nedată, probabil din 1917, intitulată *Psalm*, pe care o publicăm integral la capitolul *Din manuscrise*.

POEZII ÎN LIMBA FRANCEZĂ

P. 138/139 EXERCICE DE FRANÇAIS

(EXERCİTIU DE FRANCEZĂ)

Reprodusă din *Contimporanul*, an. IV, nr. 59, 28 V 1925, p. 4, semnată *Benjamin Fondane*.

P. 140/141 S.O.S.

(S.O.S.)

Reprodusă din *Integral*, an. III, nr. 13—14, VI—VII 1927, p. 10, semnată *B. Fondane*. Publicată (tot în limba franceză) și în *Der Sturm*, an. XX, nr. 8, VIII—IX 1930, p. 98, de Leopold Kosch, în grupajul intitulat *Rumänische literatur*, alături de poezii ale altor autori, traduse în limba germană (de același Leopold Kosch).

P. 142/143 À MADAME SONIA DELAUNAY

(DOAMNEI SONIA DELAUNAY)

Reprodusă din *Integral*, an. III, nr. 13—14, VI—VII 1927, p. 10, semnată *B. Fondane*.

P. 146/147 SCÈNES DE LA VIE DES LAPONS

(SCENE DIN VIAȚA LAPONILOR)

Reprodusă din *Integral*, an. III, nr. 13—14, VI—VII 1927, p. 11, semnată *B. Fondane*.

P. 150/151 NATURE MORTE

(NATURA MOARTĂ)

Reprodusă din revista *Unu*, an. II, nr. 9, I 1929, p. 1, semnată *B. Fondane*.

P. 154/155 L'AUBE D'UN CERTAIN JOUR

(ZORII UNEI ZILE)

Reprodusă din revista *Unu*, an. II, nr. 11, III 1929, p. 1, semnată *Benjamin Fondane*.

P. 156/157 FÉCONDITÉ DE L'INSUFFISANT

(FECUNDITATEA NEPUTINȚEI)

Reprodusă din revista *Unu*, an. III, nr. 24, IV 1930, p. 3, semnată *B. Fondane*.

P. 160/161 QUI L'AURA DIT ?

(CINE-AR FI SPUS ?)

Reprodusă din revista *Unu*, an. III, nr. 24, IV 1930, p. 3, semnată *B. Fondane*; inclusă în volumul *Ulysse*, Editura *Les cahiers du „Journal des poètes“*, Bruxelles, 1933, p. 29, fără titlu, numerotată VIII; reprodusă în volumul *Poezii*, 1965, p. 134, în traducerea lui Virgil Teodorescu.

P. 162/163 NOTES DE VOYAGE

(INSEMĂRI DE CALĂTORIE)

Reprodusă din revista *Unu*, an. III, nr. 24, IV 1930, p. 3, semnată *B. Fondane*.

Inclusă în volumul *Ulysse*, Editura *Les cahiers du „Journal des poètes“*, Bruxelles, 1933, p. 27; reprodusă în volumul *Poezii*, 1965, p. 131, în traducerea poetului Virgil Teodorescu.

P. 166/167

ULYSSE

(ULISSE)

Reprodusă din revista *Unu*, an. III, nr. 28, VIII 1930, p. 5, semnată *Benjamin Fondane*; inclusă în volumul *Ulysse*, Bruxelles. 1933, p. 19; reprodusă în volumul *Poezii*, 1965, p. 122, în traducerea poetului Virgil Teodorescu.

P. 170/171

PLEIN LA VUE. ULYSSE

(CÎT CUPRINDE VEDEREA. ULISSE)

Reprodusă din revista *Unu*, an. III, nr. 29, IX 1930, p. 5, semnată *B. Fondane*; inclusă în volumul *Ulysse*, 1933, p. 15, cu dedicația „*ă Ilarie Voronca*“; reprodusă în volumul *Poezii*, 1965, p. 117, în traducerea poetului Virgil Teodorescu.

P. 174/175

L'EXODE

(EXODUL)

Transcrisă din *Ecrits de France*, nr. 2, 1946, p. 40—43, revistă de documentare franceză, apărută în București sub auspiciile Institutului francez de înalte studii în România. Textul în limba franceză a fost reprodus din revista *Poésie 1945*, nr. 28, Paris.

Reprodusă în limba română din *Răspintia*, an. II, nr. 19, 15 VIII — 15 IX 1946, p. 2, în traducerea Dorei Litman. Textul în limba franceză a fost inclus în volumul *L'Exode. Super Flumina Babylonis*, editura „La fenêtre ardente“, Milano, 1965, p. 13. Redăm traducerea Dorei Litman în dorința de a semnaliza prezența poetului în periodicele românești imediat după moartea sa. Publicată în tălmăcirea lui Virgil Teodorescu, în volumul *Poezii*, 1965, p. 276—279.

P. 180/181

BERCEUSE DE L'ÉMIGRANT

(CINTECUL DE LEAGĂN AL EMIGRANTULUI)

Transcrisă din volumul *Sang des poètes*, Editions d'Etat, București, 1946, p. 205—209, semnată *B. Fondane*.

DIN MANUSCRISE

Poeziile reproduse în acest capitol au fost selectate și transcrise de pe caiete, carnete, foi volante, scrisori existente în arhiva scriitorului Paul Daniel. Am arătat în *Notă asupra ediției* și în capitolul de note, la p. 463, modul în care acest grup de manuscrise: versuri originale, tălmăciri, amintiri, portrete literare, eseuri, cronici literare, teatru etc. au intrat, în vara anului 1935, în posesia Rodicăi Fundoianu-Daniel, sora poetului.

În această secțiune am inclus poeziile elaborate începînd din anul 1916 (cu o singură excepție *Nostalgie*, 1914), în ordine cronologică, după data menționată de autor la finele fiecărui titlu.

Am ales ca text de bază acele poezii pe care le-am considerat ca ultima formă revăzută de poet. Uneori acest text mai conținea (printre rînduri sau marginal) versuri întregi sau cîteva cuvinte notate ulterior și neanulate de poet. În această situație am optat pentru forma care ni s-a părut mai adecvată, menționîndu-le pe celelalte la *Note și variante*. Atunci cînd poeziile nu au fost date de autor, anul elaborării a fost propus de noi — pe baza studiului grafiei autorului, a cernelei, a hîrtiei folosite la un moment dat etc. — și intercalat între paranteze drepte.

P. 189

NOSTALGIE

Reprodusă din *caietul B*, p. 12, nedatată, existentă între poeziile *Galera lui Ulisse* și *La bal*, datate XI 1914 și, respectiv, XII 1914. Poezia — considerată de noi ca reprezentativă pentru creația poetică din această perioadă — este, de fapt, o versiune a celei apărute în *Rampa*, an. VI, nr. 1286, 11 II 1922, p. 1, cu titlul *Reverie*, reprodusă în ediția de față la capitolul *Din perioade*, p. 124.

Intitulată *Nostalgiei medievale*, datată Iași, 7 X 1914, poezia se mai află și în manuscrisul FD 82, cu următoarea variantă: V. 8: Ascunde în priviri...

O variantă fără titlu, incompletă, nedatată, aflată după o poezie datată Iași, noiembrie 1914, există și în ms. A 42, p. 2 și continuare pe 1 verso. Reproducem mai jos variantele față

de textul de bază : V. 2—4 : Spre largu-albastru al Mediteranii ; / Privind cum lîn se scutură platanii / Cînd noaptea urcă albă pe lagună. Strofa a doua (V. 5—8), de la pagina a doua a aceleiași manuscris, prezintă următoarele două versiuni :

Un val a prins să cînte-n clar de lună
Cu șoapte, tînguiri și spovedanii.
Străvechi istorii umede și stranii
Au prins să mă-nfioare-n noaptea brună.

★

Prin chiparoșii negri, noaptea brună,
Cu umbrele-i fantastice și stranii,
A scoborît ușor ; străvechi litanii
Privighetori înalță-n clar de lună.

Pe manuscris, deasupra acestor două strofe, se mai află notate următoarele două versuri : Și marea, val cu val, în noaptea brună / Să cînte legănat istorii stranii.

La pagina 1 verso se mai află o versiune a aceleiași strofe (V. 5—8) din textul de bază : Cu-odăjdii violete, vesperala / Amurgului tăcere se scoboară / Pe trepte de-alabastru și-nfășoară / Azurul de-un albastru ca sineala.

P. 190

HOMO HOMINI...

Transcrisă din *ms.* 19, scrisă în București (după cum se vede notat pe manuscris), în perioada cînd poetul nu se stabilise definitiv în capitală.

P. 191

FEUDALUL

Transcrisă din manuscrisul FD 241. În manuscrisul FD 242 se mai află un text identic, nedatat, intitulat *In Evul mediu. Feudalul.*

P. 192

DECOR SUMBRU

Transcrisă din *ms.* 15. Marginal, penultima terțină (V. 12—14) are și următoarea variantă :

Și globu-i stîns,
Și focu-i stîns —
Și-i ris ; și-i plîns...

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 191.

Cu titlul *Peisaj*, poezia se mai află și în *ms.* 36, nedatată, probabil tot din 1916, alcătuită din două catrene și două terține, încheindu-se cu penultima terțină din textul publicat în ediția noastră. Marginal, manuscrisul poartă mențiunea *Iași*.

P. 193

ÎN SPITAL

Transcrisă din *ms.* 6, p. 1—2. Marginal se află și următoarele variante: *V.* 22: Pe mesucioară stăruie un hap; *V.* 23: ...liniștit acum...

P. 195

PRESENTIMENT DE TOAMNA

Reprodusă din manuscrisul *FD 17*, p. 1—2, fiind o versiune a poeziei publicate în volumul *Priveliști* (1930), cu titlul *Provincie*, I.

În *ms.* A 11 se mai află o versiune, intitulată tot *Presentiment de toamnă*, pe care o reproducem integral:

Din nou sînt buruieni de brumă-n munți,
și-i vară, totuși, după calendare —
vin caprele de la păscut, arare,
și plouă, plouă ; giștele, subt punți,
5 au leșinat de toamnă și tăcere —
dorm munții-n fund cu gheb de dromadere.

Pe bănci de parc, în ploi, pe bănci de parc,
castanii mor ; foi galbene și late —
10 femeii citesc romane demodate,
și-un Cupidon cu tolbă și cu arc
și-a ruginit săgeți ca niște prisme —
Pe-alei — maiori își duc reumatisme.

Și lebezi nu-s, nu-s lebezi în bazen —
poate și-au dus lumina printr-o poartă —

- 15 și apa verde e o frunză moartă,
și vara toată, vara cu polen
s-a dus în țipăt lung, în plîns de goarnă —
să nu mă mai găsească cînd se-ntoarnă.

- 20 În cea din urmă toamnă, eram doi
(și unu-i risipit printre morminte),
priveam cum pleacă berzele, cuminte,
cum berzele nu caută-napoi —
și ca și-acum, stăteam bătute de gânduri —
și cineva cioplea ceva din scînduri.

Piatra, Iași

Această variantă a fost inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 193.

În *ms. A 11*, marginal, se mai află și următoarele variante :
V. 5 (versiune) : ...de toamnă și plăcere. *V. 15* : și apa echivocă
e o... ; bazenul echivoc e o...

În *ms. A 3* se mai află o variantă a primei strofe (*V. 1—6*),
foarte apropiată de cea din manuscrisul *FD 17*, față de care
prezintă următoarele deosebiri : *V. 1* : A prins din nou să vie
toamna-n munți. *V. 6* : Dorm munții triști cu gheb de dromadere.

P. 196 BALADA CELOR CU UN OCHI..

Transcrisă din *ms. 16*, p. 1—2. Manuscrisul prezintă următoarele variante : *V. 2* : Divin copil al fragedelor grații. *V. 10* :
Că clipele de dragoste sînt stații. *V. 20* : Și-așa plecat în vis
și-n inspirații.

P. 198 ATITUDINI

Transcrisă din manuscrisul *FD 302*, p. 1—2. Există și în
manuscrisul *FV 104*, p. 1—3, nedată, probabil tot din 1916,
cu următoarele variante : *V. 1—2* : Plîngea pe-un ram o roză,
cînta în iarb-un grier / Și ceru-avea deasupra lăuntru de pocal ;
Părea deasupra cerul nebănuț pocal ; Părea deasupra cerul o

cupă de cristal ; Și ceru-avea deasupra lăuntruri de cristal.
V. 3—4 : Cînd mi-ai venit frumoasă ca zilele lui prier / Înlăn-
țuiți, alături, ca-ntr-un vârtej de bal. V. 6 : Și valuri de zefiruri
și furii de mistral ; Și-am mers și în zefiruri... V. 7 : Și sufle-
tele-ncinse au stat ca două scuturi. V. 10 : ...unicul verig. V. 12 :
O oră-n cari zădarnic am încercat să strig. V. 17 : ...seninul fru-
moasei noastre vetre. V. 19—20 : Și vulgu-acum ferice te biciuia
cu pietre / Și te scuipa în față și te-ngropa în vulg ; Și te scuipa
cu sete inconstientul vulg. V. 21—22 : Pe tine cea odată cîntată-n
hexametre / Vedeam cum vine plebea și floarea ne-o divulg.

Primele 4 terține (scrise în creion) se mai află și pe fila
a treia a aceluiași manuscris, cu următoarele variante : V. 2 :
Cînd mi-ai venit în cale cu miros de santal ; Cînd mi-ai venit
în cale cu ochi de crisopraz. V. 4 : Înlănțuiți, alături, cu tropotul
egal ; Înlănțuiți, alături, ne-am fost jurat supt brazi.

Textul acestei variante (FV 104) a fost publicat postum în
Luceafărul, an. XI, nr. 52, 28 XII 1968, p. 8, cu titlul *Plîngea
pe-un ram o roză*, de către Paul Daniel, împreună cu un grupaj
de poeme inedite.

P. 200

BĂNUIALĂ...

Răvașul lui Mehmet-Ali către Méchbé

Transcrisă din manuscrisul FD 18, p. 1—3. Existentă, fără
titlu, și în ms. 53, p. 1—3, nedată, probabil tot din 1916, însă
anterioară celei din FD 18, avînd următoarele variante : V. 1 :
Foșnea spre lună-aseară... V. 3 : Fiindcă seara ceea era așa fru-
moasă ; Fiindcă-atunce luna era... V. 5—7 : Din flori de gînd
mănunchiuri de galbenă mătăsă / Să le închidă-n slove pe un
papir. Și-așa / Precum e-o neagră apă în care-un codru-și lasă.

De la versul a optulea începe, de fapt, o altă versiune, cu
un număr mai mic de versuri (decît în textul de bază), pe care
o reproducem mai jos :

Imaginea în unde, în sufletu-mi era
Pe dragostea mea clară, o umbră-ntunecoasă.

10 Din cerul plin de stele, căzu, prelung, o stea.

Tu știi că-ți sînt prietin și inima ți-e sclavă —
Că tu îmi umpli trupul de-ațițător parfum
În nopțile cînd luna îmi dăruie otravă.

- 15 Tu știi că mi-e iubirea năprasnică și cum
E nengrădit amorul ce-n sufletu-mi încape,
Și că-i mai vast ca-n mare șuvoaiele de apă
Ori ca știința-nchisă în crieri jidovi...
Ori,
Așa de tare-aseară foșnea o chiparoasă,
- 20 Că mi-a părut că-n ochii-mi te văd cum ești, frumoasă.
Și un emir zburdalnec te săruta-n fiori
Pe gîtul tău, pe umeri și-obrajii de mătăasă.

- Știam oricum prea bine că sînt bătrîn, știam,
Dar cunoșteam mai bine iubirea care-adesă
25 Mi-ai fost jurat-o-n vremea cînd împreună stam...

Foșnea ceva aseară cu vorbe nențelese,
Dar eu n-am fost aseară neliniștit... Ceva
Plutea în aer parcă — de-aceea-ți scriu acasă...

- 30 Fii bună și în voia Celui-de-sus mă lasă.
Dar parcă tot mă-nfruntă și tot nu știu ce-avea
De fremăta aseară un crîng de chiparoasă ?

Foșnea bătut de gînduri ? Eu cred că tot foșnea
Fiindcă seara ceea era așa frumoasă !

Transcrisă din manuscrisul *FD 266*, unde avea următoarea redactare inițială a versului 12 : Dar stai viteaz cînd trîmbița te cheamă. Existentă și în manuscrisul *FV 48*, fără titlu, nedată, probabil tot din 1916, cu următoarele variante : *V. 2—3* : Ridi-că-te din glodul greu al prozii — / Îți lasă-n pleavă clovnii și irozii; Îți zvîrle-n pleavă clovnii și irozii. *V. 7* : O, las' să doarmă-n cîntece rapsozii ; O, las' să salte-n cîntece... ; O, las' să-nstrune

harpele rapsozii. V. 8 : Tu n-asculta ; armează-te ! Stai mut ! ; Popor al meu, o, tu ce ești născut. V. 12 : Dar stai viteaz cînd trîmbița te cheamă.

O versiune inițială s-a păstrat și în manuscrisul *FD 227*, fără titlu, nedatată, probabil din 1916, pe care o reproducem integral :

Maestrului Mihai Codreanu

Popor al meu, de cumpene bătut,
Urzica farm-o-n lujerele rozii,
Fă brazi înalți din ramură de lozii,
Și pune viață-n vasele de lut.

- 5 Din vremi adînci lumini ți-au dat și scut,
Și sfaturi drepte-ți dară voivozii —
În cîntece de-argint le-au dus rapsozii
Și le-au purtat prin fiștece ținut.

- 10 Te-au repezit ca vulturul prin aer,
Și piatra-n drum ți-au pus-o ca s-o sfărmi ;
Și cu răbdare-n trup te-a vrednicit —

Dar vei învinge, căci de bună seamă,
De șapte ori de ai păcătuit,
Ai șapte vieți în pieptul de aramă.

Publicată postum în *Manuscriptum*, nr. 3, V 1974, p. 30.

P. 203 [ARBUȘTII-N TÎRG SINT ROȘII DE CIREȘE]

Transcrisă din manuscrisul *FV 42*, p. 1 verso, fără titlu, nedatată, probabil 1916 ; are următoarele variante marginale : V. 3 : Cu șoldurile-n brazi și creste pleșe. V. 8—10 : Pămîntul suflă-n arșiță fierbinte / și-azurul sus stă nemișcat și-albastru, / visează poate popa cu odăjdii. V. 15 : Amiaza-n aer s-a-ntărit cu soare. V. 16 : Desface boii... V. 17 : I-adapă, aleargă cu găleată ; I-adapă, scoate apă cu găleata. Între versul 18 și 19 se mai află un vers : Nu-i nimenea pe drum la ceasul ista. V. 23 : O maică vine-ncet, cu șoldul tînăr. V. 24 : Privirea-nspre fîntînă o duce. V. 25 : Văzînd flăcăul gol de pe colac.

Marginal se mai află și versurile : Bătută de dorinți și zăpăcită... ; Smintită de dorinți și zăpăcită... ; O vacă-n nară spinzură verdeață / Și-n ochi de clei se coperă de muște.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 196.

P. 205

TRECUTUL

Transcrisă din manuscrisul *FD 326*, nedată, probabil din 1916. Textul inițial prezintă următoarele variante : *V. 3—4 : Tre-cutul cînturi palide intonă / În depănarea-i iute de morișcă* *V. 10 : Răsar portrete umede în cadre. V. 11—12 : Și peste marea gîndurilor suie / Sonorul ritm al vastelor escadre. V. 14 : Dir putrezirea scoicelor, minuscul. V. 16 : Granitu-n umbra stinsului crepuscul.*

P. 206

PARABOLĂ

Transcrisă din *ms. 13*, p. 1—2, nedată, probabil din 1916
Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 200—201.

P. 203

[DE VREI...]

Transcrisă din *ms. 18*, p. 1, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Ultima strofă se află și pe fila a doua a aceluiași manuscris, evident o redactare anterioară, avînd următoarele variante : *V. 13—14 : Și seva-n el să vie-n rădăcini ; Și seva-ntr însul vie precum vin / Izvoarele captate-n apeducte. V. 16 Cum sîinii grei femeilor atîrn ; Precum atîrnă sîinii la femei.*

Pe aceeași filă de manuscris, în continuarea versurilor re produse mai sus, se mai află o strofă pe care o transcriem în tegral :

Tot ce exploatezi — îl vinde. O recoltă
Va merge-un timp crescînd din an în an —
S-o prăbuși în urmă ca Satan —
Și-un fulger zigzagat va sparge bolta.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 198.

Transcrisă din manuscrisul *FD 72* verso, fără titlu, nedatăată, probabil din 1916.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 203.

Transcrisă din *ms. 38*, p. 1—3, nedatăată, probabil din 1916. Versul 8 are și următoarea variantă: Când umbra neagră-ți crește fantasticul cipres.

Fără titlu, poezia există și în manuscrisul *FD 43*, p. 1—3, nedatăată, evident o transcriere inițială, cu următoarele variante: *V. 2—4*: Cu somnul tău extatic de leneșă sultană, / Când vii străiată-n gază... / Cu sunet de tambure și...; Cu tainice parfumuri și...; Cu roze de săruturi și... *V. 5—6*: Cu somnul tău extatic de leneșă sultană / M-ai adormit adese în țărmi de chiparoși; M-ai adormit adese în freamăt de cipres. *V. 7—9*: Cu tainice parfumuri și cer de porțelană / În țara nengrădită a visului ales / M-ai adormit adese în freamăt de cipres. *V. 11—12*: În țara nengrădită a visului ales / Dansau fecioare albe în sunet de theorbe. *V. 14*: ...de-așițător parfum; ...de opulent parfum. *V. 17—18*: Îmi pătrundeai ființa de opulent parfum / Grădinile de Șiraz se desemnau în minte. *V. 21—22*: Grădinile de Șiraz se desemnau în minte / Cu trupul subțiratec corole de bolizi. *V. 29*: Cu trupul subțiratic de fine Hesperizi.

La pagina 3 verso a aceleiași manuscris (*FD 43*) se află următoarea versiune incompletă:

Vii iar la poarta minții, nostalgic Orient!
Cu somnul tău molatec de leneșă sultană,
Când vii în strai de gază în vis de-adolescent,
Îmi umpli casa-ntreagă cu cer de porțelană.

- 5 Cu somnul tău molatec de leneșă sultană,
Simțeam ades că-n mreje extatice mă prinzi,
Că-mi umpli casa-ntreagă cu cer de porțelană
Și sufletul cu fastul umanelor oglinzi.

- Simțeam ades că-n mreje extatice mă prinzi,
10 Cu trupul cald de lene și languroase vorbe
Și sufletul cu fastul umanelor oglinzi —
Dansau fecioare albe în cintec de theorbe.

P. 212

RENUNȚARE

Transcrisă din manuscrisul *FD* 269, nedată, probabil din 1916. Publicată postum de Paul Daniel în revista *Luceafărul*, an. XI, nr. 52, 28 XII 1968, p. 8.

P. 213

AMIAZĂ

Transcrisă din manuscrisul *FD* 230, nedată, probabil din 1916. Poezia prezintă următoarele variante inițiale: *V. 6*: O foaie-noată-n arșița de-amiază. *V. 9—10*: Doi boi în cîmp așteaptă asfințirea / Și cască monoton în solitudine.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 202.

P. 214 [ÎNCREMENIT STĂ PARCUL SINGURATEC]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 195, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Pe marginea manuscrisului se află următoarele variante: *V. 9—10*: Un crin de-argint — tăcerilor ostătec — / S-a truncheat pe apele ca banii.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 204.

P. 215

PLOAIE

Transcrisă din manuscrisul *FV* 41, nedată, probabil din 1916. Inițial poezia avea următoarele variante: *V. 2—3*: Ca niște rufe pe frîngii de azur; Ca niște rufe pe frîngii de val; Ca niște rufe pe frîngii. *Imens* / Mă-ncurc în ploaia lungă, fără sens. *V. 7*: Și ploaia lungă, lungă fără sens; Se surpă ploaia lungă, fără sens.

Inclusă în sumarul volumului *Priveliști și inedite*, 1974, p. 205.

Transcrisă din manuscrisul *FV 105*, p. 1—3, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Poezia avea următoarea variantă a versului întâi: În groapa de lumină în care vreau să dorm.

Inițial strofa a doua (*V. 5—8*) a avut următoarea redactare, anulată de autor :

N-am să aud pământul imens și vegetal,
Triumful de petale, rotirea de luceferi,
Nici piscuri de zăpadă pe munți obscuri și teferi,
Nici nimfele închise în racle de santal.

V. 6 : n-am să mai văd viața ca o monedă, gravă ; ...viața la masa firei, gravă ; ...viața ferice că e gravă ; ...viața cîntînd din fluier, gravă ; ...viața sperioasă că e gravă. *V. 8* : cerescul cal stîrnește lumini de sub potcoavă. *V. 14* : vor tremura ca vîntul sfîelnice... *V. 16* : îmi voi găsi viața ascunsă în cuvinte ; ...ascunsă prin cuvinte ; voi regăsi viața murită în cuvinte. *V. 19* : același soare și același... *V. 28* : ...femeia coruptă... *V. 33* : va fi să beie țarna și să-nflorească-n jur ; dar morții dorm și-s hrană pămîntului din jur.

Transcrisă din manuscrisul *FD 6*, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Versul 13 are și următoarea variantă marginală : Și plînge iar, c-atunci...

Transcrisă din manuscrisul *FD 235*, p. 1—3, nedată, probabil din 1916, avînd mențiunea *Iași*. Poezia prezintă următoarele variante : *V. 18—19* : Și-a împletit din ramuri de arbori reverența / Și-atît de calmă-i ora că parcă-i vezi prezența ; ...că parcă-i vezi absența. *V. 20—21* : Și sufletul ți-l pipăi nesățios, cu preget / Și n-ai acum nici forța să miști măcar un deget. *V. 23* : Și pe aleea-n care dorm pomii verzi și sprinteni. *V. 25—27* : În freamătul de frunză fugar și melancolic / În fantasma-

goria dementelor obsesii / Simt umbra unui Satir și risul Faun-
nesii ; Simt brațul unui Satir... ; Simt fuga unui Satir..

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 209.

P. 221

[PE COASTĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 180, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Poezia prezintă și următoarele variante : *V. 13—14* : Pe apa grea, trei luntri ca trei spectre ; Pe apă-n trei caice — niște spectre ; Pe apă-n trei caice — albe spectre / Cu plasa-ntinsă firavi pescuiesc.

P. 222

BALADA

Transcrisă din manuscrisul *FD* 123, p. 1 verso-2 verso, nedată, probabil din 1916. Poezia prezintă marginal următoarele variante : *V. 7* : Castelele-mi hispanice și vila. *V. 15* : Și-n minte se rezolvă o șaradă. *V. 17* : Dar vezi, subit, o mină milostivă. *V. 23* : Pe gândurile duse-n cruciadă.

Existentă, cu același titlu, și la pagina 1—2 a aceluiași manuscris, evident o formă anterioară, prezentând următoarele variante față de textul de bază : *V. 4—8* : Când geru-ntins e-n cameră ca-n stradă / Pe-un lemn dau toată-a viselor grămadă / Castelele hispanice și vila / Și meditez spre navele din radă : / E mai frumoasă viața în Sevilla ! *V. 11—15* : Și burta mea se zbate costelivă ; / Un singur lemn stă flăcărilor pradă / Și-nchis în teaca vetrei ca o spadă / Dramatic, urlă-adînc ; te prinde mila / Și-n minte se rezolvă o șaradă. *V. 17—18* : Dar vezi ! Subit, o mină milostivă / A dăruit... *V. 20* : E-atîta cald, în dulcea acoladă. *V. 23* : I-s gândurile duse-n cruciadă.

Între versurile 24—25 : *Omagiu*, în loc de *Inchinare*.

Poezia *Baladă* a fost publicată postum de Paul Daniel în revista *Ateneu*, an. VI, nr. 10(63), X 1969, p. 16, în cadrul unui articol intitulat *B. Fundoianu. Inedit*, rubrica „Arhiva *Ateneu*“.

P. 224

PSALMUL LUI ABEL

Transcrisă din *ms. Z* 5, nedată, probabil din 1916.

Transcrisă din manuscrisul *FD 46*, p. 1, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Variante ale primei terține, precum și unele căutări (versuri incomplete), se află și la pagina a doua a aceleiași manuscris. Întrucît prima terțină de la pagina întii nu are al treilea vers, el fiind marcat de autor printr-o linie punctată, a fost preluat de la pagina a doua, unde această terțină este completă. Față de textul de bază, la pagina a doua a manuscrisului amintit, se mai află și următoarea variantă a primei terține :

O, iartă-mă, Stăpîne, că nu pot fi umil
ca floarea ce se pleacă și-și dă nectarul gîzei,
o, iartă-mă, Stăpîne, că nu pot fi umil.

HAGIUL

Transcrisă din manuscrisul *FV 73*, nedată, probabil din 1916.

Transcrisă din manuscrisul *FD 41*, p. 1—2, fără titlu, nedată, probabil din 1916.

Transcrisă din *ms. A 61*, p. 11, fără titlu, nedată, probabil din 1916.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 199.

Transcrisă din manuscrisul *FD 40*, fără titlu, nedată, probabil din 1916.

Pe verso-ul paginii se mai află și următoarele variante, probabil ale strofelor I și II :

De ce-mi șoptesc în noaptea asta toate ?
Oglinda, geamul, gândurile mele
Și boabele de ploaie reci și grele
Ce-mi amintesc de vremile uitate ?

Pe geam se scurge ploaia-n boabe.
Ca-n suflet gândurile-n stoluri.
Și gândurile ca și ploaia
Ne sapă-n suflete-ne goluri.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 206.

P. 232 [ORAȘUL PLIN DE OAMENI...]

Transcrisă din *ms. A 62*, fără titlu, nedată, probabil din 1916.

Poezia prezintă și unele variante marginale : *V. 1* : ...plin de bălți și de noroi. *V. 3* : Și-i ca un vas trântit... *V. 16* : Și prin zăbrele-i șopot de... Pe verso-ul paginii se mai află variante ale următoarelor versuri : *V. 2—3* : Atît noroi pe străzi și-atîția oameni / Că nici nu știi noroi cu cine sameni. *V. 4—5* : Și nici nu știi cu cît firesc și soi ; Noroi și oameni ca-ntr-un iarmaroc / Se murdăresc pe stradă reciproc ; Se murdăresc pe suflet...

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 207.

P. 233 [O, SPUNE-MI...]

Sonetul este transcris din manuscrisul *FD 95*, nedat, probabil din 1916, fără titlu.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 211.

P. 234 [O, NU, NU VREAU APLAUZE BETIVE !]

Transcrisă din manuscrisul *FD 23*, fără titlu, nedată, probabil din 1916. Sonetul prezintă și unele variante marginale :

V. 10 : ...volnicele turme. V. 12—13 : Când rid de voi — și-n sclipătul de spede / Și voi rizind bisai : Toreador.

P. 235

[VOM BIRUI...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 268*, fără titlu, nedată, probabil din 1916.

Publicată postum de Paul Daniel în *România literară*, an. I, nr. 6, 14 XI 1968, p. 13.

P. 236

[ȘI DE-OM MURI...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 247*, incompletă.

P. 237

CÎMPURI

Transcrisă din manuscrisul *FD 216*, p. 1—2, nedată, probabil din 1916.

Poezia din manuscris prezintă următoarele variante marginale : V. 1—4 : Vezi finu-i strîns și-i iarăși fin / Și cîmpu-i larg și-i cîmp și iarăși cîmpuri / Și seară e, și-i seară și iar seară / Și vacile-au trecut prin peisaj ; Și vacile stau tologite-n peisaj ; Și vacile trîntite-n peisaj. V. 5 : Tu treci prin cîmpuri și ești tot în cîmpuri. V. 9 : Ești plugul aspru de oțel și țărână ; Ești plugul greu, fecundător de soare. V. 13 : ...abur pe un luciu.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 212.

O variantă, fără titlu, există și la paginile 3—5 ale aceluiași manuscris.

P. 238

PRIVELIȘTI

Transcrisă din manuscrisul *FD 281*, p. 1, nedată, probabil (după grafie și cerneala folosită) din 1916. Versul al treilea prezintă următoarea variantă marginală : Căsuța se scobește în albastru.

Inclusă postum în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 213.

Pe verso-ul paginii aceleiași manuscris se mai află o transcriere, cu următoarele variante : V. 2—6 : Boite-n roș ca niște roșe gingii / Căsuța după gard verzește-n geam / Incondeiate oale cu pansele / Și pipărate mirosuri de nalbă / Un soare prinde-n cer conturul mingii. V. 7—12 : Proptită-n zid, spinări de arătură / Frunziș în fund și cîrciumia. Viori / Pătrund văzduhul. Florile de nalbă / Din geam privesc cu ochi rătăcitori / Să vadă-n drum viind o fată albă. Fată. V. 15—16 : Nu-ți aminti zăbăvile și jocul / Nici mușchii din desiş și nici flăcăul.

La pagina a doua a aceleiași manuscris se mai află o transcriere, în care ultima strofă din textul de bază a devenit prima, cu următoarele variante : V. 7—8 : Pustietăți. Spinări de arătură ; A înserat. Spinări de arătură / Așteaptă-n zare rodnice grăunți. V. 8—9 : Subt fier de grapă-nvăluie grăunți / Turbane-albastre-s schelele de munți ; ...șirele de munți ; ...umbrele de munți. V. 15—17 (în versiune v. 4—7) : Nu-ți aminti lăutele și jocul / Nu-ți aminti de spasmurile cărnii / Și nici trînteala în ierburile țărni / În clipa-n care ți-ai trăit norocul.

P. 239

[O, MI-AMINTESC...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 179*, fără titlu, nedatată, probabil din 1916 (după grafie și cerneala folosită). Poezia poartă semnătura autorului și prezintă următoarea variantă marginală : V. 9 : Veneau ușoare nimfele în danț.

Inceputul poeziei s-a rătăcit.

P. 240

PRIVEȘTI

Transcrisă din manuscrisul *FD 239*, incompletă, avînd semnătura autorului.

În manuscris poezia are după versul 8 încă două versuri, pe care le reproducem mai jos :

Un soare ca o lampă de hîrtie
se-aprinde-ntre cabine și pe-o șfară.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 214.

P. 241

[ZĂCEA PE ȚĂRM...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 160, p. 4, fără titlu, nedată, probabil din 1916.

P. 242

[VREAU SOARELE...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 344; este incompletă, începutul poeziei s-a rătăcit.

P. 243

[PAINGANI DE LUMINĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FV* 69, p. 1 verso, evident un fragment dintr-o *Priveștiște*.

Inclusă în volumul *Priveștiși și inedite*, 1974, p. 215.

P. 244

[FĂPTURA TA...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 216, p. 4—6, nedată, probabil în 1916 sau începutul lui 1917.

P. 245

CÎNTEC

Transcrisă din *ms.* 31, p. 1—2, nedată, probabil din 1916 sau începutul anului 1917.

P. 247

[PE CÎMP UN PLUG]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 258, p. 1 verso, fără titlu, nedată; probabil din 1916 sau începutul lui 1917.

Inclusă în volumul *Priveștiși și inedite*, 1974, p. 244.

Transcrisă din manuscrisul *FD 208*, p. 1—2, fără titlu.

Poezia prezintă unele variante marginale : *V. 1* : ...ca cîmpu-n dimineată. *V. 8* : Ca într-un cîmp de toamnă cele din urmă foi. *V. 9* : Decorul tău și crinii din seri și planta dură.

Transcrisă din manuscrisul *FD 72*, p. 1—3. Poezia prezintă următoarele variante marginale : *V. 18—21* : Culegi noroi de-ai vrea și-argint să semeni / Și gîndu-i mic / În zări e vag ; trecuturile-s cremenii / De cari te spargi umblînd întru nimic. *V. 24—25* : În cîmp așa / Ori dacă nu, prin spaț, să fiu o lume. *V. 28—31* : În van îmi tulburi aprig necredința / Adînc și-mpur / Ori poate-mi spui că vană mi-e ființa / Și vrei ca să mă mistui în azur.

Transcrisă din manuscrisul *FD 70*, p. 1—1 verso.

Inclusă în sumarul volumului *Privești și inedite*, 1974, p. 218.

Ușor modificată, strofa a doua a fost preluată de autor și în poezia *Mănăstire*, XVI (tot a doua strofă) (vezi ediția de față, p. 254).

Transcrisă din manuscrisul *FD 87*, p. 1. Versul 13 prezintă următoarea redactare inițială : Și visul rar desface-și sicomorii.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 221.

Existență, cu următoarele variante, și la pagina a doua a aceluiași manuscris, datat *Iași*, VII 1917 : *V. 1—2* : Clopotnița Țe lemn mînjește-eterul / Și hotărăște-n liniște cleștarul ; Și-ascunde-n sineși precurat altarul. *V. 4* : Își cearcă-arama, clopotul,

misterul ; Și-mprăștie-arama, clopotul, misterul. V. 13 : Și firea-și sapă noaptea și cocorii.

Pe fila a treia a aceluiași manuscris se mai află și două versiuni ale primei strofe (V. 1—4), pe care le reproducem mai jos :

Păstrează teii mirosul de-aseară —
aroma-i vag boită cu albastru :
un clopot vechi și tainic, de sihastru,
se mistuie în înzoriri de vară.

*

[vers lipsă]
Aroma parcă e boită-n aer.
Un clopot vechi se leagănă cu vaier
și-azurul surd și-l mistuie în vară.

Pe fila a patra a aceluiași manuscris se află următoarea variantă a terținelor sonetului (V. 9—14) :

Un vișin printr-un geam și-a-nfipt o creangă,
vin cenușii la slujbă, vin cocorii —
și-un clopot sună lung ca o talangă.

O vacă lung și răgușită muge —
strâng pentru slujbă clopote cocorii ;
și-o vițelușă-n drum sub vacă suge.

De asemenea se mai află și o variantă a ultimei terține (V. 12—14) :

Pe drum trec vaci de lapte ori de plușuri
și stelele în drumuri cu cocorii
par tot atâtea lucii gălbenușuri.

P. 255 [TE VĂD DIN NOU UITATĂ...]

Transcrisă din *ms. A 9*, p. 1—4, fără titlu.

Transcrisă din manuscrisul *FD 284*, p. 1 verso.

Inclusă în sumarul volumului *Priveliști și inedite*, 19 p. 222.

Transcrisă din manuscrisul *FD 270*, unde se află și următoarele variante marginale: *V. 8*: Vin fiare vii de spum *V. 10*: Trec ore de cenușă... *V. 17*: coclit al vremii clopot se fundă-adînc sub lună; coclit clopotul vremii... *V. 24*: ...a d gropat puhoi.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 223.

Existență și în manuscrisul *FD 283*, fără titlu, nedată, probabil tot din 1917, transcriere în creion, pe file de caiet lini cu următoarele variante față de textul de bază: *V. 2*: Vezi pe lungi de aur... *V. 3—4*: oftaturi verzi în bale se gîtuie și cresc- Trec bărcile cu moțuri să-l scape și scobesc. *V. 8*: Vin fi lungi de spumă... *V. 9*: Puși dinadins... *V. 16—17*: Și-așa ca stai în cheiuri, încremenit așa, / coclit, al vremii clopot năruit sub lună. *V. 22—24*: Cu mantă grea prin care genunc bat, o doamnă / cu șoldul greu se plimbă, așteaptă, pleac-aș / Din nesfirșituri marea deștelenește-un sloi. *V. 26*: și în răști puri surde, cu bale-n gură, scui-pă.

Existență și în manuscrisul *FD 162*, p. 1—2, fără titlu, nedată, probabil o formă anterioară tot din același an, avînd următoarele variante: *V. 1*: Un soare blond și tînăr... *V. 3—5*: oftaturi verzi cu bale se gîtuie-n adînc. / Corăbii mici cu steag îl cată și mănînc / din înserare, giulgiuri de roz și de lumii *V. 7—8*: în casino cu scripcă și-n valuri cu guzgani / și fi lungi de spumă se sparg în bolovani. *V. 10—20*: Spre șine-aerii din cheiuri, larma gării / celeste, pune flacări, fanare și peros-au năruit în seară peninsuli de beton / și gem cu lămpi mare și limba geamandurii / încălecați pe valuri, cu sceptre al furii / răsufliă iute, sare puternică-n plămîni / în cenușiuri, stî zbîrliți prin colț par cîni / cu zgardă de oțele și botniță de lurtăcerea neagră doarme cu orele-mpreună / și-arar o oră-i se și bate într-un turn. *V. 23*: boită roz, se plimbă, așteaptă, ple

apoi. V. 25—26 : Îi zugrăvește creastă, se-ngroașă-n drum, se-mbuibă / și în răstimpuri mute în lung de plajă scui-pă ; ...în lung de pietre, scui-pă.

O ciornă incompletă se mai află și în manuscrisul *FV* 69.

P. 261

PROVINCIE, XVII

Transcrisă din manuscrisul *FD* 265, p. 3, unde prezintă următoarele variante marginale : V. 4 : ...vezi încă cum patronul. V. 6 : unei femei desculțe... V. 18 : ...de la pășune încetul și pustiu.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 237.

O versiune inițială, pe care o reproducem integral, se află la pagina 2 a aceluiași manuscris, intitulată *Priveliști, XVII*, nedatată. Aflându-se pe aceeași filă de caiet și scrisă cu aceeași cerneală, este evident tot din 1917.

- Un cer mărunț și veșted e risipit în tîrg,
se simte-n geamuri ploaia și-i cenușiu și-n sîrg
la prăvălii, bărbații au prins în drugii oblonul.
Prin gratii de rugină se vede cum patronul
- 5 își ceartă ucenicii ; se scutură un tei —
unei leliți desculțe, la un cîntar, ovrei
fi măsură o chilă de borș ori de scrumbie —
au scos păingăni ațe din pîntec și pîndesc
și tîrgușoru-i umed, ploios, și-i ovreiesc
- 10 și mîțe leșinate visează lună nouă —
o fată roșcovană stă-n prag, pierdută. Plouă,
și gîște ciufulite spăl apele sub punți —
o diligență vine din neguri și din munți,
pe dup-asfalturi pline de glod și apărie —
- 15 desculți, copiii-și joacă vapoare de hîrtie
și apa-i murdărită cu curcubeu de gaz
și plouă, plouă, plouă în mohoritul azi,
iar hornurile parcă și ele-și dau răsuflet —
în tîrgușoru-acesta, scos parcă gri din suflet.

Această versiune prezintă și următoarele variante : V. 2—3 : e cenușiu și ploaia se simte rar și-n sîrg / la prăvălii bărbații au zăvorît oblonul ; la prăvălii lumina se-nchide cu oblonul ;

la prăvălii bărbații au tras prelung oblonul. V. 5 : ...se gudură un tei. V. 6 : unei lelițe ude... V. 7 : Îi măsură o chilă de putredă scrumbie. V. 14 : Și după-asfalturi unde e glod și apărie. V. 16—18 : și-arare cite unul se-ntoarnă plîns și ud, / cu ochi de sticlă, lente, vin vaci de la păscut ; și plîng că se desfoaie curînd în cenușiu / Vin vaci de la pășune, cu-ncetul și pustiu. V. 19 : În tîrgușoru-acesta asemeni vreunii suflet ; ...acesta scos cenușiu din suflet ; ...acesta scos parcă dintr-un suflet.

La pagina 1 a aceleiași manuscris se mai află o variantă incompletă, intitulată tot *Priveliști, XVII*, ca la p. 2, nedată, scrisă cu aceeași cerneală, avînd următoarele variante față de textul de bază : V. 1—7 : Azur de toamnă veșted e risipit în tîrg. / E cenușiu și-i ploaie și e noroi și-n sîrg / la prăvălii bărbații au tras grăbiți oblonul. / Prin gratii ruginite vezi cum furios patronul / pe ucenici îi ceartă ; se scutură un tei / pentru-o țărancă udă, la o balanță — ovrei / îi cîntăresc o chilă...

Pe verso-ul aceleiași pagini se mai află cîteva variante : V. 1—2 : Un cer mărunt de hornuri e închircit în tîrg / se simte aproape ploaie... V. 9—11 : Au scos pînjeni ațe din pîntec și prînd muști / găinile de pene se ciugulesc în cuști / și mîțe leșinate visează lună nouă. V. 13—14 : și gîște ciufulite spăl apele sub punți ; și gîște-și spală-n ciocuri albețile sub punți / de negură și ploaie par prin aproape munți. Echivalentul versurilor 15—20 din textul de bază lipsește din această filă de manuscris.

Pe o filă a manuscrisului FD 216, p. 5 verso, se mai află versurile corespunzătoare versurilor 14—18 din textul de bază, cu următoarele variante : V. 14 : Cu umbrele băute stau gîște sub punți. V. 18 : Vin vaci de la pășune cu clopote, pustiu.

Textul definitiv al acestei poezii (*Provincie, XVII*) amintește de atmosfera din *Herța, I*, din volumul *Priveliști*, penultimul vers fiind identic, iar ultimul fiind, de fapt, o variantă : Cu ochii roșii, tîrgul, cuprins de spaimă, muge.

Transcrisă din manuscrisul FD 44, p. 1—2, unde se află și următoarele variante marginale : V. 19 : ...cu lacrimi și cu versuri. V. 23 : ades ca bani în noapte cad pe pămînt luceferi. V. 25 : Nu-i nimene cadranul de soare să-l cuprindă. V. 31 : E țandără de psalme călătorită-n vînt.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 225.

O versiune intitulată *Un cimitir ovreiesc. Privești, XX*, scrisă cu aceeași cerneală neagră, fără dată, probabil din 1917, există și în manuscrisul *FD 274*, avînd versurile împărțite în catrene :

Plîng sălcii cu piciorul în apă. Cimitirul
e prăvălit pe un colnic cu aur și cu lespezi,
și mișcă gîze aspre și liniști de cleștar
în frumusețea toată din moarte plăsmuită.

- 5 Amiaza se-nfierbîntă cu soare și cu miros ;
a doua coasă, verde, își tîmiază finul
și-o pasăre, arare, oprește într-un pom
și-n ochelari de ziuă citește epitafe.

- 10 Cresc buruieni pe lespezi și le-mpletesc coșciug,
cresc buruieni cu jgheabul secătuit de ploaie,
cresc buruieni ca săbii curate de smaragd
și proslăvesc Viața hrănită gras din stîrvuri.

- 15 O salcie-n răstimpuri mai plînge rar pe morți,
mai plînge ca un preot cu creștetul pe piatră,
ori poate plînge fiindcă e arșița în larg
și-și stîmpără nevoia de-a lăcrima cu plînsul.

Poezia pare fi neterminată ; finalul, probabil, pierdut. Marginal, în creion, sînt notate și următoarele variante pentru versurile 9—10 : Cresc buruieni uscate, cu floare pe mijloc / cresc buruieni ca poduri verzui pentru lăcuste.

P. 264

SERI...

Transcrisă din *ms. 1*, fila 1 și 2. Versul 23 are și următoarea variantă : S-a scuturat de soare, fără motiv, pustiu. La pagina a treia din *ms. 1* se mai află variante ale ultimelor două strofe. Primele două versuri se mai pot întîlni și în poezia *Pantum*, datată *I 1918* și inclusă în prezentul volum la pagina 322.

Primele trei strofe se mai află și în manuscrisul *FD 231*, nedatat, probabil tot din 1917, purtînd același titlu (*Seri...*) și avînd următoarele variante : *V. 3* : și nu ascult orgoliul.. *V. 6—8* :

și se-nnegresc cu turme... Prin vagi singurătați / descresc albastre
zvonuri. Proptit adînc în băț / un ciobănaș ascultă miresmele...
V. 10 : țărani de rugină vin cu tăiș în seceri ; ...cu argint în
seceri. V. 11—12 : și rage, spre amurguri, cu coada-n vînt, un
bou / Departe-s poate lanuri și chiot de petreceri.

Manuscrisul *FD 231* este incomplet, fila a doua negăsindu-se
în arhiva Paul Daniel.

P. 266

BIOGRAFIE

Transcrisă din manuscrisul *FD 271*.

Comunicată de Paul Daniel în *Luceafărul*, an. IX, nr. 52(348),
28 XII 1968, p. 8, într-un grupaj de poeme inedite.

Existentă și în manuscrisul *FD 265*, p. 3 verso și 4, nedată, probabil tot din 1917, evident o versiune prescurtată, pe care o reproducem integral :

- De voi muri-ntr-o zi secat de gînduri,
nefericit că n-am putut pe lume
să-nchei nemărginiri decît din scînduri ;
uitați biografiile postume —
- 5 Eu n-am iubit nimic decît Viața —
și de-am iubit pe umiliții boi,
pămîntul bun și-mbătrînit și creața
mișcare-a apei, n-am iubit în voi
decît lumina ce venea dintr-însa.
- 10 De v-am iubit pe fiecare-n parte,
nici viața poate n-am iubit-o-n voi,
ci poate numai lumea mea de gînduri
ce vă crea cu suflet și cu-aromă —
căci boii toți cu botul în miresme,
- 15 tălângi de miei, crepusculuri de aur,
nu ființați acum decît prin mine
și-mi pașteți greu crepusculul din suflet.
- Și voi muri-ntr-o toamnă-n care crinii
își mestecă lumina, într-o toamnă,
- 20 ori poate într-o pajiște cu boi —
ce nu vor sta și ei atunci să moară

și voi muri-ntr-o toamnă, primăvară, vară
și voi muri-ntr-o zi eu unul singur
făr' ca să-mi fi putut săpa în scoarțe
25 de lumi prezente, numele și rostul.

P. 268

CRÎMPEIE

Transcrisă din manuscrisul *FD 37*, p. 1—1 verso.
Inclusă în sumarul volumului *Privești și inedite*, 1974, p. 229.

P. 270

PRIVELIȘTI, XXI

Transcrisă din manuscrisul *FD 205*, p. 1.

În manuscris, textul acestei poezii prezintă următoarele variante marginale: *V. 3*: În proaspăta fineață... *V. 11*: și-arar prindeau lăcuste cu cîrje verzi pe lături. *V. 19*: cum freamătul de codru se sfișie-n răcoare.

Cu același titlu, fără cifră romană (XXI), nedată, probabil din același an, fiind scrisă pe o filă asemănătoare și cu aceeași cerneală, există și la pagina a doua a aceluiași manuscris, avînd următoarele variante: *V. 1—2*: Vacanțiile pline de trandafiri și viespi / cu flori pătate vinăt și violet pe cîmpuri. *V. 6*: și plină era zarea... *V. 7—8*: pe flori — șagalnici fluturi — prinși de pămînt prin lujer. / Treceau de la pășune vaci cu jilavul uger. *V. 11*: Priveau cosașii ageri cu cîrje verzi pe lături. *V. 19*: cum freamătul de codru tălăzuie răcoare. *V. 22*: să doarmă cu o viespe pe patul de polen.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 233.

P. 271

PLOAIE

Transcrisă din manuscrisul *FD 285*, p. 1—1 verso.

Marginal, versul 6 are și următoarea variantă: Ploua cu vînt în hornuri și tuse...

Inclusă în sumarul volumului *Privești și inedite*, 1974, p. 235.

Transcrisă din *ms. A 12*.

Marginal poezia prezintă următoarele variante : *V. 1* : E umbră mediocră... *V. 13* : Acolo e zăpadă de crini în peisaj. *V. 15* : Și numai doi acolo vom fi în peisaj.

Transcrisă din manuscrisul *FD 206*, fără titlu, nedatată, scrisă probabil în 1917, cu următoarea variantă marginală : *V. 6* : ...neghină înflorea.

Într-un alt manuscris (*FD 206 A*) se află scrise în creion chimic și următoarele variante : *V. 1* : Am plîns cum plînge-o iarbă cu rouă-n dimineață ; Am plîns ca o ființă de rouă-n dimineață. *V. 2* : Căci liniștea sta plină cu sînge de polen.

După aceste căutări, poetul a notat și următoarea versiune a primei strofe :

Nu știu de ce, cu hohot, am plîns pe auroră,
Căci stele fixau cuie într-însa ca-n neant
și era spartă ziuă pe cer de diamant
și tot neprevăzutul strîns în ciubăr de oră.

V. 5 : ...ca pasărea de seară. *V. 6* : Pămîntul ca o simplă neghină înflorea ; ...odrăslea ; ...vlăstărea ; Și larma fecundării în spațiu se-nmulțea ; ...tăcută se-nmulțea. *V. 8* : Puteai să strici cu-o vorbă lumina asta clară ; Și c-un avînt să nărui puteai tăcerea clară. *V. 13—14* : Și-am plîns pe noaptea clară ca pe-un mormînt ce-l ferec / Căci om și vită-n noapte sporeau fecundul an ; Căci om și vită-n noapte netrebniceau un an ; Netrebnici, om și vită, sporeau în spasm un an.

Transcrisă din *ms. A 51*, p. 1—2, nedatată, probabil din 1917. În manuscrisul *FD 194*, p. 1—3, se află o versiune a poeziei *Psalm*, intitulată *Psalmul lui Adam*, avînd același titlu, dar fiind complet diferită de poezia apărută în revista *Adam*, an. I, nr. 16, I II 1930, p. 7—8, reprodusă în prezenta ediție la capitolul *Din periodice*, p. 135.

Această versiune, destul de îndepărtată de textul de bază, este incompletă, lipsind din manuscris câteva file; rîndul de puncte dintre paranteze marchează textul lipsă.

Psalmul lui Adam

Spre soare, beat de arșiți, în găuri cînt-un grier
și-n pajiște e miros subtil de levănțică.

Și-mi pare că tu, Doamne, te afli-n orice loc :
în cîntecul de grier și-n flori de levănțică.

- 5 Te simt cu mine-alături, te simt în dosul meu,
te simt în toată clipa din ziua-n care, Doamne,
ne-ai fugărit din Eden și-ai pus să steie-n porți
privighetori de-arhangheli cu sabie de flacări.

Îmi amintesc : albastru era în paradis

- 10 și paseri și acvile, și lei, și tîrîtoare —
și noi mergeam pe pajiști cu flori și tîrîtoare.

Erau fîntîni curate și pomi de fructe plini
și-n mijloc, ca o torță, sta pomul conștiinței.

- 15 Îmi amintesc ; pe pajiști mergeam în nesfîrșit,
cînd șarpele pe care l-ai blestemat pe urmă
ne îndemnă să rupem din pomul conștiinței :
De veți mîncă dintr-însul, veți fi ca Dumnezeu !

Ah, clipa aceea-n care mîncai opritul fruct !

- 20 Fusesem goi dar — orbii — noi n-am băgat de seamă,
erau frumuseți în raiuri, dar noi nu le vedeam.

Ah, clipa ceea-n care mîncarăm fructu-oprit !..

Noi am mîncat dintr-însul, nu fiindc-aveam dorință
ci pentru că un șarpe ne-a îndemnat viclean :

de veți mîncă dintr-însul, veți fi ca Dumnezeu !

- 25 Ah, clipa ceea-n care mîncarăm fructu-oprit !

Fusesem goi — dar, orbi, noi n-am băgat de seamă.

Erau frumseți în preajmă, dar noi nu le văzusem,

era femeie-alături și nu știam ce e,

era comoară-alături și n-o văzusem încă...

- 30 Ah, clipa ceea-n care mîncarăm fructu-oprit !

Noi am simțit cum ochii ni se deschid în sine,

noi am simțit cum ritmuri se încilcesc în jur,

noi am văzut pămînturi rotindu-se în spațiu,

- noi am simțit ce-i bine, noi am simțit ce-i rău,
 35 noi am simțit în lucruri o întocmire nouă,
 și pentru-ntîia oară cînd ne văzurăm goi,
 ne-am învelit mijlocul cu frunzării de viță.
- Și tu-ai venit, o, Doamne, în treacăt prin alei,
 și-ai întreat — de parcă nici nu aveai știință —
 40 de unde știm că sîntem descoperiți și goi ?
 Și cînd ți-am spus păcatul, cu ochii-n jos plecați...
 [.]
 Dar iartă-mă, o, Doamne, sînt mulțumit și-aici ;
 am șaptezeci de vite robuste și cornute,
 am miei ce nasc mioare în fiecare an,
 am urdiniș de-albine, am cîni ce latră-n lună,
 45 am cerul tot ce viața mi-o-nvăluie în cort
 și-aprinde-n miez de noapte puzderie de facile ;
 am o femeie-n care pot orișicînd să intru,
 un trup căruia-s preot, și sclav, și Dumnezeu,
 și prunci voinici și tineri ieșiți din mitra mumei.
- 50 Sînt mulțumit, deci, Doamne, cu ce-am găsit aici
 și chiar de n-am tot mărul ce l-am pierdut în vremuri,
 sînt mulțumit, o, Doamne, că sînt stăpîn pe ce-am ;
 a mea e țarna neagră pe care-o sfarmă plugul,
 a mea-i pășunea-n care pasc turmele de boi,
 55 a mea e casa-n care dorm pe-nnoptat cu Eva,
 a mea e-ntreaga lume pe care-o văd cu ochii ;
 și de-i săracă-mi place, fiindcă-n ea-s stăpîn,
 fiindcă-mi sînt eu însumi a pururi Dumnezeu
 și fiindcă nu-ți simt umbra poruncitoare, cum
 60 îmi cercetează lucrul și-mi umilește-orgoliul.
 O, nu-mi lua cuvîntul în rostu-i strîmt, o, Doamne,
 tu știi că pentru mine ești unic Dumnezeu,
 că tot ce vrei îmi place, că tot ce spui rîdește,
 tu știi că niciodată nu am cîrtit în contra-ți...
 [.]
 65 și-nveselește trupul în zi de sărbătoare.
 Viața mea îmi pare o țarnă roditoare
 stropită cu lumină și cu belșug de ploaie ;
 eu știu că-n orice rază ființa [ta] e, Doamne,
 eu știu că tu din ceruri ne urmărești cu grijă
 70 și că aștepți prilejul să faci a pururi bine.

- Dar iată : văd pe cîmpuri cum urcă fum de jertfă.
 E fiul meu, desigur, ce îți închină jertfă
 din fructe pîrguite în primăvara nouă
 le-a curățat de brumă și le-a plivit de rouă,
 75 și-acuma ți le-nalță ca jertfă să te bucuri.
 Simți tu ? frasinii-s repezi și e miros de struguri ;
 aud pe-aproape pasuri... să vie-acuma vite ?...
 — Hei, Abel, tu ești ?... Nu e... Au cine e pe-aice ?
 E fiul meu, desigur ; se-ntoarce de la jertfă.
 80 Îți mulțumesc, o, Doamne, că te înduri de noi,
 că te-ngrijești de pacea și bucuria noastră,
 îți mulțumesc, o, Doamne, că te înduri de noi
 și că, drept semn de milă de bătrînețea noastră,
 ai primit în ceruri și jertfa lui Cain.

P. 273

COLCHIDA NOUĂ

Poem

Transcrisă din *ms. A 61*, p. 1—9, nedată, probabil din 1917. Textul are următoarele variante marginale: *V. 4*: Dar insula era pustie... *V. 11—12*: Izbite ca de trăsnet aprig sunară clopote avan / s-au deșteptat din glodul vieții toți cei ce neștiură somnul. *V. 15*: toți cei ce multele castele și le-au închipuit în van. *V. 16*: și plini de nădejdi... *V. 20*: ...cu pruncii fragezi și cu nevestele pe mare. *V. 29—30*: ori ca o scoică de nacru / ce ține-ntr-însa toată și tot al mării simulacru.

P. 284

[CUM TE-A CIOPLIT...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 209*, p. 1, fără titlu, nedată, probabil din 1917.

P. 285

PRIVELIȘTI

Transcrisă din manuscrisul *FD 277*, p. 1, nedată, probabil din 1917. Marginal în manuscris există notate și următoarele variante: *V. 3*: cocleala vînătă e... *V. 8*: ...e orișiunde. *V. 15*: Morarul — ca o stafie cu pipă. *V. 18*: ...cum ar bea pietrișuri : ...cum ar bea uitare. *V. 19*: Și noaptea-i scuturată peste tot

Primele trei strofe se află și în manuscrisul *FD 277*, p. 2 (nedatat, probabil din 1917), avînd următoarele variante : *V. 1* : ...broaștele prin iaz. *V. 3* : rugina roibă-i petec pe metal ; coclitul sterp e... ; Cocleală stearpă-i... *V. 5* : Cînd vine toamna, stîlpi de telegraf. *V. 8* : ...e-aici și-oriunde... *V. 11—12* : putregăiesc făinile-n hambar / Și au hulubii somn cît o dantelă.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 239.

P. 286 [CÎND VINE TOAMNA-N SALE DE SPITAL]

Transcrisă din manuscrisul *FD 64*, p. 2, nedată, probabil 1917.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 242.

Versiuni ale strofelor a doua și a treia din textul de bază se mai găsesc și la p. 2 verso (același manuscris), cu următoarele variante : *V. 10—11* : coclesc în ploaie palide clopotniți, / și plouă, plouă ; sfinții nicăieri. *V. 10—12* : și iarăși goarna lungă și obscură / și plouă, plouă ; casă nicăieri ; / cîmpia-i ștearsă umedă și sură. *V. 13—16* : Pe colnic urcă greu un car cu boi — / și-n mlaștini se înfund, croindu-și locul, / cu fiere, omul biciuie-n noroi ; / și-n noaptea grea își blastămă norocul.

Pe fila 3 a aceluiași manuscris se mai află o variantă fără titlu, nedată, probabil tot din 1917. *V. 1* : Cînd vine toamna-n cîmp, prin vreun spital. *V. 5—6* : Din cînd în cînd vreun stîlp de telegraf / stă oblic de parcă se răstoarnă ; s-a-nfipt pieziș de parcă se răstoarnă. *V. 7—8* : Și vînătorii verzi s-au șters în praf. / În zări, nelămurit, e plîns de goarnă. *V. 10—12* : în fund liman de liniște, o șură / și plouă, plouă. Astăzi ca și ieri / cîmpia-i ștearsă, umedă și sură. *V. 13—14* : Pe colnic, urcă greu un car cu boi / și surpă-n mlaștini, desfumat e locul ; și boii cad, în grab' își lasă locul. *V. 15* : amarnic omul biciuie-n noroi ; și fulgeră cu biciul în noroi.

În manuscrisul *FD 72*, p. 3 verso și 4, se mai află variante ale strofelor 2, 3 și 4 : *V. 5—6* : Priveghe-n drum vreun stîlp de telegraf / și sîrmele la infinit s-adună ; și sîrmele la nesfirșit s-adună. / Iar vînătorii verzi se pierd în praf / O goarnă lung, apoi o alta sună. *V. 10—15* : Poate-a murit un om peste ogoară / dar nici un om nu află nicăieri ; și plouă, plouă, casă nicăieri. / Și nimeni nu-i pe-aice ca să moară. / Pe colnic urcă lent un

car cu boi / și poticnesc în bălți. Pe-amnăre focul ; și poticnesc în bălți. Se-nfundă locul. / Cu fiere, omul biciuie-n noroi.

Versiuni ale strofelor a doua și a treia din textul de bază se mai găsesc și în manuscrisul *FD 320*, p. 1 verso, cu următoarele variante : *V. 6—8* : În înserare sună lung o goarnă ; / o goarnă sună ; vînătorii verzi / s-au dus ca cei ce nu se mai întoarnă. *V. 10—12* : Austru-nfundă stuhul de pe sură ; / și plouă, plouă ; ici ca nicăieri / E seara ștearsă umedă și sură.

P. 287 [CÎND VINE TOAMNA, DESFOIETE BERZI...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 64*, p. 4, fără titlu, nedată, probabil din 1917. Marginal se mai află și următoarele variante : *V. 4* : În fața prispei ard voioase focuri. *V. 6* : Și plouă. Ceru-i vînăt, nici o cîrmă ; ...Toate-au propria lor cîrmă. *V. 8* : priveghe-n aer firele de sîrmă.

P. 288 [PLOUA ASEARĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 285*, p. 2, fără titlu, nedată, probabil din 1917.

P. 289 LUI POSTUMUS

Transcrisă din *ms. 31*, p. 2 verso, nedată, probabil din 1917. Marginal se află și o variantă a versului 2 : ...tac crîngurile. Iarnă.

P. 290 PSALM

Transcrisă din *ms. A 5*, p. 7, nedată, probabil din 1917.

Poezia prezintă următoarele variante : *V. 6—7* : M-aș veseli cu mingi de universuri / și tot ce-n crieri va crea în versuri.

Existență și la pagina 8 și 8 verso, același manuscris, fără titlu, nedată, cu următoarele variante : *V. 4* : Să nu mai plîngă ploile în toamne. *V. 5* : Aș vrea să am cosmogonia toată. *V. 6* : Să joc în mină miile-universuri. *V. 7* : Și tot ce-n crieri va suna în versuri. *V. 8* : Să plăsmuiască-aieve, să creeze ; Să-și

plăsmuie în spaț făptură-aieve; Și-ar căpăta în spaț aieve formă; Și-ar căpăta în spaț făptura-aieve. V. 10: în roi de lumi, prin îngeri, prin arhangheli; simțind că miezul lumilor sînt „eu“; în psalmi, în ritm, în tot simțind că-s „eu“. V. 11: și dacă mintea mea și-ar sparge vasul. V. 14: ori poate-n oameni... Poate-aș vrea în crieri.

La pagina 9 a aceluiași manuscris se mai află o versiune a penultimei strofe (V. 9—12), pe care o reproducem integral:

Și-n jilțul tău de-aș sta o clipă, Doamne,
simțind că-n psalmi, că-n tot, că-n fire-s „eu“ —
Te-aș prăvăli, o, Doamne, Dumnezeu,
din jilțu-n care scurgi, ca boabe, timpii.

La p. 10 a aceluiași manuscris se mai află următoarele variante ale strofelor a doua și a treia:

Aș vrea să umblu, barză, prin pămînturi,
s-opresc cu mîna mers de universuri
și-n tot ce-n crieri brusc ar rupe-n versuri.

Dar de-aș șede, în jilțul tău, o, Doamne,
de-aș sta, o, Doamne-n jilțu-ți de tăcere
și dac-atunci s-ar sparge vasul minții
ți-aș cere, nu știu ce atunci ți-aș cere.

La pagina 5 a aceluiași manuscris se mai află o variantă a strofei a treia din textul de bază, semnată B. Fundoianu, pe care o reproducem integral:

Și-n jilțul tău de-aș sta o clipă, Doamne —
în psalmi, în bou, în tot, simțind că-s „eu“, —
ca să te-nlocui poate-n etereu
te-aș prăvăli-n neant, o, Doamne, Doamne.

P. 291

PSALM

Transcrisă din *ms. A 52*, p. 1—2, nedată, probabil din 1917. În manuscris prezintă următoarele variante: V. 23: Tu stai bine, Doamne, acolo unde șezi, în văzduh (autorul a anulat „Tu stai bine“). V. 25: și meditez din cînd în cînd la viață, cum aș medita, de pildă, la o păpădie.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 246—247.

Transcrisă din manuscrisul *FD* 54, p. 1—3, nedată, probabil din 1917. Manuscrisul prezintă și următoarele variante: *V.* 3: ...și-au curelat... *V.* 9: Spre cuibul... *V.* 30: ...cu flori pe porțelană. Deasupra titlului se mai află următoarele rînduri, probabil motto: „Nu te uita la vin, cînd e roșu și sclipește în pahar, cînd alunecă ușor, căci la urmă mușcă ca un șarpe și împunge ca vipera; și ochii tăi vor căuta la femeii străine“.

P. 295 [E PACE CLARĂ DE-APĂ CE MURMURĂ-N AMURG]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 87, p. 4 verso, fără titlu, nedată, probabil din 1917.

Marginal, în manuscris, poezia prezintă următoarele variante: *V.* 12: apelul surd și aspru... *V.* 19: și soarele în aer de aromă zăhărit. *V.* 21: și-și dizolvește-n apă rotundul greu și roș.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 243.

P. 296

[MIREASMA DUPĂ-AMIEZII...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 265, p. 2 verso, fără titlu, nedată, probabil din 1917.

Poezia din manuscris prezintă următoarele variante inițiale: *V.* 5: Ca niște moțuri pale...

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 245.

P. 297

VOIAJ SENTIMENTAL

Transcrisă din *caietul V și P*, 1914 (fiind, de fapt, o pagină din alt caiet lipită peste coperta a patra), nedată, probabil din 1917.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 251—252.

Existență și în manuscrisul *FD* 165, p. 1—4, fără titlu, nedată, probabil din 1917. Această transcriere, evident o redacție anterioară, prezintă următoarele variante: *V.* 2—4: În tir-

gul cu piețe, cu flori și muzee / Cu miros alene și fin de femeie / Un tom cunoscut. V. 7 : O floare mai mare ca dragostea mea. V. 9 : O floare mai rară ca sinii de nea.

P. 299

MARE

Transcrisă din *ms. A 13*, nedată, probabil din 1917. Versul 16 din manuscris mai are în josul paginii și următoarea variantă : Și parcă stăm în față de o eternitate.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 250.

P. 300

FILOZOFIE

Transcrisă din manuscrisul *FD 267*, p. 1, nedată, probabil din 1917.

Un fragment dintr-o versiune al cărei început s-a pierdut, nedată, probabil tot din 1917, scrisă pe același fel de hîrtie de blocnotes liniat și cu aceeași cerneală violetă, se mai află și în manuscrisul *FD 320*, fragment, pe care îl reproducem mai jos :

- Căci fiecă gîndire e templul unui eu ;
cuvîntul meu creează din lut un Dumnezeu,
și el, de vrea, pe urmă, îl prăbușă din soclu,
sînt mămă omenirii și totodată cioclu
5 și-așa cum totu-al meu e din pîntec în azur,
de laolaltă sorii mi se învîrt în jur,
materia întregă mi-e stofă pentru vers
și-n rug de foc topire-aș ușor un univers,
de-ar izvodi cenușa-i o marmură mai pură,
10 ca să-mi sculptez gîndirea cu dalta în natură.
Femeia mi-e o urnă ce găzduie seminți
și după-asemănarea-mi îmi plăsmuie ființi,
pe drumuri, beat de-odăjdii ce zugrăvesc...¹
gîndesc că luna-i poate făcută nimb să-mi fie.

Versurile 11 și 12 ale acestei versiuni se mai pot întîlni și în poezia *Biblie*, existentă în prezenta ediție la p. 319.

¹ Vers neterminat în manuscris.

Transcrisă din manuscrisul *FD 171*, fără titlu, nedatată, probabil, după grafie și cerneala folosită, din 1917. Poezia poartă semnătura autorului.

Transcrisă din *ms. A 5*, p. 1—4, nedatată, desigur din 1917, pentru că se află scrisă tot pe o filă de carnet dictando și cu aceeași cerneală violetă ca și poezia [*Te văd din nou uitată*] (*ms. A 9*), datată Iași, IV 1917.

Transcrisă din *ms. 45*, fără titlu, nedatată, după grafie și cerneala folosită pare a fi din 1917.

Față de textul de bază, poezia prezintă următoarele redactări inițiale: *V. 5*: și-ntr-un mărgean închise... *V. 14*: ...planete neaflete.

Transcrisă din *ms. Z 1*, p. 1—4, fără titlu, nedatată, probabil din 1917, semnată *B.F.* Poezia prezintă și două variante marginale: *V. 48*: Nu flacări vii de vremi înăbușite. *V. 50*: pe masă împletite.

Transcrisă din manuscrisul *FD 313*, nedatată, probabil din 1917; titlul este tăiat, cu creionul, de autor. Fiind înrudită cu cele din volumul *Privelști* și cu altele cu același titlu din manuscris, am păstrat titlul inițial al autorului. În manuscris poezia prezintă următoarele variante marginale: *V. 14—16*: Cum am putut, o, Doamne, ca să trăiesc într-insul? / Un cîne urlă-n

lună, un cine urlă-n lună. / El nu miroase firea, nu proslăvește, urlă ; El nu ascultă firea, n-admiră, nu miroase ; El nu ascultă firea, nu vede metafizici ; El își creează zeii din metafizici vechi ; Își construiește zeii, bătrîne metafizici.

P. 311 [O, PROMETEU...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 281, p. 2 verso ; incompletă.

P. 312 [SE RUPE DRUMU-N TRESTIE...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 54, p. 3 verso.
Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 253.

P. 313 [COVOARE DIN PEREȚI...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 159, fără titlu, nedatăată, probabil din 1917. Pare a fi incompletă.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 248.

P. 314 [ȘI-I IARĂȘI PRIMĂVARĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 66, fără titlu, nedatăată, probabil din 1917.

P. 315 [N-AM PRICEPUT, O, DOAMNE...]

Transcrisă din manuscrisele *FD* 157 și *FD* 67, p. 1 și 1 verso ; incompletă.

P. 317 BIBLIE

Transcrisă din *ms. A* 56, p. 1 verso. *V.* 8 : ...cum limpede murmură. *V.* 17 : ...peisajele cu vaci. *V.* 24 : reflectator de fire... *V.* 27 : și-oricum e mai...

Transcrisă din *ms. A 56*, p. 1, nedată, existînd pe aceeași pagină cu cealaltă poezie *Biblie*, dată IX 1917—IX 1918.

Pe o filă a manuscrisului *FD 278* se află o versiune cu același titlu, nedată, probabil tot din 1917, însă o formă anterioară, pe care o reproducem integral :

Biblie

- Și Viața, poate, iarăși va fi să vie mine,
spoită cu luceferi, miresmuită-n pîne,
bătută de orgolii și aur de dorinți,
va fi să fie scoasă desăvîrșit din minți.
- 5 Și nu va sta să moară cu tot ce-avem în crieri,
de-or bea din nou amiaza, sătui de soare, grieri,
să culce poala de-aur a lunei pe izvoară,
de-o fi să puie simțuri și farmec în fecioară
și de-or-nălța copiii, ruți din culoare, zmei,
- 10 ce decădere joasă pe omeneștii zei,
să simți, să vezi, să cugeți, să lămurești cu versul,
să știi că-n tine naște și moare universul,
să știi că pentru tine e vinul roș în vii,
c-a ta e lumea-n care se plîng zădărnicii,
- 15 și într-o zi, sub ploaia acelorăși luceferi,
să-ți risipești gîndirea și trupul să-l desteferi,
să-ți iai cu tine steaua ce prăbușește-n vid,
cînd celelalte stele bat flacăra-n lichid.
Cînd viața va să fie cotidian aceeași —
- 20 cînd nimeni nu-i să fure din sufletu-i scînteia-și,
te bate-n van gîndirea și te izbești în rost
în scorți de lumi prin ele să nu poți scri c-ai fost.

Transcrisă din manuscrisul *FD 289*, p. 1 verso.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 257.

Existență și în manuscrisul *FD 92*, cu titlul *Privești*, avînd următoarea variantă a versului 11 : Miasme-n fund, ca niște foi s-adună.

Transcrisă din manuscrisul *FD* 39, p. 1. Există și în manuscrisul *FD* 277, p. 2 verso, nedată, probabil din 1917, fără titlu și fără ultima strofă, avînd următoarele variante: *V. 6*: Liniștea iarăși prin munți o secretă molifții; Liniștea iarăși o scot prin spărtură molifții. *V. 7—10*: Și cad coji de seară pe drum și e coajă de purpur / sufletul meu, coajă de seară căzută. // Poate e clopot de timp și e clopot de apă, / poate a căzut ca o frunză tăcerea din haos. *V. 16*: Sufletul meu, clopot stagnant de tăcere; ...clopot de timp și de moarte.

Transcrisă din manuscrisul *FD* 257. Primele două versuri sînt identice cu cele din poezia *Seri*, datată *VIII* 1917, existentă în ediția de față la p. 264.

Transcrisă din manuscrisul *FV* 115.

Versul al doilea din manuscris prezintă următoarea variantă marginală: mocirlă de uitare, impură ca un ciine. Versurile 1 și 18 au asemănări cu versul 12 din poezia *Cîntece simple. Vlaici, II*, din volumul *Privești*.

Poezia a fost comunicată de Paul Daniel în revista *Luceafărul*, an. XI, nr. 52, 28 XII 1968, p. 8. Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 259.

Transcrisă din manuscrisul *FD* 273, p. 1—2. La sfîrșit, după dată și iscălitură, se mai află notate următoarele trei versuri, probabil variante ale versurilor 21—23: e sînge viu cu murmur de foi și-i sînge ocră. / Și viața trece iarăși în ziuă mediocru / și viața trece iarăși prin zi, ca un tăun.

Această poezie se aseamănă cu *Herța, VII* (vezi ediția de față, p. 21). Diferențele fiind destul de mari, am publicat-o ca poezie de sine stătătoare, și nu la capitolul de variante.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 265—266.

Pe fila 3 a aceluiași manuscris se mai află o versiune intitulată *Privești*, XV, nedată, probabil din 1918. Poezia prezintă următoarele variante: V. 1—17: Lumina cade sacră, pe cărării vin capre, / vin capre de tăcere din piscuri reci și aspre / Și caută în miros pădurea ca pe-un stîrv. / E mușețel de tuse, dumbravnic și șovîrv / Și-n zori, pretext de vînat, au înflorit scaieții. / Izvoarele purcese din țîța dimineții / lovesc în aspră pace și-n mîl de catifea / și toamna bea din mustul fără ferment și bea / ca vitele setoase-n amiazi și de bolesne. / Sînt văruiți copacii pînă mai sus de glezne, / Ca, din pămînt, gîndacii să nu aburce-n coji; / și au urcat căci iaca sînt crăpături și loji / și preste varuri viața mocnește și se surpă. / Cărarea duce-n cîmpuri și nu știu unde curbă / pe unde-i fluier simplu de broaște și de timp / trec caprele cu barbă prin pace și prin ghimp / și simți un sînge vînat de foi și sînge ocru.

Finalul acestei versiuni s-a rătăcit.

P. 327 [VREAU SĂ NE-AZVÎRLE ACEEAȘI FURTUNĂ]

Transcrisă din albumul *Cinstece simple pentru Mărior*, avînd numărul de ordine V, probabil din 1923, fiind o versiune a poeziei intitulată *Mărior*, publicată în *Rampa*, an. VI, nr. 1290, 16 II 1922, p. 1 (vezi capitolul *Din periodice*).

Publicată postum în revista *Steaua*, an. XIV, nr. 12, XII 1963, p. 14, cu titlul *Vreau să ne-azvîrle aceeași furtună*.

Poezia din revistă prezintă unele deosebiri față de textul din manuscris: V. 5: ...pe care vița suie. V. 6: ...toamnele silhuite. V. 9: ...conacului, ningea. V. 14: ...semințe din belșug.

Inclusă în volumul *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965, p. 106 (cu același titlu și același text ca în revista *Steaua*), la capitolul *Din manuscrise*, cu următoarea variantă a versului 13: Și te-am cuprins deodată în brațe, ca un plug.

ADDENDA

Addenda cuprinde o selecție din versurile originale rămase în manuscrise, începînd cu cele din 1912, cînd poetul avea 14 ani, versuri semnificative pentru modul în care și-a pregătit intrarea în arena literară.

Poeziile scrise între anii 1912—1915 pot fi socotite momente de experiențe, de căutări, de receptare a unor influențe — veritabile trepte de evoluție spre un drum propriu, care au dus mai tirziu la realizarea celebrelor *Priveliști*. Cititorul va putea lua astfel cunoștință despre complexitatea și varietatea preocupărilor tânărului poet B. Fundoianu, care a dovedit încă din adolescență o vastă cultură și un gust literar format.

Pentru aceste încercări, am transcris, la capitolul de note, un număr redus de variante, mai ales fragmente sau strofe întregi, fără să mai urmărim, în amănunt, laboratorul de creație al poetului.

P. 331 SUB RAZELE LUNII..

Transcrisă din *Carnetul negru*, p. 7—8.

P. 332 SONET

Transcris din *caietul Sonete*, p. 2 verso, nedatat; figurează alături de alt sonet, existent la p. 2, datat 24 dec. 1912. Sonetul mai există și în *ms.* 21 verso, cu același titlu, nedatat, probabil tot din 1912, avînd următoarea dedicație: „D-rei Jeanette Bernfeld, înainte de a pleca în America”. În partea stîngă, sub titlu, se mai află și o notiță explicativă: „În urma rugăminții d-rei J. Bernfeld (logodnica lui Iosef), i-am dedicat un sonet”. (Iosef este Iosif Bercovici, viitorul scriitor și publicist B. Iosif, cunoscut mai ales din paginile revistei *Adam*.)

P. 333 TE-AI DUS, COPILĂRIE..

Transcrisă din *caietul BFW*, 1913, p. 9 verso—11.

La pagina 11, o variantă a strofei a II-a este datată *Herța*, 25 VIII 1913.

P. 335 INDOIALĂ

Transcrisă din *caietul C*, p. 2 verso—3. Există și în *caietul BFW*, 1913, A, p. 14 verso—15, datată tot *Bajura*, 29 aug. 1913.

P. 336

SINGURĂTATE

Transcrisă din *caietul C*, p. 4 verso—5 verso. Există, cu același titlu și aceeași dată, și în *caietul F*, p. 6 verso—7.

P. 338

[CÎND A CREAT IEHOVA UNIVERSUL]

Transcrisă din *caietul F*, p. 14 verso.

P. 339

CÎNTEC

Transcrisă din *caietul C*, p. 9—10.

P. 341

MENIREA POETULUI

Transcrisă din *caietul C*, p. 10—10 verso. Există fără titlu și în *caietul pătrat*, p. 184, nedată, evident din 1913, întrucît urmează după un fragment de scenetă, datat 9 sept. 1913. În josul paginii de manuscris se află mențiunea *Iași*.

P. 342

SONET

Transcrisă din *caietul Sonete*, p. 6 verso.

P. 343

SONET

Transcrisă din *caietul C*, p. 11. Există și în *ms.* 51, cu același titlu și aceeași dată.

P. 344

DEDICAȚIE

Transcrisă de pe o carte poștală ilustrată (*FD* 233), semnată B. Wechsler-Fondoianu.

P. 345 [DE-AI VREA SĂ MĂ IUBEȘTI...]

Transcrisă din manuscrisul FD 322, semnat B. Fund.

P. 346 FANTAZIE

Transcrisă din caietul G, p. 3—4.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 143—144.

Existență, cu titlul *Fantezie*, și în caietul S, p. 3 verso — 4 verso, datată Iași, 13 ianuarie 1914.

P. 348 ÎN ȚARA VISURILOR

Poemă

Transcrisă din caietul G, p. 5 verso—6. Existență și în caietul V și P, 1914, p. 42, intitulată *Au pays des rêves*, nedată, alături de poezii date 30 I 1914.

P. 349 SONET

Transcrisă din caietul G, p. 9.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 147.

Existență, cu același titlu, și în caietul E, p. 8 și 8 verso, datată 17 mart., evident tot din 1914, numeroase poezii din interiorul caietului având această dată.

P. 350 SONET

Transcrisă din manuscrisul FD 24, p. 4, nedată. (Poezia de pe verso-ul paginii, o traducere din Heine, poartă data 4 april 1914.) Versul al optulea, inițial, avea următoarea redactare: Ce spre-alte orizonturi, spre alt liman te mină — înlocuit ulterior cu cel din ediția de față.

Existență și în caietul G, p. 7 verso, datat 9 mart. 1914, având drept motto versul: „Un chip săpat de daltă”. Eminescu. La fi-nele sonetului, poetul și-a notat cu creionul: „Să se schimbe rîndul al 8”.

Cu același titlu, poezia se mai află și în *caietul E*, p. 6—6 verso, datată 9 mart (desigur tot 1914, ținînd seama de data existență pe coperta caietului).

Textul inițial al acestui sonet se află în *caietul H*, p. 2 verso, datat: Iași, 9 mart. 1914 și avînd titlul *Sonet păgîn*. Poezia are următorul motto: „Un chip săpat de daltă, de-a pururi adorat... / Ești albă și frumoasă“... *Eminescu*.

P. 351

COPIL

Transcrisă din *caietul G*, p. 13—13 verso. Text identic și la pagina 17, același caiet, datată mai.

P. 352

[SONET]

Transcrisă din *albumul Poezie*, p. 7, semnată *Beno*. Existență și în *caietul G*, p. 14, intitulată *Sonet*, datată Iași, 19 mai. Textul din *caietul G* este anterior celui transcris pe pagina de album.

P. 353

POEZIA

Sonet

Transcrisă din *caietul G*, p. 15. Existență și la p. 16, intitulată tot *Poezia*, datată mai.

P. 354

ZBUCIUM

Transcrisă din *ms. 9*, p. 3. Titlul (*Sonet*), scris cu cerneală, a fost, ulterior, anulat cu creionul negru de către autor și înlocuit cu cel definitiv. La pagina 2 a aceluiași manuscris se mai află o transcriere, nedată, probabil din același an, intitulată *Sonet* și avînd drept motto două versuri din *Eminescu*: „Toate cer intrare-n lume / Cer veșmintele vorbirii“.

P. 355

NOSTALGII MEDIEVALE

Transcrisă din *ms. 9*, p. 1, nedată, probabil din 1914.

Transcrisă din *caietul R*, p. 33—34.

Transcrisă din *ms. Z 6*, datată *iunie*, probabil din 1914, după grafie și cerneala folosită.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 149.

Existentă și în *ms. 9*, p. 2 verso, scris cu cerneală neagră cu același titlu (avînd deasupra cifra II), datată *mai-iunie*, fi rește din același an.

O primă redactare, fără titlu, scrisă în creion negru, datată *26 mai 1914*, se află și în *caietul G*, p. 14 verso, avînd și următorul motto din Schiller: „*Und ich bin in Arkadien geboren*”. Intrucît textul catrenelor (*V. 1—8*) este complet diferit de cel din textul de bază, le reproducem în continuare :

Plîng apele cu farmec de surdină,
Sub largul de azur al vastei dome
Și-n jocuri de lumină policrome,
Crepusul cu noaptea se îmbină.

- 5 Și-n crîngul poleit de lună plină,
Norod suav de palide fantome,
În noaptea cutropită de arome,
Înalță cînt de vrajă și lumină.

Transcrisă din *ms. 44*. În creion și între paranteze, poetul și-a subintitulat poezia *Sonet, II*. În partea stîngă a filei de caiet, tot în paranteză, scrisă cu cerneală, se află mențiunea „variantă”. În realitate, acest sonet este forma definitivă, rezultat al unui proces mai îndelungat de prefaceri, după cum se va vedea mai jos.

Prima transcriere a acestui sonet se află în *caietul A*, p. 17, intitulată *Baladă* și datată tot *Bajura, 6 iulie 1914*, pe care o reproducem integral :

Iubirea mea-i castelul din baladă,
Alt' dată plin de fast și strălucire.
Azi torc paingii horbotă subțire
Și-i numai bălărie în ogradă.

- 5 Arar — ca un zefir — o serenadă,
Se plimbă peste coarde în neștire,
Și plînge-așa o clipă-n aiurire
Cu ropot de izvoare în cascadă.

- 10 Atunci, la geam, încăldată de-ntuneric,
Plîngînd ascultă cîntecul misteric
Făptura pal-a blondei castelane.

Și-n fața-i, printre roze și cicoare,
Cu inima-i în minele profane,
Fantoma morții stă nepăsătoare.

În *ms.* 5, p. 2, se mai află o variantă incompletă, fără titlu și nedatată, existentă însă într-un grupaj de file, prima purtînd data Iași, 1 1915. Redăm și aceste variante după cum urmează : versurile 1, 2 și 4 sînt identice celor din versiunea existentă în *caietul A. V.* 3 : Azi stă castelul tot în părăsire.

Strofa a doua (*V.* 5—8) este mai apropiată de cea din textul de bază :

Arar, cînd noaptea-i caldă sub arcadă
În tortul lunei — galbăn și subțire —
Se-oprește-un trubadur, în strai de fire,
Cu coif pe plete lungi, la șold cu spadă.

Dedesubtul acestei strofe se mai află și următoarele variante :

S-oprește-un trubadur în strai subțire
Investmîntat de-a lunii licărire
Cu coif pe păru-i blond, la șold cu spadă.

Un text integral, mai apropiat de cel definitiv, intitulat *Baladă*, cu subtitlul *Variantă*, avînd aceeași dată, se află de asemenea în *caietul A*, p. 18.

P. 360

PASTEL

Transcrisă din *caietul A*, p. 15—16.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 150.

P. 361

VISULUI

Transcrisă din *caietul T*, 1914, p. 1. Există și în *caietul A* p. 20, intitulată *Sonet*, cu subtitlul *Visului și având aceeași dată* ca în textul de bază. În partea de jos a filei de caiet se mai află notată mențiunea *Eternul cântec*, probabil un titlu de ciclu

P. 362

IUBIRII

Transcrisă din *caietul A*, p. 19, unde inițial a fost intitulată *Artei*. Există, fără titlu, dar cu aceeași dedicație și aceeași dată, și în *caietul Sonete biblice*, p. 5.

P. 363

SINGURĂTATE

Transcrisă din *caietul Sonete biblice*, p. 10, purtând în josu paginii, în creion, mențiunea *Versuri și proză*, titlul reviste ieșene la care a colaborat poetul între anii 1914—1916. Există, cu același titlu și aceeași dată, și în *caietul A*, p. 27.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 151.

P. 364

SONET

Transcrisă din manuscrisul *FD 286*.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 152.

P. 365

FURTUNA

Transcrisă din *caietul A*, p. 36—37.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 153.

Transcrisă din *caietul A*, p. 47—48.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 155.

La pagina 46 verso, același caiet, se află următoarele variante, corespunzătoare strofei a doua :

Și-n timp ce noaptea-și cerne din înălțime scrumul,
Din nouri se-nfiripă o navă ce-și dă drumul
Prin adâncimea oarbă, cu albele-i catarguri.

★

Doar valul cîntă leneș în taina nopții grele.
Mobil-arhitectură de neguri jucăușe,
Închipuie o navă plutind cu-a ei catarguri
Prin ceața nopții ude și neagră de cenușe.

★

Pe cer vibrații nouri reliefează forme,
Închipuie o navă plutind în noaptea sură
Și oscilîndu-și ritmic zăpada din catarguri,
Fantastice de navă plutind cu-a ei catarguri
Prin ceața nopții ude, adînci și uniforme.

Existentă și în manuscrisul *FV* 112, p. 1—2, cu același titlu și cu aceeași dată, avînd, marginal, mențiunea *Versuri și proză*, titlul revistei la care a colaborat poetul.

Transcrisă din *caietul R*, p. 8—9.

Existentă și în *caietul B*, p. 5, intitulată *Inserare*, dată *VIII* 1914. Cu același titlu, poezia mai există și în *ms.* 49, dată *1914*, precum și în *ms.* *A* 49, nedatată, dar, după grafie și cerneala folosită, pare a fi din același an.

Transcrisă din *caietul I*, p. 11—12. În josul În josul paginii se află notat *Versuri și proză*.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 156—157.

Existență și în *caietul R*, p. 28—29, cu același titlu și aceeași dată. În acest caiet strofa întâia este tăiată cu creion chin însă în *caietul I* este reluată și îmbunătățită. În josul pagii se află, în creion, mențiunea *Sociale*, probabil titlu de ciclu.

P. 371

ROMANȚĂ

Transcrisă din *caietul R*, p. 16—17. La finele poeziei, creion, poetul a menționat și *Eternul cîntec*, probabil titlu de ciclu.

P. 372

TOAMNA

Transcrisă din *caietul R*, p. 21.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 158.

Existență și în manuscrisul *FD 85*, p. 1, cu aceeași dată în *caietul R*.

Strofa a doua identică celei din *caietul R* se află și verso-ul paginii a doua a manuscrisului *FD 85*, ceea ce monstrează insatisfacția autorului față de versiunea inițială.

P. 373

SONET

Transcrisă din manuscrisul *FD 4*.

Publicată, postum, în *Almanahul educației*, 1968, p. 69, soțită de un portret al autorului. Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 159.

P. 374

GLORIA NEANTULUI

Transcrisă din *caietul T*, 1914, p. 4. Existență, cu același titlu, nedatată, probabil tot din 1914, și în manuscrisul *FD*. În *caietul R*, p. 30, se află prima redactare, avînd același text și aceeași dată ca în textul de bază.

În josul paginii, în creion, se află mențiunea *Filosofice*, probabil un titlu de ciclu.

Transcrisă din manuscrisul *FD 90*.

Publicată postum (într-un grupaj de poezii) în *România literară*, an. I, nr. 6, 14 XI 1968, p. 13, rubrica „Documente și mărturii”, cu titlul: *B. Fundoianu inedit*, articol semnat de Paul Daniel, cu prilejul împlinirii a șapte decenii de la nașterea poetului.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 160.

Transcrisă din *caietul M*, p. 1—3, avînd, marginal, mențiunea *Versuri și proză*. Existentă și în *ms. A 59*, p. 1—2, fără titlu, datată tot 28 sept. 1914.

Transcrisă din manuscrisul *FD 5*, p. 1. Existentă și în *caietul M*, p. 4, fără dedicație, avînd aceeași dată și mențiunea *Iași*.

Transcrisă din *ms. A 40*, p. 1—3. Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 160.

În manuscrisul *FD 80*, p. 1—4, se află următoarea versiune, datată 28 IX 1914, *Iași*, pe care o reproducem integral :

Abis

Pălite foi de crizanteme
 Din roase pagini de album,
 Pălite foi de crizanteme,
 Pălite foi, pălit parfum,
 5 Voi îmi păstrați pe alba filă,
 Pălit parfum, pălite foi,
 Icoana dragostei subtilă,
 Ce-i tăvălită în noroi.

Căci nu mai plîng
10 Și nu mă doare
Trecutul care ne desparte !
Ci doar arare-n nopți de toamnă,
Cînd ploaia bate în ferești,
Și frunze veștede înseamnă
15 Pustiul unei inimi moarte ;
Atunci se-ntoarnă Amintirea,
Cu ochi-i stinși de sub pleoape,
Cu trup de palidă fecioară
Și mîna ei mă înfioară
20 Cum lunecă pe frunte-ncet.

Și totuși plîng și-mi trec fiorii
Prin trupul tot și ard în friguri
Și nu mai știu nici ce mă doare
Și nu mai știu ce s-a-ntîmplat.
25 Iubirea mea neprihănită,
Iubirea mea e profanată
Și peste lepezile groapei
Petalele s-au scuturat.

Căci tu mi-ai fost
30 De-a pururi zîină,
Mi-ai fost mai mult decît
Femeie,
Mi-ai fost un far
Pe valul vieții,
35 Emblemă,
Dragoste
Și vis.
Mi-ai fost eterna Astartee,
Zeița dragostei și-a morții,
40 Mi-ai fost lumină
Și-ntunerec
Și imuabil paradis.

Din culmea larg-a strălucirii,
Din nimb de palidă regină,
45 Te-ai coborît sondînd afundul,
Te-ai coborît într-un abis,

- Ți-ai pus Noroiul drept emblemă
 Și-ai descins grozava pantă,
 Azi din trecutul de lumină
 50 Rămas-ai palidă bacantă ;
 Azi nu mai ești regină mândră
 Și nici icoană, ci un bust,
 Un bust de marmur să-mi aducă
 Pe totdeauna
 55 'N veci aminte
 Nebuna dragoste la care
 Am fost slujit ca-ntr-un altar,
 Azi pîngărit îi paraclisul
 Și zidurile-s mucezite
 60 Și preotul bătrîn ar plinge
 De-ar mai avea puteri de plîns.

În manuscrisul *FD 28*, p. 1—2, se află o primă formă a versiunii intitulată *Abis*, fără titlu, datată 28 sept. 1914, prima strofă fiind complet diferită de textele anterioare, pentru care motiv o reproducem în continuare :

- Iubirea mea s-a stîns de mult !
 S-a stîns de mult iubirea noastră !
 Azi din trecutul cîntec nu-i
 Nici un arpej
 5 Și nici o notă,
 Nici ritm sălbatic de gavotă
 Și nici spăimîntător tumult !
 Iubirea mea s-a stîns de mult !

În manuscrisul *FD 27*, mai există transcrise versurile 1—16, asemănătoare cu cele din versiunea *Abis*, avînd același titlu și purtînd dedicația „Iubirii mele“. Deși nu au dată, aceste versuri par a fi o nouă transcriere a aceleiași versiuni amintite.

În *caietul M*, p. 3 a și 3 b, se mai află o transcriere, foarte apropiată de textul versiunii publicate mai sus, incompletă (numai versurile 35—61), începutul fiind probabil rătăcit. Textul este datat tot *Iași*, 28 sept. 1914, avînd, în creion, mențiunea *Vieața nouă* ; poezia nu a fost găsită însă în paginile acestei reviste.

Transcrisă din *caietul B*, p. 7.

Existență și în *ms. Z 8*, nedatat, probabil tot din 1914, avînd mențiunea *Iași*.

În manuscrisul *FD 197* se află versiunea inițială, alcătuit din trei catrene, fără dată, probabil tot din 1914, pe care le reprodusem integral :

- Cu franjuri largi, subțiri și translucide
 Își lasă noaptea umbrele-i discrete,
 Pe-aleile subtilelor boschete,
 De noapte și de liniște avide.
- 5 Pe-același drum, eternă caravană,
 Ne-am strecurat ca umbrele discrete
 Și-am resimțit durerile secrete
 Ce străbăteau în suflete-ne rană.
- 10 Și-n timp ce noaptea cade pe seraiuri
 Cu parfumat-aromă de verbină,
 Al lunii corn, în liniștea deplină,
 Revars-argint din galbene-evantaiuri.

Transcrisă din *caietul B*, p. 8—11.

Transcrisă din *caietul I*, p. 13—14.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 163—164.

Existență și în manuscrisele *FD 75*, p. 1—2, datat *Iași*, 9 X 1914 și *FD 5*, p. 11 (strofele 1, 3, 4), precum și în manuscrisul *FD 5*, p. 12—13 (lipsă strofa a doua), datat *Iași*, XII (probabil tot 1914).

Strofele 3—6 există și în *ms. A 44*, p. 1, nedatat, evident din 1914, aflîndu-se alături de poezii care poartă această dată

Ultimele trei strofe, identice cu textul de bază, se mai află și în *caietul pătrat*, p. 126, nedatate, evident transcrise în 1915, deoarece se află între poezii datele 31 III 1915.

P. 387

[ODELETĂ]

Transcrisă din *caietul R*, p. 36—37, unde se află fără titlu. Intrucît în manuscrise mai sînt încă trei versiuni intitulate *Odeletă* (*ms. A 45*, *ms. A 46*, și *ms. 12*), am adoptat același titlu și pentru textul de bază. Versiunea integrală aflată în *ms. A 45*, datată *XII 1914*, are primele trei strofe mult diferite față de textul de bază, pentru care motiv le reproducem mai jos :

O d e l e t ă

De vrei,
Scoboară-te pe trepte de marmur în alei,
Pe care primăvara, șăgalnicul copil
Și-a strecurat mireasma
5 Și rîsu-i de copil.

Amurgul totdeauna-i de aur
Și safir.
Coboară-te, cu mersul de gingaș trandafir !
Tu porți cununi de laur
10 Pe frunte și-n priviri,
Ai maiestatea sobră a-nților iubiri...

Dar azi e rece —
Toamnă.
Tăcerea minunată — pe largi pustiiuri, doamnă,
15 A scoborît latentă.
Și parcă se întrece
Cu murmurul ușure
Ce-l face-o apă lentă
Ori freamătul lugubru și tainic de pădure.
20 Ceva din glasul tău
Plutește pe alee,
Havuzul mort aruncă bolnave curcubee,
Părerile de rău
Au prins să mă frămînte...

Transcrisă din *caietul B*, p. 6. V. 3 : ...cum ard făcliile-ntr-o.
V. 11 : De glugă... V. 14 : Ce-ar fi gonit din urmă de Hercul
Din cei goniți pe vremuri de...

Transcrisă din manuscrisul *FD 88*.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 165.

Existent și în *ms. 50*, cu titlul inițial *Serenadă tristă*, în
locuit apoi de autor cu același titlu ca în *FD 88*. Manuscrisul
poartă data *decembrie 1914*.

Terținele acestui sonet sînt complet diferite de cele din
FD 88 ; le reproducem integral :

Ori de nu vrei, la geamu-ți în surdină,
Aruncă-mi cite-o roșie gherghină
Pe strunele sfărîmate, de gitară.

Și voi pleca în lume : trubadurul
Neprețuit de-un suflet de fecioară
Și unui vis cătînd să-i dea conturul.

O variantă incompletă, fără titlu, nedată, probabil din
1914, există și în *ms. A 42*, p. 4 verso și 5.

La pagina 5 mai sînt notate și următoarele variante :

Îți lasă părul vîntului plutire
Să uiți că lumea-n jurul tău există,
Departa munții par de ametistă.

La pagina 4 verso, cele două terține ale acestui sonet sînt
complet diferite de cele din textul de bază și le reproducem
de asemenea, integral :

Cum totul tace-n jur. Cu o garoafă
Pe sîinii albi, să-mi vii, și de-orice strofă
Ce-ți voi cînta, să-mi dărui o petală.

Căci cînd va fi să mor, în agonie,
Simți-mă-voi ca și-ntr-o catedrală
În straiu-acest de floare stacojie.

Transcrisă din *caietul N*, p. 1, nedată, probabil din 1914.
Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 168.

Existentă, cu titlul *Cîntec de toamnă*, și în *caietul M*, p. 6, datată 10 oct. 1914, Iași, text anterior celui din *caietul N*.

În josul filei se află mențiunea *Versuri și proză*. În colecția acestei reviste poezia nu a fost identificată.

Transcrisă din manuscrisul *FD 5*, p. 10, nedată, evident din 1914, poezia făcînd parte dintr-un grupaj de file datate 1914.

Transcrisă din *caiet de școală*, p. 1, fără titlu, nedată, probabil din 1914.

Transcrisă din *caietul R*, p. 32, fără titlu, nedată, figurînd între poezii datate 1914. La p. 31 verso se mai află o transcriere a primelor două catrene, cu variante nementionabile.

Transcrisă din manuscrisul *FD 196*, fără titlu, nedată, probabil din 1914.

Transcrisă din *caietul R*, p. 31, incompletă.

Transcrisă din manuscrisul *FD 12*, p. 1—3. Dedicăția este pentru sora sa Lina.

Transcrisă din manuscrisul *FD 5*, p. 8—9.

Transcrisă din *caietul L*, p. 13—15.

Comunicată de Paul Daniel în revista *Ateneu*, an. VI, nr. 10 (63), X 1969. p. 16, însoțită de o prezentare.

Existență și în manuscrisul *FD 61*, p. 1—3, datată tot *Iași, 17 I 1915*, însă cu text anterior celui transcris citeț în *caietul L*. Motto-ul și primele două strofe, identice cu cele din textul de bază, se mai află și în *ms. 47*.

Transcrisă din *ms. 34*.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 171.

Transcrisă din *caietul B*, p. 18—20.

Cu același titlu, nedatată, probabil tot din 1915, avînd mențiunea *Iași*, există și în manuscrisul *FD 91*, p. 1—2.

A apărut postum în *România literară*, an. I, nr. 6, 14 XI 1968, p. 13, rubrica „Documente. Mărturii“ (comunicată de Paul Daniel).

O versiune inițială a acestei poezii se află în *caietul pătrat*, p. 65—66, fără titlu, nedatată, evident tot din 1915, de vreme ce urmează după o poezie ce poartă data 21 II 1915.

Primele trei terține (*V. 1—9*), cu același titlu, nedatate, se mai află în același *caiet pătrat*, la pagina 69.

Transcrisă din *caietul B*, p. 23—24.

Cu același titlu, nedatată, există și în manuscrisul *FD 3*, p. 1—2.

Fără titlu, dar cu primele două strofe identice cu cele din textul de bază, există și în *caietul pătrat*, p. 112—111, datată Iași, 7—8—9 III 1915. Strofele a IV-a și a V-a se mai află și la p. 109.

La pagina 86 a aceluiași caiet, poezia (incompletă) este intitulată *Ruga unui blazat*. Strofa a doua (*V. 5—10*), la pagina 90 a aceluiași caiet, mai are și următoarea versiune :

Și-aș vrea când seara vastă și augustă
 Scoboară peste-ntinderea marină,
 Cu perspective-albastre de lumină,
 Să-nvie viața-mi moartă ca o pustă
 Și visul meu să-l simt că se-nsenină.

Cu titlul *Alocuțiune*, nedatată, probabil tot din 1915, avînd următorul motto din Paul Verlaine : „*Tant mieux, ou tant pis, ou tant mieux*“, poezia se mai află și în manuscrisul *FD 14*, p. 1—2, avînd mențiunea Iași. Primele două strofe ale poeziei (*V. 1—10*) au următoarea redactare :

A zis așa : Sătul de-al vieții hău,
 Sătul de chin și stavile destule,
 Aș vrea să-ntemniț gîndurile-n scule
 Și, dezghiocat de bine și de rău,
 Să le azvîrl ca regele din Thule.

Și-n trupul meu — de lut dezagregat —
 În zboru-i prin resorturile rimei,
 Nu între nici nădejdi, nici spirtul crimei,
 Nici Eros cu pumnalu-nveninat,
 Nu mă coboare-n forumul mulțimei.

Transcrisă din *caietul B*, p. 25—26. Primele trei strofe, fără titlu și nedatate, există și în *caietul I*, p. 7. O ciornă cu numeroase variante există și în *caietul pătrat*, paginile 93—95, fără titlu, figurînd între poezii datate 21 II 1915 și 9 III 1915.

Transcrisă din *caietul I*, p. 4—6. Existentă și în manuscrisul *FD 60*, cu titlul *Ritm etern*, nedată, probabil tot din 1915. Textul acestei variante (*Ritm etern*) a fost publicat postum în revista *Luceafărul*, an. XI, nr. 52, 28 XII 1968, p. 8, de Paul Daniel. O variantă inițială s-a păstrat în *caietul pătrat*, p. 124—125, datată 18/31 III 1915, fără titlu, avînd 8 strofe, primele două complet diferite față de cele din textul de bază.

O primă formă, incompletă, a acestei poezii se află și la paginile 97—98, 117, 121—123 ale aceluiași caiet. În josul paginii 98 se mai află o strofă, în care se pot vedea variante ale versurilor 9—12 :

În ochii tăi — tempestă și prețios venin —
Ardea beția lentă și fină-a Salomeei
Și trupul tău — reptilă cu zîmbetul divin,
Tu porți întregă scuza păcatelor femeii.

La pagina 123 (același caiet) se mai află variante ale versurilor 17—20 :

Și sufletele noastre se cat ca două buze,
Ca buzele-nsetate de-a voluptății spasme
Și-n noi dispar atunce ideile confuze
Și ne-adîncim ca-n valul olimpicelor basme.

De asemenea se mai poate întîlni la această pagină și o variantă a ultimei strofe (*V. 25—28*) :

O viață nouă-mi urcă cu ritmu-i suveran,
Cu ritmul ce palpită în sufletele-eterne
Că vreau ca să mă bucur de traiul pămîntean
Cu riscul de-a mă pierde în focul din Inferne.

Transcrisă din *caietul I*, p. 18—20, unde marginal, prezintă variante ale unor versuri.

O redactare anterioară se află și în *caietul pătrat*, p. 149—153, fără titlu, nedată, existentă după o poezie datată 31 martie 1915.

Transcrisă din *caietul L*, p. 1—3.

Inclusă în volumul *Priveliști și inedite*, 1974, p. 173—174.

Transcrisă din *caietul L*, p. 4.

O variantă incompletă, apropiată textului de bază, fără titlu, nedată, probabil tot din 1915, se află în manuscrisul *FD 84*.

Pe manuscrisul *FD 266*, p. 2, nedat, există și variante ale unor versuri din cele două terține.

Intitulată *Sonet și datată 13 XII 1914, Iași*, poezia se află și în *ms. 41*, evident o versiune mai veche, din care reproducem mai jos catrenele (*V. 1—8*):

O, cât de dulce-n tremurul de strune
Răsai în parcul calm al amintirii,
Pe-aleile pe care trandafirii
Se evaporă-n ritm de rugăciune.

- 5 Precum nisipul galben de pe dune
Așteaptă marea-n culmea răzvrătirii,
Și-oceanul cum în mrajele iubirii
Alearg-atras la raza blondei lune.

Cu titlul *Epilog*, dedicată „D-rei F. F.”, avînd textul aproape identic cu al versiunii reproduse mai sus, poezia se află și în manuscrisul *FD 5*, p. 2. În *ms. A 45*, p. 8 verso și 9, datată *XII 1914*, se mai află o variantă, fără titlu, probabil prima redactare a acestei poezii.

Cele două terține ale acestui sonet sînt, de fapt, o versiune distinctă pe care le reproducem :

Așa te-am fost iubit odinioară !
Dar moartă-i astăzi roza și ușoară,
Aroma ei plutește pe alee.

Ci cînd răsai în larma de orchestre,
Renviu din nou în suflet curcubeie
Și-aș vrea și-acum să-ți tremur la ferestre.

. Încă o versiune, fără titlu, nedatată, probabil tot din 191: se mai află în *caietul I*, p. 15.

P. 416 [SĂ SUNE-UN CÎNT...]

Transcrisă din *caietul L*, p. 5—7, fără titlu. Există și în *caietul I*, p. 8—10, fără titlu, avînd aceeași dată cu cea din *caietul L*.

P. 418 [ȘI-ATUNCI...]

Transcrisă din manuscrisul *FD 42*, p. 1—3, fără titlu.

P. 420 ROMANȚA NECUNOSCUȚULUI

Transcrisă din *caietul L*, p. 10—12.

P. 422 ARPEGII..

LA CLAVIR... SPLEEN...

Transcrise din *caietul N*, p. 3—4.

P. 424 [AH, ORELE-AMINTIRII...]

Transcrisă din *caietul N*, p. 12—13, fără titlu. Inițial versurile 5 și 6 aveau următoarea redactare: În liniștea ce ca
cu stingerea solară, / cînd sprijiniți pe geamul alcovului afar
Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 175.

P. 425 JAPONERIE

Transcrisă din *caietul N*, p. 13.

La p. 17 a aceleiași caiet, poezia se mai află transcrisă cu aceeași cerneală și aceeași grafie (probabil o formă anterioară).

Transcrisă din *ms. Z 13*.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 176.

Cu titlul *Sonet breton*, II, datat Iași, 1915, fără dedicație, se mai află și în manuscrisul *FD 331*. Cu același titlu ca în acest manuscris (*FD 331*) se mai găsește și în *ms. Z 4*, nedatat, probabil tot din 1915, avînd mențiunea Iași. Primele șase versuri se mai află și pe o filă a manuscrisului *FD 26*, fără titlu, nedatate, probabil tot din 1915.

Transcrisă din manuscrisul *FD 327*. Existentă, fără titlu și fără ultima strofă, și în manuscrisul *FV 77*, nedatată, probabil tot din 1915.

Transcrisă din manuscrisul *FD 329*, p. 1.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 177.

Existentă și la pagina a II a aceluiași manuscris, cu titlul *Nervi de toamnă* și avînd următorul motto: „Le soir tombait, un soir equivoque d'automne“. *Paul Verlaine*. Poezia nu este datată, dar, după grafia și cerneala folosită, pare a fi din același an (1915).

Transcrisă din *ms. A 2*, p. 1—3.

Inclusă în volumul *Privești inedite*, 1974, p. 178—179.

O transcriere anterioară, datată Iași, 25 I 1915, din care lipsesc primele două strofe, se mai află și în *ms. A 53*, p. 1—2.

Transcrisă din *ms. A 18*. Existentă și în *ms. A 19*, p. 1—2, nedatată, probabil tot din 1915.

Transcrisă din manuscrisul *FD* 318, p. 1, nedată, probabil din 1915.

P. 433 O, CÎT TE-NȘELI CÎND CREZI CĂ MĂ CUNOȘTI!

Transcrisă din *ms.* 3, nedată, probabil din 1915.

Transcrisă din *ms.* A 23, nedată, probabil din 1915. Există și în manuscrisul *FD* 337, fără titlu, nedată, cu variante apropiate textului de bază.

Un text incomplet se află și în manuscrisul *FD* 245, nedat, cu următoarea versiune a primei strofe, pe care o reproducem mai jos :

Ca fildeșul aripelor de fluturi
Așa s-avîntă mînele pe clape,
Zbucnesc cîntări sălbatece de ape
Și armonii din mistice ținuturi.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 183.

Transcrisă din manuscrisul *FD* 318, p. 1 verso, nedată, probabil din 1915.

Transcrisă din *ms.* A 58, p. 1—2, nedată, probabil din 1915. Marginal, lângă titlu, sînt notate următoarele : „Repede ! Repede ! Iată pirații din Ochali care străbat ținutul. Captivul din Ochali.“

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 186—187.

P. 438

[DEPARTE...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 168, p. 1—3, fără titlu, nedată, probabil din 1915.

P. 440

[DIN LARGURI MINUNATE...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 203, fără titlu, nedată, probabil din 1915.

P. 441

„L'ALLUSION À NARCISSE“

Transcrisă din manuscrisul *FD* 15, nedată, probabil din 1915.

O variantă anterioară, desigur tot din același an, intitulată *Medalie*, se află și în manuscrisul *FD* 29, p. 1—2.

P. 442

[FRUMOSUL PUR...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 249, fără titlu, nedată, probabil din 1915.

P. 443

[ÎN NOPTILE VĂRATICE...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 215, fără titlu, nedată, probabil din 1915.

Inclusă în volumul *Privești și inedit*, 1974, p. 189.

P. 444

MĂRTURISIRE

Transcrisă din *ms.* 29, p. 1—2, nedată, probabil din 1915.

P. 446

SONET

Transcrisă din manuscrisul *FV* 68 și 68 verso, nedată, probabil din 1915.

P. 447

RONDEL DE PRIMAVARĂ

Transcrisă din manuscrisul *FD* 207, nedată, probabil din 1915.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 184.

P. 448

[STĂTEAU ATUNCI...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 178, p. 1—2, fără titlu, nedată, probabil din 1915.

P. 449

[STAU SINGUR ÎN ODAIE...]

Transcrisă din *ms.* 5, p. 2 verso—3, fără titlu, nedată, figurind după o poezie dată I 1915.

P. 450

BALADA FLORII CELEI RARE

Transcrisă din manuscrisul *FV* 51, p. 1, nedată, probabil din 1915. Deasupra titlului, în manuscris se află transcris versul: „Iubirea e floarea cea rară“, probabil un titlu inițial. Între versurile 8—9 se află cuvântul *Omăgiu*, probabil un subtitlu.

Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 185.

P. 451

[ȘI PLOUĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 45, fără titlu, nedată, probabil din 1915. Inclusă în volumul *Privești și inedite*, 1974, p. 190.

P. 452 [VÍSLEAU PE APĂ MURMURE DE HARPĂ]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 58, fără titlu, nedată, probabil (după grafie și cerneala folosită) din 1915.

P. 453 [MI-I SUFLETUL, IUBITĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 211.

P. 454 [ȘI-I CALD, ȘI-I TOT FRUMOS...]

Transcrisă din *caiet de școală*, p. 14 verso—15.

P. 456 [IAR SUFLETU-ȚI RENAȘTE...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 345, incompletă. Începutul poeziei s-a pierdut.

P. 457 [LĂSAȚI-MĂ SĂ PLEC...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 190.

P. 458 [NEMAIPUTÎND...]

Transcrisă din *caiet de școală*, p. 26 verso.

P. 459 [MĂ CHEAMĂ...]

Transcrisă din manuscrisul *FD* 167, incompletă.

POSTFAȚĂ

DESTINUL UNUI POET

Citind prefața criticului Mircea Martin, în care acesta face o adîncă și competentă analiză a operei poetice a lui *Benjamin* (și nu Barbu, cum afirmă unii unecori) Fundoianu, m-am gîndit că este locul să aruncăm o lumină și asupra vieții autorului *Priveștiștilor*, anul acesta împlinindu-se opt decenii de la nașterea lui.

Dacă, prin anii 1919—1923, B. Fundoianu începuse să se impună în presa literară ca poet, eseist, critic literar și dramatic, om de teatru de certă valoare, după plecarea sa în Franța — cu toată continua colaborare la revistele din România, *Adam*, *Bilete de papagal*, *Contimporanul*, *Integral*, *Puntea de fildes*, *Unu* — numele lui intră aproape în uitare.

Chiar după apariția *Priveștiștilor*, în 1930, în Editura Cultura națională, carte care a stîrnit vie discuții și polemici pentru noutatea imaginilor și curajul expresiei, a trebuit să treacă iar o îndelungă vreme pentru ca opera lui să reîntre în actualitate.

Socotim că ar fi de un real folos și interes, cu acest prilej, ca, în afară de prezentarea operei poetice din prefață, să fie puse în lumină, cît mai pregnant, atît viața omului cît și cronologia activității sale literare, prea puțin cunoscută, de la noi și de peste hotare.

„M-am născut în anul 1898, luna noiembrie, în ziua de 14. Pe actele oficiale sînt născut în 15“, precizează B. Fundoianu mai tîrziu (avea pe atunci 16 ani), într-un jurnal intim¹, intitulat *Cum m-am născut*. „Nu știu dacă în ziua aceea memora-

¹ Manuscris existent în arhiva Paul Daniel.

bilă — notează el cu amară ironie — a fost ori nu vreo zi de sărbătoare ; dar dacă e adevărat că omul cinstește locul, desigur că este de-atunci înainte. Nu știu dacă în ziua aceea, după zisa psalmului, «colinele săltară ca miei și dealurile ca berbecii». E cert însă că au săltat într-un fel, dacă li-e firea lor să salte“...

Continuându-și însemnările despre cele dintâi zile ale ivirii sale în lume, viitorul poet scrie în continuare, pe același ton de sarcasm dureros : „Nu știu iară sub ce zodie m-am născut, nu știu ce ursitoare mi-au urzit filele vieții și nu știu dacă vreo stea oarecare, inedită, a răsărit pentru întâia oară, ca să lumineze calea celor trei crai. Mărturisesc că darurile pe care le-au adus aceștia cu sineși îmi sînt mult plăcute, dar aș fi renunțat și la daruri, și la frumoasa carieră de fiu al lui Iehova, numai să nu mă fi născut într-un staul ! Căci nu sînt născut într-un staul ! [...] Din fericire, m-am născut la Iași ; dacă m-aș fi născut la Bethlehem, pe vremea lui Irod, aș fi fost poate în rîndul celor masacrați. Așa că nu puteam astăzi să vă povestesc. Pentru care lucru îi mulțumesc, adese, celui ce stăpînește toate, că nu m-am născut la Bethlehem“... spune mai departe Fundoianu, cu un aer aproape profetic, nepresimțindu-și, totuși, tragicul destin de mai tîrziu, care-i va tăia, în plină forță creatoare, firul vieții : moartea în camerele de gazare de la Birkenau-Auschwitz...

Benjamin era băiatul mijlociu — dintre două fete : Lina și Rodica — al familiei Wechsler. Tatăl său, Isac Wechsler, (n. 1865), originar din Herța, județul Dorohoi — locul de baștină al lui Gheorghe Asachi și de meditare și de creație al pictorului Arthur Verona¹ — era înzestrat de la natură cu o inteligență uimitoare, nemoștenind însă, cît de cît, și din spiritul practic al strămoșului său Ițcu de la Fundoaia (nume împrumutat după cel al moșiei Fundoaia, care se afla la circa zece kilometri de Herța).

Tatăl poetului a murit în puterea vîrstei, la numai 52 de ani, bolnav de tifos exantematic — la spitalul Sf. Spiridon din Iași, în timpul războiului din 1917, lăsînd fără nici un sprijin material pe soția sa și pe cei trei copii.²

¹ A trăit mult timp la Herța, inspirîndu-se din peisajele ce i le ofereau aceste locuri. Una din valoroasele sale lucrări este intitulată *În codrii Herței*.

² Despre acest eveniment trist, A. Steurman-Rodion, aflat pe front ca maior medic, scrie familiei îndurerate o carte poș-

Mama sa Adela, născută Schwarzfeld, femeie blindă, foarte instruită, se trăgea dintr-o veche familie de intelectuali. B. Fundoianu va evoca cu multă căldură, cu ani mai târziu, biblioteca bunicului, descoperită în podul casei părintești, pe care — v zice el — „am moștenit-o ca s-o continuu“ și ale cărei tomuri Benjamin le va citi cu nesaț în anii adolescenței. Îmi amintesc cum Adela Schwarzfeld, mama lui Benjamin și a soției mele Rodica, ne recita din memorie sute de versuri din autorii preferați: Eminescu, Alecsandri, Bolintineanu, Coșbuc, ca și din Goethe, Heine, Lenau etc. Fusese nelipsită de la prelegerile celui cunoscutului „Junimea“ din Iași și ne povestea, cu multă emoție, cum i-a văzut și i-a auzit vorbind pe Eminescu, pe Iacob Negruzț, Panu, Maiorescu. Avea o memorie prodigioasă. Chiar la o vîrstă foarte înaintată (a murit la 17 iunie 1953, la 94 de ani) își amintea nu numai subiectele conferințelor pe care le ascultase, dar și ținuta vestimentară și unele gesturi caracteristice ale vorbitorilor.

Venerabila mamă a poetului mai istorisea, printre altele, cum l-a cunoscut pe marele hitru de la Humulești — pe cînd era diacon — și care venea adesea cu treburi în casa părintilor săi.

Cei doi frați ai mamei — unchiul lui Fundoianu — absolviseră școli superioare. Elias Schwarzfeld susținuse un doctorat în drept și în științele administrative, la Bruxelles, iar Mozeș — cu doi ani mai mic — cunoscut apoi ca istoric literar și folclorist — audiase cursurile Facultății de litere, după care s'înscrisese ca student la Facultatea de medicină din București pe care o va întrerupe după cîtăva vreme.

Din articolele și studiile publicate de M. Schwarzfeld, ca și din povestirile sale, reiese că el a cunoscut în cursul vieții sale și pe mulți scriitori de seamă, cu care a păstrat, de-a lungul anilor, cele mai strînse legături de prietenie; printre ei se număra Caragiale, M. Gaster, H. Tiktin, Lazăr Șăineanu, N. N. Beldiceanu, Barbu Lăzăreanu, Cilibi Moise și alții.

tală militară din Bogdan-Căiuți, datată 9 mai 1917: „De ac de pe front, unde moartea pîndește la tot pasul și ne face să iubim viața, îmi îndeplinesc cea mai tristă datorie morală trimițînd cîteva rînduri de sinceră și vie condoleanță [...]. Întîm plător, găsînd aici *Opinia* din 7 mai, am aflat, cu cea mai dureroasă surprindere, știrea despre săvîrșirea din viață a iubitului nostru unchi.“

Este lesne de închipuit de ce tânărul B. Fundoianu, fire studioasă, înzestrat cu mult talent și avînd alese însușiri intelectuale, trăind într-un astfel de climat spiritual, a găsit cadrul necesar dezvoltării aptitudinilor sale pentru literatură. Așa se explică de ce, la fragedă vîrstă, Fundoianu citise și adincise pe cronicarii moldoveni și munteni, pe Eminescu, Alecsandri, Creangă, Odobescu, Caragiale, Slavici, Coșbuc, St. O. Iosif, ca și — în original — pe Heine, Goethe, Lenau, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Musset, France, Régnier¹ etc., etc.

Scriitorul B. Iosif, unul din primii tovarăși de visuri ai poetului, ne evoca, într-o scrisoare din luna februarie 1965, cele petrecute, cu ani în urmă, la Iași :

„Războiul ne-a despărțit². Cînd m-am întors de pe front, voi locuiați în Păcurari. Am plecat în Italia, să studiez medicina. El a plecat la Paris³, ca să pornească pe drumurile lui Ulysse. Din copilăria aceea mi-a rămas în manuscris poemul *Psalmul leprosului*⁴. Îl ții minte? L-am păstrat multă vreme și l-am tradus în idiș. A apărut în revista *Di Woch*, redactată de poetul Iacob Sternberg. Cînd i-am trimis un exemplar, el mi-a răspuns cu un volumaș de versuri *Ulysse*, pe care-l păstrez

¹ Într-un caiet de dictando, conținînd circa 40 de pagini, avînd scris pe copertă de mîna poetului *Catalog al bibliotecii d-lui B. Fundoianu*, iar dedesubt: „necomplect“ (după grafie și cerneală, probabil din 1916), se află notate peste 300 de nume de autori și titluri de lucrări române și străine, citite în acea perioadă de el, dintre care amintim cîteva mai semnificative: Coresi : *Psaltirea*, Editura Socec, 1896 ; Dositei : *Viețile Sfinților* ; Miron Costin : *Letopiseșul Țării Moldovei* ; Ion Neculce : *Letopiseșul Țării Moldovei de la Dabița-voivod pînă la domnia lui Ion Mavrocordat-voivod* ; N. Bălcescu : *Viața lui Mihai Vițeazul* ; Tit. Maiorescu : vol. I-III, Editura Minerva ; Al. Davilla : *Vlaicu-vodă* ; V. Conta : *Încercări de metafizică materialistă. Teoria undulațiunii. Originea speciilor* etc. De asemenea mai sînt notate numeroase lucrări aparținînd unor autori clasici universali : Horace : *Poésies*, I, II ; Juvénal : *Satires* ; Aristotel : *La poétique* ; Homer : *Iliade* ; Dante : *L'Enfer* ; Ovide : *Métamorphoses* ; Baudelaire : *Les fleurs du mal*.

² E vorba de războiul din 1916—1918.

³ B. Fundoianu s-a stabilit în Franța în anul 1923.

⁴ Poemul cu titlul amintit, la care se referă B. Iosif, este o copie a manuscrisului original al poetului, aflat în posesia noastră. A apărut în revista *Di Woch* (nr. 31, 31 octombrie 1934, p. 3—4), însoțit de o prezentare a traducătorului și cu un portret de S. Maur.

până astăzi. Mereu deschid cartea și cetesc dedicația lui cu scrisul fin și larg: «Lui B. Iosif, pentru copilăria noastră din Podu-Vechi, pentru fortărețele de vis zidite împreună, cu dragostea lui B. Fundoianu, Paris, IV 1933».¹

„Scrisoarea ta — spune el în altă scrisoare (23 X 1965) — mi-a adus și celalt nume: *Mielușon*. Îl uitasem. Numele acesta mătășos, care-mi evocă părul linos, zburlit spre frunte ca două cornițe circonflexe... i l-ați dat în Păcurari. Ce necăjit eram când auzeam acest nume nou rostit de prieteni, de care eram gelos. De aceea mă izolam cu mama în odaia cea fără pian și stăteam de vorbă, liniștit și intim, în graiul nostru cel din Podu-Vechi, nr. 68.”¹

Dar să trecem la preocupările de mai târziu ale lui Fundoianu, la activitatea lui literară din anii adolescenței.

În anul 1909, Fundoianu absolvă în particular Școala de băieți, nr. 1, „Trei Ierarhi” din Iași, după care se înscrie la gimnaziul „Alexandru cel Bun”. Nu era socotit printre elevii „cei mai buni”.² Multe teze scrise de el erau apreciate de profesori cu note destul de mici pentru „ideile personale”. Chiar de pe băncile gimnaziului, tânărul dovedește vădite aptitudini literare (el afirmă undeva mult mai târziu că a început să scrie versuri la vârsta de opt ani). În caietele sale de școală, datate 1912, viitorul poet începe să-și încerce lira, așternînd versuri originale sau tălmăciri din scriitorii francezi și germani (Chénier, Régnier, Heine, Eichendorff, Eudlin etc.).

Vacanțele de vară și le petrece la bunicii săi, la Herța (ju-dețul Dorohoi), țîrg pe care îl va descrie atît în ciclul *Priveliști*, publicat în revistele vremii și apoi adunat în volumul cu acest titlu, cît și în poemul său în proză, *Herța*³, inedit, amintirile sale din copilărie, din care desprindem :

¹ Această scrisoare, ca și majoritatea scrisorilor citate în continuare (sau copii ale unor scrisori expediate de B. Fundoianu), se află în arhiva Paul Daniel. Vom menționa sursa scrisorilor reproduse numai atunci cînd ele se găsesc într-un alt fond de manuscrise.

² În anuarul liceului amintit, pe anul școlar 1911—1912, elevul trece din clasa a 3-a într-a 4-a, cu media 5,72, în cursul anilor avînd, totuși, și note de 8 la limbile română și franceză, la muzică și gimnastică. Printre profesorii de la liceu l-a avut și pe Valentin Bude, la limba germană, epigramistul, care-l prețuia foarte mult și cu care făcea schimb de cărți literare nemțești.

³ Manuscris aflat în arhiva Paul Daniel.

„Deși născut în Iași, în str. Ghica-Vodă, peste drum de școala «Carmen Sylva», Iașul nu-mi amintește nimic din plăcerile copilăriei, nimic din negura de vremi băsmuitoare... Ci locul în care mi-am petrecut copilăria în toată frumusețea ei e Herța...”

Sau iată cum zugrăvește el o deplasare spre târgul pe care nu-l va uita niciodată: „Eu mă gândesc la Herța; văd vacanțele lungi și leneșe, simt parcă din nou aerul ce se tescuia din păduri și parcă mă văd din nou, ca odinioară, pe drumul către Herța. O diligență mare, hîrbuită și proaspăt curățită, ne aștepta cu mîrșoage hodinite; plecam pe la nămiezi, ca să ajungem pe-nserate-n târg; alteori, plecam spre seară și ajungeam noaptea. Caii mișcau din coadă, călătorii îmbucau carne, împotriva sistemului lui Mühler, femeile pe drum făceau dragoste, iar eu eram vesel, neînchipuit de vesel, căci mă duceam să-mi văd bunicii. Mă duceam să-mi văd bunicii. Inima îmi bătea ca un clopot și ochii îmi erau broboniți de lacrimi. Îi vedeam parcă pe amîndoi în prag, alungînd cu mătura o căpriță sprintară, ce căuta să fărîme într-un ciubăr frunzele de nalbă. Îi vedeam în prag și eram cuprins de-o neînchipuită veselie. Căci e o mare plăcere să-ți vezi bunicii.”

În unele zile de vară, tînărul cutreieră satele din nordul Moldovei, îndeletnicindu-se cu culegerea de poezii populare de la țărani. În multe caiete de ale sale, el va transcrie cu deosebită grijă numeroase poezii pe care le ascultase în satele Bajura, Trestiana, Darabani și altele, neuitînd să noteze locul, data și numele țaranilor de la care le-a auzit.

Printre primele sale poezii originale, scrise în ritm popular — datate 1912 — nu puține vor fi acelea care vor avea amprenta celor culese de el:

„Floritică de lălea,
Ce n-aș da ca puica mea,
Vie aici și-n ochi citească,
Jalea să mi-o risipească.”

Dar pasiunea tînărului Fundoianu pentru poezia populară nu se va opri numai la culegerea de poezii din mediul rural, de la care se și inspiră în primele sale versuri. Într-o lucrare scrisă — datată 1914 — cu titlul *Despre poezia populară*¹.

¹ *Luceafărul*, an. XII, nr. 39, 27 IX 1969, p. 6.

elevul de gimnaziu Fundoianu dovedește nu numai o bună cunoaștere a poeziei noastre populare; el arată, în același timp, că a citit lucrări aparținând folclorului altor popoare. Desprindem din lucrare câteva interesante aprecieri: „Din toate genurile poeziei populare, cea mai frumoasă e doina. În lirismul ei profund, Alecsandri a văzut păstrătoarea tradiției și a românismului; el crede că în epoca de frământări și de zbucium, între ghearele vecinilor hrăpăreți, doina e menită să facă legătura între inimi, cu care întotdeauna românii se vor fâli, căci ea le amintește origina, limba, tradițiile și melodiile sale.“

Cam în aceeași perioadă (1912—1914), Fundoianu începe să scrie și un *Jurnal* (câteva pagini au fost publicate de mine în *Manuscriptum*, nr. 2(23) din 1976), în care-și notează observații din mediul familiei sau școlar, dar în care se vedește, totodată, dragostea sa față de marii noștri scriitori, pentru literatură în general.

În ziua de 5 iunie 1912 el scrie: „Citesc pe Eminescu. Eu care susțineam că Eminescu nu e un poet mare, acum îl admir, căci îl înțeleg.“ Cu alt prilej, sub data *marți, 12/25 1912*, Fundoianu notează, în caietul său intim, următoarele semnificative rînduri, încadrate într-un chenar negru: „Ora 11 noaptea. Doliu. Țara Românească a pierdut un mare fiu al țării. Cine n-a citit *Momente de Caragiale? D-apoi Conu Leonida față cu reacțiunea, O scrisoare pierdută?* Toată lumea deplînge moartea celui dintîi prozator român.“

Nu împlinise 14 ani, cînd, elev, începe să scrie aproape zilnic versuri și întreține o strînsă corespondență cu sora sa Lina, mai mare cu cîțiva ani decît el, care se afla în acea vreme la Viena, la studii. Cu acest prilej, are grijă să-i anexeze file din manuscrisele ultimelor producții literare, cerîndu-i părerea asupra lor.

Într-o scrisoare din 1912, adresată sorei sale, el scrie: „Am uitat să-ți spun, cînd a fost Davilla¹ pe la Iași, văzînd că citec numai nemțește, mi-a spus că, atunci cînd trece papa prin București, are să-i dea cărți franțuzești de cei dintîi autori“.

Corespondența de acest fel va continua, între frate și soră, în tot cursul șederii Linei Fundoianu la Viena (perioada anilor

¹ Davilla Jurescu, rudă a poetului, cunoscut avocat pe vremuri, în București.

Fundoianu, B., ⁶⁰¹ Poezii, liniere

1911—1913), ani în care poetul îi va trimite, aproape zilnic, cu poșta, producțiile sale literare, originale sau traduceri. Iată o altă scrisoare (datată Iași, 21/16 febr. 1913), îndeajuns de semnificativă pentru preocupările lui literare în acei ani: „Dragă Lina, ți-am promis alaltăieri că îți voi scrie azi mai pe larg în chestiunea poeziilor mele. Ceea ce-i evident e că poeziile is bune și îi plac lui bădi Adolph¹. Fiindcă pleacă azi pentru trei zile la București, mi-a dat caietul de poezii ca să-l completez, că vrea să le mai recitească odată. Joia asta (astăzi) s-a ținut la școală prima adunare a noastră, la care a vorbit Manolescu despre *Istoria Dobrogei*, în care a reușit foarte bine. [...] Joia viitoare voi vorbi eu despre *Istoria literaturii române de la izvorul ei pînă acuma*“². Cu alt prilej, tînărul se destăinuiește sorei sale Lina, neascunzîndu-și satisfacția pentru reușitele lui literare: „Îmi pare bine că de astă dată îți plac poeziile... Ți-ăș trimite o frumoasă poezie din Uhland, dar e prea lungă. Am făcut multe traduceri din Heine.“ Cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, 14 noiembrie 1912, îi mărturisește aceleiași surori o bucurie: „Tata mi-a dat de ziua mea multe cărți, dintre care: Heinrich Heine: *Buch der Lieder*“, după care îi relatează cu conștiințiozitate obișnuitele evenimente politice și, bineînțeles, literare: „Alegerile s-au efectuat aproape, ieșind mai mulți democrați decît carpiști; A. C. Cuza, candidînd la Fălticeni, la colegiul țărănesc, a fost bătut împreună cu Zelea Codreanu și cu Șumuleanu. Studenții (cuziști, n.n.) țin mîine întrunire de protest. Am făcut cîteva sonete.“

Viitorul scriitor continuă să citească cu pasiune toate cărțile care-i cad în mînă, dornic să-și îmbogățească cunoștințele literare și științifice. În anul 1913, pe cînd se afla pe băncile gimnaziului „Alexandru cel Bun“, îi vine în minte ideea editării unui ziar literar. Primul număr al acestei foi este scris de mînă, cu cerneală, în mai multe exemplare, pe file de caiet dictando. În „articolul de fond“, intitulat *Precuvîntare pentru ziarul nostru*, editorul și redactorul publicației începe prin a-și depăna amintirile din timpul primilor ani de școală. Încheindu-și „articolul-program“, tînărul autor face un călduros apel către toți oamenii de litere — probabil din Iași — ca, ținînd seama de

¹ Dr. A. Steuermań-Rodion, „Bădi Adolphe“, poet și ziarist, ginerele folcloristului M. Schwarzfeld.

² În arhiva lui B. Fundoianu am găsit, printre alte manuscrise, și planul conferinței la care se referă viitorul poet.

„scopul înălțător al ziarului“, să trimită redacției cite un exemplar din noile lor opere apărute, „căci, să spunem drept, mijloacele nu ne permit și deci nu s-ar putea împlini vorba băștinilor: «Ai carte, ai parte»“. Articolul poartă data de 19 iul 1913 și este semnat cu pseudonimul *Von Doian*. Nu știm ca a fost destinul acestui ziar literar. Se pare că această inițiativă a murit după apariția primului număr.

În acest timp, Fundoianu se gîndește să-și încerce norocul la alte reviste. În anul 1912 îi apăruseră cîteva tîlmăciri din limba germană în *Floare albastră*¹ din Iași, sub pseudonimul *I. G. Ofir*², urmate, după doi ani (1914), de altele, la *Absoluti* sub alt pseudonim tot atît de enigmatic: *I. Hașir*. Această revistă, care s-a bucurat de colaborarea unor condeie prestigioase printre care ale lui Arghezi, Bacovia, Relgis, Spina, Ludo, apărut doar cîteva numere. Aici se publică poezia autorului *Cuvintelor potrivite* intitulată *Absolutio*. Scriitorul I. Ludo, directorul publicației, mi-a relatat, pe cînd trăia, că titlul revistei pe care o înființase a fost inspirat de la cel al poeziei lui Arghezi.

Cîteva luni mai tîrziu, tînărul poet va publica poezia originală *Dorm florile*, sonet care constituie, de fapt, adevăratul său debut. Poezia a apărut în revista *Valuri* (Iași, an. I, nr. 3) cu data de 1 mai 1914 și este semnată *B. Fundoianu*. După această dată, mai exact peste patru luni, îi va apare poezia *Eva*, în *Revista noastră*, august 1914, an. III, nr. 5, publicație care îi va rămîne cîtva timp credincios.³ Pe atunci era elev al Liceului Național din Iași, avîndu-l, printre colegii săi de clasă, pe Al. Philippide, cu care leagă în scurt timp o strînsă prietenie

¹ A apărut între anii 1911--1912, la Iași, sub conducerea lui Al. L. Zissu (care semna și cu pseudonimul Ormuz), autorul romanului *Spovedania unui candelabru* (1926); a fost tradus în limba franceză de B. Fondane și a apărut la Paris.

N. Iorga în a sa *Istorie a literaturii românești contemporane*, vol. II (*În căutarea fondului*), Editura Adevărul, 1934, p. 243 ocupîndu-se de revista *Floare albastră*, amintește printre colaboratori și de *Ofir*, pseudonimul lui B. Fundoianu.

² Ofir, străvechi oraș biblic.

³ Într-o carte poștală, purtînd antetul revistei („*Revista noastră*, literatură, artă, politică“), cu data *București, 5 iulie 1915* directoarea revistei, Constanța Hodoș, după ce-i mărturisește intențiile în legătură cu reorganizarea publicației, neștiind probabil că B. Fundoianu este elev, îi propune, printre altele, să-l angajeze ca secretar de redacție și administrativ.

Această amicitie va dura mulți ani, chiar după stabilirea lui Fundoianu în Franța.

Într-o zi, Philippide îi mărturisește lui Fundoianu că și el scrie poezii. Curios, Benjamin citește versurile viitorului autor al *Aurului sterp*, de care se declară foarte entuziasmat și se gândește „să-l lanseze“. Așa se face că, ținând seama de faptul că avea „state de servicii mai vechi“ la revista Constanței Hodoș — cu care se afla în corespondență — i se adresează în termenii următori : „...Vă trimit odată cu scrisoarea câteva poezii care aș vrea să se publice într-un singur număr, și vă mai trimit cinci poezii ale unui tânăr prieten, Al. Philippide, feciorul savantului Philippide, care, din motive particulare, iscălește *Lorenzacio*¹. Dacă găsiți că poeziile pot fi publicate, mi-ați face și mie multă plăcere. În așteptarea revistei și a răspunsului dvs., rămân al dvs. devotat colaborator, B. Fundoianu.“

Paralel cu colaborarea sa la diverse reviste literare din provincie, Fundoianu va publica un timp și la *Vieața nouă*, condusă de Ovid Densusianu, cu care tânărul poet va începe să întrețină o interesantă corespondență. Se pare că directorul revistei manifestase o deosebită simpatie și prețuire față de noul colaborator, adresându-i-se în termeni foarte reverențioși și trimițându-i prin poștă chiar șpalturile pentru corecturi. Uneori, profesorul, extrem de exigent față de tot ce apărea în revista sa, îi propune tânărului poet să schimbe unele cuvinte sau chiar titlul unei poezii², sugestii pe care, în unele cazuri, Fundoianu le acceptă. În alte cazuri, poetul rămâne intransigent. Și bucată literară nu apare. De aceea și colaborarea la *Vieața nouă* e de scurtă durată.

¹ Directoarea revistei publică în *Revista noastră* (an. III, nr. 15, 1 iulie 1915, p. 220—221) una din cele cinci poezii ale lui Al. Philippide, intitulată *Pe Dunăre*. Poezia este datată noiembrie 1914. Ea este semnată, într-adevăr, *Lorenzacio*, după dorința autorului.

² „Din poeziile pe care ni le-ați trimis — scrie Ovid Densusianu într-o scrisoare cu data 22 noiembrie 1914 — am dat la tipar, ca să apară în numărul întâi, *Nevroză*. V-aș sfătui însă să schimbați titlul : a mai fost utilizat de multe ori și mi se pare compromis. Ce ziceți dacă l-am înlocui cu versul *Vin norii ca clipe* ? În strofa a 3-a, în loc de „Se zvîrlă ca sulii“, cred că ar fi bine să se pună „Cad dese ca sulii“ etc. (Scrisoare aflată în arhiva B.C.S., ms. 12638).

Trecerea poetului pe la *Vieața nouă* a fost socotită — chiar de pe atunci — drept o aderare la curentul simbolist, al cărui stindard l-a ținut această revistă. De fapt, Fundoianu își trimitea versurile spre publicare la toate revistele, indiferent cărui curent literar ar fi aparținut ele.¹ În introducerea sa la volumul *Poezi de la „Vieața nouă“* (1968), criticul D. Micu opinează că: „Acesta (Fundoianu, n.n.) își va fi îndreptat la vârsta de 16 ani, în 1914, versurile către revista lui Densusianu mai mult fiindcă ar fi crezut că era singura, dintre cele cu apariție regulată, la care simbolismul său convențional de atunci putea găsi, aproape sigur, înțelegere.“

Se pot spune multe despre tribulațiile poetului pînă să-și vadă lucrările tipărite. A fost nevoie de multă răbdare, voință, tenacitate pentru ca autorul *Priveliștilor* de mai tîrziu să poată răzbate în presa literară de atunci.

În anul 1915 i se publică mai multe poezii chiar în pagina întâi a ziarului *Dimineața*, sub semnătura *Alex. Vîlara (Bucovinei; 1914—1915; Glasul gliiei; Treziți-vă, ni-s frați)*.

Corespondența cu diferite redacții de reviste continuă. Tînărul poet își exprimă unele nemulțumiri. Poeziile lui B. Fundoianu încep să apară în mai toate revistele vremii. E perioada de certă ascensiune a scriitorului. E uimitor cît de multe pagini de poezie, traduceri, proză, articole, cronici a scris Fundoianu în acest timp.

Tînărul poet va încerca să-și impună punctul de vedere față de cele ale unor redacții de reviste. El insistă chiar să i se trimită șpalturile cu poeziile culese, înainte de apariția lor în publicația respectivă, spre a face o ultimă revizie (ca în

¹ Într-o scrisoare, datată 1915, găsită în copie în arhiva poetului, acesta i se adresează redactorului unei reviste, protestînd că este persiflat pentru faptul că se află printre colaboratorii *Vieții noi*: „Mi-a căzut în mînă nr. pe ianuarie al revistei dvs., cu puțin măgulitoarea ironie (recenzia asupra revistei *Vieața nouă*) pentru subsemnatul. Eu, din parte-mi, cred că e înjust de a-și da cu părerea despre cineva care are 16 ani, își publică primele versuri care nu îi sînt citite, ci e înglobat într-un curent (sublinierea noastră) și e ironizat numai prin faptul că e întîlnit pe coperta unei reviste ce nu vă e simpatică.“

Probabil că este vorba de publicația *Comedia*, care apărea din 1914 la Iași.

cazul relațiilor cu revista *Vieța nouă*). Dar lucrul nu pare cu puțință întotdeauna, din motive obiective, pe care redactorii revistelor sînt siliți mereu să i le expună cu lux de amănunte. De aceste reproșuri nu va fi scutită nici *Cronica Moldovei* din Bîrlad, devenită apoi *Revista critică*. Răspunzînd la unele obiecții făcute de colaboratorul său, directorul revistei, profesorul Al. Ștefănescu, îi comunică, printre altele¹: „...Încep întîi cu chestiunea «indignării legitime». Dacă nu te-aș aprecia ca un talent de viitor, ți-aș răspunde, pur și simplu, că așa vreau, așa fac... D-tale însă țin să-ți lămuresc un lucru: răspunderea întregă o am eu pentru tot ce se publică și, în cercetarea lucrărilor, adesea mă pot găsi în divergență de gust cu autorul. Atunci? Vei recunoaște singur pentru mine că am ultimul cuvînt. Să întreb în prealabil?” Și redactorul argumentează, în continuare, că „nu-i lucru simplu a fi în Bîrlad și a scoate o revistă la București”, și, adăugăm noi, mai ales cînd colaboratorul în cauză locuia... la Iași.

Cu toate că revista se bucura de colaborarea unor nume încă de pe atunci prestigioase, ca G. Bacovia (care publicase, în nr. 6, celebra sa *Lacustră*), G. Topîrceanu (*De Bello Gallico*), Mihail Săulescu, Demostene Botez etc., poetul nu s-a atașat de această revistă; aici i-au apărut doar cîteva poezii: *Amurg de toamnă* și *Inserare*, iar după schimbarea titlului în *Revista critică*, poezia *Charme dangereux*. După o nouă schimbare a titlului revistei, care se va chema de data aceasta *Cartea vremii*, nu a mai apărut nici o poezie sau cronică semnată de B. Fundoianu. În aceeași perioadă poetul va bate totuși pe la porțile multor redacții cu speranța că i se vor deschide. Anii 1915—1917 pot fi socotiți dintre cei mai fertili în creația literară din adolescența poetului; dar acești ani constituie și o perioadă de muncă asiduă, de lecturi febrile, de căutări, de îndoieli și de nesiguranțe. La idoli pe care îi diviniza încă din școală: Eminescu, Bacovia, Baudelaire, Verlaine, Régnier, Heine etc., acum se mai adaugă Arghezi și Galaction, pe care-i citește cu pasiune și-i admiră cu venerație. Deși poezia și proza lui Fundoianu începeau să fie cunoscute, se pare că tînărul scriitor mai avea destule îndoieli în ce privește harul de a scrie.

¹ 11 V 1916.

În corespondență cu autorul *Bisericeuței din Răzoare*, B. Fundoianu îi cere părerea asupra scrierilor sale poetice. Pe atunci Gala Galaction deținea, împreună cu Tudor Arghezi, direcția literară a revistei *Cronica*. Iată în ce termeni alesi se adresează Fundoianu „maestrului“, de la care așteaptă, cu înfrigurare, dar și vădită curiozitate, să-i răspundă dacă el, tinărul de 16 ani, are sau nu talent :

„Maestre,

Uzînd de formula «bate și țî se va deschide» am bătut odinioară la poarta dv. și — ca prin minune, ori poate prin faptul că nimerisem poarta care a mai rămas sensibilă vorbelor Mîntuitorului — poarta mi s-a deschis.

Dacă atunci prietenia ce ne-ați arătat-o ne-a produs o deosebită plăcere și recunoștință, azi — după ce diverse împrejurări nefericite ne-au stăvilît idealul — nu putem avea decît o acută părere de rău — nu pentru noi — căci de atunci evoluția și-a urmat cursul ei firesc, lărgind albia și dezvăluind colțuri nebănuite încă — ci numai pentru că a trebuit să rămînem neputincioși binevoitoarelor dv. cuvinte.

Dacă însă dictonul «bate și țî se va deschide» e la mîna fiecăruia, eu unul nu știu dacă o explicație mai largă a lui ar permite ca la a doua bătaie să se mai deschidă poarta.

Cu toate acestea, în suflet cu avîntul tinereții, bat — de astă dată mai sfios și mai prihănit ca prima oară ; căci dacă atunci ceream ajutorul dv. în slujba unui ideal, astăzi: nu pot avea meritul acesta, căci astăzi am venit să vă bat din nou la poartă — de astă dată însă numai pentru mine.

E prea pretențios și prea puțin discret din parte-mi (și cuvintele care precedează cele ce voi să vă spun sînt străbătute de o pură temere și nehotărîre). Vin astăzi cu rugămîntea de a căpăta părerea autorizată a dv. despre unele producții poetice ale mele. Pentru că cunosc unele articole ale dv., aş putea să dau cîteva lămuriri : nu stau la îndoială dacă calea pe care o apuc e bună ori nu — nu pun în cumpăna balanței sinceritatea ori alte calități lipsite de valoare cînd lipsește talentul — căci, deși am vîrsta de 16 ani, cred că drumul pe care pornesc e hotărît — și pornesc pe el indiferent dacă voi cădea

din Carybda în Scyla, dacă voi ajunge Capitoliul ori voi cădea pe Stînca tarpeiană, pornesc cu hotărîrea de a munci, de a lupta și de a închina totul din mine pe altarul frumosului.

Știu că, după cele cîteva poezii care vi le trimit, vă va fi foarte greu ca să vă puteți pronunța dacă am ori nu în mine focul sacru — o știu aceasta din articolul dv. *Are sau nu talent*?¹

Cu toate aceste, vă rog cel dintîi să mă iertați pentru îndrăzneala de a mă fi prezentat dv. fără nici o jenă și mai ales pentru nesocotința de a-mi fi trimis versurile-mi obscure tocmai maestrului.“

După o trecere de timp, *Cronica* (nr. 35, cu data de 8 octombrie 1915) publică în coloanele sale, la „poșta redacției“, următoarea notă: „Benjamin Fund. — Iași. De cînd așteptați! Increderea dv. îmi face cinste. Trebuie să ne întîlnim și să vorbim. Dacă nu v-ați schimbat locuința, la o viitoare a mea trecere prin Iași, voi veni să vă caut.“ La citirea acestei notițe, ce ascundea în doar cîteva rînduri atîtea făgăduieli și speranțe, poetul răspunde marelui scriitor în mod cît se poate de entuziast.

„Maestre,

O notiță fugară, dar prețioasă, din *Cronica*, mi-a prilejuit o bucurie puțin obișnuită și pentru că nu știu să-mi fie de scurtă durată bucuria, îmi iau permisiunea îndrăzneată și temerară de a vă reaminti lucrul, de a vă asigura de nemărginita mea admirație, de adresa mea aceeași ca-n trecut și, pentru a vă scuti drumul, că, la cel mai laconic anunț al dv., voi veni, dacă-mi va sta-n putință, numai să vă găsesc.

Un lucru mă miră totuși. Este oare notița dv. tardiva amintire datorită versurilor mele trimise dv. altădată — e mult de atunci² — ori împrăștiării amintirii, datorită — poate — arti-

¹ Despre N. Davidescu, în *Viața socială*, an. II, nr. 2, februarie 1911.

² Este vorba de poeziile trimise de tînărul poet, spre publicare, revistei *Cronica*, 1914, versuri care „n-au trecut de poșta redacției“, cum afirmă criticul M. Petroveanu, în volumul său *Studii literare*, Editura pentru literatură, 1966, p. 236.

colului meu trimis și repausat în coșul revistei pe care o conduceți¹.

Vă mulțumesc, admirativ și recunoscător, pentru făgăduința atotpromițătoare și, în așteptarea clipei când voi avea fericirea de-a vă avea-nainte-mi, rămân al dv. devotat admirator și discipol, B. Fundoianu.“²

Se știe că prietenia dintre marele prozator și poet a rămas nealterată de-a lungul anilor. Convins de „focul sacru“ pe care-l are tânărul scriitor, Galaction va încerca să-l introducă în cercul *Vieții românești*, al cărui prețuit colaborator era.

Toate încercările lui Galaction făcute pe lângă Ibrăileanu de a publica din poeziile lui Fundoianu s-au lovit de rezistența dîrză a criticului ieșean.

Prin vara anului 1916, Fundoianu se va adresa și „domnului Constantin Banu, directorul revistei *Flacăra*“ din București. Rîndurile adresate conducătorului revistei amintite și-au atins scopul: *Flacăra*, an. V, nr. 41, cu data de 23 iulie 1916, p. 490, a publicat sonetul *Eglogă marină*.

Peste cîțiva ani, mai exact în 1922, poetul va reveni în paginile *Flacărei* (an. VII, nr. 21, 26 mai, p. 33), de data aceasta cu două din *Privești*, ciclul care i-a și adus consacrarea încă de pe vremea cînd apăruseră în revistele vremii. Una din aceste poezii, cu câteva modificări, sub titlul *Ce simplu*, a fost inclusă apoi în volumul *Privești*, apărut în 1930; la scurt timp a apărut eseul *Istoria Ideii*, pe care scriitorul îl va aprecia chiar și cu ani mai tîrziu. De pildă, în 1938, cînd începuse să pregătească volumul *Ferestre spre Europa* pentru o mare editură din

¹ Un articol al lui B. Fundoianu, intitulat *A doua capitală* a apărut în *Cronica*, an. II, nr. 61—62, 10—17 aprilie 1916, p. 147—148, și este semnat *Al. Vilara*, pseudonim cu care a mai semnat și în ziarul *Dimineața*, 1915. La acest articol se referă desigur, poetul, mult mai tîrziu, după stabilirea sa în Franța într-o scrisoare datată *Paris, aprilie 1928*, adresată maestrului Tudor Arghezi: „De la data în care am debutat în *Cronica* d-tale, sub nume fals, pînă astăzi, mi-am cumînțit reflexele“ (de fapt Fundoianu n-a debutat la *Cronica*; prima sa poezie originală, *Dorm florile*, a apărut în revista ieșeană *Valuri*, în 1914, cum am arătat mai sus). Scrisoarea s-a publicat sub titlul *Scrisori pierdute*, în revista *Unu*, nr. 8, decembrie 1928, p. 2.

² Scrisori inedite (probabil din 1915), găsite în arhiva poetului, desigur copii (aflăte în posesia noastră).

București¹. Din păcate cartea n-a mai apărut din motive independente de voința autorului².

Concomitent cu alte periodice, între anii 1915—1923, poetul va colabora cu proză originală sau tălmăciri din scriitorii de limbă idiș, Bialik, Bilderjik, Frug, Gropper etc. în revistele *Hatikvah*, *Bar-Kochba*, *Lumea evree*, *Hasmonaea*, pe care le semna B. Wechsler, F. Benjamin sau B. Fundoianu.

Odată lansat în arena literară, Fundoianu este preocupat de gândul de a ieși din cercul limitat de provincie, cu reviste modeste, avînd apariții scurte și întâmplătoare, hotărîndu-se să-și trimită articolele la cotidianul *Rampa ilustrată*. Într-o scrisoare, expediată din Piatra-Neamț (1916) Rodicăi, trece în revistă ultimele sale evenimente: „Printre noutățile interesante, te vestesc că am început să public în *Rampa: Pe drumuri de munte*³, că m-a înjurat *Capitala*... că am scris două rondoale...”

La *Rampa*, Fundoianu va desfășura în anii următori o vie activitate, publicînd aproape zilnic poezii, traduceri, cronici, foiletoane, articole, polemici, sub iscălitură proprie sau sub pseudonimele *Diomed*, *Dio*, *D.*, *Funfurpan*, cu inițialele *B. Fd.*, *B. F.*, *fd.* sau unele chiar neiscălite.

¹ Într-o scrisoare a lui Fundoianu din Paris, nedată, dar, fără îndoială, din 1938, el mi se adresează: „Dragă Paule, m-am conformat indicațiilor tale și i-am scris lui Rosetti [...]. Un serviciu ți l-aș cere, următorul: sub plic, îți trimit un articol, *Istoria Ideii*, apărut în *Flacăra* pe vremea cînd Minulescu era director, adică la reapariția ei scurtă prin anul 1922. După cum vezi, lipsește sfîrșitul, care nu trebuie să fie lung. O scurtă vizită într-o bibliotecă — la Academie, de-o pildă — și ai putea să-mi copiezi sfîrșitul și să-mi trimiți totul de urgență, ca să-l pot pune în *Ferestre spre Europa* și să-l remaniez la timp, dacă e nevoie. Pot să mă bizui pe curajul tău și pe reflexele tale rapide?”

² Într-o altă scrisoare (Paris, 1938), Lina Fundoianu-Pascal scrie Rodicăi: „Mielușon a și primit, acum opt zile, un răspuns negativ [...]. Pretext: prea multe eseuri pe teighea. Cu siguranță că nu acesta e singurul și adevăratul motiv. În orice caz, Mielușon a fost teribil de vexat că i s-a făcut această ofensă. Nu prea e obișnuit să fie refuzat. Și mai ales că, sclav al conștiinței sale, lucra ca un nefericit la manuscrisele acelea. Ce să-i faci? A venit seria proastă, trebuie să încasezi.”

³ *Rampa*, an. I, nr. 327, 6 VIII 1916, p. 2. De fapt, o primă cronică teatrală a apărut în *Rampa* încă din 1915, pe cînd poetul se afla la Iași.

În legătură cu colaborarea lui la acest ziar, Tudor Teodorescu-Braniște povestea undeva, cu prilejul morții poetului, în 1944: „Era în 1915. În coloanele *Rampeii* se încinsese o aprigă polemică literară între Fundoianu și mine. Bineînțeles, direcția ziarului nu știa că cei doi combatanți erau elevi de liceu: Fundoianu la Iași, eu la Pitești. Articolele pline de fulgere și tunete veneau prin poștă și treceau prin coloanele gazetei. Fundoianu susținea cu pasiune modernismul, pe care eu îl combatăam cu hotărâre.“¹ „Noi, simbolisții, afirma Fundoianu, primim piatra de la orice inteligență ar veni. Nu vom mai răspunde celor ce ne ignorează biblia și personalitatea. Sîntem prea mulți, ca să nu fim puternici, și prea puțini, ca să nu fim inteligenți. Iscălim cu toții fraza aceasta din Remy de Gourmont. Blazonul simbolist e nobil și țin virtos să-l port vizibil și, mai mult, impertinent.“²

În 1919, poetul, la îndemnul lui Ion Minulescu (pe care-l cunoscuse și cu care legase strînse legături de prietenie, în 1917, la Iași, în timpul refugiului)³, se mută la București. La *Rampa, Cuvîntul liber, Sburătorul literar, Adevărul, Adevărul literar și artistic, Scena, Contemporanul, Mîntuirea* etc., Fundoianu va publica o serie de eseuri⁴ remarcabile despre o seamă de opere și autori francezi — pe care îi face cunoscuți pentru întâia oară la noi — portrete de scriitori români⁵, articole de

¹ *Un prieten pierdut*, în *Jurnalul de dimineață*, an. VII, nr. 266, 7 octombrie 1945, p. 1—2.

² De fapt, această polemică a avut loc cu cîțiva ani mai tîrziu, în 1919. B. Fundoianu a publicat, sub rubrica „Idei și lucruri“, două articole intitulate *Noi, simbolisții...* (vezi *Rampa*, an. III, nr. 437, 10 martie 1919, p. 1—2; nr. 457, 16 aprilie 1919, p. 1—2).

³ „Știu că într-o zi a acelei primăveri de năzuințe și înfrîngerii, Ion Minulescu mi-a adus să cunosc pe copilandrul Benjamin Fundoianu. Avea 16—17 ani. «Am descoperit o pasăre rară», mi-a spus Minu, cu optimismul lui sănătos. «E un poet de talent»“ (Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri-aminte*, Editura Cartea românească, 1973, p. 524).

⁴ O parte din eseuri au fost incluse în volumul *Imagini și cărți din Franța*, Editura Socec, 1922, apărut cu sprijinul lui F. Aderca.

⁵ Portretele lui Arghezi, Minulescu, Bacovia, Maniu, Galaction, Anton Pann, Odobescu, Creangă, Gherea urmau să alcătuiască volumul *Imagini și cărți românești* anunțat de autor, dar care n-a mai apărut.

polemică și cronici interesante și subtile, sub rubrici ca „Idei și recenzii“, „Idei și lucruri“, „Oameni și idei“, „Idei și actori“¹, „Sigilii critice“, „Note dintr-un sertar“, „Idei inactuale“, „Cronica unui inactual“, „În librăria Franței“, „Divagațiuni despre artă“, „Imagini și cărți din Franța“ etc.

Dintre numeroasele sale articole de polemică, amintim pe acelea în care se războiește cu autoritățile oficiale cu prilejul concedierii din slujbă a poetului George Bacovia, care „îngreuna bugetul statului cu funcția sa modestă de registrator“, plătită cu 600 lei pe lună, la Ministerul Cultelor. „Și totuși Bacovia² e unul din cele câteva talente care fericește literatura. Poeziile lui, strînse sub coperta *Plumb*, sînt o întregă colecție de stări sufletești, o pinacotecă, toate cu peisaje de toamnă; un ierbar, sentiment cu sentiment, tot ce putea rupe din diversitate, ca să-și reprezinte natura“, spunea Fundoianu atunci despre marile nostru poet. Și autorul își încheie profetic articolul, adresîndu-se personal ministrului Cultelor: „Îi vom face o statuie lui Bacovia. Dar nu vom interveni, pentru că înțelegerea e un act dificil și prietenia unul imediat. Sîntem convinși că poetul va fi dat afară din slujbă — sau poate vedem oamenii prea răi. Aristocrația refuzului e singura îngăduință, după noi. Situația însă pentru Bacovia nu e numai rea; e umiltoare. Și dacă n-aș cere niciodată pîine pentru mine — o cer pentru funcționarul d-tale cu 600 lei pe lună, registratorul Bacovia.“

Și Fundoianu, încheie astfel: „Lasă-i postul, urcă-i, dacă vrei, leafa și iartă-l că e și poet, domnule ministru“.³

În 1917 începe să scrie, la Iași, *Privești* sale, ciclul pe care-l va termina la București (în 1923). Un an mai tîrziu, 1918, colaborează la *Chemarea* lui N. D. Cocea, care va trece curînd sub direcția lui Ion Vinea. Aici deține rubrica „Inscripții“, în care polemistul își va spune cuvîntul tăios în probleme de ordinea zilei. În *Chemarea*, el se va ridica cu vehemență în apărarea lui Arghezi, acuzat de lèse-patriotism. Fundoianu cere — în

¹ Fundoianu scrisese o suită de articole despre marii actori ai scenei românești, Maria Ventura, Aglae Pruteanu, Petre Sturdza, Ion Morțun etc., care făceau obiectul unei alte cărți anunțate de autor.

² Despre poet, Fundoianu va scrie încă cu mult timp înainte (vezi *Rampa*, an. I, nr. 159, 17 ianuarie 1916, p. 2, articolul *O operă meritorie: „Plumb“ de Bacovia*).

³ *Rampa*, an. IV, nr. 774, 28 mai 1920, p. 1.

cuvinte pline de indignare — stingerea acestui proces: „Dacă am fi admis o dată că Arghezi e vinovat, că e prihănit și ne-trebnic sufletului nostru, ar fi trebuit să ne rupem cu mîinile părul și să ne punem cenușă pe creștet și să ne vîităm pe uliți. Ar fi trebuit să ne lămurim că e rătăcire, că e un punct de psihologie nelămurit încă, dar că e Arghezi al nostru, absolut al nostru... Un Arghezi e o piramidă... bun de pus în ghid... Au imbecilii știință că el ne-a dat cel dintîi stil românesc independent, original și croit din raporturi de sinteză?!“¹

„În 1918, de pildă, Fundoianu va pune în circulație această genială exclamație, reluată apoi mult mai tîrziu de către critica profesionistă (care și-a trecut-o pe cont propriu, așternînd uita-rea peste numele criticului «amator»²): «Arghezi este cel mai mare poet de azi al României», susține Ileana Vrancea în volumul său *E. Lovinescu artistul* (Editura pentru literatură, 1960, p. 113).

După afirmația lui Const. Tita Bobeș, unul din foștii redactori ai *Chemării*, Fundoianu ar fi ocupat un timp oarecare funcția de corector la *Arena* din Iași.³

¹ *Chemarea*, Iași, nr. 17, din 20 februarie 1918, p. 271. Vezi și articolul de la rubrica „Inscripții“ din *Chemarea*, 20 iunie 1918.

² Criticul Ov. S. Crohmălniceanu afirmă, printre altele, într-un articol intitulat *Critica scriitorilor*, apărut în *Scnteia* (an. XLVII, nr. 10927, 7 X 1977, p. 4), că „există [...] scriitori, ca Ion Vinea, înzestrați cu nerv critic, condei prompt și alert, amatori de dezbateri literare. Caragiale, Camil Petrescu, Al. Philippide, N. Davidescu, B. Fundoianu, Mircea Eliade, Emil Gulian, Anton Holban au făcut concurență criticilor de meserie“.

³ Se pare că poetul ar mai fi ocupat apoi, pentru o scurtă perioadă, un post de corector la un cotidian din capitală: „Descălecuse de pe înaripatul nărăvaș al celor ce se plimbă cu capul în nori armat cu peană de scrib înmuiată ades în ceruri, chiar și după ce aterizaseră în fundătura unei mahalale periferice, aventurîndu-se în aceeași companie pînă la cafeneaua *Terasa*, unde tronau în carne și oase, prin svarțuri, semizeii măeștri, după ce nou-venitul răsufila sfîrșind turneul anticamerelor redacționale pe unde colindase, oferindu-se în năzuința de a ocupa un post de scrib cotidian, bătînd cu răbdare la porțile nemuririi pînă ce a obținut victorios un post neînsemnat de «corector de noapte»“ (Adrian Maniu, *Corectorul de noapte*, în *Steaua*, an. IV, nr. 12, decembrie 1963, p. 10—12).

În anul 1918 îi apare, la editura revistei *Chemarea* (Iași), volumașul *Tăgăduința lui Petru*¹, „Literatură biblică — cu o lămurire despre simbolism“, avînd desene și vignete de Iosif Ross. Este interesant de reținut explicația noțiunii de simbolism, așa cum o vedea tînărul scriitor de atunci, în prefața cu care se deschide cartea. „O carte clară, deși simbolistă. Căci e simbolistă netăgăduit. E simbolistă, cu toate că e clară și nestranie. Simbolism nu înseamnă numai neologism maladiv, straniu, decadent, confuz, prost scris. Ci mai virtos — dacă există talentul — original, bun-simț, profunzime, neimitație, lipsă de capod, subconștient nou și citeodată sănătos.“

Cu cîtva timp înainte de a se stabili la București, poetul dorește să-l cunoască personal pe criticul Eugen Lovinescu, căruia i se adresează într-o carte poștală: „Aflîndu-mă pentru cîteva zile în capitală, țin foarte mult să vă vorbesc și chiar să vă citesc din opera mea proprie“.²

În 1919, Fundoianu, venind la București, locuiește, împreună cu sora sa Lina, într-o casă modestă în apropierea Oborului, pe strada Vaselor (46), devenită apoi Ion Măiorescu³. În București se afla și Ross, proaspăt student la Arhitectură, care locuia într-o cameră mobilată în strada Mircea-Vodă, 55; pe acesta poetul îl frecventa foarte des. După scurtă vreme, alături de Fundoianu s-au strîns numeroși tineri scriitori și artiști plini

¹ Într-o versiune anterioară, începută cu creionul și apoi continuată cu cerneală de culoare verde, într-un caiet cu copertă verde — avînd notată mențiunea „III“ — aflată în arhiva poetului, lucrarea era intitulată *Tăgăduiala lui Petru*, datat Iași, II 1918. Pe verso-ul copertei interioare a broșurii apărute se află următorul text, care prezintă tirajul: „Trasu-s-a din această plachetă: 4 exemplare pe hîrtie Wathman, numerotate de la 1 la 4, 12 exemplare pe hîrtie bloc, numerotate de la 5 la 16, 25 exemplare pe hîrtie velină, numerotate de la 17 la 41“. Autorul a distribuit Bibliotecii Academiei și prietenilor un număr oarecare de exemplare; 20 le-am găsit în arhiva lui B. Fundoianu.

² Se știe că E. Lovinescu se deplasa deseori, în vacanță, la Fălticeni. În dorința ca rîndurile din cartea poștală să-l găsească negreșit, Fundoianu a scris următoarea adresă: „Domnului Eugen Lovinescu, str. Cîmpineanu 40, București, sau la Fălticeni“.

³ De la venirea sa în capitală, B. Fundoianu va schimba multe domiciliu: strada General Lahovari, 23, Calea Moșilor, 73, strada Pitagora, Calea Văcărești și o casă din apropierea Foișorului de foc.

de entuziasm, „frământați de chinul expresiei noi, rebarba neconformiști, dușmani ai clișeului și locurilor comune!“ — (spunea Sașa Pană¹ — printre care se aflau Ilarie Voroniceanu, Mihail Cosma (Claude Sernet), Iosif Ross, F. Brunea, Arm. Pascal (viitorul actor și regizor), H. Gad, Ion Călugăru, Ș. Pană etc. O parte din aceștia vor frecventa mult timp și eu din str. Labirint, 3, la familia Raicu (Mărior, Anișoara, Dor Lică, Clara), în care aveau loc adevărate cene literare urmate de vii discuții, pînă noaptea târziu, unde, printre cei mai buni prieteni mai sus-amintiți, nu lipseau pictorul Nicolae Tonulescu și Claudia Millian.

În scurt timp, aici, în mijlocul acestui tineret entuziast, și apoi în cadrul cenei *Sburătorul*, la care începuse să se desfășoare cu regularitate, prezența noului-sosit din capitala Moldovei s-a făcut repede simțită. Tînărul firav și palid, cu ochii verzi și inteligenți, cu părul răvășit, îmbrăcat cît se poate de modest, se releva ca un intelectual deosebit de înzestrat prin spirit și prin bogăția cunoașterii fenomenului literar. Aceste remarcabile însușiri, Fundoianu a reușit să se impună de la început în fața tinerilor săi prieteni, ca și a unor personalități din lumea literară și artistică. Articolele lui *Sburătorul literar* suscitau un interes deosebit prin competență și curaj.

Am amintit mai înainte că, printre scriitorii consacrați a căror prețuire și prietenie se bucura poetul, era și Gala Galaction, cunoscut încă de pe vremea apariției revistei *Cronica* a cărei codirector era. Marele nostru prozator a încercat să-l introducă pe B. Fundoianu în cercul colaboratorilor *Vieții noastre*. Aceasta s-a întîmplat în anii 1920—1921. În cîteva scrisori adresate criticului G. Ibrăileanu, Galaction își manifestă bucuria că se află în fața unui nou poet, propunîndu-i să publice, în revista pe care o conducea, cîteva din poeziile acestuia, printre care și poezia *Alte priveliști* (IV). Ca să fie mai convingător, Galaction transcrie el însuși întreaga poezie, cu care mărturisește plin de entuziasm: „Mi se pare că în această poezie, de insolită inspirație, tremură un veritabil strop de știință și de artă. Avem de-a face cu un inovator (adică pentru megurile noastre), dar cred că avem de-a face cu un inovator

¹ După 20 de ani. B. Fundoianu, în *Luceafărul*, an. nr. 21 (154), 10 octombrie 1964, p. 11.

talent. Autorul îți este cunoscut și ca persoană și ca scriitor de proză. Întrebarea este acum : dacă aceste trei poezii (eventual, mai multe decât trei) pot să apară sau nu pot să apară în *Viața românească*? Eu unul, mult impresionat de farmecul lor cel nou, aș vrea ca revista noastră — cu toată gravitatea și cu toată circumspecțiunea ei — să publice această pîrgă poetică. B. Fundoianu își va face cale și va răzbi. Mi-ar fi plăcut ca *Viața românească* să-i facă la începutul carierei lui credit de pricepere și de simpatie [...]. Cuget însă și la o altă posibilitate, insistă Galaction : *V.r.* ar putea imprima aceste trei bucăți și într-alt fel : Ce ar fi dacă eu aș scrie un articol asupra inspirației celei noi [...], i-aș administra cîteva pilde de frumusețe independentă, transcriind, de pildă, cele trei bucăți?“¹ Într-o altă scrisoare, din 16 septembrie 1920, Galaction amintește că a scris articolul convenit despre B. Fundoianu. Dar criticul ieșean se arată la fel de neînduplecat față de insistențele prietenului și colaboratorului său. O ultimă scrisoare — din București, 8 sau 9 februarie 1921 — pune capăt încercărilor sale de a vedea publicate în prestigioasa revistă cele cîteva poeme ale tînărului poet. „Iubite nene Ibrăileanu, scrie Galaction. Încep să am muștrări de cuget pentru articolul cu Fundoianu. Nu din pricină că nu e așa ce-am scris eu, ci din pricină că poate îți fac supărare. Aș vrea să-l văd tipărit, dar nu vreau să te pun pe jărătic. Dacă cheful meu costă prea mult, renunț la publicare. S-ar putea însă, după lectură, să ajungeți la ideea că articolul este publicabil. Atunci schimbați-i titlul și scrieți așa : *Din contingentul nou.*“²

Articolul însă nu a apărut în *Viața românească*, cu toate argumentele și insistențele marelui prozator.

Dar Galaction avea să publice, în același an, un articol elogios în *Adevărul literar și artistic* (seria II, nr. 31, 26 iunie 1921, p. 1—2), intitulat *Un Veniamin cutezător* : „...Iată un poet care mă preocupă, dar despre poeziile căruia nu pot, deocamdată, să vorbesc decât în profetie [...]. Veniamin e un scriitor care nu seamănă cu toată lumea. Nimic nu este convențional, nimic

¹ I. Lăzărescu, *Gala Galaction către G. Ibrăileanu*, în *Viața românească*, an. XVI, nr. 12, 1963, p. 147—155 ; republicate în volumul *Scrisori către G. Ibrăileanu*, Editura pentru literatură, 1966, p. 16—17.

² *Idem*, p. 23.

clișeu în vagabondările lui prin lumea gândurilor și a cărților. Am putea, dimpotrivă, să-l învinuim de prea multă și prea coplesitoare originalitate.“ Și autorul *Doctorului Taifun* își încheie articolul său astfel : „B. Fundoianu se apropie de noi, venind pe aceeași cale. Cine poate să înțeleagă, de pe acum, toată solia lui ? Să-l ținem minte. E mai bine să ne înșelăm ca profeți, decât ca aspri tăgăduitori.“

În cursul anului 1922, concomitent cu activitatea literară și publicistică la numeroase ziare și reviste ale vremii — printre care și *Contimporanul*, unde deține și cronică dramatică — B. Fundoianu înființează, împreună cu actorul și regizorul Armand Pascal, de la „Vieux Colombier“ din Paris, teatrul de avangardă „Insula“¹. Noua grupare dramatică funcționează la Maison d'Art, din strada Corăbiei (3), azi Gabriel Péri, peste drum de Ateneul Român, clădire care există și acum. Gruparea teatrală era alcătuită dintr-un mănunchi de tineri actori, talenți și entuziaști, printre care Anicuța Cîrje-Vlădicescu, Lina Fundoianu-Pascal, Sandu Eliad, Felix Florian, Victoria Mierlescu, Ion Morțun, Mitu Mateescu, Ion Tilvan, Sergiu Dumitrescu și, bineînțeles, Armand Pascal. Cu acest prilej, conducerea grupării lansează un manifest², care stîrnește un val de discuții și polemici în presa de atunci. „Ceea ce vor «insularii» este înainte de toate o purificare spirituală și artistică a actului teatral, o eliberare deopotrivă de vulgaritatea unui repertoriu prea răspîndit, care corespundea înțelegerii primare, gustului neevoluat și facilității unui anumit public.“

Deschiderea noului teatru a avut loc în ziua de 26 decembrie 1922. Primele trei spectacole — din cele zece anunțate în repertoriu — au fost : *Legenda funigeilor* de Dim. Anghel și St. O. Iosif, precedat de prologul *Cometa*, de aceeași autori ; *În fața porților de aur* de Lord Lunsanny (în tălmăcirea lui A. Pascal) și *Doctorul Sburător* de Molière (în traducerea lui B. Fundoianu). Conducătorul „Insulei“ are ideea originală de a reproduce, în programul teatrului, pasaje din cronicile publicate în presă, autorii acestora avînd opinii complet contradictorii...

¹ Numele se pare că este sugerat de revista cu același titlu, care a apărut la București în 1912 — doar trei numere — sub conducerea lui Ion Minulescu.

² *Manifestul* a apărut mai întîi în revista de avangardă *Contimporanul*, condusă de Ion Vinea, an. I, nr. 15, octombrie 1922, revistă care a sprijinit în paginile ei activitatea „Insulei“.

Fundoianu, B. Preșin, București, 1922

Biblioteca Fac. de Lit. și Lit. Teatrală
LITERATURA
București

În 1923, din cauza dificultăților financiare și a mișcărilor antisemite, B. Fundoianu este nevoit să închidă porțile teatrului¹ pe care îl visase și în care își pusese atâtea speranțe. Gruparea teatrală „Insula” a avut și o activitate cultural-educativă. Ciclul de șezători literare care s-a desfășurat în aceeași perioadă, atât în aula Fundației Universitare, cât și în sala Maison d'Art, s-a bucurat de un larg interes în rîndul spectatorilor și în special în rîndul tineretului².

Între timp, în 1920, Lina Fundoianu se căsătorește cu regizorul Armand Pascal, la Paris. Nu se bucură de o viață prea prosperă. Își face mereu planuri peste planuri, sînt încrezători în viață, în viitor. Într-o scrisoare plină de entuziasm, Lina descrie, cu lux de amănunte, cum a decurs nunta; reproducem cîteva fraze mai semnificative: „Mămăițicile dragă, în sfîrșit, sînt măritată! De două zile sînt madame Pascal. Martorul meu a fost Gheorghită Răuț, fiul lui Gligu, care este director la «Marmorosch» din Paris,³ Martorul lui Armand a fost Jouvet.⁴ Gri-

¹ Într-o scrisoare din Paris, adresată, în 1930, prietenului său I. Ludo, directorul revistei *Adam*, Fundoianu va explica — printre altele — cauzele închiderii teatrului și plecării sale în Franța, ele constituind, de fapt, un răspuns lui Felix Aderca, amicul său, care scrisese trei articole în publicația mai sus-amintită, cu prilejul apariției volumului *Priveliști*. „Aderca scrie (spune Fundoianu în scrisoarea sa): «În 1922 a înființat un teatru al familiei lui, „Insula”...» și lucrul ăsta e foarte adevărat; din nefericire însă în familie avem numai actori de mare talent și punători în scenă (Armand Pascal și Lina Fundoianu-Pascal, n.n.), cum nu se mai aflau și nu se mai află încă în țară; recunosc însă că ne lipsea în familie un bancher. Dacă l-am fi avut, teatrul exista probabil pînă azi, rădăcinile lui m-ar fi ținut în țară, multe lucruri ar fi fost schimbate. Dar destinul, destinul meu interior a voit altfel” (*Adam*, an. II, nr. 3, 1 VII 1930, p. 14—17).

² Programele șezătorilor grupării „Insula” erau alcătuite din lecturi din lirica și proza română, „de la cronicari pînă la Filimon și Odobescu, de la Creangă pînă la Galaction”, iar „ notițele scrise anume” aparțineau unor scriitori ca Argezei, Perpessicus, Pillat, Vinea, Claudia Millian, Fundoianu, Aderca, Davidescu etc.

³ Instituție bancară care a funcționat cu centrală la București, avînd sucursale și în străinătate.

⁴ Louis Jouvet (1887—1951), mare actor și regizor francez de teatru și de film.

doux¹, Phillips² și Răuț mi-au umplut odaia de flori. Au asistat la legăție [...] Cincinat Pavelescu și Jean Gourmont³ cu soția [...]. Banchetul a fost la un restaurant românesc, așa că am avut nuntă ca acasă... Am fost foarte fericiți că soarta ne dădu așa prieteni, și asta ne-a mai liniștit pentru durerea pe care o aveam de a ne căsători în străini.“

Dar bucuria nu fu de lungă durată. După aproximativ un an de zile, lucrurile se schimbă, situația materială devine foarte grea. Sînt siliți în 1921 să se întoarcă în țară dezamăgiți.

Din Paris, rue Domat, 10, o depeșă tristă de astă dată, cu data poștei 1 iulie 1921. Lina scrie la Iași mamei sale: „] cred. mămicule, că ai plîns cu lacrimi mari și amare. Dar așa ne-a fost scris... Sînt tare enervată cînd mă gîndesc, la întoarcere, unde o să locuim? Cum o să ne întemeiem o gospodărie cu scumpetea asta?“

Spre sfîrșitul anului 1923, Fundoianu pleacă la Paris. Din lipsă de mijloace materiale, întîmpină multe greutăți, chiar „ca lătorînd de-a latul Europei“, și ajunge, după cîteva săptămîni — cînd cu trenul, cînd cu geamantanul pe umăr — la Paris cum făcuse, cu mulți ani în urmă, și marele Brîncuși. Într-o carte poștală ilustrată, datată Paris, 15 ianuarie 1923, adresată mamei sale, care locuia pe atunci la Iași, el mărturisește: „Mămicule, am ajuns la Paris, după o serie de peripeții destul de ciudate. A trebuit să fac pe jos, în Tyrol, noaptea, un drum de 8 km în zăpadă și să-mi duc bagajele cu sania. Dar am ajuns. Mă nevoiesc să mă descurc din viața asta care pare foarte trem de ieftină și care-i scumpă.“

Deși se cursese mai bine de un an de la „stabilirea“ potului în Franța, el continuă să aibă o existență precară. Dintr-o scrisoare a Linei Fundoianu-Pascal (reîntoarsă la Paris), adresată sorei mai mici, Rodica Fundoianu, reiese în mod clar aceeași situație: „Eu sper să turnez în iunie. Dacă găsim de lucru pentru la vară, o să vă scriem. [...] Nu știi cît e de grea viața

¹ Lucas Gridoux, actor de teatru și de film, de origine română.

² Phillips, caricaturist și grafician român stabilit la Paris.

³ Jean Gourmont, fratele lui Remy de Gourmont.

Paris. Maxy¹ îți va explica cu detalii ce greu. Dacă îți scriu toate astea e ca să vezi că nu ești singură, că mai e cineva să strige un adevăr. [...] Elvira² este în turneu la Londra; mi-a promis și ea multe lucruri. Vino tu numai, că ce e al meu e al tău și n-o să umbli goală la Paris.“ Și, făcînd haz de necaz, încheie: „Eu însă, din *nimic, din vînt, din cirpe*, am o garderobă. Ai să ai și tu. Ai să rîzi cu lacrimi cînd o să-ți spun genealogia fiecărei rochii.“

Anii trec, dar trec greu, fiindcă situația financiară a poetului rămîne aceeași, neschimbată, singurul suport material fiind, deocamdată, pachetele cu alimente trimise din țară de familie și unele sume de bani expediate de cîțiva prieteni sau foruri culturale din București.

Într-o scrisoare expedită din Paris, rue Jacob, 15, avînd data poștei franceze 30 ianuarie 1924, B. Fundoianu, tracasat și preocupat mereu de problema existenței materiale, dar totuși cu o rază de speranță, scrie lui Liviu Rebreanu, cu care se afla mai demult în legătură de strînsă prietenie:

„Dragă meștere, am așteptat un ceas odihnitor, un răgaz mai prielnic inspirației epistolare, ca să-ți pot scri și mulțumi.

Așteptarea mi-a fost zadarnică; alerg încă; și voi alerga. Era prevăzut, de altminteri; îmi așternusem prost din București, de aceea dorm prost. E vorba numai de situația materială; despre cealaltă n-aș putea afirma aceleași lucruri; a cunoaște, pe rînd, idolii pe care-i visai la București — nu e prea puțin. Respir și asta-mi face bine. Numai că plămînul care respiră e foarte pretențios la nutriție. Cred că, în foarte scurtă vreme, voi putea începe aici să lucrez.³ Dar îmi trebuie obiceiul limbei — și nu e nimeni să te traducă. Pînă atunci trag nădejde că ce mi s-a făgăduit din București o să vie; am trimis direc-

¹ M. H. Maxy (1895—1971), pictor și grafician. A fost unul din conducătorii revistei de avangardă *Integral* (1921—1925), la care a colaborat și B. Fundoianu (care răspundea și pentru redacția din Paris). Maxy a fost director al Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România pînă în ultimele zile ale vieții.

² Elvira Popescu, născută în 1896, la București, actriță de teatru și cinematograful, stabilită în Franța în anul 1923, unde a condus „Théâtre de Paris“ și „Théâtre Marigny“ din Paris.

³ Într-un bilețel, scris în 1924, B. Fundoianu spune, printre altele, familiei din București: „Rozica mă întrebă de ce nu scriu? Scriu, dar nu semnez — ori traduc din franțuzește.“

torului general¹ o corespondență foarte atentă și serioasă; cre că problemele puse ar putea fi utilizate; e abia o săptămână d când le-am trimis, așa că... Dacă întârzie prea mult răspunsu sint pierdut. Nu îndrăznesc să-ți cer un asemenea serviciu; f fur din vreme și nu vreau; să așteptăm.“ Și poetul își închei scrisoarea în termeni cit se poate de cordiali: „Îți cer prea mu dacă te rog să-mi răspunzi cu câte o vorbă la scrisorile mele Ți-aș putea scri mai pe larg; te-aș informa cu ce e nou p aici și ți-aș cere informații despre meleagul nostru. Al d-tal devotat, B. Fundoianu.“²

După ce locuise efemer în câteva camere modeste, împreun cu sora sa, poetul se mută în rue des Saints-Pères³, în apartamentul lui Remy de Gourmont, fiind invitat de fratele mare lui scriitor, Jean de Gourmont. Prietenii din țară, veniți în capitala Franței, îl descoperă, la adresa amintită, în locuința autorului *Esteticii limbii franceze*, unde Fundoianu funcționează c bibliotecar și custode al casei și bibliotecii acestuia.

Poeta Claudia Millian-Minulescu, veche prietenă a poetulu notează în amintirile sale: „Îl găsim în camera de lucru, aplecat asupra cărții de *Latină mistică*⁴ a lui Remy de Gourmont. Face un studiu. A ajuns la Hildebert de Lavardin. Citatele p care le scoate pentru a găsi sensuri îngemănate pot servi un interesant glosar. [...] M-am aplecat asupra hîrtilor cu scrisu lui mărunt.“⁵

Prin anul 1924, un grup de intelectuali aflați în Franța îi ființează „Société des écrivains roumains à Paris“, sub prez

¹ E vorba, probabil, de Ion Minulescu, pe atunci director general la Ministerul Artelor. B. Fundoianu s-a bucurat de partea lui, în acea vreme, de un real sprijin material și moral în schimbul unei susținute propagande a literaturii române și publicațiile din Franța.

² Scrisoare aflată la Biblioteca Academiei, secția Manuscrise, Fondul Liviu Rebreanu, nr. 142963.

³ „Locuiam pe aceeași stradă (cu B. Fundoianu, n.n.), în rue Jacob, lângă rue de Saints-Pères, alături de librăria «Les Divans», unde citeam pe tinerii poeți francezi, și lângă «Café de deux Magots», celebru prin prezența lui André Gide, Coppeau, Pittoeff, Cocteau și alții“, scrie Claudia Millian în *Cartea mea de aduceri-aminte*, ed. cit., p. 528.

⁴ *Le latin mystique* (1892).

⁵ Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri-aminte*, ed. cit. p. 207.

denția de onoare a Elenei Văcărescu. Printre membrii fondatori aflăm pe : Claudia Millian, B. Fundoianu, Ion (sic) Negruzzi, Al. Philippide, Ștefan Șoimescu, Valentine de Wolmare etc.

Peste scurt timp îl găsim pe Fundoianu în contenciosul societății de asigurare „l'Abeille”.¹

Într-o scrisoare — datată *Paris, 18 iunie 1924* — adresată sorei sale mai mici, Rodica, aflată pe atunci la Iași, poetul se interesează de soarta unor cărți prețioase, după părerea sa, pe care le trimisese în țară. Ce-l determinase oare să facă acest gest? Desigur, lipsa de spațiu în locuința pe care o ocupa împreună cu sora și cumnatul său, Armand Pascal.

După ce-și cere scuze sorei sale mai mici pentru „falsa bucurie pe care i-a pricinuit-o”, pe care „cu un pachet ți-am dat-o și cu o scrisoare ți-am luat-o”, poetul continuă : „Te-aș fi prevenit de mai înainte dacă bănuiam că sosirea unor cărți străvechi, moaște pentru un bibliofil, te-ar mai putea induce în eroare. Nădăduiesc deci că celelalte trei pachete, care ți-au sosit, nu te-au mai speriat : erai deja informată. Probabil că din toate aceste cărți, cele ale lui Remy (e vorba, firește, de idolul său, Remy de Gourmont, n.n.) vor rămâne la tine mai îndelung ; celelalte se vor întoarce poate la toamnă. Îți plac imaginile? Sînt extraordinare și de o foarte mare valoare ca artă și preț.”

Apoi, vorbind despre sine, Fundoianu se mărturisește : „Zissu (Al. L. Zissu, publicist și scriitor, n.n.), pînă acum mi-a trimis aproape regulat tot ce-mi promisese [...] ; du-te la el numaidecît și spune-i că, deși o duc greu, totuși mă simt bine că mă cinstește Gide, îmi trimite dedicații elogioase Jules de Gaultier, sînt pretutindeni pus la preț...” și încheie : „Sînt încă atîtea

¹ În scrisoarea amintită mai sus, adresată lui I. Ludo, B. Fundoianu, referindu-se la insinuările lui Felix Aderca (privind „vagile” sale „studii liceale în fundul Moldovei”) din revista *Adam* (an. I, nr. 20, 15 aprilie 1930, p. 12—15 ; an. II, nr. 1, 15 mai 1930, p. 10—13 ; an. II, nr. 4, 15 iulie 1930, p. 15—17), scrie, printre altele : „...am făcut liceul la Iași și mi-am luat bacalaureatul la București, pe vremea cînd eram redactor la *Mintuirea* și publicam foiletoane la *Adevărul*. Am făcut pe urmă trei ani de Drept la facultatea din Iași și aș fi astăzi licențiat în Drept dacă n-aș fi pierdut (dar cum era să-l iau ?) examenul lui A. C. Cuza. Dealtfel, în virtutea certificatului de Drept, am putut obține la Paris un post într-un contencios unde am avut plăcerea de a-l avea coleg pe Ilarie Voronca.”

dificultăți. Dar, în definitiv, s-ar putea ca tocmai buturuga mică să biruie în Paris? Ce este absolut cu neputință?”

În cursul anului 1925, poetul — atît personal, cît și prin intermediul Linei — nu ostenește să ceară familiei și prietenilor cît mai multe vești despre tot ce se petrece în țară, în special despre evenimentele literare și artistice, anunțîndu-i, la rîndu-i despre cele din Franța. Altă dată Fundoianu scrie Rodicăi: „Avea să te țin în curent cu ce fac, dar ce fac? Aștept și ruginesc și coclesc și mă uzez. Obstacolele sînt foarte mari, sau voința mea se răcește, le creează fantastice? Le voi birui, desigur, precum stropul de apă piatra. Dar trebuie să găsesc acolo unde aveam să tirăsc piatra cu presiunea torentului. Poate azi, poate mâine, poate într-un an. Puterea pe care o are pietricica e în prag de prăștie, nu într-însa.” Apoi continuă cu o rugămintă: „Am să-ți trimit cîtiva franci ca să-mi cumperi *Antologia* lui Pillat și *Perpessicius*, cu poeme, biografie și biblio. Am cerut-o zadarnic lui Maxy timp de un an. Sînt curios s-o văd.” Despre turneu Comediei Franceze la București, Lina își informează sora în termeni plini de emoție: „În sfîrșit, prezintă-te lui Yonnel, cu care am stat mult de vorbă la gară. Am venit special să asis la plecarea lor pentru ca tu să mă poți găsi puțin în ei...”

Cu alt prilej, într-o carte poștală ilustrată, scrisă aproape telegrafic — datată *Arcachon, 19 I 1928* — poetul se adresează sorei sale Rodică, din România, pe care o pune în curent atît cu starea sănătății sale șubrede cît și cu activitatea literară: „Dragă Rozicule! Dorina¹ îți va fi spus, venind din Paris, că eu nu eram într-o stare excelentă; sufeream de ochi. Or, astă provenea dintr-o stare nervoasă, care venea din surmenaj intelectual, care venea din etc. Iată deci pentru ce mă aflu la Arcachon, unde fac o cură de repaus. Întors la Paris, mă puteam ocupa de cartea mea *Trois scénarios — ciné-poèmes*², care e sub tipar și pe care vei primi-o îndată ce va ieși.”

Cu toate că s-au scurs destui ani de la venirea lui Fundoianu în Franța, situația materială continuă să fie precară, atît pentru el, cît și pentru Lina și Armand Pascal. Nu-și pot

¹ Dorina Rădulescu, scriitoare și publicistă, rudă a poetului

² Volumul, semnat B. Fondane, a apărut la Paris, în 1917 (cu fotografii de Man Ray, fotografatul vestit al suprarealiștilor mort în 1977, coperta aparținînd regretatului scenograf Al. Brătășanu). Este prima carte care i-a apărut la Paris, după stabilirea sa în Franța, și care nu i-a adus succesul pe care-l scont

asigura nici banii conveniți pentru chirie¹, dar mite pentru existență. Trăiește mai mult din datorii și... proiecte. „Mielușon are afaceri în perspectivă — scrie Lina Rodicăi, la București — dar nici una nu reușește, din lipsă de capital. Nu știm cum s-o scoatem la capăt. N-am plătit chiria. Am cerut o amânare de 15 zile. Nu-ți spun astea ca să te distrez“, se plînge ea mai departe Rodicăi, care nu o ducea mai strălucit. Pe deasupra, clima umedă nu-i priește deloc lui Armand Pascal, care, în ciuda bolii, lucrează de zor în calitate de regizor la cîteva teatre și face scenarii de film. Lipsit de banii necesari, se împrumută și, din cînd în cînd, pleacă la Arcachon, o localitate a cărei climă îi mai ameliorează starea sănătății. Spre marea durere a familiei, vine și sfîrșitul. Lina scrie sfîșiată de durere: „Loșco, Rozicuț, ce mi-a hărăzit mie Dumnezeu să-ți scriu! Nu mai am, înțelegi, Loșco, nu mai am Păpuș. Luni, 11 martie [1929], ora trei, Păpușu a dispărut... Dacă ochii mei au putut vedea asta, să știi că nimic pe lume nu mă mai înspăimîntă.“ Peste cîteva zile, la 15 martie, scrie și Fundoianu în termeni tot atît de dramatici: „...A venit și asta. Mă doare să vă mai trec și vouă du rerea asta — dar ce putem face?... Și că în vidul care ne în conjoară sîntem doi și ne ținem de mînă, ca să nu cădem.“

În această perioadă (1923—1943) Fundoianu, acum Benjamin Fondane, începe să publice articole, eseuri, cronici etc., în numeroase publicații ca: *Discontinuité*, *Messages*, *Bifur*, *Commerce* (revista conclaveului Paul Valéry-Léon Paul Forgue-Valery Larbaud), *Europe*, *Revue philosophique*, *14 rue du Dragon*, *Cahiers de l'Etoile*, *Le phare de Neuilly*, *Journal des poètes* (Dilbeek), *Le courrier des poètes* (Bruxelles), dar mai cu seamă la *Cahiers du Sud*; nu trebuie uitate nici cronicile semnate în *Schweizerannalen*, ca și în *Sur* și *Sintesis*², ultimele două din

¹ Din pricina lipsei materiale își schimbă pe rînd locuințele, mai întii în rue de Saints-Pères (1923), la Imprimeriile Gourmont, unde funcționează o vreme ca bibliotecar și custode, apoi în rue Domat, 10 (1923), rue Jacob, 15 (1924), rue Monge, 19 și, în sfîrșit, în rue Rollin, 6, casă în care a locuit cîndva și Bernardin de Saint-Pierre (unde a scris *Paul și Virginia*). În 1925 poetul scrie: „Noi ne-am mutat“ [...] împreună în rue Monge, 19. Avem două odăite și o bucătărie. Ne costă cu vreo 150 de franci mai puțin decît dacă trăiam separați. Și nu era de risipă, cît că nu-i aveam.“

² Numeroase numere, conținînd eseurile publicate în revistele amintite, sînt expediate familiei, la București, și se află în arhiva Paul Daniel.

Argentina, care îi aduceau, pe lângă satisfacții morale, și ursume de bani atât de necesari existenței. În timpul Rezistenței franceze, B. Fundoianu semnează o seamă de poeme în *Europe* pe care Paul Eluard i le-a publicat sub pseudonimul *Isaac quedesem* (numele jidovului răstăcitor din *Bocetul Flandrei*).

Dar iată că un eveniment, pe cât de îmbucurător, pe de neașteptat, intervine în viața atât de „lipsită de perspectivă a familiei. O ofertă din America Latină pentru Fondane. Erziasmată la culme, dar și profund îngrijorată, Lina Pascal grăbește să anunțe marea veste familiei la București.

Ajuns cu vaporul la Buenos Aires, Fundoianu se grăbește să scrie atât la Paris, cât și la București, la 9 august 1929, prin sale impresii de peste ocean. „Iată fotografiile din vaporul care m-a adus aici; iată niște interviuri din marile cotidiene; de altfel, rezumatul conferinței mele. Cu trudă, cu un dicționar cu oleacă de intuiție și cu un spaniol lângă tine, cred că răzbate sensul textelor alăturate. Deși agresivă foarte (publicistă argentină e puritan), conferința a avut un succes imens de discuție, conversație, aplauze, enervare etc., etc. Mult mai mare decât filmele luate cu mine și proiectate. Mi-au dat ei¹ și două mii de pesos (două mii franci) și-or să-mi mai dea poate. Dar sâmbosul lor e așa de scump că, deși ei îmi plătesc hotelul, mă invită mereu la restaurant, se duce văzînd cu ochii.“ Vînd apoi despre viitoarele proiecte, Fundoianu mai spune, printre altele: „Voi ține o conferință la Universitate despre Șestov și voi publica cîteva articole care îmi vor aduce niște piaștri“ altă scrisoare — din 22 august 1929 — adresată Rodicăi, în care el o pune în curent cu activitatea sa, spunîndu-i, printre altele: „Aici, în afară de faptul că nu fac avere, totul mă strună. Filmele mele, conferința mea au stîrnit zeci de articole de presă, de laudă, de injurii etc. Am prezentat filmele de pe ieri — trei pentru «Amigos del Arte» și o dată pentru «Cineclub».“ Revenind la activitatea publicistică, spune: „Diverse articole de mine vor apărea, în spaniolă, în marile reviste de literatură evident despre Șestov, Tristan Tzara, Cinema-pur etc. Pe cîteva zile voi ține o conferință, sau un ciclu de, la Facultatea de Litere despre *Teoria cunoștinței* la Șestov, Nietzsche, Hus Dostoievski.“ Apoi urmează astfel: „E probabil că voi face

¹ E vorba de Societatea „Amigos del Arte“, al cărei înființare era B. Fundoianu în Argentina.

lași lucru în unul din orașele din interior, Rio de la Plata și Montevideo (Uruguay)“ și conchide cu vădită amărăciune : „Din păcate, deși mi se plătește totul, viața de aici e așa de scumpă, că ce câștig se macină de la sine“.

Întors din America Latină, Fundoianu scrie din Paris (data poștei : 12 octombrie 1929) lui Liviu Rebreanu : „Trimite-mi volumul dumitale și încredințează-mă că vei veni să mă vezi când vei reveni pe-aici. Firește, munca de vulgarizare de care vorbim va trebui să fie subterană, adică neiscălită ; îmi rezerv să iscălesc numai opera de creație și un vechi vis de a traduce cîndva în franțuzește *Sărmanul Dionis*.“¹ După cum se vede, legăturile cu scriitorii români, cu prietenii din țară, nu se des- tramă, ci se strîng tot mai mult. Fundoianu traduce în franțuzește o seamă din cei mai buni poeți ai noștri : Arghezi, Baco- via, Barbu², Pillat, Maniu, Minulescu, Philippide etc. „Minu- lescu — scrie Fundoianu, la 1 februarie 1930, Rodicăi — s-a dat peste cap și a aranjat apariția volumului *Priveliști* la Cultura națională. Volumul se va pune imediat sub tipar și va răsări prin aprilie. Spune asta la cîtă lume cunoști“, exultă poetul plin de bucurie că va fi publicat în țara lui de baștină. „Corecturile însă nu mi se pot trimite, așa cum am vrut-o, așa că a trebuit să dau prin contract delegație lui Minulescu să le supravegheze.“

În apropierea apariției volumului *Priveliști*, poetul se inte- resează insistent de cursul editării poemelor sale. În această pe- rioadă are loc o corespondență foarte activă între Fundoianu și sora sa, care se va ocupa propriu-zis de publicarea cărții. Pe data de 18 martie 1930, autorul adresează, din Paris, editurii — prin sora sa — unele rugămînti : „Dragă Rodicule, spune Fundoianu, am primit scrisoarea ta și sînt foarte mirat de cele ce-mi scrii ; mirat că mi se refuză o copie de către Cultura națională, care a fost foarte drăguță cu mine pînă acum ; ai vorbit cu d-nul Rosetti ? M-ar mira ca el să-ți fi refuzat — după cite mi-a scris Minulescu despre dînsul — autorizația de a-mi trimite o copie. Copia pe care te rugam s-o ceri pentru mine nu

¹ Biblioteca Academiei, secția Manuscrise, nr. 142964.

² În volumul *Ion Barbu — Amintiri*, Editura Cartea româ- nească, 1975, p. 72, Gerda Barbilian, soția poetului, povestește despre o întîlnire a lui Ion Barbu cu Fundoianu și Aderca, prin anii 1920—1921, cu care prilej autorul volumului *Joc secund* a com- pus o poezie ocazională, sub care Aderca scrisese nota urmă- toare : „Versuri scrise la un restaurant de noapte de la Șosea, de față fiind o negresă, B. Fundoianu și F. Aderca“.

trebuie să-mi servească la altceva decât pentru a-mi verifica ceea ce poate scăpa celui mai bun corector, vreau să spun numărul de silabe al versurilor și greșelile pe care eu însumi le voi făcând în manuscris; în tot cazul însă contractul prevede că nu eu voi face corectura, din cauza depărtării, dar nu mă oblig deloc de a nu face schimbări în text, și am dreptul să le fac prin intermediul corectorului meu autorizat.“ Și ceva mai jos motivează: „Din nefericire, n-am timpul necesar de a revedea volumul, fiindcă sînt mult prea ocupat cu volumul meu *Rimbaud le voyou*, care va fi editat de Sans Pareil“. (De fapt cartea a apărut în 1933, în Editura Denoël et Steele.) Restul amănunțelilor: textul poeziilor, tabla de materii, corecturile, modificările făcute în text, refuzul editurii de a expedia la Paris ultimile revizii în pagină etc., le-am relatat cu lux de amănunte în cadrul notelor din ediția de față.

În sfîrșit, *Priveliștile* apar și se bucură de un mare succes în presa literară, după care vine și... uitarea. Numele lui Fundoianu nu se mai amintește decât rar. Dar B. Fondane continuă să lucreze și să publice, să facă filme peste hotare, de unde vin uneori ecouri din partea diverselor reviste.

În 1931, lucrează intens la „Paramount“, de unde n-are timp să scrie nici prietenilor mai apropiați. Abia are răgaz să trimită cîteva rînduri — prin Rodica — lui Galaction și lui Călugăru Despre Lina — pe care o alintă și cu numele de Țoca — scrie că lucrează și ea într-un studio, într-un film nemțesc cu Conrad Veidt și Olga Cehova.

Cu toate că declarase cîndva că renunță la poezie, călătoria făcută în America-de-Sud îl întoarce la ea. După cîteva ani de gestație, abia în 1933 publică volumul *Ulysse*; după alți cîteva ani, în 1937, îi va urma cartea de poeme *Titanic*.

Încă din 1931 intervinse un eveniment fericit în familia Fondane se căsătorește cu Geneviève Tissier, juristă de profesie într-o mică localitate apropiată de Paris. Deci familia se mărește și prietenii sporesc. (Evenimentul este comunicat în versuri umoristice, printr-o carte poștală, adresată atît mamei cît și sorei sale, la București.) În rue Rollin, 6, situată în apropierea Pantheonului, încep să aibă loc întîlniri literare în jurul revistei *Cahiers du Sud*, între o seamă de oameni de artă și cultură unde au loc vii și interesante discuții. Personal, am cunoscut (în 1936), în casa cumnatului meu, personalități ca Jules de Gaultier, profesorul Pernoux, de la Sorbona, regizorul de filme

Kirsanoff, cu care a și făcut filmul *Rapt*¹, criticul muzical Boris de Schloezer, poetele Yanette Delatant-Tardif, Thérèse Aubray, fiica și traducătoarea lui Șestov, Floquet, animatorul Editurii Les Cahiers du Journal, care i-a publicat volumul *Ulysse*. Pe Brâncuși, cu care leagă o strînsă prietenie și despre care a scris un remarcabil eseu în numărul 1 al revistei *Cahiers de l'Etoile* — primit cu vii discuții și polemici — îl vede aproape zilnic în atelierul acestuia².

Dacă în alte scrisori Fundoianu se ocupă, printre altele, de activitatea sa literară, cu toate că este mereu hărțuit de atîtea griji (mai ales de ordin material), el își găsește totuși timp pentru a se interesa și de scrierile prietenilor apropiați. Într-o scrisoare din 1933, Lina — în numele poetului — se ocupă de volumul lui Ilarie Voronca, pe care B. Fundoianu îl prețuiește mult: „Dacă ai primit volumul lui Voronca (e vorba de volumul *Ulysse dans la cité*; cu privire la asemănarea titlului cu acel al volumului lui B. Fundoianu, cei doi amici au avut unele discuții, n.n.), scrie *imediat*, 237, rue de la Convention... Nu-ți spun de versuri, care sînt, zice Mielușon, de mare poet. ...Inchipește-ți că la cîte persoane a trimis cartea n-a primit un cuvînt de mulțumire.“³

¹ Realizat în Elveția, în 1935. Scenariul filmului *Rapt*, ca și decupajul și textul, au fost făcute de B. Fondane după un roman al lui C. F. Ramuz. „Filmul a fost prezentat întîi în premieră mondială la Londra. A fost salutat de presă la Madrid, Barcelona, Bruxelles, Lausanne, Paris și apoi în Canada, ca operă de protestare împotriva filmului *bavard*, gureș-guraliv. Trece acum deja ca un clasic în toate cluburile de ciné din lume“, notează Fundoianu într-un carnet, în 1937.

² Într-o zi Lina vestește Rodicăi că Brâncuși a plecat în țară — ca să scape de vizitatorii străini; o roagă să-l caute, să aibă grijă de el. Peste cîteva zile însă aceeași Lina îi comunică: „Pe Brâncuși nu e de mirare că nu l-ai văzut. Nici n-a fost duminică. M-am dus la el, așa într-o doară, și cînd colo, fusese plecat pe cinci zile în Massif-Central și a spus concierjului că pleacă în România. Așa e el!“

³ E cazul să ne amintim aici și de scrisoarea datată Paris, aprilie 1928, care a apărut în revista *Unu* (nr. 8, decembrie 1928), sub titlul *Scrisori pierdute*. Adresîndu-se lui Tudor Arghezi, B. Fundoianu îi propune, pentru *Bilete de papagal*, o cronică despre Ilarie Voronca. Cu titlul *Poemele lui Voronca*, această cronică a apărut în *Bilete de papagal*, nr. 290, 14 ianuarie 1929, p. 2—3, cu următorul final: „Dl. Ilarie Voronca se află în plină performanță. Sînt fericit că pot paria pentru dînsul.“

Cu ocazia apariției volumului de poeme *Titanic*, B. Fundoianu se adresează Rodicăi (*Paris, joi, V 937*): „...ai primit, și un pachet de *Titanic*, două cărți cu dedicații pentru Vine Filipide (sic!) și patru cu cărți de vizită. Roagă-l pe Paul ; deie lui Roll. Petru Manoliu, Lucian Boz,¹ Ș. Cioculescu dacă mai sînt doi, trei care mai vor cartea... să-mi scrii, adresele lor. Te sărută și te așteaptă la Paris, Mielușon.“

Ceva mai tîrziu — 17 ianuarie 1938 — cu prilejul apar volumului meu de debut, *Republica Barbă-Rasă* (Editura Ca românească, 1938), B. Fundoianu îmi scrie o caldă scrisoare, care transcriu : „Îți mărturisesc că surprinderea mea a mare. Nu mă așteptam deloc să găsesc un stil viu, precis, ver, o proprietate de termeni exactă și perfectă, o profundă a amănuntului semnificativ-emotiv, comparabil cu ce e mai celent în Caragiale, de-o pildă, deși fără nici un raport Caragiale, comicul tău fiind de vis și de emoție. Ești un scr în bunul sens al cuvîntului — și, încă o dată, nu mă aștep la atît... Volumul tău m-a surprins și m-a interesat.“

În același timp, nu întrerupe corespondența cu prietenii din țară : Galaction, Rebreanu, Aderca, Vinea, Minulescu, C dia Millian etc., etc.

În același an cu *Ulysse* (1933), îi apare, în Editura Deno Steele, esul *Rimbaud le voyou*.² Cu acest prilej, Lina scrie

¹ Solicitînd Rodicăi Fundoianu-Daniel să-i împrumute multe cărți apărute în Franța, toate purtînd autograful auto, *Privelistilor* — în vederea scrierii unui studiu literar — L. părăsind definitiv țara, a vîndut toată biblioteca unui an inclusiv volumele amintite mai sus...

² Despre această carte critica se va pronunța astfel la riția ei : „O analiză condusă cu multă rigoare, o carte a vărului...“ (Benedetto Croce, *Critica, Napoli, 1933*); „Pagin o sumbră și riguroasă splendoare“ (Jean Cassou, *Nou Littéraires*); „Fondane scrie cu nerv, cu originalitate, cu siune; cu o pasiune apropiată de cea a lui Unamuno al no lucru neobișnuit în literatura franceză“ (Guillermo de T Luz, Madrid); „O foarte mare carte“ (Gaston Deryeke, *I ments, 3*); „Și știu că analiza mea diminuează foarte frun operă a lui Benjamin Fondane, traducînd-o în termeni de șc (Joe Bousquet, *Cahiers bleus*); „Cartea lui este dură, crud sine însuși, fără urmă de seducție voluntară și cu totul l în vechile table de valori. Temperatură inumană? Poate, la urma urmelor, respirabilă“ (Yanette Delétang-Tardif, *Jo de Strasbourg, 1933* etc., etc.) (Lista acestor referate a fost c nicată de B. Fundoianu într-o scrisoare adresată lui F. Ac aflată în arhiva Marcel Aderca).

dicăi : „Loșcuțo, sper că ați primit volumul lui Mielușon. E expus în toate vitrinele și unele librării au făcut vitrine cu fotografia lui ; o pagină de manuscris și cărțile lui Rimbaud alături. [...] O văzurăm și pe asta ! Mielușon, scriitor, va fi mare scriitor francez. Primește zilnic pachete cu scrisori de admirație. Alaltăieri de la Louis-Ferdinand Céline o scrisoare admirabilă. Editorii sînt foarte mulțumiți de mersul cărții“, conchide Lina Pascal cu bucurie. Printre cei care îi scriu se află și Jules de Gaultier, care îi mărturisește, printre altele : „*Rimbaud* al d-tale, dragă Fondane, este o carte foarte frumoasă, o carte pe care o iubesc... Îți sînt recunoscător că ai făcut dreptate în cazul Golanului... În cazul lui Rimbaud, d-ta ai văzut o manifestare a omului metafizic... Paginile 49—55 sînt admirabile“ ; iar L. F. Céline, la rîndul său, îi declară : „...magnificul dv. *Rimbaud*... Iată o carte care, cu siguranță, va face epocă“ ; și, în sfîrșit, Jean Coc-teau scrie : „Cartea dv., cu toate criticile importante, este o frumoasă lumină proiectată asupra noastră înșine“. După acest volum, care, așa cum am arătat, s-a bucurat de o unanimă apreciere, urmează *Martin Heidegger (Cahiers du Sud, 1932)*, apoi *La Conscience malheureuse*¹ (Ed. Denoël et Steele, 1937), *Faux traité d'esthétique* (aceeași editură, 1938)² ; apoi — postum — în 1947 — *Baudelaire et l'expérience du gouffre*, la Editura Seghers, prefațată de Jean Cassou (reeditată în 1972 de aceeași editură, în condiții tehnice excepționale).

Succesele lucrărilor în limba franceză nu-l fac pe Fundoianu să-și uite patria de baștină. Invitat să colaboreze la re-

¹ Despre această carte Lina Pascal scrie Rodicăi în 1936 : „Viitoarea lui carte, *La Conscience malheureuse*, va ieși la 15 martie la Denoël et Steele. Să găsești, în aceste vremuri de criză, editor pentru cărți filozofice e ceva mareț ! Filmul *Rapt* (pe care l-a făcut anul trecut în Elveția, în rolul principal a apărut Lucas Gridoux), rulează acum în exclusivitate la «Panthéon» de șase săptămîni...“ Cu alt prilej Lina notează : „Mielușon s-a dus o săptămîină la Chamonix pentru că nu mai rezista ; avea nevoie cel puțin de o săptămîină de destindere, după această muncă istovitoare care e facerea unui film. [...] Am trăit de pe urma afacerii (realizării filmului *Tararira*, n.n.) din Argentina și am plătit ceva din datorii, ceea ce nu este prea rău.“

² Despre care Benedetto Croce scrie o amplă și elogioasă cronică în *Critica*, an. XXXVII, 1939.

vista *Viața studentească*, organ al studenților români în străinătate, Fundoianu publică articolul *Apelul studențimii* (an. I, 15 decembrie 1934), în care denunță cu vehemență primejdia fascistă, scriind cu clarviziune și curaj: „«Unde ni sînt vișătorii?» întreba Vlahuță odinioară, și studenții din Paris se întrebă: Unde ni sînt scriitorii? Unde studenții? Unde inimile generoase și slobode? Unde demnitatea omului cîștigată cu jertfe și ruine? Mîine, în taberele de concentrare, va fi prea tîrziu; prea tîrziu remușcarea; lupta trebuie începută cît mai e timp; înaintea distrugerii finale.“

În 1935, intervine un alt eveniment în familie. Căsătoria autorului rîndurilor de față cu sora mai mică a poetului: Rodica Fundoianu. Urmează telegrame, scrisori... Lina scrie: „Și iată data se apropie și nu mai ești domnișoara Fundoianu. Să-ți spun starea de nervi ce-o trăiesc de cînd știu... e tare greu. Paul, care și el desigur mă cunoaște, își va fi închipuit ce trăiesc.“

În altă misivă (1936) Lina relatează: „Succese morale foarte mari. Presă magnifică pentru *La Conscience*. *Rimbaud* s-a epuizat. Tratatative pentru un volum de poeme. Dar toate astea nu aduc nici un sfanț.“ Peste puțin timp tot ea scrie: „Propunerea pentru Argentina a venit prin telegramă de patru zile și a fost acceptată. Așteptăm să te anunț că... suma cerută de Mielușon a sosit, pentru că altfel nu poate pleca... Sîntem într-o stare de nervi și nebunie de nedescris. De-a dreptul bolnavi. Ai să înțelegi dificultățile dacă am să-ți spun că am făcut cu *mina mea* un costum lui Mielușon care era cu fundul afară. Îi trebuie un trusou ca să poată pleca. Săptămîna asta am cheltuit părăluțele pe care le aveam în casă și nu am plătit astăzi chiria.“

Sosit din nou în Argentina, B. Fundoianu realizează scenariul și regia la filmul *Tararira*, care se bucură de un mare răsunset în toată America Latină: „Mămică și Rodică — scrie Fondane în iunie 1936, din Buenos Aires — nu v-am scris încă de aici... Nu... Dar filmul mă scoate de dimineată și mă ține pînă noaptea. Atîtea mizerabile lucruri de făcut, de cercetat, de aranjat, de comandat.“ În aceeași perioadă, Lina scrie din Paris: „Între timp ați primit însă, sper, o fotografie așa de dulce a lui Mielușon (din Argentina, n.n.) și care poartă hăinuța

făcută de mine.”¹ În ziua de 4 octombrie 1936, Fundoianu scrie din nou în țară, pe o filă cu antetul Falma-film, Buenos Aires : „Dragă Rodicule, iată și filmul terminat. Peste zece zile mă întorc la Paris“... și continuă plin de speranțe : „Toate sînt bune și, cine știe, poate ne-om vedea în curînd, poate filmul meu va ajunge în București, poate... Nu știu dacă scrisoarea asta vă va ajunge înainte de 14 noiembrie². Atîta apă ne desparte.“ Cu prilejul înapoierii poetului din Argentina, Lina mai scrie din Paris (1936) : „Ce bucurie pe capul nostru că s-a întors Mielușon !... Am fi dorit să punem distanță între venirea lui și mama, căci două emoții așa de puternice sînt prea violente pentru o singură dată. Cum le-a plăcut, rudelor din Iași, Paul ? Cînd mă gîndesc că și eu mi-am dus bărbatul la Iași. Și așa, Loșca, într-o singură scrisoare, am epuizat toate subiectele de conversație. Bucătărie, voiaj, fericire, moarte.“ Apoi continuă cu amărăciune, povestind un eveniment deosebit : „N-am vrut să vă înspăimînt toată vara, dar de aceea am tot insistat să veniți și voi la iarnă, că poate (nu leșina !) noi ne mutăm la anul în Argentina. În orice caz, dac-o să fie, nu plecăm pînă nu venim în țară, așa că... Dar... omul spune și Dumnezeu dispune. Cum ne-o fi scris.“

Deși își exprimă mereu dorința de a vizita țara, din cauza situației materiale precare, cei doi frați — Benjamin și Lina — nu reușesc să și-o realizeze. Lina scrie Rodicăi în 1936 : „La Expoziție, pavilionul României este cel mai frumos ! Am fost de cîteva ori... la diverse inaugurări : România, Haithi... Loșca, tu te mai vezi cu Aderca, cu alții, dacă se poate să se organizeze ceva pentru venirea lui Mielușon și tu, Paule, dă-te peste cap să cîștigi bani ca să-mi trimiți să vin și eu la vară...“ Într-o scrisoare adresată lui F. Aderca din Buenos Aires, la 25 ianuarie 1937

¹ Costumul confecționat de Lina s-a bucurat de atît de mare succes peste ocean, fiind apreciat ca deosebit de „modern și original“ de către cineaștii, scriitorii, oamenii de teatru de acolo, încît mulți i-au propus poetului să i-l cumpere ca pe o mare raritate.

Un ecou al acestei călătorii îl găsim în „Dosarul“ *Scrinului negru*, Editura Eminescu, 1977, p. 432, unde este menționată revista *Cuvîntul românesc (La palabra rumana)*, an. IV, nr. 35, octombrie 1936, p. 4, care consemnează, sub titlul : *Cina în cinstea scriitorului B. Fundoianu*, următoarele : „Lista celor care au asistat înconjurînd pe scriitorul Fundoianu (nu Fondane, n. n.) cu «stimă și dragoste»“.

² Ziua de naștere a poetului.

(avînd antetul Falma-film), Fundoianu scrie : „Aș fi vrut să î
treprind un voiaj în țară — dar e mult prea scump. În zi
cînd două, trei societăți vor binevoi să-mi plătească drumul
schimbul cîtorva conferințe, lecturi sau știu eu ce, atunci v
putea, în sfîrșit, veni... La apelul meu din ianuarie, nici tu, n
Minulescu, nici Galaction, nimeni n-a răspuns. Toate scrisor
să se fi pierdut ?”¹

Dar viața a voit altfel. Familia Fundoianu a rămas în Fran
îndurînd mai ăparate cu stoicism suferințele războiului, Benjam
terminînd în camerele de gazare de la Birkenau-Auschwit
Poate că plecarea lui Benjamin în America Latină ar fi schimț
destinul. În 1938, odată cu apariția volumului *Faux tra
d'esthétique*, în Editura Denoël², familia din România este î
cunoștiințată, printre altele, și că „în vremurile acestea, cînd e
atît de îngrijorat (evenimentele politice se precipită, n.n.), stil
capătă o importanță capitală. Încercați să vedeți și să auziți ju
nalul (cinematografic, n.n.) *Fox-Movietone*. Mielușon le face și
vorbește, de săptămîna trecută“ ; iar la 10 decembrie 1938, Li
continuă : „Am uitat să-ți cer să-mi trimiți urgent, și timp
mai multe zile, ziare românești, și chiar unul de sport, da
există, sau o pagină de sport... Mielușon, pierzînd obișnuir
limbii «jurnalistică», ar dori să se înfunde din nou puțin
această atmosferă. Desigur în vederea jurnalului vorbit *Fox-M
vietone* care a început să-l facă.“

Datorită laborioasei sale activități de scriitor, publicist, cc
ferențiar, scenarist și regizor de film, Benjamin Fondane e
propus în anul 1939, de către Societatea scriitorilor francezi, s
a primi cetățenia franceză. „...Mielușon — scrie Lina Fundoian
Pascal — e cetățean francez. Ne trebuie pentru asta 2000 fr. ta
și apoi apare decretul. Este timp, cîteva luni, apoi se pier
dreptul și trebuiesc începute toate formalitățile... Acum nu av
nici un sfanț... Mie îmi trebuie pentru luna april, cu natu
lizarea, perceptorul și chiria, 5000 de franci.“ Iar în altă sc
soare Lina notează : „B. Fondane devine totuși cetățean franc
tocmai în momentul cînd se aștepta mai puțin ; aceasta dator
unor împrejurări cu totul neobișnuite : Au trebuit 3000 de fr.

¹ Scrisoare aflată în arhiva lui Marcel Aderca.

² Într-o scrisoare datată 11 I 1938, Lina scrie : „Mieluș
scoate în curînd o cărțuție pe care Denoël i-o plătește o n
două sute de franci. E prima carte plătită.“

au fost plătiți printr-o subscripție făcută de către *Cahiers du Sud*. Renaud de Jouvenel a trimis el singur 1000 fr. și filozoful bătrîn Lévy-Brül, într-o scrisoare splendidă, 500 fr., din care socotea că 300 fr. sînt ai lui Mielușon pentru un articol ce-l va publica în *Revue philosophique*... Noul cetățean francez este înrolat în armată ca soldat spre a lupta împotriva naziștilor. Dar cu prilejul mobilizării, fiind prea vîrstnic pentru front, este lăsat la vatră. (La 21 septembrie 1939, sora din Paris scrie la București: „Fondane a primit o înștiințare că nu este mobilizat, fiind lăsat la vatră, pentru că, tu știi, el nu mai este tînăr. Face parte din rezerva a doua.”) Ceva mai tîrziu însă, în 1940, este mobilizat din nou în calitate de combatant. (Într-o altă misivă — cu data poștei 29 februarie 1940 — aceeași soră scria: „Mielușon este mobilizat de opt zile. A plecat cu un curaj și cu o credință de neînchipuit.”) În această perioadă redactează și editează un ziar de front, bătut la mașină și șapirografiat. Redacția este la Castelul St. Assise. Ziarul se intitulează *Ecoul Companiei I¹*, avînd următorul subtitlu: „Revistă periodică ...dar nu cu apariția regulată”. Ziarul se adresează „bătrînilor răcani” din Compania I a Regimentului 216 Regional. Aici scrie tot materialul, dar publică și poezii, ca *Poetu-n patrulare*, care este închinată „sergentului Duval”.²

La 19 mai 1940 (data poștei), cu prilejul aniversării zilei de naștere a Rodicăi, Lina scrie doar atît: „Îți doresc vremuri mai bune, curaj și sănătate! Curaj, iată ce ne trebuie în primul rînd. Avem toți convingerea că vom învinge. Așteptăm ce va urma. Te voi ține la curent cu peregrinările noastre.

Îți repet adresele pe care ți le-am mai trimis, pentru cazul cînd se vor fi pierdut: Boris Schloezer (Villa Stella, Amélie les Bains Pyrénées Orientales) este criticul muzical de la *N.R.F.* (*Nouvelle Revue Française*, n.n.) și un foarte bun prieten al nostru. A fost împreună cu soția lui în seara mării recepții dată în cinstea voastră. Altă adresă: Tifon Bille, Chendolin, Sierre (Valois), Suisse. Asta în cazul cînd nimeni dintre noi nu va mai da nici un semn mai mult timp — ceea ce sper să nu se întîmple niciodată... Dar aceste presimțiri se vor adeveri în scurtă

¹ Credem că sîntem în posesia unicului exemplar, deoarece ziarul fiind „de uz intern” și tipărit deci în tiraj foarte redus, nu mai există astăzi, după aproape patru decenii.

² Poezia a apărut în *Manuscriptum*, an. V, nr. 3, 1974, p. 31, în tălmăcirea lui Romulus Vulpescu.

vreme. Fiecare dă semne de neliniște, unită cu o disperare care ia proporții de-a dreptul alarmante: „Loșca mea dragă, scrie Lina, la 8 iunie 1940, cât mă doare neliniștea ta. O cunosc fără să mi-o scrii, mă gândesc mereu la ea. Ce vrei, micuța mea dragă, o să se aleagă de noi ceea ce o fi hotărît Dumnezeu. Noi nu putem să facem nimic, așa cum nu am putut să facem când ne-am născut.“ Și continuă cu aceeași disperare crescîndă: „Ceea ce nu înseamnă că clipa despărțirii noastre să nu fie cîm mai tirziu cu puțință“.

Cu alt prilej, în 10 iunie 1940, Lina ne informează în termeni telegrafici: „L-am văzut alaltăieri pe Mielușon. Am stat de vorbă toată ziua cu el“; iar la 11 iulie, același an: „Aveți un adăpost excelent în metro. Să nu vă fie teamă de noi. Geneviève l-a văzut pe Mielușon duminică și mă duc și eu, dacă vrea Dumnezeu, la sfîrșitul săptămîinii. Interesați-vă la Ambasadă (franceză, n.n.) dacă pot fi trimise colete soldaților. În caz afirmativ, trimiteți lui Mielușon zahăr și dulciuri.“ Autorul rîndurilor de față, fiind și el mobilizat, este lăsat la vatră peste cîteva luni ca susținător de familie. La aflarea veștii, Fundoianu scrie optimist: „Sîntem bucuroși că Paul e acasă și că ne vom putea număra la sfîrșit“. Dorința lui fierbinte nu i se va împlini. „Cu cîtă nădejde ne gîndim la zilele care vin, la viitoarele festivități pe care poate le vom petrece laolaltă...“, adaugă poetu destinat unei prea crunte pieiri într-un viitor nu prea îndepărtat.

Cade prizonier. Îmbolnăvindu-se grav de apendicită, soldatul Benjamin Fondane este internat la spitalul Val-de-Grâce din Paris, rue Jacques, unde este în curînd operat. Soția sa Geneviève și Lina îl pot vedea din cînd în cînd. Între timp corespondența este întreruptă din cauza războiului.

Deși scrisori pleacă și de la București, și de la Paris, ele nu ajung la destinație. Înștiințată de lipsa oricărei vești, Tifor Bille din Elveția comunică Rodicăi într-o scrisoare datată *Sierre 26 iunie 1940*: „Scumpă doamnă, ca răspuns la cartea poștală de dvs. din 18 iunie, pot să vă spun că am primit vești din partea lui Fondane cu data de 17 mai. Se afla la Ponthuerry et Marne. De atunci nu mai știm nimic, nici despre el, nici despre soră lui... Poate ați putea să comunicați cu ei prin intermediul Crucii Roșii elvețiene din Geneva...“

Cam tot în aceeași perioadă — la 15 august — sora mai mică din București primește pe adresa ei o scrisoare purtînd antetul revistei *Cahiers du Sud*, în care directorul publicației, Jean Ballard, o înștiințează : „Doamnă, am primit știri din partea fratelui dvs. Benjamin și sîntem fericiți să vi le transmitem cît mai curînd cu putință. Benjamin, după ce a fost prizonier într-un lagăr, a fost internat la spitalul Val-de-Grâce la Paris. Starea lui, ni se spune, este cît se poate de bună“...

La 16 octombrie 1940, Lina scrie : „Mielușon s-a refăcut după operație, dar este tot la Val-de-Grâce... Sperăm în fiecare zi că va fi propus pentru reformă.“

Pentru un timp i se pierde orice urmă și de către familie, și de către prieteni. În 1940, Lina scrie sorei sale mai mici din țară : „Ți-am scris după bombardamentul din ziua de 3, dar cum știu că o carte poștală se pierde, repet cele spuse. Sîntem cu toții sănătoși. Albert (Marie Olive, un prieten al familiei, inginer, n.n.) a avut cîstea să primească bombele nemțești la uzină.“ În pofida tuturor speranțelor, situația se agravează tot mai mult. Corespondența începe să fie cenzurată de poșta armatei de ocupație. Într-o scrisoare datată 10 iunie 1942 — avînd ștampila comandamentului suprem al armatei naziste, cu mențiunea „cenzurat“ — Lina roagă cu adîncă disperare : „Scrie, scrie des, scrie mereu. Sîntem sănătoși și dorim să ne regăsim cît mai curînd.“

Eliberat din prizonierat și sănătos, Fundoianu vine acasă, preocupat de planuri mărețe. Bucuria care-l stăpînește, visurile, proiectele de viitor sînt repede spulberate. Din spirit de precauție, pleacă în zona neocupată de naziști folosindu-se de acte false ; vine la cîte două săptămîni la Paris să-și schimbe cărțile, cărțile lui fără de care nu putea trăi. Denunțat de niște vecini, probabil colaboraționiști, că este evreu, într-o noapte, la 3 martie 1944, pe la ora două, este prins de gestapo și încarcerat mai întîi la poliție, unde un prieten îl zărește cu mîinile în cătușe ; apoi este trimis într-un lagăr de triere de la Camps de Drancy, iar după scurt timp este internat în lagărul de exterminare de la Birkenau-Auschwitz.

Poșta funcționează tot mai anevoios. Știrile parvin din ce în ce mai greu. Prietenii apropiați, din Franța, ca și rudele din țară încearcă, cu disperare, să afle urma poetului dispărut. Se

fac cercetări, intervenții, apeluri, dar ele rămân fără nici un ecou. Lina pleacă să-și caute fratele. Nu s-a mai aflat niciodată nimic despre ea.

În sfârșit, o scrisoare din partea soției, Geneviève Fondane¹ „Tăcerea ta mă neliniștează și mă întrista — se adresează ei Rodicăi. Mi se dădeau asigurări că te agățai de speranța că e — e vorba de Mielușon și de Lina, n.n. — ar putea să fie în Rusia și aceasta mi se părea o nebunie, după știrile precise obținute și după cercetările pe care reușisem să le întreprind cu sprijinul lui Maussinac, Jean Richard Bloch, al generalului Ca treux însuși... și a tuturor organismelor oficiale și particulare.. a apelurilor făcute la radio etc. Mai e nevoie să-ți spun cu câtă disperare, cu câtă încăpăținare am urmărit aceste cercetări, chiar după ce inutilitatea lor era evidentă ?”

Rodica ascunde bătrinei sale mame toată durerea. I se spune că Mielușon se află undeva, într-un lagăr de prizonieri din război, și că se va întoarce totuși. Scrisorile adresate Rodică încep să sosească pe altă adresă („...procedezi bine că o faci pe mama să trăiască cu această iluzie, scrie Geneviève. De ar putea să rămână așa până la sfârșit...“). Într-o scrisoare se află o foaie în care Geneviève se adresează în mod direct soacrei, căutând prin cuvinte calde și pline de optimism, s-o mai liniștească să-i mai alunge gândurile negre și suferința. Și mama poetului s-a sfârșit în 1953 cu ideea că totuși Mielușon și Lina trăiesc undeva, de unde într-o zi vor veni s-o vadă... Aceeași Geneviève îi scrie Rodicăi Fundoianu-Daniel: „Îți voi trimite în curând reviste cu texte ale lui Mielușon. Știu, asta îți va face rău. Dar trebuie să ai curajul să le citești. Dacă ai ști cât de frumoase sînt toate poemele pe care le-a lăsat [...]. Vezi tu, el și Lina sînt atît de vii printre noi. Și-apoi, o să-i găsim într-o zi.

La 2 octombrie 1944, poetul și gînditorul Benjamin Fondane a fost asasinat în camerele de gazare de la Birkenau-Auschwitz în următoarele împrejurări, după mărturiile unui supraviețuitor²

„...În toamna aceea plumburie, Fondane își refăcea anevoi sănătatea greu șubrezită. Se plimba cu pași domoli printre pe

¹ Scrisorile soției lui Fundoianu, precum și ale domnișoarei Jeanne Tissier, cumnata poetului, au fost redactate în limba franceză.

² Urmează citeva pasaje dintr-un articol publicat în *Lettres Françaises* (1945).

turi, cu o pătură în spinare, căutînd să-și revadă prietenii de suferință. Povestea amintiri literare, vorbea despre situația internațională. Pe la sfîrșitul lunii septembrie 1944, doctorul, socotindu-l sănătos, îl trimite la baraca unde se făcea muncă grea. Vineri, 29 septembrie, S.S.-iștii, îngrijorați de faptul că lagărul va fi în curînd mutat (se apropiau trupele sovietice), începură să facă o triere printre cei internați, creștini sau evrei, care ar putea rezista la un drum lung pe jos. În dimineața următoare, soldații naziști trimiseră pe cei mai nevolnici în blocul 10. Toți erau conștienți că aceștia vor fi gazați. Fundoianu cunoștea și el acest lucru. Totuși, poetul era curajos, păstrîndu-și demnitatea și luciditatea.“ Apoi, același martor ocular, care locuia în blocul 9, își reia firul povestirii sale atît de dramatice : „Era într-o zi de luni, 2 octombrie 1944, spre seară. Ploua mărunt. La apelul numelui, fiecare urca în camioane. Erau vreo 700. Poetul ieși din bloc, trecînd drept, cu capul sus, încheindu-și gulerul hainei și suindu-se într-unul din autocamioane. Camioanele luară drumul spre Birkenau.“

Peste ani și ani, soția poetului-martir se adresează, la 3 octombrie 1950, din mănăstirea St. Geneviève, unde devenise călugăriță catolică : „Suferințele și greutățile războiului și ale persecuțiilor antisemite nu au făcut altceva decît să ne îndrepte și mai mult spre problemele metafizice“... Confesindu-se, în continuare, Geneviève scrie : „I-am vorbit despre aceasta lui Mielușon. Răspunsul său a fost plin de căldură și de înțelegere. Iar cu prilejul ultimei noastre conversații, după arestarea lui de către nemți, el mi-a dat spontan toată libertatea de a răspunde tuturor exigențelor credinței mele.“ Cît privește biblioteca lui Fundoianu, tot Geneviève ne scrie, în 3 octombrie 1950 : „Amintirile românești i-au fost date lui Albert (un prieten bun al familiei, despre care am mai amintit, n.n.), care locuiește la nr. 4 (rue Rolin, n.n.). Cît privește biblioteca, pentru a răspunde dorinței lui Mielușon, ea nu va fi împrăștiată, bineînțeles ; Mielușon dorea să facă același lucru ca pentru biblioteca lui Șestov, adică să fie remisă colectiv (afară de unele cărți pe care le voi păstra) fie Sorbonei, fie bibliotecii St. Geneviève, fie unui cerc cultural. Am donat deja cărți românești bibliotecii studenților români de la Sorbona, care au fost foarte recunoscători... Numele lui Fondane a fost

gravat, în rîndurile celor 197 de scriitori morți în război sau în deportare, pe un zid al Pantheonului. Mielușon ar fi zîmbit la așa ceva, el care rămînea atît de indiferent față de acest gen de glorie. Dar eu mărturisesc că sînt emoționată știindu-i numele astfel perpetuat atît de aproape de «casa lui», perpetuat pe acest Pantheon, prin fața căruia trecea în fiecare zi.“ În aceeași scrisoare, precizează : „Îți voi trimite în curînd o copie a volumului *Super Flumina Babylonis*“.¹

Se mai scurg cîțiva ani și iată că, la 25 martie 1954, Rodica Fundoianu-Daniel primește din partea domnișoarei Jeanne Tissier, sora mai mare a doamnei Fondane, o scrisoare la fel de dureroasă : „Geneviève nu mai este printre cei vii... Sper că ultimele sale scrisori vă pregătiseră... că este grav bolnavă... S-a stins foarte încet, luni, 1 martie, la ora patru dimineața. Mi-e teamă că toate acestea vă vor produce și vouă alte suferințe, pe care le înțeleg foarte bine... căci ați mai pierdut un frate și o soră.“ Și încheie cu aceeași adîncă amărăciune : „Scriu această scrisoare la adresa pe care mi-ați dat-o (alta decît cea reală, n.n.), fără îndoială pentru a menaja pe sărmana voastră mamă“... Și, în sfîrșit, seria scrisorilor privind viața și opera poetului și eseistului B. Fundoianu se încheie odată cu ultimele rînduri primite din Paris, la 12 decembrie 1965, de la fostul prieten, coleg și tovarăș de visuri înaripate, dar și de suferință, Claude Sernet (Mihail Cosma), originar din România, cumnatul lui Ilarie Voronca. „De unde să încep ? mărturisește poetul, acum plecat și el dintre noi. După ce Geneviève s-a retras la mînăstire... și după moartea ei m-am străduit să adun manuscrisele lui Mielușon... care se împrăștiase... Unele au fost pierdute, pe cele mai multe am reușit să le adun. ...Manuscrise, documente, fotografiile, scrisori, atît cît am putut găsi, plus cărțile editate pînă acum, se află la mine, și toate vor fi depuse prin grija mea la Biblioteca Jacques Doucet, pentru a se constitui «fondul Benjamin

¹ Printre copiile de pe manuscrisele primite, scrise pe foiță subțire (format 14×20 cm), se află și majoritatea poemelor din volumul amîntit, însoțite de prefața semnată Benjamin Fondane (1942). Pe una din pagini este menționat : „B. Fondane : din fragmentele trimise de soția lui, ce s-au mai găsit după ridicarea poetului“ ; de asemenea, în arhiva mea se mai află poemul *Le mal des fantômes* (15 file dactilo), publicat de poetul Claude Sernet în revista *Cahiers du Sud* (numerele pe lunile octombrie, noiembrie și decembrie 1944).

Fondane», pe care cercetătorii să-l poată consulta.“ Apoi continuă: „Iată un scurt raport asupra acestei activități. Eu am corectat șpalturile lui *Baudelaire*.¹ Am un exemplar (dar nu știu unde este). Imediat ce voi găsi un exemplar la vreun librar, îl voi cumpăra pentru tine.“²

Fostul amic al lui Fundoianu își continuă „raportul“ vorbind despre tot ce realizase pentru a păstra vie amintirea poetului: „Am scris două articole și am publicat poeme inedite în *Journal des poètes*, din Bruxelles, la care Mielușon colabora înainte de război“. În continuare, autorul scrisorii mai amintește și împrejurările care au dus la publicarea volumului *L'Exode*: „În urma acestora, un poet-editor mi-a cerut o carte de poeme și o prefață. Am recompus *L'Exode* după manuscris... Am obținut un ajutor pentru ediție de la Casa națională a literelor. Am făcut vreo douăzeci și cinci de subscripții și cartea a apărut... Ți-am păstrat un exemplar *hors commerce* și aștept o ocazie sigură pentru a ți-l trimite.“³

Cu prilejul comemorării a douăzeci de ani de la dispariția poetului, Sernet a publicat — ca și alți prieteni ai celui plecat în lumea umbrelor — în *Cahiers du Sud* un articol însoțit de o scrisoare inedită a lui B. Fundoianu. De asemenea, a intervenit ca numele lui să figureze în sumar, la reeditarea volumului *L'Honneur des poètes* (apărut clandestin sub ocupația nazistă), să fie recitate poeme de ale sale, în cadrul unei festivități pu-

¹ E vorba de volumul *Baudelaire et l'expérience du gouffre*.

² Volumul amintit nu a fost primit. Cu multe greutate, l-am obținut — peste câțiva ani, în 1972 — de la o rudă din Franța a poetului.

³ Nici acest exemplar, „de lux“ sau obișnuit, nu a fost primit vreodată de Rodica Fundoianu, care îl aștepta cu mare înfrigurare. „Lizette Brunea — relatează, în continuare, Claude Sernet — n-a vrut să se încarce decât cu exemplarul pentru soțul ei. [...] Dar poți să vezi unicul exemplar de lux care se găsește în țară la Sașa Pană (care se întâmplase tocmai să se afle atunci la Paris, n.n.). În plus, am depus un exemplar la Biblioteca Academiei Române și altul la Biblioteca Universității din Ierusalim, ca să nu mai vorbim de Franța“... Și, emoționat, Claude Sernet încheie: „Ne vom revedea într-o zi? Unde? Când?“ De asemeni, și soția poetului Ilarie Voronca, Colomba (sora lui Sernet), într-o scrisoare datată *Paris, noiembrie 1965*, o pune în curent pe Rodica cu apariția volumului *L'Exode*: „Cartea e [foarte] luxos editată și a obținut un sprijin de la Ministerul de Artă și Cultură (Malraux). Ar fi bine să te pui în curent cu Claude...“

blice, înregistrate apoi pe un mare disc, editat la *Chant du Monde*, cu o prefață rostită de actrița Eve Geiliquez.¹

Cît privește amintirea poetului în România și a sorei sale mai mari, Lina, la mormintul mamei lor, Adela (1868—1953) și a sorei mai mici, Rodica (1905—1967), de la cimitirul Filantropia, a fost așezată o placă de granit pe care stă scris: „În memoria poetului-martir *Benjamin Fundoianu* (1898—1944), asasinat la Birkenau-Auschwitz de forțele întunericului, și a sorei sale, actrița *Lina Fundoianu-Pascal* (1892—1944), dispărută fără urmă în căutarea fratelui“, placă ridicată de mine cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

După mai mulți ani de la moartea poetului, numeroși admiratori ai lui Fundoianu, atît din țara noastră cît și din străinătate, au studiat opera sa, publicînd lucrări de doctorat și de stat, antologii, articole, eseuri, studii etc. Printre altele, amintim lucrarea lui John Kenneth Hyde, cercetător american al istoriei literare franceze, apărută în Editura Droz din Geneva, 1971, intitulată *Benjamin Fondane: O prezentare a vieții și operelor sale*². De asemenea, alt tînăr din America, Eric Freed-

¹ În anul 1968, într-o scrisoare avînd data poștei *Paris*, 25 iunie, doamna Hélène Sernet, soția poetului, îmi scria: „Nu am putut răspunde înainte de a fi văzut pe domnișoara Jeanne Tissier, sora și moștenitoarea Genevièvei Fondane. Soțul meu a voit întotdeauna ca manuscrisele aflate în posesia lui să fie depuse la Biblioteca Jacques Doucet. Alături lista operelor aflate acolo“ ...Apoi încheie: „Domnișoara Tissier, care posedă multe copii ale manuscriselor aflate în Biblioteca Jacques Doucet... este dispusă să vi le pună la dispoziție“... Printre scrierile lui Fundoianu aflate acum la biblioteca amintită se află următoarele: *Le mal des fantômes*, *Le Puits de Maule* (dramatizare după romanul *Casa cu șapte acoperișe* de Nathaniel Hawthorne), *Festin de Balthazar*, *Philoctète* (poem dramatic), *Etude sur Lupasco pour L'Etre et la Connaissance*, precum și manuscrisele unor volume, revizuite de autor după apariția lor. În lista amintită de doamna Hélène Sernet nu se amintește nimic despre volumul de poeme *Provèrbes*, anunțat de autor pe coperta interioară a volumului *Ulysse* (1933). M. Petroveanu, în volumul *Studii literare*, 1966, p. 192, afirmă că, printre alte manuscrise găsite în sertarele poetului, se află și eseuul *Sur les rives de l'Illyrie* (convorbiri cu Leon Șestov).

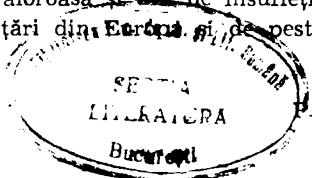
² Tînărul universitar îi fusese recomandat lui Sernet de Jean Cassou, care i-a pus la dispoziție toată documentația. „A venit în Franța de trei ori pentru lucrarea sa. [...] Teza a fost susținută la 10 ianuarie 1965, la Indiana University, U.S.A.“ (Claude Sernet, în scrisoarea amintită mai sus, datată *Paris*, 12 XII 1965).

man, profesor de limba și literatura franceză la „The College Department“ din New York, luînd cunoștință de opera lui Benjamin Fondane în bibliotecile americane, a studiat în Franța și în România, în anii trecuți, opera acestui scriitor, în vederea elaborării unei lucrări de doctorat. Tot în timpul cînd lucram — împreună cu George Zarafu — la volumul de față, am aflat din presa literară că Libuše Valentová, actualmente cadru universitar, care se ocupă de traducerea operelor scriitorilor români în limba cehă (a urmat cursurile Facultății de filologie din București), și-a susținut lucrarea de stat cu subiectul *Poezia lui B. Fundoianu*, lucrare pe care a publicat-o în R. S. Cehoslovacă. În ultimul timp, o tînără studentă de la o facultate din Statul Georgia, U.S.A., care a studiat limba și literatura română, pe nume Myra Jane Miller, venită ca bursieră în țara noastră, a consacrat un amplu capitol poeziei și vieții lui B. Fundoianu în țara de origine¹.

Autorul rîndurilor de față — care deține încă numeroase amintiri, manuscrise, scrisori ale poetului — își propune să se oprească aici. Am omis, cu bună știință, date și referiri cunoscute mai dinainte în istoria literară sau puse la dispoziția cercetătorilor de subsemnatul.

M-am străduit, în semn de pios omagiu pentru scriitorul, gînditorul și, în același timp, cumnatul și marele meu prieten, ca, din propriile sale mărturii sau ale celor ce i-au fost atît de dragi și de apropiați, din scrisorile și gîndurile lor, din documente, păstrate cu sfințenie decenii întregi, să conturez, după puterile mele, în mod cît mai fidel, mai viu și mai sugestiv, figura poetului și a omului care a fost B. Fundoianu. În special a *omului*, care a fost una din figurile cele mai neliniștite, mai lucide și mai scînteietoare, care a dat țării sale de baștină și lumii o operă atît de valoroasă și atît de însuflețit discutată de critica oficială a unor țări din Europa și de peste ocean.

Iulie 1977

PAUL DANIEL

¹ La Paris urmează să apară, după cum ne informează *România literară*, an. XI, nr. 3, din 19 ianuarie 1978, p. 22, un număr dublu al revistei *Non Lieu*, care va fi consacrat în întregime lui B. Fundoianu.

TABLA ILUSTRĂȚIILOR ¹

Părinții poetului	55—1
Părinții și rudele poetului în excursie, într-o localitate din Moldova (jos, cu mînea în mînă : B. Fundoianu, elev)	55—1
Tatăl poetului și B. Fundoianu, licean (rîndul al doilea, stînga), într-o localitate balneară	55—1
Lina Fundoianu-Pascal, sora poetului	55—1
Regizorul de teatru și film, Armand Pascal, cumnatul poetului	55—1
B. Fundoianu cu sora sa Lina (1921)	55—1
Geneviève Fondane, soția poetului (1929)	55—1
Familia Fundoianu în anul 1936 (de la stînga la dreapta : B. Fundoianu, mama sa Adela, Geneviève — soția, Rodica și Lina — surorile, Paul Daniel — cumnatul poetului)	55—5
Poetul și profesorul Mihai Codreanu împreună cu studenta sa, Rodica Fundoianu, prin 1920, cu prilejul serbării sfîrșitului de an la Conservatorul de artă dramatică din Iași	55—5
Cu prilejul realizării filmului românesc <i>Televiziune</i> , la Paris, (1930), B. Fundoianu (primul din stînga) cu un grup de cineaști și actori : Jean Georgescu, George Vraca, Gh. Storin, Paula Ilery (Iliescu), George Teodorescu, Sofia Ionescu și cîțiva reprezentanți ai unei case de filme din București	55—5
În timpul turnării filmului muzical <i>Tararira</i> (1936) al casei de filme „Falma-film“ din Buenos Aires,	

¹ Toate fotografiile sînt din colecția Paul Daniel.

B. Fundoianu, autorul și regizorul scenariului, într-un grup de cineaști	55—56
B. Fundoianu și mama sa văzuți de Victor Brauner (1932)	55—56
B. Fundoianu văzut de S. Maur (1921)	55—56
B. Fundoianu văzut de C. Brâncuși (1930)	55—56
B. Fundoianu în anul 1926	246—247
Coperta revistei <i>Valuri</i> (Iași, 1914), unde a debutat poetul	246—247
Coperta volumului <i>Tăgăduința lui Petru</i> (1918)	246—247
Coperta volumului <i>Imagini și cărți din Franța</i> (1922)	246—247
Coperta volumului <i>3 ciné-poèmes</i> (1928)	246—247
Coperta volumului <i>Priveliști</i> (1930)	246—247
Coperta volumului <i>Ulysse</i> (1933)	246—247
Coperta volumului <i>Rimbaud le voyou</i> (1933)	246—247
Coperta volumului <i>La Conscience malheureuse</i> (1936)	246—247
Coperta volumului <i>Titanic</i> (1937)	246—247
Coperta volumului <i>Faux traité d'esthétique</i> (1938)	246—247
Coperta volumului <i>L'Exode. Super Flumina Babylonis</i> (ediție postumă, 1965)	246—247
Coperta volumului <i>Poezii</i> , ediția Virgil Teodorescu (1965)	246—247
Coperta volumului <i>Baudelaire et l'expérience du gouffre</i> (ediția a II-a, postumă, 1973)	246—247
Coperta volumului <i>Priveliști și inedite</i> , ediția Paul Daniel (1974)	246—247
Facsimilul unei scrisori adresate lui C. Mille, directorul ziarelor <i>Adevărul și Dimineața</i> (1914)	246—247
Facsimilul unei scrisori adresate de poet sorei sale Rodica (1927)	406—407
Manuscrisul poeziei <i>Sonet breton</i>	406—407
Manuscrisul poeziei <i>Amurg</i>	406—407
Manuscrisul unei <i>Priveliști</i>	406—407
Manuscrisul poeziei <i>Romantism</i>	406—407
Pagina întâi a revistei de front <i>L'Écho de la I Cie</i> redactată de soldatul B. Fondane	406—407
Pagina a opta a revistei <i>L'Écho de la I Cie</i> , unde B. Fondane publică ultima sa poezie, <i>Le Poète en Patrouille</i> (febr. 1940)	406—407
B. Fondane, militar (după o fotografie din anul 1940), în viziunea lui Eugen Drăguțescu (1963) (comunicată de Oscar Fundoianu din Paris)	406—407

CUPRINS

<i>Studiu introductiv</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	XXXIX
PRIVELIȘTI	
<i>Citeva cuvinte pădurețe</i>	5
Paradă . . . ,	11
Herța	
I [În târg miroase a ploaie, a toamnă și a fin] . . .	14
II [Suișu-i greu la casă pe ațe de poteci]	15
III [Noaptea mină din spate căruțele cu finuri] . . .	16
IV [Bătrînii de la casa cea veche ne-au ieșit] . . .	17
V [În toamna asta ziua — de ce? — s-a micșorat]	18
VI [Vacile-n Vatra-Dornii calcă-n asfaltul ud] . . .	19
VII [E cîmpul lung și-o greblă e-un pieptene în fin]	21
VIII [Un murg cu coamă creață mai paște-n iarbă soare]	22
Țoca	23
Sinaia	
I [Fagii au frunză groasă, ca ploile s-o bată] . . .	24
II [Simți munții ca un bulgăr de apă în obraz] . . .	25
III [Văzduhu-i pur, în ierburi, în rîu și-n bolovani].	26
IV [Porcii mănîncă iarba prin șinele de fier] . . .	27
Un tren de marfă...	28
Lui Taliarh	29
Metru vechi	31
Ce simplu...	33
Provincie	
I [Din nou tăcerea umedă în munți]	35
II [Toamna e-atît de rumenă în târg]	37
III [Tîrg ticălos, cu ulițe și străzi]	38
VI [În seară, porumbeii din curte, pe asfalt] . . .	40
Rugă simplă	41

Urîtul	43
Femeie luminoasă...	44
Seară mistică	45
Cîntece simple : Mărior	

I Romanță	46
II [A spart în mine toată podgoria cu struguri?]	48
III [Din nou ne cheamă iarna la sobă, să vorbim]	50
IV [Cum dormi, printre gutuie pe care cresc furnici]	51
V [Dac-ai veni pe bancă c-un roman]	52
VI [Și va veni o seară cînd voi pleca de-aici]	54

Lui Ion Călugăru	55
Vreau toamnă, via...	57
E ziua cea din urmă...	59
Ora de vizită	61

Alte priveliști

I [Pe după grîu]	62
II [În desprimăvărarea de-nceput]	64
III [Bălțile-n drum, ca bivoliile negri, s-au culcat]	66
IV [Pe lingă moară, balta care-a crescut din ploii]	67

Eveniment	68
---------------------	----

Coincidențe	69
-----------------------	----

După diluviu	71
------------------------	----

Cîntece simple : Vlaici

I [Ne-am așeza pe bancă în dimineața clară]	72
II [Te-ador cu carnea tristă în care-am gîtit]	73
III [Ți-e prea frumoasă carnea, ca să mai poți avea]	74
Lucarnă	75
Discurs	76

DIN PERIODICE

Dorm florile (Sonet)	81
Idilă	82
Eva	84
Vin norii ca clipe	85
Muza	86
În evul mediu	87
Rondel de toamnă	88
Augur de toamnă	89
Hiems (<i>O, vin ! Zăpada cade și țese alb zăbranic</i>)	90
„Charme dangereux“	91

Poem profan
Moise
Scara lui Iacob
Inserare
Arșița
Correspondențe
Eglogă marină
Ultima verba. Cântarea lui Samson
Psalmul leprosului
Monologul lui Baltazar
Piatra-Neamț, [I]
Piatra-Neamț, [II]
Piatra-Neamț, [III]
Gospodărie
Reminiscență. Hiems
Marină. Reminiscență
Spleen
În metru safic
Reverie
Inspirarea
Mărior
Preludiu
Invitație
Triolete
Misiva
Hiems (<i>E iarnă, urlă crivăț; în vatră-i foc sărac</i>)
Priveliști (<i>În curtea mănăstirii, pe drum, unde te pierzi</i>)
Psalmul lui Adam
 Poezii în limba franceză	
<i>Exercice de français</i>
Exercițiul de franceză (trad. de Virgil Teodorescu)
S.O.S.
S.O.S. (trad. de Virgil Teodorescu)
<i>À madame Sonia Delaunay</i>
Doamnei Sonia Delaunay (trad. de Virgil Teodorescu)
<i>Scènes de la vie des lapons</i>
Scene din viața laponilor (trad. de Virgil Teodorescu)
<i>Nature morte</i>

Natură moartă (trad. de Virgil Teodorescu) .	151
<i>L'aube d'un certain jour</i>	154
Zorii unei zile (trad. de Virgil Teodorescu) .	155
<i>Fécondité de l'insuffisant</i>	156
Fecunditatea neputinței (trad. de Virgil Teodorescu) .	157
<i>Qui l'aura dit?</i>	160
Cine-ar fi spus? (trad. de Virgil Teodorescu)	161
<i>Notes de voyage</i>	162
Insemnări de călătorie (trad. de Virgil Teodorescu)	163
<i>Ulysse (Fragment)</i>	166
Ulisse (Fragment) (trad. de Virgil Teodorescu)	167
<i>Plein la vue (Ulysse)</i>	170
Cît cuprinde vederea (Ulisse) (trad. de Virgil Teodorescu)	171
<i>L'Exode (Fragment)</i>	174
Exodul (Fragment) (trad. de Dora Litman)	175
<i>Berceuse de l'émigrant</i>	180
Cîntecul de leagăn al emigrantului (trad. de Virgil Teodorescu)	181

DIN MANŪSCRISE

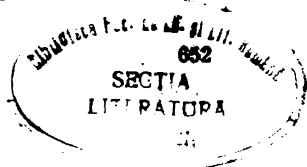
Nostalgie	189
Homo homini...	190
Feudalul	191
Decor sumbru	192
În spital	193
Presentiment de toamnă	195
Balada celor cu un ochi...	196
Atitudini	198
Bănuială... (Răvașul lui Mehmet-Ali către Méchbé)	200
Poporului meu	202
[Arbuștii-n tîrg sînt roșii de cireșe]	203
Trecutul	205
Parabolă	206
[De vrei...]	208
[De vrei să bei...]	209
Pantum oriental	210
Renunțare	212
Amiază	213

[Incrementit stă parcul singuratec]	214
Ploaie	215
[În groapa de-ntunerec...]	216
[Lugubru bate-n zid...]	218
Pastel	219
[Pe coastă...]	221
Baladă	222
Psalmul lui Abel	224
[O, iartă-mă, Stăpîne...]	225
În evul mediu. Hagiul	227
[Trecător, oprește-ți pasul]	228
[Dorm albe flori...]	230
[O noapte grea...]	231
[Orașul plin de oameni...]	232
[O, spune-mi...]	233
[O, nu, nu vreau aplauze bețive !]	234
[Vom birui...]	235
[Și de-om muri...]	236
Cîmpuri	237
Priveliști (<i>Vopsită toată-n var, cu cercevele</i>)	238
[O, mi-amintesc...]	239
Priveliști (<i>Pădurile s-au cățărat pe rîpi</i>)	240
[Zăcea pe țarm...]	241
[Vreau soarele...]	242
[Paingăni de lumină...]	243
[Făptura ta...]	244
Cîntec	245
[Pe cîmp un plug]	247
[Ți-s mînele mai pure...]	248
Glasuri	250
Ogradă	252
Mănăstire, XVI	254
[Te văd din nou uitată...]	255
Priveliști, XIII	258
Priveliști, XIX	259
Provincie, XVII	261
Cimitir	262
Seri...	264
Biografie	266
Crîmpeie	268
Priveliști, XXI	270

Ploaie	271
Înălțare	273
[Am plîns pe auroră...]	275
Psalm (<i>Amurgul vine, iacă! În iarbă cînt-un grier</i>)	276
Colchida nouă (Poem)	278
[Cum te-a cioplit...]	284
Privești (<i>Cînd vine toamna, broaștele pe mal</i>)	285
[Cînd vine toamna-n sale de spital]	286
[Cînd vine toamna, desfoiete berzi...]	287
[Ploua aseară...]	288
Lui Postumus	289
Psalm (<i>Dac-aș putea gîndi — ți-aș cere, Doamne</i>)	290
Psalm (<i>Dimineața e pură cum e clopotul cînd e pur</i>)	291
Psalmul Sulamitei	293
[E pace clară de-apă ce murmură-n amurg]	295
[Mireasma după-amiezii...]	296
Voiaj sentimental	297
Mare	299
Filozofie	300
[O, astrolog...]	301
Psalmul inedit al lui David	302
[O, de-aș putea...]	305
[Vua atunce marea...]	307
Privești (<i>Privește; noaptea-i albă, și au căzut luceferi...</i>)	310
[O, Prometeu...]	311
[Se rupe drumu-n trestie...]	312
[Covoare din pereți...]	313
[Și-i iarăși primăvară...]	314
[N-am priceput, o, Doamne...]	315
Biblie (<i>Sperios de ziuă ca un albatros</i>)	317
Biblie (<i>Și Viața, poate, iarăși va fi să vie mine</i>)	319
Privești, XVII	320
Privești (<i>Același crepuscul de aur, pe aur de cîmpuri</i>)	321
Pantum (<i>Nu știu ce-mi spune seara, pămîntul crud — nu știu</i>)	322
Odă de aur	324
Privești (<i>S-a peticit lumina pe cărării, vin capre</i>)	325
[Vreau să ne-azvirle aceeași furtună...]	327
ADDENDA	
Sub razele lunii...	331
Sonet (<i>Tu ai venit din depărtata zare</i>)	332

Te-ai dus, copilărie...	3
Îndoială	3
Singurătate	3
[Cînd a creat Iehova universul]	3
Cîntec (<i>Iubirea noastră a-nflorit</i>)	3
Menirea poetului	3
Sonet (<i>Pe cer, sfioasă, luna se-nalță după deal</i>)	3
Sonet (<i>O stea pe cer s-arată, ș-apoi piere...</i>)	3
Dedicație	3
[De-ai vrea să mă iubești...]	3
Fantazie	3
În țara visurilor (Poemă)	3
Sonet (<i>Tronează luna palidă-n tărie</i>)	3
Sonet (<i>Ești albă și frumoasă, un chip slăvit de zină</i>)	3
Copil	3
[Sonet] (<i>Am vrut ca să-ți aduc o jucărie</i>)	3
Poezia (Sonet)	3
Zbucium	3
Nostalgii medievale	3
De profundis	3
Aripi de vis	3
Iubirea mea	3
Pastel (<i>Din cer pogoară noaptea cu aripi de-ntuneric</i>)	36
Visului	36
Iubirii	36
Singurătate	36
Sonet (<i>În țara mea-s femei și sint săruturi</i>)	36
Furtună	36
Noapte	36
Romanță (<i>Tăcem. În umbra parfumată</i>)	36
Un marș...	36
Romanță (<i>În valuri să-mi plîng tot amarul</i>)	37
Toamnă (<i>Auzi cum suflă crivățul afară</i>)	37
Sonet (<i>O, nu-i mai alb Șaronul ca zăpada</i>)	37
Gloria neantului	37
Ulisse	37
Abis	37
Sirenele	37
Profanare	37
Peisaj oriental	381
Galera lui Ulisse	382

Toamnă (<i>Amurg. Văpăi de aur par dealuri de granit</i>) . . .	385
[Odeletă]	387
Întîia rază	389
Sonet (<i>Coboară-te și cată-mi în privire!</i>)	390
Cîntec autumnal	391
Triolet	392
[În clas']	393
[Prin mistice cavouri...]	394
[Te-aștept de mult să-mi vii...]	395
[Pămîntul ca un gigant...]	396
Romanța zilelor de mîni	397
Interior	399
Pantum (<i>Cum nalță credinciosul privirile-i spre cer</i>)	401
Spre ideal (<i>Desfășurați catartele! Prelungă</i>)	403
Terține	404
Spre ideal (<i>Departa de a lumii multitudini</i>)	406
De profundis	408
Eternul ritm	409
Ruga psalmistului	411
[În seara asta tristă...]	413
Epilog	415
[Să sune-un cînt...]	416
[Și-atunci...]	418
Romanța necunoscutului	420
Arpegii... La clavier... Spleen...	422
[Ah, orele-amintirii...]	424
Japonerie	425
Aqua-forte	426
Cantilenă	427
Nervi	428
Elegie	429
Dies irae	431
Alean	432
O, cît te-nșeli cînd crezi că mă cunoști!	433
Rondel fără muzică	434
Cînd răsare Luceafărul...	435
Cîntecul piraților	436
[Departa...]	438
[Din larguri minunate...]	440
„L'allusion à Narcisse“	441
[Frumosul pur...]	442

{În nopțile văratice...}	4
Mărturisire	4
Sonet (<i>Impovărat de gânduri, ca o moară</i>)	4
Rondel de primăvară	4
{Stăteau atunci...}	4
{Stau singur în odaie...}	4
Balada florii celei rare	4
{Și plouă...}	4
{Visleau pe apă murmure de harpe}	4
{Mi-i sufletul, iubită...}	4
{Și-i cald, și-i tot frumos...}	4
{Iar sufletu-ți renaște...}	4
{Lăsați-mă să plec...}	4
{Nemaiputînd...}	4
{Mă cheamă...}	4
<i>Note și variante</i>	4
<i>Postfață</i> :	5
<i>Tabla ilustrațiilor</i>	6

VERIFICAT
1987

Lector: MARGARETA FERARU
Tehnoredactor: AURELIA ANTON

*Bun de tipar 3 VII 1978. Tiraj 3120 ex. Broșate 2560 ex.
Legate 1/1 560 ex. Coli ed. 24,63. Coli tipar 43,50.
Planșe tipo 11.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/1883 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918“
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

2